

**UNIVERZITA KARLOVA
FARMACEUTICKÁ FAKULTA V HRADCI KRÁLOVÉ**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2018

Kateřina Chalupová

**UNIVERZITA KARLOVA
FARMACEUTICKÁ FAKULTA V HRADCI KRÁLOVÉ**

Katedra sociální a klinické farmacie

**HISTORICKÝ VÝVOJ LÉKÁRENSTVÍ
NA VELKOMEZIRÍČSKU A V MĚSTĚ TŘEBÍČ**

**THE HISTORY OF PHARMACY IN THE REGION
OF VELKÉ MEZŘIČÍ AND IN TŘEBÍČ**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Doc. PhDr. František Dohnal, CSc.

Hradec Králové 2018

Kateřina Chalupová

Prohlašuji, že tato práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerá literatura a další zdroje, ze kterých jsem při zpracování čerpala informace, jsou uvedeny v seznamu použité literatury a v diplomové práci řádně citovány.

Kateřina Chalupová

Poděkování:

Na tomto místě chtěla vyjádřit srdečné poděkování především svému školiteli Doc. PhDr. Františku Dohnalovi, CSc. za jeho trpělivost, psychickou podporu a cenné rady, bez nichž by tato práce nedostala svoji podobu. Dále bych ráda poděkovala své rodině, která měla k mému bádání pochopení a celou dobu mě podporovala a povzbuzovala. Děkuji rovněž Mgr. Ladislavu Svatošovi, za cenné rady a vstřícný přístup, a všem majitelům a zaměstnancům lékáren, bez jejichž vyprávění by se mi úkol nepodařilo splnit.

Obsah

1. ÚVOD.....	7
2. CÍL PRÁCE A METODIKA ŘEŠENÍ.....	9
3. VYMEZENÍ SLEDOVANÉHO REGIONU A JEHO HISTORICKÝ VÝVOJ	11
3.1.1. Velké Meziříčí a jeho okolí.....	12
3.1.2. Třebíč.....	20
4. VÝVOJOVÉ ETAPY FARMACIE A SPECIFIKA ČESKÉHO LÉKÁRENSTVÍ.....	30
4.1. I. ETAPA: FARMACEUTICKÁ FUNKCE INTEGROVANÁ V LÉČITELSTVÍ	30
4.2. II. ETAPA: FARMACEUTICKÁ FUNKCE SE VYDĚLUJE Z LÉČITELSTVÍ	31
4.3. III. ETAPA: FARMACEUTICKÁ FUNKCE RELATIVNĚ SAMOSTATNÁ A JEDNOLITÁ, NEDIFERENCOVANÁ	32
4.4. IV. ETAPA: FARMACEUTICKÁ FUNKCE RELATIVNĚ SAMOSTATNÁ, VNITŘNĚ DIFERENCOVANÁ A JEDNOTLIVÁ ODVĚTVÍ S PRVKY INTEGRACE DO ZDRAVOTNICTVÍ (1830–1948)	35
4.5. V. ETAPA: FARMACEUTICKÁ FUNKCE RELATIVNĚ SAMOSTATNÁ	36
5. ZDRAVOTNICTVÍ NA VELKOMEZIRÍČSKU V PROMĚNÁCH ČASU	41
5.1. NEMOCNICE MOSTIŠTĚ	52
6. HISTORIE LÉKÁRENSTVÍ VE VELKÉM MEZIRÍČÍ	54
6.1. LÉKÁRNY PO ROCE 1989	75
6.1.1. Lékárna U Černého orla.....	75
6.1.2. Lékárna Dům zdraví	79
6.1.3. Lékárna na náměstí.....	81
6.1.4. OOVL Mostiště.....	85
6.1.5. Lékárna U sv. Josefa.....	86
6.1.6. Lékárna v Kauflandu.....	88
7. HISTORIE LÉKÁRENSTVÍ V DALŠÍCH OBCÍCH NA VELKOMEZIRÍČSKU	90
7.1. KŘÍŽANOV.....	90
7.1.1. Lékárna v Křížanově.....	92
7.2. MĚŘÍN.....	95
7.2.1. Lékárna Měřín	96
7.3. RADOSTÍN NAD OSLAVOU	100
7.3.1. Lékárna U Lišků v Radostíně nad Oslavou.....	100
8. TŘEBÍČSKÉ ZDRAVOTNICTVÍ	102
8.1. ŽIDÉ A PÉČE O ZDRAVÍ.....	108
9. LÉKÁRENSTVÍ V TŘEBÍČI – HISTORICKÝ PŘEHLED	111
9.1. LÉKÁRNA U BOŽÍHO OKA.....	131
9.2. LÉKÁRNA U SV. JOSEFA RODINY ČERNÍKOVÝCH.....	134
9.3. LÉKÁRNA NA STAŘEČCE.....	137

9.4.	ÚSTAVNÍ LÉKÁRNA V TŘEBÍČSKÉ NEMOCNICI	140
9.5.	VÝDEJNA LÉKŮ V BOROVINĚ.....	142
9.6.	POLIKLINIKA VLTAVÍNSKÁ TŘEBÍČ.....	144
9.7.	LÉKÁRNA NA POLIKLINICE V JELÍNKOVĚ ULICI	145
9.8.	LÉKÁRNY PO ROCE 1989	146
9.8.1.	Lékárna MEDICAMEN.....	146
9.8.2.	Lékárna U Černíků	148
9.8.3.	Lékárna Nemocnice Třebíč	151
9.8.4.	Lékárna Borovina	153
9.8.5.	Lékárna Vltavínská	156
9.8.6.	Lékárna na poliklinice Hájek.....	158
9.8.7.	Lékárna Evropa	161
9.8.8.	Lékárna Na Stařečce.....	163
9.8.9.	Magistra Lékárna Bellis.....	164
9.8.10.	Lékárna Modřínová	166
9.8.11.	Lékárna na ulici Znojemská	168
9.8.12.	Lékárna u sv. Martina.....	170
9.8.13.	Lékárna na ulici Spojovací	171
9.8.14.	Lékárna Hájek.....	174
9.8.15.	Dr. Max Lékárna v ulici Brněnská.....	175
10.	ZÁVĚR.....	177
11.	SEZNAM ZKRATEK.....	179
12.	SEZNAM OBRÁZKŮ	180
13.	POUŽITÁ LITERATURA A PRAMENY	184
14.	PŘÍLOHY	201
14.1.	POLITICKÉ ZAŘAZENÍ MĚSTA VELKÉ MEZIŘÍČÍ:.....	201
14.2.	POLITICKÉ ZAŘAZENÍ MĚSTA TŘEBÍČ:	202
14.3.	ŘEDITELÉ TŘEBÍČSKÉ NEMOCNICE.....	203
15.	OBRAZOVÉ PŘÍLOHY	204
16.	ABSTRAKT	249

1. Úvod

Volba tématu mé diplomové práce „Historický vývoj lékárenství na Velkomeziříčsku a v městě Třebíči“ byla ovlivněna několika faktory. Předně to byl můj zájem o historii, přetrvávající už od studií na gymnáziu, který s příchodem na vysokou školu neskončil, ba naopak. Léty se umocňoval a vyhraňoval ve smyslu přednostního zájmu o historii rodného regionu. V průběhu studia na Farmaceutické fakultě Univerzity Karlovy v Hradci Králové mně vytanula myšlenka – pokusit se zmapovat tento „svůj“ region a blízké okolí z hlediska historie profese, na jejíž vykonávání se studiem připravuji. Přispělo k tomu i poznání, že jsem doposud na ucelené zpracování předmětné problematiky nenarazila.

Zrodily se název a téma mé diplomové práce, kdy předmětem jejího zkoumání je historie lékárenství v návaznosti na vývoj zdravotnictví na území těchto dvou sousedních měst. Mým skromným přáním přitom je přiblížit danou problematiku jak odborným kruhům, tak i zájemcům ze široké veřejnosti.

V dnešním moderním světě mnozí z nás nevíme „kam dřív skočit“. Měli bychom se však občas zastavit, ohlédnout se kolem sebe a zamyslet se, co všechno nám zanechaly minulé generace a co my tu necháme generacím budoucím. Zmapování dějinného vývoje lékárenství na našem území považuji za důležité. Jak jinak předat příštím generacím vzkaz, výstrahu, jakých chyb se vyvarovat, či naopak inspiraci, co se osvědčilo a z čeho by si měli vzít příklad. Přitom právě další generace mohou s odstupem objektivně analyzovat naše úsudky a konání, o kterých my si teď myslíme, že jsou pro nás to nejlepší či naopak je vnímáme jako selhání. Názorným příkladem je více než sto let starý zákon č. 5 ze dne 18. prosince 1906, účinný od roku 1907, který upravoval lékárnictví a který je inspirací i v dnešní moderní době. Dalším příkladem je socialistické lékárenství, které svými klady i zápory představuje rovněž zdroj poučení.

Nesmíme zapomínat ani na lékárny s mladší historií. Není-li zaznamenaná, může být za pár let zapomenuta nebo zůstanou jen strohé informace. Mohli bychom říci, že na internetu dnes najdeme vše, ale zdaleka to není pravda. Poznání se rozvíjí a v neposlední řadě někdo musí tyto informace získat, zpracovat je a uveřejnit. Proto

nesmíme zapomínat ani na svědectví pamětníků. Kdyby se nepředávaly příběhy z pokolení na pokolení, přišli bychom o kus historie. Jak jinak bychom se dnes dozvěděli, že třebíčský lékárník PhMr. Bohumil Šofr měl úžasný smysl pro humor, kterým bavil i své pacienty. Své vtipy si dokonce zapisoval, než mu oblíbený sešit jeho manželka vyhodila. Tyto příhody můžeme číst s pousmáním. Musíme si uvědomit, že naši předchůdci byli taky jen lidé, měli své starosti a radosti a nešlo vždy třeba jen o jejich lékárně. Životní příběhy nám pomohou vcítit se do jejich jednání, pochopit učiněná rozhodnutí, která mohla ovlivnit jejich momentální životní situace.

Dne 25. května 2018 vešlo v účinnost Obecné nařízení pro ochranu osobních údajů neboli General Data Protection Regulation (GDPR). Většina z této práce vznikla již před nabytím účinnosti tohoto nařízení. Nařízení respektuji a přizpůsobila jsem tomu svoji práci se získanými informacemi. Většina poznatků majících vztah k současným lékárníkům je citována z veřejně dostupných zdrojů. Informace, které mi pak poskytli sami majitelé či zaměstnanci lékáren, jsou použity po jejich souhlasu. Všichni tázání byli obeznámeni, že údaje o jejich osobě budou použity za účelem této práce, a dali mi k tomu ústní souhlas. Zmapování současných lékáren i těch vzniklých relativně nedávno považuji za nezbytnou součást této práce. Ráda bych tím zanechala onen vzkaz příštím generacím a přizpůsobuji tomu i bohatou obrazovou přílohu, která pomůže historii lékáren dokreslit.

2. Cíl práce a metodika řešení

Hlavním cílem této práce je zachytit určující rysy historického vývoje lékárenství ve vymezeném regionu od nejstarších dob po současnost. Vývoj a dobové obrazy lékárenství nelze oddělit od určujících rysů obecně historického vývoje obou měst a blízkého okolí, jeho peripetií a případných specifík. Současně úzce souvisí i s vývojem zdravotnictví, jež musel nutně lékárenství ovlivnit. Práce hledá nejstarší doklady existence lékárenství ve vymezeném regionu. Zaměřuje se na postupný rozvoj lékárenství, nezapomíná ani na osobnosti, které tento rozvoj ve sledovaném regionu ovlivnily. Zaznamenává jej chronologicky.

Práce respektuje historický vývoj v našich zemích, změny v politickém, hospodářském a sociálním rozvoji. Z tohoto hlediska se vytváří vnitřní časové dělení dnes již stoleté historie československé a české státnosti – vznik Československé republiky, německá okupace a bezprostředně poválečná situace, období vnuceného státního socialismu po roce 1948 a období návratu k demokratickým formám politiky a hospodářského rozvoje po roce 1989. Proces transformace zdravotnictví s promítnutím do oblasti lékárenství nelze samozřejmě v práci opomenout, jeho určující rysy se promítají do obsahu části práce, která je z časového hlediska věnována poslednímu čtvrtstoletí vývoje lékárenství ve zvoleném regionu.

Realizaci vymezeného cíle jsem podřídila metodiku řešení. Vedle literatury a pramenů místní povahy, které ovlivněné dobou vzniku vykreslují zvolený region z různých hledisek, jsem se orientovala na archivní a muzejní prameny.

V první řadě je nutno zmínit Archiv města Brna (AMB), kde je uložen fond Hlavního lékárnického grémia v Brně, které bylo stavovskou autoritou lékárníkům jak ve Velkém Meziříčí, tak v Třebíči až do vyhlášení zákona č. 170 ze dne 21. prosince 1950, o zdravotnických povoláních, jehož § 5 grémia zrušil. Se začátkem roku 1950 a vznikem národního podniku Medika však již grémia postrádala svůj praktický smysl. Dalšími v pořadí je nutno zmínit Státní okresní archiv Třebíč (SOkA TR) a Státní okresní archiv Žďár nad Sázavou (SOkA ZR), respektive jeho pracoviště ve Velkém Meziříčí. Archivní fondy prostřednictvím úředních záznamů a korespondence umožnily nahlédnout do dění v letech již dávno minulých. Práci dále obohacují nepublikované

texty uložené v Muzeu Velkého Meziříčí, které mají vztah k předmětné problematice a jež mi byly zapůjčeny ke studiu. Originály fotografií, které doprovázejí práci, jsou uloženy v Muzeu Velkého Meziříčí, ale také v Muzeu Vysočiny Třebíč. Nejnovější fotografickou dokumentaci jsem pořídila osobně, některou fotodokumentaci mně poskytli pamětníci.

Regionální archivní prameny umožnily sledovat nejenom informace obecně historického vývoje obou měst, ale především stopy utváření zdravotní sítě, v jejímž funkčním závěsu lze očekávat vznik a vývoj lékárenství.

Studium problematiky vývoje lékárenství na Velkomeziříčsku a v městě Třebíč si vyžádalo návštěvu Českého farmaceutického muzea (ČFM) v Kuksu, kde mě odborný pracovník – Mgr. Ladislav Svatoš nasměroval do již zmíněného AMB a ochotně poskytl rady pro můj další heuristický postup. V knihovně ČFM pak bádání spočívalo ve studiu tištěných pramenů – lékárenských ročenek, kalendářů, stavovských časopisů a dalších příležitostných tisků.

Moje diplomová práce uvádí a respektuje vývojové etapy farmacie, opírá se o monografie a učebnicové materiály k dějinám farmacie. Důležitým zdrojem informací pro mě byly rozhovory s pamětníky. Účastníci a aktéři dobového dění v lékárenství mi poskytly řadu významných informací a pomohly mi tak k časové i problémové orientaci. Třídění těchto informací se však neobešlo bez porovnávání a konfrontace s ostatními materiály.

Svou práci jsem se snažila dokumentačně doložit. Jednak dobovými dokumenty, zajímavými materiály z každodenní lékárnické praxe, fotografickými dokumenty a snímky vztahujícími se k problematice současného stavu lékárenství v regionu.

3. Vymezení sledovaného regionu a jeho historický vývoj

V diplomové práci se budu zabývat především Velkomeziříčskem a městem Třebíč, jak již vyplývá z názvu. Vymezit tento neobvyklý „region“ není až tak jednoduché. Obě města jsou součástí Kraje Vysočina, jsou od sebe vzdálená přibližně 18 kilometrů, asi 20 minut autem po vybudovaném obchvatu kolem okolních vesnic. Již v 15. století byla hlavní spojnici obou měst „*stará rudíkovská silnice*“ (29, s. 62). Třebíč má svůj vlastní okres, zatímco Velké Meziříčí je součástí okresu Žďár nad Sázavou. Obě města mají bohatou historii.

Velkomeziříčsko již dnes není oficiální název regionu, i když se mezi obyvateli města Velké Meziříčí a jeho místních částí běžně používá. Toto označení nese i tištěný měsíčník a týdenní elektronický zpravodaj vydávaný na náklady města. Název Velkomeziříčsko má svůj historický původ. Zahrnoval obce bývalého soudního okresu Velké Meziříčí, který byl vytvořen v roce 1850 a zahrnoval původně 29 obcí. Velkomeziříčský okres byl zachován i po roce 1948, zanikl spolu s ostatními malými okresy v roce 1960. V tehdejší Jihomoravském kraji byl zformován okres Žďár nad Sázavou, jehož je Velké Meziříčí od té doby součástí (15, s. 12).

Velké Meziříčí je součástí mikroregionu Velkomeziříčsko-Bítešsko. Je to dobrovolný svazek obcí založený v roce 2004 tvořený 54 obcemi. V současnosti má mikroregion 57 členských obcí (162).

Je třeba na úvod objasnit, proč je v práci zpracována pouze část mikroregionu a druhá část, Bítešsko, vynechána. Velká Bíteš se nachází asi 20 km od Velkého Meziříčí. Mezi oběma obcemi panovaly odjakživa sousedské vztahy. Zpočátku Bíteš náležela pod soudní okres Velké Meziříčí, avšak v roce 1892 jí byl vytvořen soudní okres vlastní. Cesty obou obcí se nerozpojily úplně, Velká Bíteš zůstala podřízena politickému okresu ve Velkém Meziříčí. V roce 1949 byla začleněna do Brněnského kraje, od roku 1960 pak do Jihomoravského kraje. Velká Bíteš je dnes se svými 5 171 obyvateli součástí okresu Žďár nad Sázavou v Kraji Vysočina (201). Již tradičně má Bíteš svůj vlastní „region“, který sousedí s tím velkomeziříčským, avšak vazby již nejsou tak silné, jako tomu bylo v minulých staletích. Abych se mohla zabývat zároveň studiem lékárenství ve Velkém Meziříčí a jeho okolí a studiem lékáren v Třebíči,

rozhodla jsem se nové spojení mikroregionu z roku 2004 pro účely této práce rozpojit, mapovaný region zúžit, a o to hlouběji se věnovat lékárenství na Velkomeziříčsku a ve městě Třebíči. Pokud tedy opomeneme samostatné město Třebíč, jako hlavní kritérium pro volbu obcí do sledovaného regionu jsem zvolila příslušnost k někdejšímu soudnímu okresu Velké Meziříčí. Velká Bíteš tudíž do studované oblasti nespadá. Velké Meziříčí není jedinou obcí s lékárenskou historií na území bývalého soudního okresu. Pozornost si zaslouží také Měřín, Křižanov či Radostín nad Oslavou.

3.1.1. Velké Meziříčí a jeho okolí

Velké Meziříčí je tvořeno z větší části Bítešskou vrchovinou, která je součástí Křižanovské vrchoviny. Je to město mezi dvěma řekami, odkud vznikl také jeho název (17, s. 11). Strategická dostupnost je dnes dána přítomností 77 metrů vysokého dálničního mostu Vysočina přes meziříčské údolí, které překlenuje, a po němž vede dálnice D1. Město má spolu se svými místními částmi Svařenov, Hrbov, Lhotky, Kúsky, Dolní Radslavice, Mostiště a Olší nad Oslavou celkem 11 536 obyvatel. Jako obec s rozšířenou působností zahrnuje celkem 57 obcí a dle informací aktuálních k 1. lednu 2018 tvoří správní obvod se 36 116 obyvateli (168; 201).

Obr. 1: Hlavní dominanty Velkého Meziříčí: kostel sv. Mikuláše, zámek, dálniční most Vysočina, v popředí budova luteránského gymnázia. www.novinyvm.cz.

3.1.1.1. Historie města

Velkomeziříčsko není jednou ze starých sídelních oblastí, vzhledem ke své geografické poloze. Reliéf je zvlněný a kopcovitý, nevyhovoval tudíž pravěké zemědělské populaci, osidlující výhodné a úrodné nížiny. Českomoravská vrchovina se nachází na hranici historických zemí Čech a Moravy, klima je tu drsné a půda méně úrodná. Osídlení vznikalo nejdříve v 11. století, nicméně ojedinělé archeologické nálezy svědčí o tom, že sem člověk od pravěku opakovaně pronikal. Osada se začala budovat v jednom z hlubokých údolí, které je nazýváno Velkomeziříčská kotlina. Důležitou roli zde sehrála řeka Oslava. Na jejím soutoku s Balinkou postupně vznikalo budoucí město (17, s. 11; 29, s. 3). Podle pověsti meziříčský hrad na skále nad řekou Oslavou vznikl v dobách markomanského krále Marobuda. „*J. A. Komenský ve svém díle „De antiquitatibus Moraviae“, jež se nedochovalo, označil meziříčský hrad za jeden z nejstarších na Moravě. Komenský měl při psaní svého díla k dispozici historické prameny, jež se později ztratily*“ (29, s. 7).

Osídlení postupovalo ze sousedního Třebíčska, sehrálo zde důležitou úlohu založení benediktinského opatství v roce 1101. Svědčí o tom portál kostela sv. Jana Křtitele v Měříně vzniklý v polovině 13. století, dokládající pobyt benediktinů. Významnou roli sehrála rovněž Libická cesta vedoucí z Moravy do Čech, díky které meziříčským údolím putovali lidé, kteří se tu více či méně zdržovali (17, s. 30).

První písemné zprávy o Meziříčí a jeho blízkém okolí, jsou z období, kdy na meziříčském hradě sídlili páni z Lomnice. Majiteli hradu byli do roku 1399 a po necelé padesátileté přestávce se zde znovu usadili a drželi panství až do roku 1528. Z jejich znaku vznikl později po úpravách znak budoucího města, tedy sedm bílých per zasazených do zlatého perizonia (pozn. v heraldice pružina, oblouk zahnutý směrem dolů), zakončeného trojlisty na červeném štítě.

Hrad byl vystavěn strategicky na skále nad řekou Oslavou. Údolí meziříčské kotliny na soutoku řek Balinky a Oslavy předurčovalo protáhlý tvar budoucího města s náměstím, kde se nacházelo původně tržiště, a kostelem sv. Mikuláše. Řeky poskytovaly přirozenou ochranu před nepřáteli, kde tomu tak nebylo, byly vybudovány kamenné hradby. Hradby byly dokončeny ve 14. století. Vstupovalo se třemi bránami: Hradskou (Vrchoveckou) pod zámek, Horní (Hornoměstskou) na konci dnešní

Radnické ulice a Dolní (Dolnoměstskou), která se dodnes zachovala na konci Komenského ulice při výjezdu z náměstí. Malostranský most pak měla chránit Malostranská mostní brána. Brzy již však prostor vytyčený hradbami nestačil. Vznikalo Horní město a Dolní město, postupně přibýval Karlov, Vrchovec, Malá Strana, Na Bezděkově, Příkopy, Podzámčí a další (29, s. 8, 32).

V roce 1377 náleželo k panství dalších 14 obcí, později se rozrostlo na 46 obcí. Velké Meziříčí se koncem 14. století dotvářelo v institucionální poddanské město. Na významu nabývala městská rada s purkmistrem, naopak rychtářova moc už nebyla taková jako v předchozích desetiletích.

Plná městská práva obec získala až v roce 1408. Městu je udělil Lacek z Kravař, tehdejší majitel panství. Tato práva potvrdil roku 1417 král Václav IV. česky psanou listinou. Rok 1417 je důležitým mezníkem i z toho důvodu, že v městské knize, založené v roce 1385, byla tehdy latina vyměněna za češtinu. Rostlo národní uvědomění obyvatelstva. Dalšími majiteli meziříčského panství byli pánové z Kravař. Ti byli vlastníky od roku 1399 do roku 1447. Pak patřilo panství Pernštejnům (17, s. 44, 50 – 51; 29, s. 9).

Majitelé panství zastávali často přední místa na vysokých úřadech. „*Ladislav z Kravař, zvaný též Lacek, byl hofmistrem krále Václava IV., nejvyšším českým purkrabím a jednou z nejpřednějších osobností našich dějin té doby*“ (29, s. 10). Později byl ustanoven zemským hejtmanem na Moravě. Jako přívrženec Mistra Jana Husa usiloval v roce 1415 o jeho propuštění. Na přelomu století se už město vzpamatovávalo z husitských válek, hospodářství rostlo a životní úroveň s ním.

Roku 1528 se stali majiteli panství páni z Pernštejna. Jan z Pernštejna vyžádal potvrzení práv města u krále Ferdinanda I. Přispělo tomu také to, že král využíval město v době povstání Jihlavy a nechal zde na úkor meziříčských občanů vyživovat své jezdeckvo čítající 3000 mužů i s koňmi. Meziříčí dostalo privilegia královského města. Bylo mu potvrzeno právo vařit pivo, bylo osvobozeno od šenkování panského vína. Dále mohli „...červeným voskem pečetiti...“ a „...na červeném sukně v radním domě seděti...“ (20, s. 56-57; 29, s. 10 – 11). Století šestnácté bylo ve znamení rozkvětu. Byly budovány cnotné domy bohatými měšťany. Městská radnice jako významné centrum dostala svou nynější renezanční podobu po přestavbě ve 20. letech 16. století.

Dědicové Jana z Pernštejna prodali panství včetně obcí patřících k Meziříčí panu Heldtovi z Kementu. Zikmund Heldt z Kementu se nemálo zasloužil o rozkvět města. Tento vzdělaný muž ovládal jazyk český, latinský i německý. Na císařském dvoře byl vážený a jako rada a důvěrník císaře Ferdinanda I. rovněž zastával úřad místokancléře Království českého. K poddaným byl přívětivý, kromě potvrzení již starších privilegií, udělil městu další. Podporoval také knihtiskařství, čímž se dále zasloužil o rozkvět města (20, s. 57, 120 – 121; 29, s. 11).

Po boku Zikmunda z Kementu stála jako jeho v pořadí druhá manželka Alena Meziříčská z Lomnice, která se po jeho smrti roku 1564 znovu vdala. Tím se dostává na meziříčský hrad Václav Berka z Dubé a Lipého, který zastával úřad nejvyššího sudího českého království. Aleně Meziříčské můžeme být vděční za budovu luteránského gymnázia. Nechala ve městě též zřídit tiskárnu a podílela se na kulturním rozvoji města. Kromě toho, že nechala založit luteránské gymnázium, snaha o sjednocení luterské víry ji vedla k tomu, že jako podporovatelka luteránství nechala uzavřít školu latinskou.

V roce 1576 se v Meziříčí sešli evangeličtí kněží a šlechta. Výsledkem jednání bylo podepsání augšpurské konfese (tj. náboženské vyznání, základní výklad luteránství) a schválení církevního řádu kunštátsko-meziříčského s cílem sjednotit evangelickou církev na Moravě. Evangelíkům byl v období náboženské reformace k dispozici farní kostel a farní úřad. Katolíci využívali k bohoslužbám hřbitovní kostel na Moráni a špitální kostelík.

Luteránská víra však brzy ztratila post hlavní víry ve městě. Zuzana, dcera Zikmunda z Kementu a Aleny Meziříčské, která přežila své bratry, se z lásky ke svému druhému manželovi Zdeňkovi Berkovi z Dubé a Lipého vrátila ke katolické víře. Zdeňk panství odkázal svému bratrovi Ladislavovi Berkovi z Dubé a Lipého, který přivedl do Meziříčí římskokatolického faráře Mikuláše Sarkandra (20, s. 58 – 63; 29, s. 11 – 12).

Luteránské gymnázium fungovalo pouze do roku 1602. Později byl v těchto prostorách zřízen městský pivovar. Jak šel čas, budova bývalého luteránského gymnázia byla využívána také jako Lidová škola umění a městská knihovna.

Město vzkvétalo až do třicetileté války. Při ní bylo několikrát zpustošeno. Strategická poloha Meziříčí v údolí, jímž vedla císařská cesta, byla častou zastávkou vojsk. Útrapy obyvatel prohlubovaly dvě vlny morové epidemie (36, s. 156 – 159, 161 – 162, 175 – 176). Město se dlouho vzpamatovalo z následků třicetileté války. Mnoho domů bylo zpustošeno a opuštěno. Kleslo na úroveň poddanského města a ztratilo řadu privilegií (29, s. 13).

Ke konci roku 1640 panství získalo nového majitele. Stala se jím hraběnka Khieslová z Kotsche, rozená Berková z Dubé a Lipého. Roku 1643 utekla před válečnými událostmi do Brna, později se s rodinou ukrývala na Malé Straně v Praze. Zde byla zajata Švédy. Na výkupné si peníze musela vypůjčit. Svůj dluh splatila prodejem meziříčského panství v roce 1649 hraběti Rudolfovi z Kounic za 80 000 zlatých (20, s. 66 – 68).

Rudolf z Kounic se pokoušel obnovit hospodářství města i panský velkostatek. Šlechtické panství pozdvihl na vyšší úroveň, dělo se to však na úkor jeho obyvatel. Začal rozšiřovat své hospodářství do dosud nevyužívaných oblastí. Zavedením nového urbáře (tj. soupis povinností poddaných vůči vrchnosti) zavedl daně na nejnýnosnější měšťanské živnosti. Obyvatelé města byli nuceni odebírat panské produkty. Prosby měšťanů o zachování starého pořádku neuspěly a panský velkostatek nadále rostl. Hrabě podporoval hlavně řemeslnou výrobu a snažil se povznést cechy. U Ferdinanda III. vymohl privilegium na v pořadí už pátý jarmark a dva týdenní trhy.

Panství se v rukou pánů z Kounic neudrželo příliš dlouho. Rudolfův nejmladší syn kromě panství zdědil i dluhy, které ho donutily panství prodat pánu Petrovi z Ugarte. Stalo se tak roku 1676. Šlechtic stejně jako jeho předchůdce pokračoval v budování velkostatku, utiskování měšťanů se ještě prohloubilo. Vyvrcholilo to žalobou v roce 1689, která se dostala až k císaři. Po dvou letech napětí byla situace vyřešena kompromisním porovnáním. V roce 1735 bylo panství prodáno Leopoldovi vévodovi Šlesvicko-Holštýnskému, dědici norskému. Můžeme předpokládat, že ho k tomu vedly následky požáru z roku 1723. Utrpělo nejenom město, ale byl zničen i zámek (původně hrad), který si vyžádal neodkladné opravy, jež vyčerpaly ugartovskou pokladnu tak, že se rozhodli panství prodat (17, s. 146 – 147; 20, s. 81).

Po smrti vévody Leopolda zdělila meziříčské panství jeho dcera Marie Eleonora Holštýnská, provdaná za Josefa vévody z Quastally a Sabionetta. Dalším dědicem se stala její neteř Eleonora Öttingen - Spielberg, provdaná za Karla z Liechtensteina. Dostává se tak na zámek další významný rod. Eleonora působila jako dvorní dáma na dvoře císaře Josefa II., který si často vyslechl její rady (20, s. 71; 29, s. 14).

Leopoldina kněžna Lobkowiczová, rozená princezna Lichtenštejnová, majitelka panství od první poloviny 19. století, a následně i její syn Rudolf, se již dožili změn ve společnosti, dopravě a dalších oblastech. Byla vystavěna železniční trať, instalována telefonní přípojka. Od roku 1907 byl používán elektrický proud.

Další významnou osobností Velkého Meziříčí je František hrabě Harrach, který se oženil s dcerou Rudolfa Lobkovice (Lobkowicze). Byl to horlivý cestovatel, věnoval se rozvoji kultury i charitě. Jeho přičiněním se v roce 1909 konaly ve Velkém Meziříčí císařské manévry, kterých se účastnili císař František Josef I., následník trůnu František Ferdinand d'Este a německý císař Vilém.

S jeho jménem se pojí událost, která se dotkla nejen Rakousko-uherské monarchie. Jako pobočník následníka trůnů Františka Ferdinanda d'Este byl účastníkem atentátu v Sarajevu, který předcházel rozpoutání první světové války. V autě řízeném Harrachovým řidičem Loykou byl kromě následníka trůnu a jeho manželky, též hrabě Harrach. Po prvním výstřelu atentátník zasáhl jiné auto, hrabě neohroženě zůstal na stupačce auta, aby budoucího panovníka ochránil. Útočník se však stihl k autu dostat z druhé strany a tyto výstřely už se staly následníkovi trůnu a jeho choti osudnými. Kapesník, kterým setřel hrabě Harrach krev z pánových úst, uchoval v zámecké kapli. Dnes je tato relikvie součástí sbírek Muzea Velkého Meziříčí (17, s. 254, 260 – 262).

Z významných událostí prvorepublikového života bych ráda zmínila návštěvu československého prezidenta T. G. Masaryka ve Velkém Meziříčí, která se uskutečnila 17. června 1928. Návštěvě předcházely čtyři dny příprav. Občané přivítali svého prezidenta s úctou na vyzdobeném náměstí. Tehdejší kronikář zaznamenal tento slavnostní den na čtyřech stranách (173, s. 11 – 15).

Během druhé světové války město čelilo nátlakům protektorátního řízení podobně jako v jiných městech. V minulosti tu existovala početná židovská komunita,

několik desítek židů tu žilo ještě před druhou světovou válkou. I velkomeziříčské Židy však čekal tragický osud v koncentračních táborech.

7. května je ve Velkém Meziříčí vzpomínáno na oběti Velkomeziříčské tragédie. Při samotném konci války zde bylo v roce 1945 nacisty zastřeleno 55 občanů při březích řeky Balinky a Ostravy a hlavní postava velkomeziříčského odboje Jindřich Nováček byl oběšen na stojanu pouliční lampy na náměstí. Další tři zahynuli následující den a lidé umírali ještě 9. května při osvobození ruskou armádou, která bombardovala město. Příští osudy města již byly poměrně klidné (17, s. 318 – 320).

3.1.1.2. Obyvatelstvo a socioekonomický vývoj města

Obyvatelstvo v údolí na soutoku dvou řek se postupně rozrůstalo. Jeho počet kolísal v závislosti na válečných událostech a občasných epidemiích. Největší újmy město utrpělo během třicetileté války, ze kterých se dlouho nemohlo vzpamatovat.

Novější vývoj nepříznivě ovlivnila skutečnost, že se městu vyhnuly v 80. letech 19. století hlavní železniční spoje. Trať byla vedena jen směrem na Třebíč a měla pouze lokální význam. Odrazilo se to, jak v počtu obyvatel, tak ve formujícím se průmyslu. Pokles počtu obyvatelstva město zaznamenalo koncem 19. století a ve 30. letech 20. století. Bylo to dáno hospodářskou krizí a z ní vyplývající nezaměstnaností. Později se obyvatelstvo rozrůstalo v závislosti na bytové výstavbě, dělnictvo do města přesídlilo.

Od druhé poloviny 19. století se rozvíjel průmysl ve městě se vznikajícími manufakturami, později továrnami. Mimo zemědělství pracovali Meziříčtí v textilní továrně, koželužně, slévárně či klihárně nebo také v Sáblíkově továrně na zpracování mořských hub a výrobu kosmetického zboží. Ve 20. století, zvláště v jeho druhé polovině, se průmysl dále rozvíjel, byly vybudovány podniky, z nichž řada funguje dodnes (29, s. 48 – 51).

Z významných podniků a zaměstnavatelů ve Velkém Meziříčí po roce 1993 bych ráda zmínila závody Kablo Elektro, Draka kabely s.r.o. (kabely, vodiče, izolace), Motorpal (trysky do karburátorů), Agromotor (opravy motorů), Sanborn, a.s. (komponenty pro generátory, turbíny a dieslové motory), Alpa, a.s. (kosmetické přípravky) a mlékárnu Lacrum, s. r. o. Většina z nich funguje dodnes (15, s. 206).

Doprava je možná jak autobusy, tak vlaky. Vlakové spojení je vedeno přes Křižanov, kde se napojuje na hlavní trať Praha – Brno. V druhém směru je vedeno do Třebíče. Jak již bylo řečeno, podél Meziříčí vede dálnice D1, přičemž na obou stranách města je k dispozici nájezd a sjezd. To přináší výhody v rychlé přepravě obyvatel, na druhou stranu také složitou dopravní situaci ve městě v případě autonehody či jiného problému na dálnici D1, se kterou se město potýkalo zvláště před ustanovením zákazu vjezdu kamionů do města.

3.1.1.3. Židovská komunita ve Velkém Meziříčí

Ve Velkém Meziříčí byla také početná židovská komunita. Vlastní židovská obec vznikla roku 1518 a židovský hřbitov byl založen v roce 1650. V židovské obci byly postaveny tři synagogy, z nichž se dvě zachovaly dodnes. Obec byla situována před hradbami města na Židovské ulici, v části města nazývané Nové Město. Dnes ulice nese název Novosady. V roce 1667 se uvádí 14 židovských domů, obec se však rozrůstala, v roce 1710 směli židé držet již 32 domů. Roku 1842 už to bylo dokonce 58 domů s 932 obyvateli. Po Třebíči šlo o druhou největší židovskou komunitu v Jihlavském kraji. K rozvoji židovské obce přispěla velkou měrou ugartovská vrchnost, která se všemožnými způsoby snažila znovu obydlet pusté statky. Židé byli dobrými obchodníky a zároveň byli ochotní osidlovat zpustošená obydlí. Vrchnosti tak i přes nesouhlas křesťanské většiny přišli vhod. Přes všechna možná omezování, pronásledování a striktní podmínky vyplývající z „*familiantského zákona*“ počet židů až do poloviny 19. století vzrůstal (29, s. 33 – 36). Familiantský zákon není zákon jako takový, ale jde o soubor opatření, která měla zabránit dalšímu zvyšování počtu židovských rodin. Jenom ti muži, kteří obdrželi tzv. rodové místo a stali se tak „*familianty*“, se mohli oženit a založit rodinu (6, s. 10).

Po zrušení familiantského zákona (1849) došlo ke sloučení židovské obce s městem. Ke konci tohoto století již židů ve Velkém Meziříčí ubývalo, v roce 1930 jich bylo napočteno pouze 73. Za okupace bylo v roce 1942 odvečeno 71 velkomeziříčských Židů do koncentračních táborů. Po válce se jich vrátilo jen 5. Dalších 39 Židů z okolních obcí čekal stejný osud. Nevrátil se žádný (29, s. 36).

3.1.2. Třebíč

Město Třebíč leží v jihovýchodní části kraje Vysočina. Rozkládá se po obou březích řeky Jihlavy na území Českomoravské vrchoviny, respektive Třebíčské kotliny. Jedná se o město s rozšířenou působností s 93 obcemi, které tvoří správní obvod se 74 805 obyvateli. Samotné město Třebíč mělo k 1. lednu 2018 36 050 obyvatel. Součástí Třebíče je 17 místních částí, z nichž 10 je přímo součástí městské zástavby a zbylých 7 najdeme v blízkém okolí (168; 201).

Nejstarší historie Třebíče je spjata se vznikem benediktinského kláštera, který představoval nejenom náboženské centrum, ale také centrum vzdělanosti. Mimo to se v Třebíči nachází mimořádně zachovalá zástavba bývalé židovské obce. V roce 2003 byly zapsány do seznamu světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO Bazilika sv. Prokopa i židovská čtvrť. Reflektují soužití křesťanské a židovské kultury v jednom městě od středověku do 20. století (7, s. 65).

Obr. 2: Letecký pohled na centrum města Třebíč. V levé části obrázku se nachází židovská čtvrť, památka UNESCO. [Www.visitczechrepublic.cz](http://www.visitczechrepublic.cz).

3.1.2.1. Vliv benediktinského kláštera na rodící se město a rozvoj mnišského léčitelství v Třebíči

Ještě dávno před tím než se začalo utvářet město Třebíč, tu byl uprostřed Třebečského lesa na kopci nad řekou Jihlavou založen klášter. S budováním kláštera se začalo v roce 1101 a za jeho vznikem stálá údělná knížata moravské větve Přemyslovců, Oldřich Brněnský a Litold Znojemský. Benediktinský klášter byl jimi obdarován řadou vsí a sídlišť. Dějiny třebíčského opatství sahají až do první čtvrtiny 16. století, kdy klášter náhle zanikl (1101-1526). Pramenů z období jeho existence se dochovalo opravdu poskrovnu a neumožňují nám dnes na stranách latinsky a česky psaných listin proniknout za zdi třebíčského konventu. Benediktinská řehole přísně určovala řád a opat třebíčského kláštera měl prakticky neomezenou moc. Avšak i benediktinský opat s převory se časem odchýlili od přísného mnišského řádu a sklouzli více ke světskému způsobu života (7, s. 12).

Mniši se věnovali kromě modliteb a rozjímání také intenzivnímu studiu, což vytvářelo předpoklady pro rozvoj léčitelství v klášteře. Je zde doloženo infirmarium, v roce 1386 byl třebíčským „*infirmárem*“ Jan. Nacházelo se ve vnější klauzure kláštera, tj. ve druhém okruhu klášterních budov. V prvním se nacházel kostel (bazilika) a uzavřený prostor pro mnichy. Infirmary mělo vlastní budovu a bylo zde pečováno o starší, zesláblé a nemocné mnichy. Původně směli jíst maso čtvernožců pouze mniši, kteří byli opatrováni v infirmariu, od tohoto omezení bylo později ustoupeno. Mniši také měli povinnost ubytovat poutníky a návštěvníky, součástí komplexu budov musel být tedy také hospital (7, s. 24, 35, 58 – 59; 8, s. 24 – 25).

Regionální literatura se až na tyto strohé informace mnišskému léčitelství v benediktinském klášteře v Třebíči nevěnuje. Jelikož se nedochovaly prameny, které by nám přiblížily život třebíčských mnichů, je nutno vycházet pouze ze střípků zpráv, které se zachovaly, a brát si inspiraci z jiných benediktinských klášterů. Vzhledem k velikosti třebíčského opatství se dá předpokládat větší rozsah léčebné péče o své členy. Je zde možná, ba dokonce pravděpodobná, přítomnost dalších prostor kromě infirmaria – místnosti pro ležící. Mohla tu být i skříň s léčivými – *armarium pigmentorum*, nebo zahrada léčivých rostlin – *hortulus*. Samostatné místnosti církevních lékáren vznikaly až později, tak jak se rozvíjela galenická farmacie, která je pro klášterní

lékárenství charakteristická. První zprávu o třebíčském apatykářovi máme z roku 1600. Byl jím Kryštof a svou lékárnu měl na dolní straně Karlova náměstí. V té době byl již klášter přebudováván na panské sídlo. Komplex klášterních budov byl příštími pány několikrát přestavován, avšak půdorys původního klášterního komplexu v podstatě kopírovali.

Třebíčské opatství za dobu své existence významně rostlo a mělo vliv i na podkopcem vznikající město. Klášter byl v podstatě iniciátorem zrodu města, jehož byl opat po staletí pánem. Mezi darovanými vesnicemi v roce 1101 byla patrně Stařečka a také Jejkov, které jsou dnes místními částmi Třebíče. Vesnice Podklášteří vznikla později, patrně tomu bylo ale už ve 12. století. Vytvářela se před branami kláštera a zajišťovala tak kontakt mnichů se světským světem. Klášter měl sice hospodářské zázemí, ale vzhledem k ustupování od přísné řehole a ke zvyšujícím se potřebám fungovalo Podklášteří jako „služebná vesnice“. Podklášteří zůstalo v kontaktu s klášterem až do jeho zániku, poté bylo spjato s panským sídlem. K Třebíči bylo připojeno až po druhé světové válce (7, s. 18, 24, 31, 58 – 59, 76).

Významným mezníkem je dále rok 1277. V listině z tohoto roku opat ocenil zásluhy Hermanna, lokátora, který vytyčil jádro budoucího města. Hovoří se o něm jako o zakladateli. Městská práva byla udělena městu až v roce 1335. Stalo se tak po návštěvě českého krále Jana Lucemburského a jeho syna markraběte Karla, kteří se tak odvděčili opatovi za jejich velmi nákladnou návštěvu. Významným privilegiem, které tak nové město získalo, byla možnost ba dokonce už nutnost obehnat ho hradbami. Bylo tak nezbytné učinit nejen pro ochranu životů, ale taky majetku. Do města vedly tři brány, a to Brněnská, Jihlavská a Vídeňská. Tyto pak v 18. století spolu s hradbami v době dalšího růstu města zanikly (8, s. 31 – 32, 45 – 46). Ještě před nabytím městských práv měla Třebíč městskou radu a rychtáře. Pravděpodobně se jednalo o zástupce kláštera. Teprve po roce 1335 mohla být tvořena zástupci města. Třebíčské opatství sehrálo klíčovou roli v utváření města, tři černé řádové kapuce benediktinských mnichů má Třebíč dodnes ve svém znaku. Ekonomické i společenské postavení mnichů se zhoršovalo, na rozdíl od města, které pozvolna rostlo a zbavovalo se vlivu opata.

Benediktinský klášter utrpěl značné školy během husitských válek. Osudným mu byl rok 1468 za válek česko-uherských, nejenom klášter, ale celé město bylo dobyto

a zničeno vojsky Matyáše Korvína. Následujících několik let nebylo o Třebíči žádných zpráv. Opatství mělo být vráceno zpět benediktinům, ale prakticky se k němu již nedostali. V následujících letech se zničené město a část benediktinského majetku dostalo do rukou Zdeňkovi ze Šternberka. Patřil k nejlepším přátelům Jiřího z Poděbrad, avšak jakási pozdější osobní nenávisť ke „kacířskému králi“ ho dovedla až do řad Matyáše Korvína. Za toto věrné spojenectví k Matyášovi získal právě Třebíč. Ve městě pobýval určitý čas také český král Vladislav, který tu hledal útočiště před morem. Koncem 15. století se pak panství dostalo do rukou pánům z Pernštejna (8, s. 63 – 65).

Město se z vlivu opatství začalo oprošťovat zřetelněji už od husitských válek. V roce 1526 byl zbytek benediktinských mnichů vyhnán Arklebem Černohorským z Boskovic. Třebíč se dostala ze správy církevní vrchnosti pod správu vrchnosti světské. Tímto rokem přestalo existovat trebičské opatství a až na pár listin a původní chrám Nanebevzetí Panny Marie, od roku 1704 pak zasvěcený sv. Prokopu, po něm nezůstaly žádné další stopy (7, s. 157).

Obr. 3: Bazilika sv. Prokopa. Památka UNESCO. [Www.mkstrebic.cz](http://www.mkstrebic.cz)

3.1.2.2. Historie města po zániku benediktinského opatství

V roce 1556 získal Vratislav z Pernštejna třebíčské panství do dědičného vlastnictví, vzápětí ho však rozprodal. Jádru panství odkoupil Burian Osovský z Doubravice. Aby měl na koupi Třebíče dostatek prostředků, prodal svůj dosavadní majetek a ještě se zadlužil. Snažil se povznést vrchnostenské hospodářství, aby byl schopný tyto dluhy splatit, avšak dělo se tak na úkor poddaných. Nejednou se dostal do sporu s měšťany, kteří se dokonce obrátili se stížností na českého krále Ferdinanda I. Ten jim v roce 1560 jejich práva potvrdil a třebíčskou vrchnost napomenul.

Smil Osovský, syn Buriana Osovského, vládl od roku 1568. Panství bylo stále zadlužené. Smil také zvyšoval platební povinnosti svých poddaných, ale na rozdíl od otce využíval více roboty. K oddlužení panství Smilovi pomohly také dva výhodné sňatky. První byl s Bohunkou ze Žerotína a druhý pak s Kateřinou z Valdštejna. Za Smila Osovského byly vydány dva urbáře (tj. soupisy povinností poddaných vůči vrchnosti) a mimo to v roce 1573 Zřízení selské, které mělo chránit panský majetek, 1583 pak Zřízení městské. Druhé významně ovlivnilo městskou správu. Městská rada se stala nástrojem vrchnosti a měšťané přišli o možnost iniciativy v této oblasti. Za Smila Osovského se z Třebíče vyvinulo prosperující město s rozvíjející se řemeslnou výrobou. Vrchnostenský velkostatek nadále rostl na úkor města, které se zadlužovalo (8, s. 72, 81, 83, 87 – 89, 91).

Kateřina z Valdštejna se po smrti Smila Osovského znovu provdala a to za Karla staršího ze Žerotína, uznávaného muže moravské šlechty. Stalo se tak v roce 1614. Třebíč si nechala ve svém držení. Co se náboženství týče, byla Třebíč tolerantním městem. Žili tu vedle sebe čeští bratři, luteráni i katolíci. I zde se však začalo schylovat k protireformaci a Kateřina z Valdštejna s Karlem st. ze Žerotína, jakožto nekatolíci, se z náboženských důvodů rozhodli pro emigraci. V roce 1629 opustili Třebíč. Z polské Vratislavi udržovali nadále kontakt s Moravou a Kateřina dohlížela na pravidelnost splátek z Třebíče. V roce 1628 totiž předala správu svého panství svému bratrovi Adamovi z Valdštejna, ten jí byl za to povinen vyplatit každoročně 6 000 moravských zlatých. Kateřina z Valdštejna si pojistila svůj majetek smlouvou, která jí jasně určovala majitelkou třebíčského panství do své smrti. Ve své závěti ustanovila ve městě tzv. seniorát, majetek měl být tudíž v držení nejstarším z rodu. Dále nesměl být majetek

rozprodáván ani zadlužován, nesmělo dojít nijak k jeho zmenšování (tzv. fideikomis). Panství se tak udrželo v rukou Valdštejnů až do roku 1945 (8, s. 108 – 109, 117 – 118).

Město dlouho odolávalo protireformaci. V únoru roku 1657 navštívila Třebíč „*inkviziční komise*“, která tu pobývala a vyslýchala obyvatelstvo téměř týden. Pod vlivem jezuitských misionářů začalo „*kacířské město*“ pomalu ustupovat. Se začátkem nového století již byla protireformace ve městě téměř u konce a obyvatelstvo převedeno na katolickou víru (8, s. 139, 141 – 142).

V 18. století docházelo k prudkým vnitřním sporům mezi Valdštejny o majetek. Rozpory, i přes jasně ustanovený seniorát z roku 1637, přetrvávaly bezmála dvacet let. Valdštejnové se na dalším rozvoji města podíleli různou měrou. Zasluhou Jana Karla z Valdštejna (majitelem panství 1702 – 1708, nikoli však nepřetržitě kvůli majetkovým sporům), byl kostel původně zasvěcený Nanebevzetí Panny Marie upravován a od roku 1704 byl zasvěcen svatému Prokopovi. Pod tímto jménem známe památku zapsanou v Seznamu světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO dodnes (7, str. 65).

Jan Josef z Valdštejna (majitelem panství 1722 - 1731) propagoval aktivně manufakturní výrobu, která se v této době začala v Třebíči rozvíjet. V době jeho působení docházelo k častým sporům s městem, které využíval jako zdroj financí a všemožně ho utiskoval. V poddanské vesnici Podklášteří zřídil židovské ghetto a oddělil tak židovská obydlí od křesťanských. Jeho následovník František Heřman Arnošt z Valdštejna (majitelem panství 1731 – 1748) již měl lepší vztah k Třebičanům. Zapříčinil se o to, že poddaní konečně přestali být nazýváni nevolníky (8, s. 178 – 180).

V Třebíči měly tradici cechy soukenický, tkalcovský, ševcovský a krejčovský. Od poloviny 18. století se ve městě stále více rozvíjely manufaktury. Pozdější průmyslové zaměření významně ovlivnily vznikající koželužny ve městě. V polovině 19. století to byly kožedělné podniky Karla a Františka Budischowských, Hasskův a třetí podnik vlastnil žid Subak. Průmyslová revoluce ve městě vrcholila v 19. století a Třebíč se zařadila „*mezi nejprůmyslovější města tehdejší Moravy*“ (10, s. 9, 52). Díky početné dělnické třídě tu bylo významné dělnické hnutí. V roce 1850 došlo k územní reorganizaci a k vytvoření soudního okresu Třebíč, kterému předcházelo zrušení poddanství v roce 1848 císařem Ferdinandem I.

Důležitým rokem pro město se stal rok 1882. Ve volbách do obecních orgánů zvítězila česká národní strana, která porazila stranu německou. Třebíč se dostala definitivně pod českou správu „jako první velké město na Moravě.“ To mělo význam nejenom pro Třebíč, ale pro celé české národní hnutí na Moravě (10, s. 74, 93 – 94). Třebíč od té doby byla v českých rukou a čeština se stala hlavním úředním jazykem až do vzniku samostatného Československa, prakticky až do vzniku Protektorátu Čechy a Morava.

I Třebíč potkaly krušné chvíle během první světové války. Dělníci a s nimi dělnice, kterých byla během války většina, se bouřili a stávkovali proti dlouhé pracovní době a žádali mír. Stávky probíhali především v podnicích, které nesly označení „válečně důležité.“ Ke generální stávce došlo ještě těsně před vyhlášením samostatné Československé republiky v říjnu 1918. Konec války a vznik nové republiky se v Třebíči obešel bez násilností. Město se brzy „postavilo zase na nohy“ a čas plynul dále v duchu samostatné československé státnosti (12, s. 39 – 41).

Druhá světová válka se svými následky byla pro město tragičtější. Bylo tomu i z toho důvodu, že v sousedství Třebíče byla početná židovská obec, jejíž obyvatele potkal krutý osud v koncentračních táborech. V dalších letech již Třebíč významně nevystupovala z dějin českého, resp. československého národa.

3.1.2.3. Obyvatelstvo a socioekonomický vývoj města

Třebíč se začala utvářet v blízkosti řeky Jihlavy, zásadní roli zde sehrálo benediktinské opatství založené v roce 1101. Obyvatelé museli čelit epidemiím, z nichž nejobávanějšími byly mor a cholera. Přírodním živlům, a to ohni a vodě, čelilo rostoucí město ještě v první polovině 19. století. Obávané byly též neúrodné roky, kdy lidi sužoval hladomor. Dalším faktorem, který negativně ovlivnil přirozeně vzestupnou tendenci počtu obyvatel, byly válečné události. Největší ránu dostalo město po vpádu uherského krále (později i českého) Matyáše Korvína v roce 1468. Třebíč byla téměř zničena. Třebíčané zažili krušné chvíle též během třicetileté války, kdy bylo město častou zastávkou vojsk. V druhé polovině 17. století sílilo protireformační hnutí a lidé opouštěli město tentokrát z náboženských důvodů.

Počet obyvatel rostl také díky formujícím se manufakturám a rodícímu se průmyslu. V 18. století se jednalo především o soukenictví, které však během následujícího století začalo upadat. Souběžně s ním se vyvíjelo také koželužství a výroba obuvi, které nahradily neprosperující výrobu sukna. Třebíč se tímto způsobem vyhnula krizi a počet obyvatel dále rostl.

Třebíčský obchod nepříznivě ovlivnilo přemístění dopravních tras z rakouské Vídně do Prahy v roce 1739. Nová silnice se Třebíči vyhnula. Podobně došlo ke změnám na trase Brno – Jihlava, která již nevedla přes Třebíč, ale přes Velké Meziříčí. V 80. letech 19. století se budovala ve městě železnice. Z velkých plánů napojit ji na hlavní tratě nakonec sešlo a železniční spojení má spíše místní význam.

Třebíč se přesto stala významným průmyslovým moravským městem s početnou dělnickou třídou. Stále přetrvávaly malé domy, zpravidla o jednom bytu. V roce 1890 žilo v jednom domě průměrně 9,7 osob. Městská výstavba byla stále vesnického rázu, urbanizace (tj. poměšťování) se zde rozvíjela pomalu. V letech 1900 – 1910 žilo v Třebíči, včetně židovské obce a vesnice Podklášteří, 14 463 lidí (10, s. 29, 52, 136, 206 – 207).

Po roce 1948 byly znárodněny průmyslové podniky, včetně třebíčských Baťových (dříve Budischowského) závodů, které byly jedny z největších v ČSSR. Dostaly název Závody Gustava Klimenta, podle třebíčského rodáka a později též ministra průmyslu v poválečném Československu.

V 70. a 80. letech 20. století došlo ve městě k rozsáhlé bytové zástavbě v souvislosti se stavbou jaderné elektrárny Dukovany a významnému nárůstu počtu obyvatel v Třebíči.

Významnými zaměstnavateli po roce 1993 byly podniky BOPO (výroba obuvi) a Trepon (výroba ponožek), které v současné době již neprosperují, díky čemuž se město po vzniku České republiky a transformaci hospodářství potýkalo s vysokou nezaměstnaností. Dále je to dodnes výrobná nápojů „ZON“ spol. s r.o., před znárodněním „Továrna na vodu sodovou, šumící limonády a šťávy ovocné, Ferdinand Kubeš, Třebíč“ a samozřejmě další (40, s. 151 – 152).

3.1.2.4. Židovská komunita v Třebíči

Židé byli po staletí utiskováni křesťanskou většinou a v Třebíči tomu nebylo jinak. O nejstarším osídlení židovského obyvatelstva není moc zpráv, do Třebíče patrně pronikali již ve 14. století. Jisté však je, že ve druhé polovině 16. století zde žilo již šest židovských rodin v Podklášteří a dvě další v předměstí Stařečka. Podklášteří v minulosti udržovalo pevné vazby s klášterem, po jeho zániku pak s vrchností jako poddanská vesnice (6, s. 14, 21). Až do roku 1945 se jednalo o samostatnou obec v sousedství Třebíče, poté došlo ke sloučení s městem a nyní je jeho místní částí. Podklášteří tvořily zámek, vlastní osada Podklášteří a židovské město, které je obklopeno ze třech stran skálami. Z jižní strany ho pak lemuje řeka Jihlava, která pravidelně ohrožovala vesnici záplavami. Podmínky k osidlování nebyly pro formující se židovskou obec zrovna příznivé, i přesto její obyvatelé dokázali efektivně tento stísněný prostor využít. (10, s. 44).

Mezi křesťanským a židovským obyvatelstvem panovaly dobré vztahy. Změna nastala v době držení panství Janem Josefem z Valdštejna (majitelem panství 1722 - 1731), který zde v roce 1723 zřídil židovské ghetto. Židovská komunita byla diskriminována, ale jelikož šlo o dobrý zdroj příjmů, bylo nutno ji z těchto důvodů „trpět“. Antijudaismus stále sílil. Po přijetí opatření plynoucích z „famiantského zákona“ (tj. soubor opatření, která měla zabránit zvyšování počtu židovských rodin) se vztahy začaly rozostřovat i mezi samotnými židovskými občany. Podmínky k získání rodového místa byly přísné. Počet těchto míst byl navíc omezený, v židovské obci u Třebíče to bylo 260 rodin, tedy 260 rodových míst. Muži museli získat rodové místo, aby se stali oficiálně uznanými obyvateli židovské obce, tedy famiandy, a mohli se oženit a založit rodinu. Takové místo mohli získat pouze po smrti otce či jiného z famiandů. Dále museli projít vojenskou službou, prokázat, že mají stálý zdroj obživy a dostatek financí (hotově nebo jako dům či domovní díl), navíc bylo nutno doložit vysvědčení z německé židovské školy. Obyvatelé ghetta všemožně usilovali o získání těchto míst, nenávist uvnitř ghetta sílila a navzájem se udávali. Židé uzavírali neoficiální pokoutní manželství, tzv. konkubináty, čím však riskovali trestní stíhání, vězení i vyhoštění z židovské obce (6, s. 15, 62 – 63).

Přes všechna omezování se počet židovských obyvatel v době platnosti familiánského zákona téměř zdvojnásobil. V roce 1573 bylo v Podklášteří 6 židovských domů, v roce 1724 to bylo 39 domů a k nim přistavěných dalších 56 domovních dílů, celkem tedy bylo osídlených 95 domů, resp. domovních jednotek. V roce 1850 bylo k původním 39 domům přistavěno již 71 domovních dílů, celkový počet zahrnoval 110 osídlených domovních jednotek. Židé řešili nedostatek prostoru různými přístavbami a členěním domů, vznikaly tak domovní díly, které měly svého vlastníka (5, s. 27).

Atmosféra byla napjatá až do uvolnění poměrů v polovině 19. století. Po roce 1850 docházelo ke stěhování židovského obyvatelstva do Třebíče, či jiných měst a počet židů v židovské obci začal klesat (10, s. 105).

Další projevy nesnášenlivosti vůči židovské komunitě jsou charakteristické pro druhou světovou válku. „Konečnému řešení židovské otázky“ a deportaci Židů do koncentračních táborů předcházela řada diskriminačních opatření, která je vyčleňovala ze společnosti. V květnu 1942 proběhly dva transporty, během kterých nacisté deportovali do koncentračních táborů 281 třebíčských židů z celkových 1370 z širokého okolí Třebíče a Jihlavska. Z třebíčského transportu přežilo pouhých 10 osob (169).

Od roku 1945 do 90. let židovské město v Třebíči, nově v místní části Zámostí, chátralo. Hrozilo jeho zničení, v těchto místech měla proběhnout výstavba nových panelových domů. Od roku 1993 se začalo pracovat na „Programu regenerace“, jehož úkolem nebyla revitalizace pouze židovské obce, ale také baziliky. Úkol se daří dobře, židovská čtvrť a Bazilika sv. Prokopa jsou od roku 2003 na Seznamu UNESCO (23, s. 134 – 135).

4. Vývojové etapy farmacie a specifika českého lékárenství

Než pozornost obrátíme k lékárenství v našem regionu, ráda bych nastínila historický vývoj farmacie v jejích hlavních etapách, které daly vzniknout lékárenství. Etapy farmacie proměňovaly v čase jeho místo a úlohu a současně se dále rozvíjely se vznikem dalších farmaceutických odvětví. Vytvoříme si tak širší objektivní rámec pro sledovanou problematiku. Vynechávám vojenskou farmacií, ve své práci ji neřeším.

Farmacii můžeme definovat jako „*soustavu vědeckých disciplín (oborů) a praktických odvětví (služeb) zaměřených na péči o zdraví jedince i celé populace. (...) Funkcí farmacie je vyhledávat léčiva, přetvářet je do léčivých přípravků a ty vydat v čas potřeby (na pokyn lékaře nebo na přání pacienta – samoléčení), v potřebné kvalitě a v dostatečném množství, aby mohly působit jako lék a kladně ovlivnit zdraví*“ (4, s. 13). Farmacie je nezbytnou a nenahraditelnou součástí zdravotnictví a stejně jako jiné systémy prodělala určitý vývoj, který se nezastaví ani v následujících desetiletích. Přístupy k vymezení farmacie do etap se liší. Autoři volili různá hlediska jako čas či dělení dle funkce v systému. Pro následující přehled jsem zvolila rozdělení podle kritéria funkce v systému Marie Kučerové a Václava Ruska, který srozumitelnou cestou vede k pochopení jejího vývoje.

4.1. I. Etapa: Farmaceutická funkce integrovaná v léčitelství

- pravěké léčitelství (od vzniku člověka – 5. /4. tisíciletí př. n. l.)
- racionální léčitelství

Odjakživa se lidé potýkali s nemocemi. Ať už to bylo vlivem nepříznivého počasí, nákaz od zvířat, otravami či následkem zranění. Člověk byl součástí přírody, nebezpečí číhalo na každém rohu. Pravěcí lidé se živili lovem a sběrem. Ne vždy byl lov úspěšný a často trpěli hladem. Takto oslabený organismus byl k nemocem ještě více náchylný. Lov samotný byl často boj o přežití, ale potrava byla to nejcennější, co lidé tehdy měli. Úmrtí člena tlupy představovalo velkou ztrátu, proto se snažili své nemoci a zranění léčit. Učili se na základě zkušenosti – empirie. Pozorovali svět kolem sebe, učili se od zvířat, která si olizovala rány. Postupně objevovali léčivé

vlastnosti rostlin, bahna či tuku zvířat. Později se vydělila funkce léčitele (šamana), který byl osvobozen od lovu a věnoval se dalšímu důležitému úkolu, tedy péči o nemocné a raněné. Léčitel zastával funkci lékařskou a zároveň i farmaceutickou, poněvadž si sám obstarával a zpracovával léčiva.

Se vznikem starověkých civilizací a písma se léčitelství mohlo dále rozvíjet a usnadnilo se předávání poznatků a zkušeností. Nové civilizace vznikaly při březích velkých řek, které zajišťovaly příznivé klimatické podmínky, vodu nezbytnou k životu, potravu, ale také dobré hygienické podmínky a rozvoj obchodu, který rovněž přispěl k šíření poznatků. Jednotlivé kultury se vyvíjely samostatně. Každá kultura měla jedinečný typ racionálního léčitelství. Jinak chápala nemoci, využívala různé způsoby léčení a používala jiná léčiva (4, s. 18 – 19, 23 – 24). Pokrokové egyptské léčitelství již mělo řadu specializací a objevoval se tu například lékař očí a zubů. Z řeckých lékařů nesmíme opomenout zmínit Hippokrata a jeho teorii čtyř šťáv (humores), která byla součástí medicíny až do 18. století (1, s. 12).

4.2. II. Etapa: Farmaceutická funkce se vyděluje z léčitelství

- počátky vydělování farmaceutické funkce (5. /4. stol. př. n. l. – 1. stol. n. l.)
- vznik lékárenství (1. stol. n. l.)

Postupně se začali objevovat specialisté, kteří obstarávali léčiva, přetvářeli je do léčivých přípravků a poskytovali je nemocným. V Řecku jimi byli rhizotomové, kráječi kořenů či kořenáři, kteří sbírali rostliny, následně je sušili a předávali léčitelům. Tímto způsobem se farmaceutická funkce osamostatňovala. Snaha najít lék, který by dokázal vyléčit co nejvíce chorob, pomohla objevit velké množství léčiv. Jejich nejrůznější kombinace často vedly k velmi obtížným technologickým postupům. Takovým přípravkem byl například theriak – dryák, který se skládal z více než 50 různých léčiv. V římském léčitelství působili herbariové (bylináři), aromatariové (kořenáři), farmakopolové (prodavači léčiv a léčivých přípravků), unguentariové (výrobci mastí) a další. Obchodovali ve stáncích nazývaných taberny, které můžeme považovat za první lékárny. Sdružovali se do společenství zvaného collegium. Toto společenství, podobně jako pozdější cechy, dohlíželo na své členy a zavazovalo je k dodržování vnitřních nařízení. Vznikaly spisy zabývající

se povinnostmi lékárníka (4, s. 39 – 41). V Arabské říši, která nebyla svazována křesťanskými dogmaty, vznikaly kromě veřejných lékáren rovněž lékárny nemocniční a vojenské. Vyspělá arabská medicína a farmacie obohatila soubor léčiv o řadu nových rostlinných drog, zdokonalením laboratorní techniky pak přispěla četnými chemickými látkami a novými aplikačními formami léčivých přípravků (1, s. 14).

4.3. III. Etapa: Farmaceutická funkce relativně samostatná a jednolitá, nediferencovaná

- vývoj lékárenství v mnišském léčitelství (1. stol. – 11. /12. stol.)
- klasické lékárenství (11. /12. stol. – 16. stol.)
- zlatý věk lékárenství (16. stol. – 1830/48)

Počátky mnišského léčitelství jsou spojeny se vznikem církevních řádů. V Evropě byl zakladatelským církevním řádem řád benediktinů. Kláštery byly centrem vzdělanosti. Léčení se věnoval zpravidla úzký okruh osob, plnil funkci lékaře i lékárníka. Oprávněně můžeme mnichy nazývat léčiteli, neboť jde o návrat k předchozí etapě. Církev byla nositelem poznání a tím se značně zpomalil vývoj, který byl spoután křesťanskými dogmaty. Pokroku však církev nedokázala zcela zabránit. Církev se cítila oprávněna k léčení, které považovala za akt božího milosrdenství. Nemoc chápala jako trest Boží za hříchy a zdraví jako přízeň Boha. Samozřejmou součástí léčby tedy byla modlitba.

Kláštery vytvářely rovněž útulky pro obchodníky a pocestné, tuto jeho část nazýváme *hospitál*. Až v etapě vrcholného partikulárního zdravotnictví (14. – 15. stol.) se v hospitálu léčilo. Dále bychom v klášteře našli *domus medicorum* – dům lékařů, *infirmarium* – místnost pro ležící nemocné, *minutio* – místnost pro pouštění žilou a pro vývoj farmacie a lékárenství podstatné *armarium pigmentorum* – menší skříňka nebo skříň s léčivy. Lékárna zaujímající celou místnost vznikla až později. Nechyběla ani zahrada léčivých rostlin – *hortulus*.

Na našem území probíhaly s určitým zpožděním stejné procesy jako jinde v Evropě. Kláštery jako centra vzdělanosti a léčení vznikaly v 10. století a větší rozvoj můžeme zaznamenat od století 11.

Vedle církevního a dále vojenského proudu se rozvíjela rovněž linie světská, jejíž lékařské školy byly centrem pokroku a významně ovlivnily léčení v Evropě.

Etapa klasického lékárenství v českých zemích nastupuje ve 13. století (na jihu Evropy již v 10. století). V lékárně se realizovaly kromě přípravy a výdeje léčiv rovněž výzkum, kontrola, uchovávání a výchova nových lékárníků. Mohli bychom říci, že lékárenství = farmacie. Jedna místnost či dokonce skříň už nebyla pro tyto potřeby dostačující. V 15. století se již jednalo o komplex místností se specifickými funkcemi. Najdeme tu místnost výdejní a recepturní (oficínu), jejíž součástí byl recepturní stůl (tára). Nechyběla ani laboratoř připomínající spíše kuchyni (culina), místnost skladovací (materiálka), výhřevna pro skladování léčiv vyžadujících teplo a sucho. Zde také přespávali učni. Pro léčiva vyžadující chladné prostředí se ve sklepě nacházelo vyhrazené místo (aquarium). Na půdě bychom pak našli rostlinná léčiva. Prostor byl nazýván herbárium, funkčně navazoval na hortulus.

V tomto období neexistoval jednotný systém zdravotnictví. Péče o pacienty se lišila od města k městu, takové zdravotnictví označujeme jako městské, rozdrobené nebo partikulární. Vznikaly medicínální řády vydávané panovníkem, ty ovšem platily pouze v hlavním městě a ve věnných městech (v českém prostředí se jednalo o města odkazovaná panovníkem svým manželkám). Města vydávala vlastní nařízení. Obsahovala opatření proti šíření epidemií, především moru, ale ne jenom to. Byl zde stanoven rozsah činností všech pracovníků ve zdravotnictví, tj. lékařů, lékárníků, ranhojičů, porodních bab a dalších. Lékárník musel po přípravě na povolání, která byla nadále řemeslná (tj. musel projít stupni učeň – tovaryš – zkouška před mistry lékárnického cechu), složit přísahu, v níž se zavazoval řádně plnit svoje povinnosti. Musel se řídit ceníkem léčiv a léčivých přípravků a léky připravovat pod dozorem lékaře. Lékařům byl mj. udělen dozor nad lékárnami, nesměli sami lékárny provozovat nebo se spolčovat s lékárníkem za účelem zisku. Kontroly lékáren se označovaly jako vizitace, jejich frekvence se lišila dle nařízení, jednou za čtvrt roku i jednou měsíčně. Počet lékáren byl přísně regulován. Lékárníci měli oproti jiným řemeslům ve zdravotnictví důležitou výsadu. Byli aprobováni rektorem univerzity (později děkanem lékařské fakulty) a stali se členy univerzitní obce.

V klasickém lékárenství existovaly lékárny měšťanské, městské, klášterní, ale vznikaly také lékárny nemocniční a ústavní. Lékaři vlastnili příruční lékárníčky a významní šlechtici si opatřovali domácí lékárny. Lékárny byly zpočátku zřizovány cizinci, kteří byli povoláni většinou panovníkem. Dokumenty doložené první lékárny máme pouze z Prahy. Až později se lékárny začaly zřizovat v dalších městech (4, s. 47 – 48, 51- 52, 55 – 59, 63 – 64).

Nové objevy, včetně objevů v medicíně, velmi významně ovlivnily další vývoj. Konečně se podařilo prolomit církevní dogmata. Vše nové se prosazovalo pomalu, nicméně pokrok již nešlo zastavit. Tento vývoj neminul ani farmacii, zde proměny nastartoval lékař, lékárník, filozof Philippus Aureolus Theophrastus Bombastus von Hohenheim, zvaný Paracelsus. Tento svérázný muž, který nalézal oblibu v alchymii, začal léčit účinnějšími syntetickými léčivy a brzy si získal věhlas. Za cíl si kladl dát poznatky alchymie a chemie do služeb medicíny. Můžeme ho považovat za zakladatele lékařské chemie. Zpočátku se jednalo o přípravu systémem pokus – omyl. Farmacie se však postupně začala proměňovat ze své řemeslné podoby na systém založený na vědeckých poznacích.

Z lékárny se stalo chemické pracoviště, laboratoř již přestala připomínat kuchyň. Výdej léčivého přípravku neprobíhal skrz okénko, ale pacient již vstupuje do lékárny – oficíny. Lékárníci se museli učit náročné technologické postupy. Objektivně rostla potřeba osvojovat si nové znalosti. Vyučení se u zkušených mistrů v době dominující galenické farmacie přestávalo nyní stačit. Z počátečních tříměsíčních kurzů na lékařské fakultě se postupem času (1804) stalo roční povinné univerzitní studium zakončené zkouškou a získáním diplomu magistra farmacie.

Partikulární zdravotnictví již nevyhovovalo, protože nezajišťovalo dostatečnou péči o zdraví a ochranu před epidemiemi zabezpečovalo minimální. Další vývoj směřoval k centralizaci zdravotnictví. Prvním krokem k tomu bylo vydání Všeobecného medicínálního řádu Marií Terezií v roce 1752 a dokončeno bylo Josefem II. a jeho Generálním zdravotním normativem z roku 1770. Jeho součástí byly také instrukce pro lékárníky. Jednotná sazba léčiv si vyžádala vydání jednotného lékopisu. Generální zdravotní normativ také nařizoval založení lékárnického grémia – profesní organizace lékárníků, řešil i majetkové poměry a nároky lékárníků (4, s. 65 – 75).

Redukovány byly církevní lékárny. V roce 1770 byly Josefem II. klášterní lékárny v místech, kde se již nacházela měšťanská lékárna, zrušeny. Výjimku tvořily řády alžbětinek a milosrdných bratří za zásluhy při ošetřování vojáků a péči o nemohoucí osoby (1, s. 29).

4.4. IV. Etapa: Farmaceutická funkce relativně samostatná, vnitřně diferencovaná a jednotlivá odvětví s prvky integrace do zdravotnictví (1830–1948)

Nové poznatky přibývaly značnou rychlostí a lékárník již nebyl schopen zastat celou farmacii. Počátek diferenciacie farmacie nastal již ve „zlatém věku“ osamostatněním farmaceutického školství. Postupně docházelo k osamostatnění farmaceutického výzkumu, výroby, velkodistribuce, kontroly. Lékárenství už nepředstavuje celou farmacii, ale stává se jedním z jejích odvětví.

Lékárna jako výzkumné pracoviště již nestačila, výzkum se přesunul na univerzity a v první polovině 20. století do výrobních podniků. Lékárníci pracovali jednotlivě na objevování nových specialit, které dělaly lékárny jedinečnými. Některé speciality byly natolik žádané, že lékárník musel rozšířit jejich přípravu v dalších prostorách, které se tak staly zárodkem nového výrobního podniku. Typickým příkladem je pražská lékárna U Černého orla PhMr. Benjamina Fragnera. Jeho potomci a pokračovatelé pak mj. vybudovali počátkem 30. let 20. století v Dolních Měcholupech farmaceutickou továrnu lučebnin (tj. chemikálií) a léčiv. Na tradici v těchto místech dnes navazuje farmaceutická společnost Zentiva, která je součástí skupiny Sanofi.

Nastal trend, kdy chemická výroba a hromadně vyráběné léčivé přípravky čím dál tím více vytlačovaly individuální přípravu v lékárně a ta se postupně stávala spíše výdejním pracovištěm (4, s. 77, 82, 85).

Pravidelný obchod s léčivými se datuje již do 11. století. V období diferenciacie nabývá třech forem. Obchodováním s léčivými se zabývali především velkodrogisté, budovali vlastní distribuční síť a disponovali vlastními kontrolními laboratořemi. Druhý typ představovaly průmyslové podniky, které distribuovaly vlastní výrobky a třetím typem se staly lékárny, které provozovaly velkoobchod s vlastními výrobky přidružený k lékárně. Od roku 1859 se obchod s léčivými stal živností a začaly

se rozmáhat malodrogerie, které se věnovaly také prodeji léčiv a léčivých přípravků. Nebyly nuceny provádět náročné zkoušky a zaměstnávat diplomované magistry farmacie. Mohly si tak dovolit nabízet LP za výrazně nižší cenu a tím poškozovaly lékárny, které jim cenou mohly jen těžko konkurovat (1, s. 33 – 34, 68; 4, s. 92).

Farmaceutická kontrola postupuje všemi farmaceutickými odvětvími a netýká se pouze léčiv. Po staletí měla podobu vizitace. Vyvíjela se od kontroly lékáren ke kontrole všech odvětví farmacie a rovněž od kontroly individuální, ke kontrole garantované státem. Za zrod státní kontroly můžeme považovat Chemicko-farmaceutický vyšetřovací ústav nejvyšší Zdravotní rady ve Vídni v roce 1908. Integrace do zdravotnictví je zde patrná.

Lékárenství ztratilo svoji dominantní pozici a stává se jako odvětví stále více závislým na ostatních farmaceutických odvětvích. Samotní lékárníci tuto skutečnost vnímali jako krizi svého oboru, nicméně počet lékáren v této etapě i přes „krizi“ rostl. Zákon č. 33 říšského zákona z roku 1888 vymezil základní podmínky sociálního zabezpečení stále početnějšího dělnictva. Díky těmto nemocenským pokladnám, později pojišťovnám, si lék mohlo dovolit více lidí a zisky lékárnám rostly (4, s. 95, 97).

4.5. V. Etapa: Farmaceutická funkce relativně samostatná a diferencovaná, plně integrovaná do zdravotnictví

- socialistická fáze farmacie (1948 – 1989)
- transformace farmacie (od 1989 – doposud)

Socialistická fáze farmacie se odvíjela od politicko-ekonomické orientace československého státu. K prvním zásahům do soukromého podnikání v lékárenství docházelo již krátce po 2. světové válce v roce 1945 konfiskací majetku Němců, kolaborantů a zrádců. V této době přešla do státní správy téměř třetina lékáren. Od 1. ledna 1949 byly tyto lékárny majetkem Ústřední národní pojišťovny a o rok později 1. ledna 1950 se staly součástí nově zřízeného národního podniku Medika. Jeho součástí se stal i velkoobchod s léčivy. Národní podnik Medika do konce roku 1950 vykoupil nebo administrativně převzal zbývající soukromé lékárny. Tato obchodní transakce nebyla pro majitele lékáren nikterak výhodná, ale neměli na vybranou. Z majitelů lékáren se stali zaměstnanci n. p. Medika. Bylo dokončeno

znárodnění a socializace lékáren. Dalším významným krokem k centralizaci zdravotnického systému bylo vymezení zásady jednotné preventivní a léčebné péče a její zakotvení v zákoně č. 103/1951 Sb.

Spravovat tak velký podnik bylo velmi obtížné, proto došlo k rozdělení na krajské národní podniky Medika. Lékárenství neminuly ještě další organizační změny, až v roce 1958 došlo ke spojení všech krajsky řízených zdravotnických zařízení a došlo ke vzniku krajského ústavu národního zdraví (KÚNZ). V roce 1960 se lékárny, s výjimkou krajských skladů léčiv, zdravotnických potřeb a krajských galenických a kontrolních laboratoří, staly součástí okresních ústavů národního zdraví (OÚNZ) (31, s. 99, 220). Na ministerstvu zdravotnictví byl ustaven lékárenský odbor a v rámci krajů a okresů Lékárenské služby KÚNZ a OÚNZ. Historické názvy lékáren byly se socializací zrušeny. Původně trojmístné číslo se se vznikem Lékárenské služby změnilo na pětimístné, první dvě číslice označovaly kraj a další tři pořadové číslo lékárny v kraji (4, 99).

Toto organizační uspořádání přineslo síť lékáren provázanou se sítí zdravotnických zařízení, a tím zlepšení dostupnosti léčebně-preventivní péče. Mezi lékárnami ustala konkurence a vymizelo soupeření s drogeriemi. Široká veřejnost vnímala lékárnu jako nedílnou součást zdravotnictví. Odborníci se více zabývali uspořádáním pracoviště v důsledku nárůstu HVLP a poklesem přípravy IPLP s cílem co nejvyšší efektivity při poskytování správné dispenzační praxe. Byly definovány provozně technické vývojové etapy (31, s. 100, 107).

Nicméně tento systém s sebou přinesl i řadu omezení a negativ. Veškerá spotřeba byla plánovaná a následně byly vytvořeny i plány výroby farmaceutických firem. Systém distribuce léčiv byl rovněž centralizovaný a vskutku nepružný. Zásobování lékáren se realizovalo pomocí objednacích knih. Léčiva a zdravotnický materiál byly dodávány zpravidla jednou za 14 dní, či jednou za měsíc v závislosti na jeho povaze. Vzhledem k tomu, že všechna odvětví byla dlouhodobě plánována, včetně výzkumu, nebylo vždy možné rychle reagovat na aktuální potřeby a objevy ve farmacii. I přes mnohé překážky se podařilo mnoho úkolů uskutečnit. Na konci 80. let existovalo v soustavě tehdejšího zdravotnictví již asi 900 lékáren (4, s. 83, 92 – 93; 19, s. 75).

Rok 1989 se stal významným impulzem pro realizaci mnoha změn ve společnosti. Socialistická společnost se začala přeměňovat ve standardní, demokratickou společnost evropského typu. Přejít z centrálně plánovaného hospodářství na tržní ekonomiku byl velmi komplikovaný a dotknul se všech odvětví a tedy i zdravotnictví a farmacie. Státní zdravotnictví se měnilo na zdravotnictví, v němž významnou úlohu hrála nestátní zdravotnická zařízení. Transformace si dala řadu úkolů, které bylo nezbytné uskutečnit a které by přispěly ke zkvalitnění zdravotní péče o obyvatele. Prvním a zásadním úkolem bylo vytyčit si alespoň orientačně cíle, tedy vypracovat koncepci zdravotnictví. Tento úkol i díky zpolitizování zdravotnictví a častému střídání ministrů nebyl dostatečně splněn. K dalším úkolům patřilo změnit systém financování zdravotnictví, vytvořit systém spojující přednosti státního a nestátního zdravotnictví, realizovat privatizaci a posílit demokratické procesy ve zdravotnictví, k čemuž měl přispět vznik profesních komor. Tyto procesy byly významně podpořeny snahou vyrovnat se s nespravedlivými kroky státu po roce 1948 v oblasti soukromého vlastnictví. Přišla vlna restitučních řízení, které se týkaly zhruba 300 lékáren (19, s. 7, 9, 33).

Transformace lékárenství byla zahájena prakticky až v roce 1992, kdy nabyt účinnosti zákon České národní rady č. 160/1992 Sb., o zdravotní péči v nestátních zdravotnických zařízeních. Ani zde nebyla vypracována koncepce dalšího vývoje, mnohé kroky podobně jako v celém zdravotnictví probíhaly nesystémově a živelně. V souvislosti se vznikem nestátních zdravotnických zařízení je nutno zmínit proces privatizace. Byl to proces neobyčejně složitý a zdlouhavý (4, s. 124 – 125). Zdravotnická zařízení se značně liší od běžných podnikatelských zařízení, neboť poskytují léčebnou a preventivní péči a zabezpečují zdraví obyvatelstva. Proto bylo nutné specifikovat podmínky pro vznik a následně jejich fungování. Problémem v dalším vývoji byl liberální postoj zákona č. 160/1992 Sb., který umožnil nejenom vlastnit, ale i provozovat laikům takové zařízení. Síť lékárenských zařízení prudce rostla, avšak z důvodu neexistující koncepce vznikla síť značně nerovnoměrná. Ve městech, kde se předpokládal dostatečný počet pacientů a dobré ekonomické výsledky, je síť až příliš hustá. Ve vesnicích a v méně zalidněných oblastech lékárny nevznikají, protože by se to zkrátka ekonomicky nevyplatilo. Dostupnost lékárenské péče je zde malá. Dochází k rozporu mezi ekonomickým a etickým přístupem provozovatelů k podnikání, ekonomické hledisko se stává

prioritním ve vztahu k hledisku zdravotnickému, potřebnosti a oprávněnosti vzniku lékárenského zařízení (19, s. 70, 73, 77 – 78).

Dalším zásadním úkolem bylo zvolit systém financování zdravotnictví. Byl zvolen princip všeobecného zdravotního pojištění založený na sociální solidaritě ukotvený v zákoně č. 550/1991 Sb., o všeobecném zdravotním pojištění. Pojistné bylo stanoveno ve výši 13,5 % z příjmu. Občané si měli více uvědomovat cenu zdraví. Bylo potřeba doladit finanční tok pacient - pojišťovna - zdravotnické zařízení - lékař. I z důvodu nedostatečně propracované koncepce výkonový systém financování zdravotnictví postupně vyčerpal svoje možnosti. Zdravotní pojišťovny hospodařily se ztrátou, docházelo k opožďování plateb za provedené výkony stejně jako platby lékárnám za vydané léky. Nastala první krize zdravotnictví v letech 1996 – 1998. Toto období můžeme považovat za konec první etapy transformace zdravotnictví a nástup druhé. Díky chybějící koncepci, neracionální síti zdravotnických zařízení a dalších důvodů a problémů se krize zdravotnictví opakovala v roce 2004 a následně v roce 2010 – 2011.

Uvolnění trhu a neexistující regulace po roce 1989, jak již bylo zmíněno výše, umožnilo značné rozšíření lékárenské sítě. Nerovnoměrnost prohloubila existence řetězců lékáren, které skupují lékárny, které předtím ekonomicky potopily. Soukromé lékárenství se dostalo do náročné pozice. Výnosy jsou státem striktně regulovány (regulace obchodní přírážky či regulace cen a úhrad léčiv), ale náklady na provoz lékárny již regulované nejsou (nájemné, mzdy, energie, přístrojové vybavení, EET, e-recepty atd.) (4, s. 102, 114, 123 – 124). V Koncepci veřejného lékárenství přijaté XXIII. Sjezdem delegátů ČLnK jsou vyjádřeny obavy ze současné situace českého lékárenství. Koncepce byla přijata v roce 2013, ale tyto obavy jsou aktuální i v roce letošním. *„Klesající ceny léčiv v kombinaci s úspornými opatřeními mohou znamenat, že většina lékáren nebude ve stávajícím modelu financování lékárenské péče s přímou vazbou na cenu léků a výši obratu schopna přežít nebo bude existovat jen díky zásadní redukci personálního vybavení, provozní doby a sortimentu. To vše s přímou vazbou na snížení rozsahu a kvality poskytované péče“* (157). Zlepšení mělo přinést uznání signálního výkonu ve výši 13 Kč poskytovateli lékárenské péče za každý poskytovatelem vykázaný a zdravotní pojišťovnou uznaný výkon dle § 17, odstavce 1 vyhlášky Ministerstva zdravotnictví č. 353/2017 Sb., o stanovení hodnot bodu, výše úhrad hrazených služeb

a regulačních omezení pro rok 2018. Částka je dále omezena na počet výdejů a nepředstavuje sumu, která by zlepšila postavení především malých nezávislých lékáren, kterých rok od roku ubývá (215). Výroční zpráva ČLnK z roku 2016 uvádí v roce 2016 počet 2559 lékáren a 245 OOV. Počet lékáren nabyl vrcholu v roce 2014 a od té doby dochází opět k poklesu. Téměř tři čtvrtiny lékáren jsou pak ve vlastnictví právnických osob. Počet řetězcových lékáren roste na úkor malých nezávislých lékáren. ČLnK apeluje, aby si lékárny konkurovaly kvalitou služeb, nikoli cenami (157, 160).

Když bych měla shrnout první etapu transformace a zhodnotit ji, dovolím si říci, že proběhla úspěšně. Došlo k restituci lékáren a morálnímu vyrovnání se vznikem demokratického státu, vzniku zdravotních pojišťoven, zlepšila se dostupnost lékárenské péče a léků, vzniklo konkurenční prostředí a zdokonalila se i estetická úroveň exteriéru a interiéru lékárny. Do lékáren byly zavedeny zásady správné výrobní praxe a dohlíží se na jejich dodržování. Ohromnou výhodou bylo rozšíření farmakoinformatiky do lékáren, jež ulehčí lékárníkovi řadu činností a umožní mu lepší možnosti práce s odbornými informacemi, která by se však s rychlým vývojem moderních technologií dostala do lékárny i bez procesu transformace. Jako negativa spatřuji možnost, že zákon o zdravotních službách umožňuje vlastnit a provozovat lékárnu i neoborníkům a s tím souvisí i zčásti ztráta zdravotnického charakteru lékárny. Dalšími negativy je nerovnoměrná síť lékáren, nedostatek odborných pracovníků, odstranění dispenzačních boxů z lékáren, ke kterým spěje současný vývoj zaměřený více na individuálního pacienta, a našly by se určitě další (19, s. 82 – 83).

Druhá etapa nepřinesla nic zásadního, původní představa, že toto období bude pro zdravotnictví již o zdokonalování a vychytání nedostatků z etapy první, byla mylná. Opět byla řada pokusů o vytvoření koncepcí, od kterých se později upouštělo, mnohé kroky byly nesystémové, vinu nese i nedokonalá legislativa (4, s. 121 – 122). ČLnK hovoří o kritické situaci lékárenství a snaží se zabránit likvidaci veřejných lékáren v ČR navýšením finančních prostředků za poskytování péče, racionalizací sítě lékáren a ideálně pevnými doplatky na léky. K uskutečnění těchto úkolů vede ještě náročná cesta (159).

5. Zdravotnictví na Velkomeziříčsku v proměnách času

Obava o své zdraví a péče o nemocné byly a jsou dodnes zcela přirozenou součástí života kulturních civilizací. Nejstaršími středověkými zařízeními ve střední Evropě, která poskytovala pomoc potřebným, byly špitály a chudobince. Špitály můžeme považovat za předchůdce nemocnic. Byly zřizovány církví, ale našli bychom i špitály městské či zřízené šlechtou a příslušníky panovnických rodů. Nebyla to však útočiště jenom pro nemocné. Často představovaly útulky pro chudé, staré osoby a osamocené občany. Latinské slovo špitál (*hospitale*) nachází spojitost s latinskými *hospes*, což bychom mohli přeložit jako host či hostitel, a *hospitium* znamenající pohostinství (33, s. 27).

Velké Meziříčí mělo také vlastní špitál. Spíše než o léčebnou péči šlo o péči o chudé obyvatele města. Počátky takové péče můžeme nalézt snad již v roce 1317, kdy si „*Mařka ze Lhoty ve své donaci* (tj. veřejný dar) *zdejšímu farnímu kostelu sv. Mikuláše a kapli sv. Michala vymínila, že jistý den v roce budou pohoštěni čtyři chudí z vděčnosti za obdarování*“ (17, s. 49). Další zmínku o špitále nacházíme v roce 1417, kdy městská rada a tehdejší správce špitálu mlynář Mach prodali Petrovi Barvovů horní lázeň náležející ke špitálu za 20 kop gr. a roční nájemné. Dary měšťanů a pokuty, které putovaly na chod špitálu, ale přestaly stačit. V roce 1547 přestal být špitál městskou institucí a stal se panským zařízením. Vrchnost získala většinu špitálního jmění, za to však měli chudí jistotu peněžitých platů, dřeva, rostlinných a živočišných produktů ze zámeckého statku. Špitál se nacházel u Dolní brány. Pozůstatkem po něm je Kostel sv. Kříže obnovený v 16. století (17, s. 49, 119).

Nepostradatelnými pro meziříčské obyvatele byli lazebníci. Ovládali i řemeslo bradýřské. Jednoduchými chirurgickými zákroky, jako trhání zubů či ošetřování ran, a sázením baněk mnohdy nahrazovali lékaře. „*Jeden ze dvou meziříčských lazebníků, mistr Vít, je v roce 1522 hodnocen jako zběhlý v lékařském umění. Dokázal hojit různá zranění i další tělesné neduhy*“ (17, s. 90). Nebyl tu jenom mistr Vít. V ranhojičské tradici pokračovali další, mj. Jakub Špicer, který začal v Meziříčí působit jako lazebník v roce 1568. Léčil prý i poranění hlavy a zlomeniny. Navázala na něho jeho manželka Kateřina, která vlastnila „*knihy lékařské i jiné potřeby všeliké, co k řemeslu lékařskému neb lazebnickému přináleží*“

(17, s. 118). Výčet jmen by mohl dále pokračovat. Tradice lazebnického řemesla přetrvala i po třicetileté válce. Ve městě se nacházely dvě veřejné lazební – horní a dolní, počátkem novověku přibyla třetí, tzv. panská. Byly nezbytné k udržování hygieny a velmi oblíbené. V roce 1522 udělil zdejším lazebníkům i jejich potomkům král Ludvík Jagellonský na žádost majitelů meziříčského panství, pánů z Lomnice, plná společenská práva jako ostatním řemeslníkům. Ve druhé polovině 16. století fungovala již pouze dolní lázeň. K uzavření prvních dvou patrně došlo z důvodu nedostatku financí. Přispělo tomu i rozšíření nové nemoci syfilis (17, s. 90 – 91, 118; 20, s. 118). O tom, že lazebnické řemeslo nebylo jenom o přípravě lázní, dokládá svědectví Antonína Xavera Kholchera, lazebníka velkomeziříčského, který byl pověřen úkolem prohlédnout mrtvolu v nedalekém Křižanově v roce 1728. „*Já od práva křižanovského k visitování jistého v poli zabitého člověka jménem Jiříka Kosa správně povolany a dožádaný. (...) Jedouce do městys Křižanova, v radním domě 14. Juní toho nebožtíka jsem já quasi chyrurgus visitoval (...).*“ Lazebník Kholcher popsal ránu, která byla „*suchá a neotevřená, však smrtedlná*“ (70, kap. 6).

Další profese, která vyžadovala znalosti z medicíny, byla profese kata. Kat potřeboval tyto znalosti, hlavně z oblasti anatomie, aby odsouzenému efektivně ubližoval a na druhou stranu tyto vědomosti potřeboval, když zmučeného léčil. Velké Meziříčí mělo svého kata nejpozději od roku 1613, kdy je doloženo, že kat vykonával popravy i v Polné a Osové Bítýšce, kam byl za tímto účelem poslán na výpomoc. Do té doby dojížděl do Meziříčí k výkonu exekucí kat z královského města Jihlavy. V 18. století začalo ubývat práce v mučírňách a na popravištích a kati spolu s městskými rasy (pozn. ras – též zvaný pohodný) se začali stále častěji věnovat činnostem spojeným s odklizením fekálií, uhynulých zvířat a celkově pečovat o čistotu města (170).

Zásahů do hygienicko-zdravotní situace ve městě začalo přibývat až během druhé poloviny 17. století, když se Meziříčí vzpamatovalo z následků třicetileté války. Bylo opravováno dláždění, došlo i na stavbu kamenné kašny na náměstí. Velké Meziříčí neminula morová nákaza roku 1622 a 1623 a v roce 1646. Za úspěch lze ale považovat, že se městu vyhnuly další rozsáhlé morové epidemie, první na přelomu roku 1679/1680 a druhá 1713 – 1715 (17, s. 161).

V době blížící se epidemie, tentokrát cholery, která neminula ani Velké Meziříčí, byla 6. září 1866 řízením okresního úřadu ustanovena zdravotní komise.

Důraz byl kladen na dodržování zdravotních předpisů a zachovávání čistoty veřejných míst pod přísným trestem. O tom, že městská rada zasahovala do vzhledu veřejných prostranství, která byla často znečištěna, na ulicích byl hnůj a ulicemi protékala močůvka, svědčí usnesení městské rady na návrhu pro obecní výbor z roku 1867. Bezpochyby byla taková usnesení vydávána i v minulosti. Stálo v něm, že pokud majitel domu neuposlechne příkazu, bude povinen uhradit pokutu 5 zlatých, které budou předány ústavu chudých (67, s. 81 – 82, 102).

Ve městě působili pravděpodobně i „profesionální“ lékaři. Z tohoto období však nemáme moc zpráv. O jejich působení se dozvídáme většinou z přízvisek. O lékaři máme první zmínku z roku 1434, kdy se v Městské knize objevuje jméno Jana Lékaře. Dalšími byli Vavřinec Lékař (1508), Petr Ecl z Bibrštejna zvaný Petr Líkař (1549 – 1570). Od roku 1559 vykonával povolání „městského lékaře“ za pevně stanovený roční plat Martin Kouřimský (17, s. 92, 118). S Velkým Meziříčím se poji znamenití lékaři, najdeme mezi nimi i jména evropského formátu.

Adam Huber Meziříčský (1545/1546? – 1613), známý také jako z Riesenpachu či pouze Huberus, se narodil ve Velkém Meziříčí. Studoval na univerzitách ve Wittenbergu, Lipsku, Marburgu. Ve Wittenbergu získal v roce 1577 doktorát medicíny. Byl stavovským defensorem podobojí (tj. ochráncem či obhájcem přijímání eucharistie jak v podobě hostie, tak mešního vína z kalicha). Působil také jako pedagog, zapsal se do historie Karlovy univerzity, kde působil jako rektor od roku 1612. Císař Rudolf II. si jej vybral za svého osobního lékaře. Je autorem odborných pojednání, lékařských příruček a kalendářů. Velmi populární příručkou byla *Apatéka domácí* (17, s. 415).

Jakub Kamenický († 1574), řečený též Camenicus, pocházel z Kamenice u Jihlavy. Studoval na německých univerzitách, poté působil jako evangelický kněz v různých městech. Jako lékař v Praze nabyt značného majetku. Již před rokem 1561 provedl pitvu a popsal žlučové kameny. Dopis mistra Jakuba se zachoval v Matthioliho *Epistolarum Medicinalium libri*. V roce 1567 se vrátil do stavu kněžského a do Meziříčí, kde působil jako děkan. Kázal pouze v neděli ráno a ve svátky, z čehož se usuzuje, že se i v Meziříčí nadále věnoval lékařskému povolání (69, s. 4).

Z Meziříčí pocházel i Jan Pomarius († 1611), který studoval lékařskou fakultu ve Vídni, kde byl roku 1570 zapsán jako Ioannes Pomarius Mezericensis Moravus. Do Meziříčí se již nevrátil. Usadil se ve Znojmě, kde působil jako lékař (69, s. 12).

Mathiase Borbonia z Borbenheimu (1566-1629), pocházejícího z Kolinec, z chudých poměrů, kroky zavedly po studiu na partikulárních českých školách až na meziříčské evangelické gymnázium. Tehdy zde ještě jako Matyáš Burda s básnickým nadáním přijal latinskou podobu svého jména a po čtyřech letech studií na gymnáziu tu působil ještě rok a půl jako učitel. Zajímal se také o alchymii. Basilejský paracelsista dr. Vilém Aragonius ho naučil, jak lze získat z rumělky (tj. chemicky sulfid rtuťnatý) rtuť a udělat z ní přípravek, který lze bezpečně užívat vnitřně. S Aragoniem se znal již z Meziříčí, kam alchymista přijel roku 1589 k těžce nemocnému Jindřichovi, bratru paní meziříčské Zuzany Heldtovny z Kementu. Na univerzitě v Basileji Borbonius získal doktorský titul a působil jako lékař v řadě českých měst. Jako účastník stavovského povstání emigroval a působil až do své smrti jako osobní lékař následníka polského trůnu (69, s. 5 – 8).

Dalším meziříčským rodákem byl Jiří Fábuš. V Meziříčí absolvoval pouze základní vzdělání. Odešel do Basileje jako preceptor (učitel) Vratislava ze Žerotína a vystudoval tam medicínu (1596). Na konci studií se potýkal s obtížnou finanční situací, nepohodl se svým svěřencem a ten ho propustil. Odstěhoval se do Olomouce a provozoval tam lékařskou praxi (69, s. 11 – 12).

Poslední jméno, které nesmím opomenout zmínit, je Jan Plachetský. Je to rovněž velkomeziříčský rodák, který ve městě dokončil partikulární školu a poté studium na luteránském gymnáziu, kde určitý čas působil i jako pedagog. Studoval ve Wittenbergu, kde byl zapsán jako Johannes Plachecius Mezericenus Marcomannus. Ve studiích pokračoval v Basileji a v Tübingenu získal titul doktora medicíny. Po studiích se pravděpodobně vrátil do Velkého Meziříčí, ale nesešel tu dlouho. Patrně z náboženských důvodů odešel v roce 1617 do Stuttgartu a Štrasburku, kde vynikl jako znamenitý lékař (17, s. 414; 69, s. 12 – 13).

Nejpozději v roce 1679 působily ve městě 2-3 porodní báby, které složily přísahu a zavázaly se, že budou pečovat bez rozdílu o chudé i bohaté. Dočasně se v Meziříčí usadil brněnský „oculista“ František Xaver Strasser (1717-1724). Působil zde také městský chirurg (ranhojič) a městský lékař. Od roku 1834 funkci městského lékaře vykonával dr. František Skřivan (17, s. 161).

Péči o chudé a nemocné měla na starosti obec. Již prozatímním obecním zřízením z roku 1849 se stanovil nárok příslušníků obce na zaopatření podle dokázané potřeby. Chudinský ústav, který se zabýval městským hospodařením týkajícím se péčí o chudé, rozděloval prostředky, ze kterých byly vypláceny každý měsíc příspěvky podporovaným osobám. Ty byly rozděleny celkem do šesti tříd. Byly vypláceny i mimořádné podpory na pohřby, byly placeny léky. Běžný provoz však taky něco stál, výdaje byly zpravidla vyšší než příjmy. Chudinský ústav získával prostředky z úroků ze státní půjčky, z kostelních sbírek, z úroků z 200 zl. uložených ve spořitelně. Dále mu šly prostředky z pokut uložených soudem nebo obecním představenstvem či poplatky za povolení taneční hudby. Rozdíl mezi příjmy a výdaji pak pokryla obec ze svého rozpočtu. Částka se pohybovala od 200 zlatých v roce 1874 do 800 zlatých v roce 1893.

Bylo potřeba pečovat i o dělníky v době nemoci, či ve stáří. Zpočátku to bylo necháno na majiteli továrny, v 60. letech 19. století vznikaly závodní pokladny a svépomocné dělnické spolky. V Meziříčí byla založena nemocenská a podpůrná pokladna pro dělníky soukenické firmy František Kallab a synové v roce 1851. Roku 1879 měla 421 členů, 1887 303 členů (17, s. 238 – 239). Od poloviny 19. století se jednotlivé skupiny a později stát začaly více angažovat v problematice zdravotnictví, které bylo na mizerné úrovni. Péče o dělníky v době nemoci a ve stáří se stávala čím dál tím více aktuálnější díky jejich vzrůstajícímu počtu s rozvojem průmyslové výroby. Pojištění dělnictva bylo ukotveno v zákoně č. 33/1888 říšského zákoníku o nemocenském pojištění dělníků. V roce předcházejícím bylo uzákoněno povinné úrazové pojištění (33, s. 128).

Panský špitál podobně jako v předchozích staletích představoval útočiště pro chudé. Ilustraci podávají údaje z poloviny 19. století, kdy zde zůstávalo 6 mužů a 6 žen (17, s. 238 – 239). Pod správou panství zůstal špitál až do zániku velkostatku v roce 1948. Ve městě byla dále nemocnice, pro kterou našla obec vyhovující prostory v roce 1865 v domě č. p. 137 na břehu řeky Oslavy (29, s. 72).

Obr. 4: Městská nemocnice v domě č. p. 137 (30. léta). Muzeum Velké Meziříčí.

Od roku 1905 ve městě fungoval rovněž sirotčinec. Židovská obec měla svůj vlastní chudobinec. Zda židovská komunita měla také svého lékaře, nebo v minulosti ranhojiče či chirurga se mi v dostupné literatuře nepodařilo zjistit. Studium pramenů této problematiky by bylo nad rámec této práce, ke kterému zde nemám prostor ani potřebné znalosti.

Na pomoc chudým vznikaly ve městě nadace. Od roku 1869 tak byly každoročně rozdělovány peníze z nadace Jana Pluhaře mezi 13 nejchudších občanů. Kromě nadací byly ve městě vytvořeny různé fondy, které se podílely na podpoře sirotčince, nemocnice, chudobince, vdov a sirotků, ale přispívaly také na úpravu kanalizací a dalšímu rozvoji města (17, s. 238 – 239). Dalším příkladem z pozdějších let je dar rodiny Sáblikových v roce 1922 k příležitosti 25. výročí jejich podnikání. Darovaná částka činila 10 000 Kčs. Byla určena stavebnímu fondu okresní nemocnice Velkého Meziříčí, poněvadž „uznali, že humánní tento ústav je pro náš okres – jakožto jeden z největších na Moravě – nepostradatelný a to tím spíše, že účinky světové války na zdraví, pokud neobjevily se doposud, objeví se později“ (71, s. 11).

Po územní reorganizaci v roce 1850 a vznikem soudních a politických okresů vyvstala povinnost každého politického okresu mít mj. okresního lékaře a zvěrolékaře. Vyhláškou c. k. místodržitelství z 8. dubna 1871 se stalo Velké Meziříčí sídlem okresního lékaře pro okresní hejtmanství velkomeziříčské, třebičské a novoměstské. Lékařům a dalším zdravotníkům, tj. např. lékárníkovi, či porodním bábám, byla vyplácena ročně určitá částka, která představovala částečnou úhradu zdravotní péče za nemajetné občany. Kromě jednotlivých lékařů zajišťovala péči

o nemocné již zmiňovaná městská nemocnice. Plnila i sociální funkci, vařilo se zde pro starší spoluobčany, kteří tu přebývali (17, s. 228 – 229, 239; 72, kap. 5).

Významným lékařem, přezdívaným „*lidumil*“, který se vryl do paměti meziříčských nejenom jako lékař, byl MUDr. František Skřivan. Narodil se roku 1807 v Krucemburku v Čechách. Medicínu studoval v Praze, ve Vídni a v Padově. Po studiích působil v Meziříčí jako panský a později městský lékař. Byl jedním z místních buditelů. Měl oblibu ve svém hospodářství, založil za městem chmelnici a dal tak chudým lidem práci. Snažil se jít měšťanům příkladem a motivovat je k péči o své pozemky, aby je přesvědčil, že není třeba cestovat za lepším životem za oceán. Lékařské praxe zanechal pro stáří 31. prosince 1892. O tři roky později ve svých 85 letech zemřel. Na jeho počest vznikl ve městě sad Františkov a údolí Amerika (17, s. 415; 73, s. 29).

Vedle MUDr. Františka Skřivana působil ve městě jako lékař MUDr. František Čermák. Stalo se tak po úpravě zdravotní služby v obcích místodržitelským nařízením ze dne 18. června 1884 na základě zemského zákona č. 28/1884. Výbor se usnesl na vypsání konkurzu. MUDr. Skřivan byl ustanoven lékařem prvním, MUDr. Čermák působil jako lékař druhý. Lékařské povolání vykonávali za společný plat 300 zlatých. MUDr. Čermák se ze zdravotních důvodů sice místa vzdal už na konci roku 1892, nicméně s přestávkami fungoval jako městský lékař až do své smrti (1929).

Zdravotní péče byla dále zajišťována praktickými obvodními lékaři. Ordinovali i v okolních menších obcích, které by samy nemohly vydržovat vlastního obecního lékaře. V roce 1930 působili v Meziříčí tři obvodní lékaři. MUDr. Karel Ferdinand praxi vykonával od roku 1899 až do roku 1936, tedy celých 37 let. Dále to byli MUDr. Jan Šťourač, který jistý čas zastupoval i jako lékař městský, a MUDr. Otakar Schüick. Kromě městského a praktického obvodního lékaře při okresním úřadu v Meziříčí působil také okresní lékař, který měl na starost mj. hygienickou službu. Lékařské vzdělání bylo dosažitelnější než v předchozích desetiletích, i přesto se město potýkalo s relativním nedostatkem doktorů (17, s. 298).

Profesi, se kterou se dnes již nesetkáme, vykonával Albert Rudolf. Od října roku 1921 pracoval jako desinfektor. Byl to soukromý živnostník, který prošel kurzem desinfektora v Praze zakončeným zkouškou. Byl způsobilý vykonávat

dezinfekce bytů a svršků jako „zkoušený dezinfektor“. Měl k tomu k dispozici od obce „desinfekční vůz.“ Tato profese se udržela do 40. let 20. století.

Ve městě působili samozřejmě zvěrolékaři, městští a okresní, kteří měli na starost také prohlížet maso a dohlížet na dobytčích trzích a na jatkách. Ordinance zde měli rovněž zubní lékaři, např. ve 30. letech MUDr. Protivenský, MUDr. Jiří Kepřt, své služby poskytoval také zubní technik Rudolf Pitlík. V týdeníku Velkomeziříčsko bychom mohli najít četné inzeráty dokládající jejich působení, například upozorňovaly občany na dočasnou nepřítomnost lékaře ve městě (73, s. 1 – 2).

Obr. 5: Dr. Protivenský v týdeníku Velkomeziříčsko (1/1932). Velkomeziříčsko – Nezávislý krajský týdeník pokrokově-demokratický.

Městská nemocnice fungovala v domě č. p. 137 pod hřbitovem na břehu řeky Oslavy až do září roku 1931. Město koupilo v exekuční dražbě pro nemocnici nové prostory na Karlově (tj. tradiční označení části města v blízkosti ulice Karlov), a to vilu bratří Breitenbachových (č. p. 463), kteří v domě provozovali slévárnu. Ani o nové nemocnici však nemůžeme říci, že by se jednalo o profesionální zdravotnické zařízení. Ošetřování zde bylo poskytováno především nemajetným obyvatelům města. Nemocnice sloužila také v době vypuknutí epidemií infekčních onemocnění, k izolaci a ošetření nakažených osob. Častým problémem byla epidemie tyfu kvůli nedořešené kanalizaci ve městě. Téměř všechny nemocné vyžadující nemocničního ošetření bylo nutno vozit do třebečské či jiné nemocnice, jak je tomu i dosud. Bývalá nemocnice byla přeměněna na chorobinec. Bydleli a stravovali se zde chudí a práce neschopní občané (173, s. 27).

Jelikož město nemělo odborné zdravotnické zařízení, důležitou funkci plnily spolky se zdravotnickou tematikou. Od roku 1920 fungoval spolek Československého červeného kříže (ČsČK), který zřídil záchranou stanici. Monarchie byla členem mezinárodní organizace Červeného kříže od konce roku

1866. Meziříčí bylo spolku ČsČK vděčné za řadu důležitých služeb. Vlastnil koňský povoz a motorové vozidlo, kterým záchranná stanice přepravovala nemocné a raněné do nemocnice (17, s. 298 – 299; 33, s. 128). Záchrannou stanicí přepadla těžká krize v roce 1933. Jak jinak než z nedostatku financí, jelikož nedostala ten rok peníze od města, ani od vyšších složek ČsČK. Navíc mnozí pacienti dlužili peníze za převoz. Stanice byla nucena přerušit provoz od října roku 1933 v důsledku nepřekonatelné peněžní situace. Záchrannou stanicí se podařilo obnovit dary od institucí i soukromníků, kteří si uvědomovali, jak velká by to byla pro město ztráta. Na konci 30. let převzalo stanici do správy město (17, s. 299; 74, kap. 39).

Obyvatelé Velkého Meziříčí spatřovali velký nedostatek v absenci profesionální nemocnice ve městě, tím více po útrapách spojených s druhou světovou válkou a po Velkomeziříčské tragédií. Nemocnice se nedočkali, ale 13. května 1950 byl slavnostně otevřen Dům zdraví Jindry Nováčka. Budova měla být stálou připomínkou květnových událostí v roce 1945 a jejich hlavní postavy J. Nováčka, který byl potupně oběšen na velkomeziříčském náměstí. Budova je dodnes využívána a stojí na břehu řeky Oslavy. Jejím prvním ředitelem se stal okresní lékař MUDr. Zdeněk Kurz. V té době se jednalo o ojedinělou stavbu v tehdejší Jihlavském kraji. Meziříčským se konečně dostalo odborného lékařského ošetření v jedné budově (21, s. 7 – 8).

Obr. 6: Dům zdraví v 50. letech. Muzeum Velké Meziříčí.

V suterénu bychom v roce 1950 našli prostory pro garáže, byt pro domovníka a další místnosti pro různé účely. V prvním a druhém poschodí se nacházely ordinace pro praktické a odborné lékaře, dětská a protituberkulózní poradna, čekárny

pro pacienty a kanceláře. Zákonem č. 103/1951 Sb., o sjednocení zdravotnictví došlo od roku 1952 ke změnám a značnému stísnění dosud vyhovujícího prostoru. Sídlo zde našlo Okresní zdravotní středisko a kromě třech zdravotních obvodů zde vzniklo od roku 1952 13 oddělení, 5 poraden a byly zde umísťovány další odborné služby. Umístěno zde bylo též středisko rychlé záchranné služby. Přístavba druhé budovy byla již nutností. Byla uvedena do provozu 1. ledna 1982. Ke změnám v rozmístění některých oddělení došlo po v roce 1960 se zrušením velkomeziříčského okresu (68, s. 4 – 6, 20, 22). Lékárna součástí nebyla, našli bychom ji na Vrchovecké ulici při vjezdu na náměstí. Lékárenská péče v Domě zdraví byla poskytována až po vzniku České republiky, lékárna zde byla otevřena dne 9. srpna 1993 (176, s. 408).

Zdravotnímu odboru ONV se nepodařilo vybudovat ve velkomeziříčském okresu lůžkové zdravotnické zařízení, ale podařilo se zřídit okresní porodnici, která byla slavnostně otevřena 3. listopadu 1952 v prvním poschodí zámku s kapacitou 20 lůžek. V roce 1953 zde bylo uskutečněno 87% všech porodů v okrese (68, s. 15; 173, s. 186). Zámecké prostory přestaly po čase vyhovovat a začalo se jednat o jejím zrušení. Městu se podařilo vyjednat zachování porodnice na dalších deset let. Zámek opustila až v roce 1976, kdy byla přestěhována do areálu léčebny v Mostišticích (174, s. 135 – 136, 145, 361).

Po roce 1989 skončila doba jednotného systému zdravotnictví. Zásadní změny postihly také Dům zdraví. 1. lednem 1992 a zrušením OÚNZ Žďár nad Sázavou získala Poliklinika Velké Meziříčí právní samostatnost. Zákonem č. 160/1992 Sb., o zdravotní péči v nestátních zdravotnických zařízeních byl odstartován náročný a zdoluhavý proces privatizace. Dne 2. prosince 1992 byla lékaři založena společnost Dům zdraví, s.r.o., Poříčí 11, Velké Meziříčí. Rozhodnutím OkÚ Žďár nad Sázavou bylo v provozu od 1. ledna 1994 nestátní zdravotnické zařízení v prostorách Polikliniky, jehož provozovatelem se stal Dům zdraví, společnost s ručením omezeným (21, s. 15). Privatizace polikliniky byla často diskutované téma. Představitelé města i sami občané cítili nejistotu ze ztráty zdravotnického zařízení do budoucna a obavy z provozování „*lukrativnějších podnikatelských aktivit*“, pokud by si město neudrželo určitý podíl na vlastnictví. Na mimořádném zasedání 23. února 1994 Městská rada Velké Meziříčí „*(...) požaduje projednat možnost změny způsobu privatizace tak, že Město Velké Meziříčí bude mít nadpoloviční majetkový podíl*“ (147, s. 1). Na základě usnesení vlády ČR

o privatizaci zdravotnických zařízení dle §10 odst. 1 zákona č. 92/1992 Sb., tzv. zákon o velké privatizaci, bylo 22. června 1994 rozhodnuto o uskutečnění privatizace přímým prodejem předem vybranému zájemci. Po schválení privatizačního projektu vládou převzala společnost na základě kupní smlouvy 1. ledna 1995 od Fondu národního majetku nehmotný majetek. Privatizace probíhala v rámci skupiny „B“ privatizovaných zařízení. Došlo ke způsobu změny majitele, při kterém bylo na privatizovaný majetek uvaleno břemeno, tj. právnická osoba Dům zdraví, spol. s.r.o. měla povinnost poskytovat základní zdravotní služby po dobu deseti let. V Domě zdraví byla i je nadále poskytována léčebně preventivní péče a ambulantní péče v širokém spektru oborů, které vyžaduje moderní doba (21, s. 15; 177, s. 133 – 114).

Středisko rychlé záchranné služby se přestěhovalo z nevyhovujících stísněných prostorů Domu zdraví 24. srpna 1998. Pro tento účel byla přistavěna nová budova k hasičské zbrojnici v rámci projektu integrovaného záchranného systému. Funkce dispečera byla zřízena už v roce 1966, do té doby tuto funkci zastávali řidiči sami (177, s. 358 – 359).

Koncem roku 2014 se Dům zdraví, spol. s.r.o. stal součástí skupiny FutureLife a.s. Nový majitel zavedl řadu novinek. Mimo jiné je od roku 2015 využíván zdravotnický informační systém, díky kterému mohou lékaři komunikovat a čerpat informace z laboratorních vyšetření i ze záznamů ostatních ambulancí. Mají tak lepší přehled i o předepsaných lécích

V současnosti Dům zdraví poskytuje zdravotní péči nejenom obyvatelům Velkého Meziříčí, ale i širokému spádovému území Velkomeziříčska. Jedná se o komplexní ambulantní zařízení, jehož součástí je rovněž lékárna, optika, sídlo pobočky Všeobecné zdravotní pojišťovny a Zdravotní pojišťovny Ministerstva vnitra, sauna s rehabilitačním zařízením ad. (144).

Kromě polikliniky bychom našli v Meziříčí dvě menší zdravotnická zařízení. Ve zdravotnickém středisku Kablo poskytuje lékařskou péči svým pacientům oční ambulance, nachází se zde ordinace rovněž dvou obvodních lékařek, později přibyla gynekologicko-porodnická ambulance.

Druhé středisko poskytující zdravotní služby se nachází na ulici Závíškova. Původně bylo vybudováno hlavně pro potřeby zubařů, dnes jsou součástí další ambulance (178, s. 62 – 63). Mimo to jsou po městě rozptýleny další ordinace

soukromých lékařů, aby se obyvatelům Velkomeziříčska dostalo maximální zdravotní péče. Občanům jsou rovněž k dispozici lékárenské služby poskytované k roku 2018 čtyřmi lékárnami a jedním odloučeným oddělením výdeje léčiv.

Nejsem oprávněna předpovídat a posuzovat budoucnost místní polikliniky, taktéž ani soukromých obvodních lékařů a dalších specialistů, natož pak předvídat jejich plánované i neplánované kroky. Tuším však, že se město bude v následujících letech potýkat s problémem akutního nedostatku lékařů. Mnozí z nich jsou již v důchodovém věku, nebo se mu blíží. Na polikliniku dojíždí řada lékařů z okolních nemocnic a v jednotlivých ambulancích se střídají. Čekací doby jsou často dlouhé z důvodu pracovní vytíženosti lékařů. Absolventů a lékařů s atestacemi plánujících usadit se v Třebíčském okrese či okrese Žďár nad Sázavou se neočekává nadbytek. Je otázkou, zda se podaří v nadcházejícím desetiletí plynule vyplňovat mezery, nebo čeká Velkomeziříčsko krize z nedostatku lékařů. Analýza současné situace a úvaha o budoucích letech však není předmětem této práce a není problémem pouze města Velké Meziříčí. Další vývoj tedy ukáže čas.

5.1. Nemocnice Mostiště

Mostiště byly v letech 1850 – 1898 osadou obce Vídně, poté tvořily samostatnou obec a od roku 1980 jsou místní částí Velkého Meziříčí. Nacházejí se asi 3 km severně od města, žije zde asi 600 obyvatel. V obci je ustanovena komise, která řídí místní správu. Vesnici dominuje kostel sv. Marka, který se nachází na kopci nad obcí. Pochází ze 13. století a byl využíván nejen obyvateli vesnice, ale také obyvateli meziříčského hradu. V těsné blízkosti nemocnice se nachází Vodní nádrž Mostiště, která zásobuje pitnou vodou Velké Meziříčí, Velkou Bíteš, Měřín a další obce, částečně pak také Třebíč a Žďár nad Sázavou (15, s. 115 – 117; 168).

Myšlenka zřídit nemocnici ve Velkém Meziříčí je velmi stará. Po dostavění mostišťské přehrady vyvstala otázka, jak by se daly využít správní budovy a ubytovny, které tu byly postaveny jako zázemí pro dělníky. Od roku 1963 zde po potřebných úpravách fungovalo interní oddělení. Prostory se rozšiřovaly a postupně vznikala nemocnice. V 90. letech tu bohužel po nemocnici zbyla pouze Léčebna dlouhodobě nemocných (177, s. 186).

V roce 1994 přišla Mendlova nadace ve spolupráci s brněnským biskupstvím s návrhem, že by tolik diskutovanou nemocnici v Mostištích vybuďovala. Po zprivatizování nemocnice Mendlovou nadací se začalo s výstavbou. Na přelomu roku 1995 a 1996 byla otevřena interní ambulance a jednotka intenzivní péče. Následovalo chirurgické oddělení. Nemocnice postupně navyšovala počet lůžek. Požadavky se zvyšovaly i z důvodu výhodného postavení blízko dálnice, 50 kilometrů od Brna a 150 kilometrů od Prahy. Od roku 1999 se původně sdružení právnických osob přetransformovalo na akciovou společnost, akcionáři jsou Biskupství brněnské a Mendlova nadace (146, s. 73 – 74). Jedinému soukromému lůžkovému zařízení na Vysočině se podařilo překonat ekonomické problémy, v současnosti je členem nadnárodní skupiny VAMED Mediterra.

Zdravotnické zařízení provozuje v rámci akutní lékařské péče oddělení ortopedie, chirurgie, včetně robotické chirurgie. Patří mezi největší robotická centra v republice. Svým pacientům poskytuje i všestrannou ambulantní péči (209).

Ačkoliv zdravotnické zařízení nese název Nemocnice Mostiště, od samotné obce je vzdálené další 2 km. Vžitým jménem tohoto zdravotnického zařízení je dále Nemocnice svaté Zdislavy. Zdislava byla dcerou Přibyslava z Křižanova, v roce 1995 byla prohlášena za svatou jako patronka rodinného života (15, s. 89).

6. Historie lékárenství ve Velkém Meziříčí

Historie lékárenství Velkého Meziříčí nemá tak pevné kořeny v minulosti jako třeba Praha nebo Olomouc. Regionální publikace, které se zmiňují o meziříčské lékárně, udávají jako první písemnou zmínku rok 1723. Tehdy v ní došlo k požáru. Zřejmě tu však lékárna existovala již dříve.

Velké Meziříčí nebylo až do období reformace žádným významným duchovním centrem, které by podpořilo rozvoj péče o nemocné. Město mělo vlastní špitál, který sloužil spíše jako útočiště pro chudé. O hospitálu v Meziříčí se zmiňuje i Emil Šedivý ve svých Příspěvcích k dějinám lékárnictví na Moravě a ve Slezsku. Jeho vznik datují místní prameny do 14. století (34, s. 14). K poznání historie lékáren by mohl přispět také archeologický výzkum.

Vskutku zajímavým nálezem dotýkajícím se lékárnického povolání či medicíny obecně je nález zlomků chladicího zvonu zvaného „alembicum“, který býval součástí destilační aparatury používané v 15. a 16. století. Dalo se jím vydestilovat malé množství destilátu pro medicínské účely. Byl nalezen při výzkumu na břehu řeky Balinky v průběhu stavby kanalizačního sběrače, která probíhala od podzimu 1994 do jara 1995, na západní straně historického jádra města. Pravděpodobně destilační zvon patřil lékaři či lékárníkovi – apatykářovi, protože lazebny, které se nacházely při řece Oslavě, jsou odtud dosti vzdálené (37, s. 4).

Profese apatykářů se v pramenech začíná objevovat během druhé poloviny 16. století. Zda však Šimek Apatekář či Šebastian Apatykář skutečně provozovali lékárenské řemeslo, zůstává otázkou. Mohlo se jednat o pouhé příjmení bez další vazby na lékárnou či apatyku. Jisté však je, že už tehdy někteří meziříčtí pacienti neváhali „*nakládat do apatyky drahně grošů*“ (1558) (17, s. 118).

Kdy tedy ve městě lékárna skutečně vznikla, je sporné. Tomuto tématu se regionální literatura nevěnuje. Emil Šedivý zmiňuje ve své knize kromě špitálu v „Mezeříčí“ také místní lékárnou. „*Záhy (tj. 16. století) vidíme též mnohou lékárnou v sídlech českých Bratří, jako Ivančicích, Fulneku, Slavkově, Lipniku, Velkém Mezeříčí*“ (34, s. 53). Jinde bychom se mohli dočíst:

„*Hlavně po roce 1627 opouštěli nekatoličtí lékárníci zemi a jejich majetek byl zabavován, (...) Zcela zanikly lékárny českých bratří ve Fulneku, Ivančicích, Lipniku, Přerově, Slavkově na Moravě a Velkém Meziříčí* (1, s. 28). Jsou to však

tvrzení problematická a nedoložená. Malé západomoravské město Velké Meziříčí v době reformace a následné protireformace prošlo složitým vývojem. Od počátku to bylo město husitské, značný vliv zde mělo také luterství. Meziříčské luterství nebylo čisté, ale bylo spíše evangelického rázu. Až do zahájení protireformace byli katolíci v menšině. Protireformace zasáhla město ve třech vlnách, a není k podivu, že to vždy úzce souviselo s vyznáním majitele panství. Je všeobecně známo, že náboženský rozvoj města byl tehdy následován pokrokem hospodářským, kulturním a politickým. Během reformační etapy město mimořádně vzrostlo na významu. Některými privilegii se stavělo na úroveň měst královských. V období protireformace město naopak čelilo hospodářskému úpadku, a kleslo opět na úroveň poddanských měst (39, s. 7).

Stejně jako katolíků bychom z českých bratří našli ve městě pouze jednotlivce, kteří neměli významnější podíl na veřejném životě ve městě, ačkoliv v nedalekém okolí v Třebíči, Náměšti, Bíteši či Křižanově měli početné zastoupení. Meziříčí nikdy nenáleželo pánu vyznání bratrského nebo alespoň se sklony k Jednotě. *„A potom velmi důležité jest zjistiti, že pokročilý charakter meziříčského utrakvismu a po něm evangelictví vyznačoval se vážností a prostotou, takže Bratři tu dobře nenacházeli půdy a předpokladů k propagaci a misii“* (39, s. 22 – 23). Jedním z důkazů hovořící proti přítomnosti členů Jednoty bratrské je vyslání špeha Střelky seniorem Bratrem Eneášem do Meziříčí, aby získal informaci o usnesení konference luterských duchovních konané v roce 1576 (39, s. 23). Rudolf Řičan ve svých Dějinách Jednoty bratrské udává jako moravské středisko k roku 1576 právě Velké Meziříčí. Kdyby však Jednota měla v Meziříčí své členy, proč tuto službu nevykonal mnohem méně nápadně jejich místní člověk? (32, s. 290).

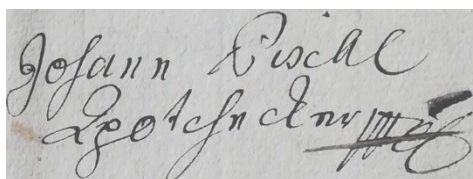
Dalším vysvětlením výše uvedených sdělení by mohl být omyl vzniklý záměnou Velkého Meziříčí za Valašské Meziříčí, kde čeští bratři měli své zázemí. Že by se PhMr. Šedivý dopustil ve své heuristické práci takovéto chyby, mi přijde nepravděpodobné.

Působení lékárníka-apatykáře českobratrského vyznání ve Velkém Meziříčí je možné, nepodařilo se mi ho však doložit pádnými důkazy. Otevírám tudíž otázku, na kterou se mi v současné době nepodařilo najít odpověď. To však neznamená, že by nemohla být zodpovězena v budoucnosti, což by přispělo k dalšímu poznání velkomeziříčského lékárenství.

Lékárna ve Velkém Meziříčí skutečně existovala již před rokem 1723. PhMr. Josef Svetožár Novák věnuje Velkému Meziříčí odstavec ve svém článku *Nové příspěvky k dějinám moravských lékáren v Časopisu československého lékárnictva z roku 1933*. Přichází s důkazem ze zámeckého archivu v Jindřichově Hradci. Zachovaly se účty za léky z roku 1585, „*so der wolgeborne Herr Adam von und auf Neuhaus zur Meseritz in den Apotecken genommen*“ v obnosu 8 tol. 23 gr. 4 denárů, které vyzvedával v Meziříčí pro svého pána Adama z Hradce jeho osobní lékař Horst (94, s. 302). Jakého vyznání byl lékárník, zda to byl skutečně člen Jednoty bratrské, zůstává nezodpovězeno. Je také možné, že tato lékárna později zanikla a nemá žádnou souvislost s lékárnou, jejíž historie se v pramenech začala psát v 18. století.

S jistotou můžeme říci, že lékárna ve městě existovala v roce 1723. V tomto roce postihl Meziříčské snad největší požár v jejich historii. Požár vypukl 17. května před polednem v tzv. Drahanovském domě F. T. Pachera (č. p. 20), ve kterém se tehdy nacházela lékárna. Shořely dvě brány, radnice, pivovar, sýpky, zámek rovněž utrpěl velké škody. Zámecká sklepení dodnes připomínají zčernalými stropy tuto nešťastnou událost. Pověst praví, že 8 dní před požárem byly na zámecké věži hodiny místo 12 hned 102 a právě tolik domů lehlo osudného dne popelem (2, s. 82; 36, s. 199 – 200).

S domem č. p. 20 se pojí i nadále lékárnická historie. Další zprávy o lékárně v Meziříčí máme z 22. července 1765, kdy vrchnostenské povolení ke zřízení lékárny získal Ignác Spitzler. Ve městě se však pravděpodobně neusadil, protože stejné povolení bylo uděleno 16. října 1769 Františkovi Tichému z Polné, který do Meziříčí přeložil svoji lékárnu. Na podzim příštího roku prodal lékárník Tichý již zavedenou lékárnu magistru Janu Pischlovi z Německého Brodu (dnes Havlíčkova Brodu) za 275 zl.

Obr. 7: Podpis Jana Pischla (1785). SOkA ZR – Vel. Meziříčí. Fond: Archiv města Vel. Meziříčí

Lékárník Pischl ihned složil prvních 30 zl. a vrchnostenský dekret nám zanechal zprávu, že ještě před Štědrým dnem 22. prosince 1770 obdržel povolení k převzetí lékárny (67, s. 45 – 46). Dům s lékárnou na náměstí často měnil majitele. Na konci roku 1771 dům koupil obchodník Václav Segenschmid za 805 zl. 27 kr. Jeho dcera se provdala za lékárníka Pischla a Segenschmid mladému páru dům přenechal (17, s. 202).

Z doby působení Jana Pischla se zachovala korespondence městské rady s krajským úřadem. Lékárník Pischl se dostal do vskutku nezáviděníhodné situace. Lékárníkova manželka vzala bez jeho vědomí arsenik (tj. chemicky oxid arsenitý) a dala ho paní Jelínkové, manželce řezníka. Odtud arsenik putoval až k pastýři v Borech, kterému ho přinesl řezník Jelínek, údajně proti krysám. Pastýři byl jed zabaven a lékárník byl odsouzen za nedbalé zacházení s jedy k peněžité pokutě a k dûtce (53, f. 1, 14 – 15).

Po smrti Jana Pischla zůstala lékárna i nadále v rodině. Vdova po zesnulém lékárníkovi předala lékárnu 9. července 1801 svému zeťovi Antonínu Eberlemu, jak bylo dohodnuto ve smlouvě ze dne 29. února 1800. Podle nové smlouvy ze dne 14. prosince 1809 se stal Antonín Eberle vlastníkem lékárny U Černého orla i domu č. p. 20. Lékárna byla pojmenována se vší pravděpodobností podle domu v sousedství, nejstaršího hostince ve městě U Černého orla. A tento název lékárně zůstal doposud (3, s. 85). Syn Eberleho Antonín byl promován na magistra farmacie 31. července 1832 na lékařské fakultě pražské univerzity a stal se majitelem lékárny i domu ještě před otcovou smrtí smlouvou ze dne 21. ledna 1837 (67, s. 45 – 46). Na lékárníka Eberleho nám prozradil dopis městského lékaře doktora Skřivana z 11. září 1848 adresovaný magistrátu města Velké Meziříčí, že se o lékárnu špatně staral a že holdoval alkoholu. Po zdravotní stránce už na tom nebyl moc dobře, a proto doktor Skřivan navrhoval dosadit do lékárny provisora (53, f. 46 – 47).

Rodinný podnik skončil v roce 1851, když Antonín Eberle 1. května prodal lékárnu i s domem provisorovi Františkovi Menzlovi a jeho ženě Kateřině Menzlové, rozené Kallábové. Cena lékárny U Černého orla a měšťanského domu na náměstí se vyšplhala na 14 500 zlatých. Toho času majitel lékárny Menzl od 4. května 1857 pronajímal lékárnu Karlovi Fenzlovi.

Lékárna U Černého orla byla lékárnou s právem reálným, tedy nezávislým na osobě. Až do 20. srpna 1864 se jednalo o lékárnu radikovanou, a tudíž oprávnění

k jejímu provozování bylo svázáno s domem a pozemkem, na kterém dům stál, a takto byla také vedena v pozemkových knihách. Rozhodnutím moravského místodržitelství se po dlouhém jednání podařilo oprávnění k vedení lékárny oddělit od tohoto domu a lékárna byla přestěhována nedaleko na Radnickou ulici do domu č. p. 49. Proč takto majitel učinil, nevím. Možná prostory lékárny již nevyhovovaly, nebo měl s domem jiné plány. František Menzl prodal dům č. p. 20 kupní smlouvou ze dne 17. ledna 1888 poštmistru Františkovi Kittnarovi za 12 000 zlatých a od konce května toho roku bychom tam našli poštu. Dům se zachoval dodnes a je součástí městské památkové zóny. Dnes bychom v něm nenašli lékárnu ani poštu, ale papírnictví, které na této adrese funguje již několik desetiletí.

František Menzl přestěhováním lékárny do dnešní Radnické ulice, nesoucí v historii názvy také Horní, či Palackého, své pacienty rozhodně neztratil. Kromě toho, že to byla jediná lékárna ve městě, tak se i zde jednalo o velmi lukrativní umístění. Lékárna se již nenacházela přímo na náměstí, ale byla odtud dobře viditelná. Zvláště ve dnech konání trhů nejen obyvatelé Velkého Meziříčí, ale i pacienti z širokého okolí zavítali do lékárny, ať už chtěli nebo museli.

Dalším pokračovatelem lékárnického umění byl Edmund Janovka, který však už roku 1865 lékárnické právo prodal Augustu Selingerovi. Selinger se narodil v roce 1834. Pocházel z německé rodiny z Broumova, jeho otec August živil sebe a svou rodinu jako kovář. Svá studia čtyřicetiletý August završil v Praze 14. července 1858. Později si pronajal lékárnu v Berouně a v roce 1865 ho kroky zavedly až do Velkého Meziříčí (67, s. 45 – 46; 156).

August Selinger provozoval lékárnu v Meziříčí 18 let. Kupní smlouvou ze dne 9. května 1876 lékárna včetně domu č. p. 49 získala nové majitele, a to Adolfa Poláka a jeho manželku Pavlínu. Polák lékárnu převzal 1. července 1876. O lékárníkovi víme, že dokončil svá studia v Praze 4. ledna 1873.

O správný chod lékárny se staral PhMr. František Beneš z Hlinska (56, f. 42). Když 10. září 1894 odešel druhý provisor, Karel Seifert, nastoupil na jeho místo Polákův syn, taktéž Adolf (67, s. 45 – 46). Mladý lékárník byl diplomován 9. června roku 1891 (57, f. 146 – 147).

Starý lékárník Polák zemřel 26. srpna 1898. Podává o tom zprávu i Časopis českého lékárnictva. Účastníci schůze brněnského grémia povstali na svém zasedání k uctění jeho památky (85, s. 448, 459). Jeho polovinu majetku z lékárnické živnosti

zdědil syn Adolf a jeho sestra Eugenie, provdaná Menzlová. Smlouvou ze dne 23. října 1911 magistr farmacie Polák vyplatil svou matku Pavlínou Polákovou a sestru Eugonii Menzlovou, získal zbylé $\frac{3}{4}$ majetku a stal se tak samostatným majitelem lékárny. Již dříve se stal i vlastníkem domu č. p. 49 (67, s. 45 – 46).

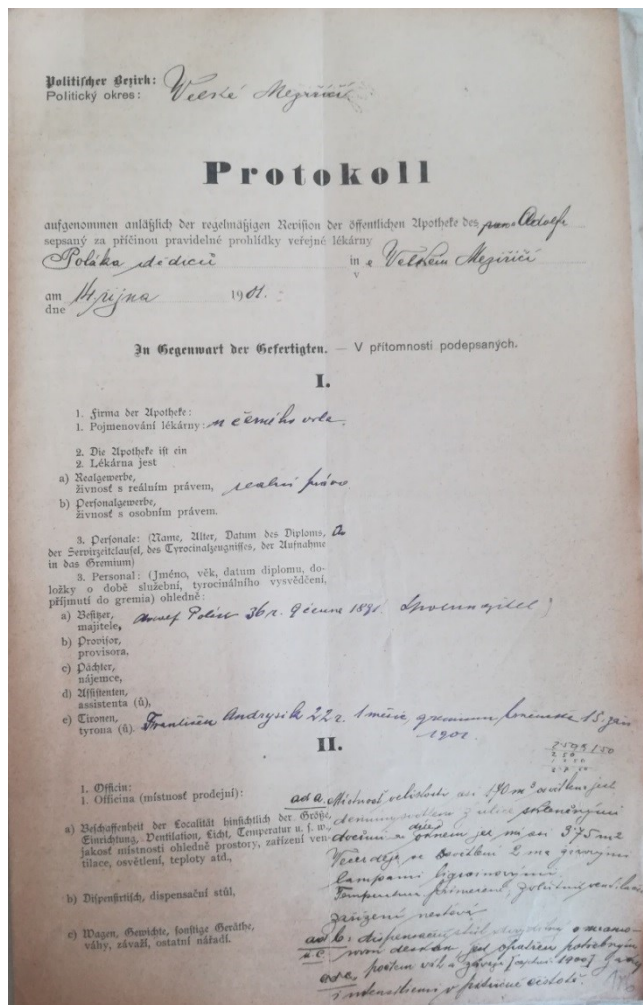
Lékárna se sestávala z oficíny, laboratoře, zásobní komory, půdy na byliny, komory na tlučení a vodního sklepu, který byl oddělen od sklepa domácího. Výbušné a hořlavé preparáty byly nejprve pouze odděleny od ostatních léčiv v bombách umístěných v pletených koších, později pro ně byla určena zvláštní vyzděná místnost opatřená dvěma křídlovými železnými dveřmi. Nechyběla ani světnice pro tyrona.

Z vizitačních protokolů si můžeme udělat obrázek o tom, jak lékárna vypadala. V roce 1901 oficína zaujímala prostor 170 m^3 . Osvětlena byla oknem do ulice o ploše asi 4 m^2 a skleněnými dveřmi. Večer osvětlení zajišťovaly dvě lihové žárové lampy, které později nahradilo elektrické osvětlení. Venku před vchodem byl umístěn elektrický zvonek, aby se pacientům dostalo nepřetržité služby ve dne i v noci. Podél stěn v oficíně byly umístěny regály na stojatky a psací stůl, nesměl chybět ani dispenzační stůl neboli tára. Ta byla dvojdílná, opatřena mramorovou deskou. V lékárníkově výbavě nechyběly váhy s patričním počtem závaží, pravidelně kontrolované a opatřené cejchem. Spodní část dřevěné skříně byla tvořena čtyřmi řadami zásuvek, kde byly uloženy rostlinné drogy uvedené v tabulkách III. a IV. Pharmacopoea Austriaca, ed. VII. Nad zásuvkami bychom v šesti otevřených policích našli tekuté a polotuhé drogy ve skleněných, porcelánových či dřevěných nádobách. Léčivé přípravky tabulky číslo II. platného lékopisu byly uloženy celkem ve třech zasklených skříních a léčiva z tabulky I. byla patričně uzamčena, aby se k nim nemohla dostat nepovolaná osoba a aby vyhovovala výnosu ministerstva vnitra z 22. ledna 1891 č. 24338. Povolené speciality měly své místo ve zvláštní skříňce.

Laboratoř byla umístěna mezi oficínou a zásobní komorou, tedy skladem. Ze dvora byla osvětlena jen malým okénkem, proto bylo nutno si při práci svítit ještě umělým osvětlením. Zaujímala prostor asi 20 m^3 . Byla vybavena mimo jiné destilačním přístrojem a mikroskopem. Reagenční aparát nebyl umístěn přímo v laboratoři, ale v místnosti pro personál. Pomocné nástroje měly své místo jednak v laboratoři, jednak v zásobní komoře. Ve vybavení chyběly například analytické váhy, pyknometr či platinový drát, což bylo lékárníkovi v protokolu z roku 1901

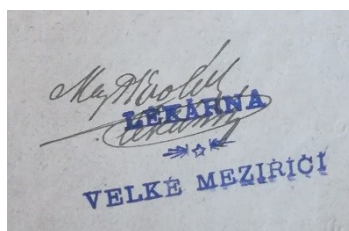
vytknuto. Členové visitační komise rovněž sledovali, zda lékárník vlastnil lékopis, učebnice a dokumenty týkající se ministerských nařízení a sazeb léčiv.

Místnost na tlučení představoval uzavřený prostranný průjezd, avšak v této době byl vzhledem k nákupu již hotových léčivých přípravků jen nepatrně využíván (57, f. 146 – 147).

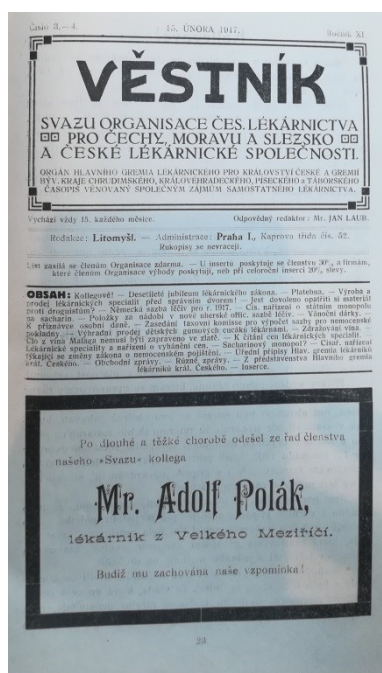
Obr. 8: První strana vizitačního protokolu z lékárny U Černého orla (1901). SOkA ZR – Velké Meziříčí. Fond: OkÚ Velké Meziříčí.

Protokoly z vizitací Polákovy lékárny mívaly kladný závěr. Lékárník držel na lékárně dostatečné zásoby, ty byly v dobrém stavu a vše bylo řádně uskladněné a označené. Potýkal se jako mnoho dalších s pomalu zastarávajícím zařízením, poněvadž pokrok zastavit nelze.

Obr. 9: Razítko a podpis lékárníka U Černého orla Adolfa Poláka v domě č. p. 49 na Radnické (Palackého) ulici (1904). SOkA ZR – Velké Meziříčí. Fond: OkÚ Velké Meziříčí

Lékárník Polák se však z lékárny dlouho netěšil. Z úmrtního listu a dědického řízení se dovídáme, že zemřel 24. ledna 1917 v pouhých 51 letech po těžké nemoci. Neměl ženu, ani děti, jediným blízkým příbuzným byla jeho sestra Eugenie (55, f. 1 – 2). Věstník Svazu organizace čes. lékárnictva pro Čechy, Moravu a Slezsko a čes. lékárnické společnosti mu věnovala titulní stranu únorového čísla.

Obr. 10: Zpráva o úmrtí lékárníka Adolfa Poláka (1917). Věstník Svazu organizace čes. lékárnictva pro Čechy, Moravu a Slezsko 1917.

Dům č. p. 49 i s lékárnou odkoupili PhMr. Libor Šilberský se svou ženou Annou. Zprávu podává na jaře i Věstník, nicméně oficiální kupní smlouva byla podepsána až 26. června 1917. Majiteli se stali rovným dílem oba manželé (67, s. 45 – 46).

Libor Šilberský se narodil 19. července 1886 v Postřelmůvku v okrese Šumperk. Jeho otec, taktéž Libor, byl řídícím učitelem a správcem školy v Postřelmůvku (66; 183, s. 6). Šilberský byl diplomován na magistra farmacie 15. července 1911. K Polákovi byl přijat do kondice 1. listopadu 1913 a za necelé dva roky, od 1. července 1915, vykonával funkci provisorů lékárny U černého orla PhMr. Adolfa Poláka, který na to ze zdravotních důvodů už sám nestačil (67, s. 45 – 46). Po Polákově smrti se stal majitelem lékárny U Černého orla, jediné lékárny ve městě. Mimo jiné byl jedním ze zakladatelů a členů správní rady firmy Remed.

Firma REMED, společnost s ručením omezeným, vznikla v roce 1919 a postupně se propracovala mezi přední československé výrobce léčiv a léčivých přípravků včetně specialit. Předmětem podnikání byl mimo výroby léčivých specialit, kosmetických, dietetických přípravků ve velkém, také výroba některých léčiv a lékopisných galenických přípravků a samozřejmě také obchod s těmito přípravky. V založení firmy figurovalo dvacet jmen mužů, kteří se společnými silami a z počátku nevelkým kapitálem 20 000 Kčs pokusili zbavit domácí trh závislosti na zahraničních a především německých výrobcích. Firma o sobě dala vědět a konečně představila svoje produkty veřejnosti 15. listopadu 1919 v Lékárnickém týdeníku. Od roku 1931 již nevystupovala jako společnost s ručením omezeným, ale jako akciová společnost, což bylo pro firmu v její finanční situaci výhodnější. Firma REMED si rovněž zakládala na kvalitě a právě garancí kvality a postupně i výzkumem v brněnské Expertě se snažila vydobýt si místo na trhu s léčivými. Dnem 27. října 1945 byl podnik REMED znárodněn v souladu s vyhláškou ministerstva průmyslu č. 274-292 ze 17. prosince 1945 a od 1. ledna 1946 začleněn do Spojených farmaceutických závodů. I lékárník Šilberský stál při zrození této firmy a já jsem mohla, jeho prostřednictvím, věnovat malou vzpomínku československé průmyslové výrobě léčivých přípravků (138, s. 56 – 58; 139, s. 55).

Libor Šilberský se svoji ženou Annou provozovali lékárnu v domě č. p. 49 v Palackého ulici (dnes Radnické) pod hlavičkou reální koncese č. 6980 ze dne 14. ledna 1918 až do roku 1932 (59, f. 2). Špatná dopravní situace v centru města si vynutila rozšíření ulice Vrchovecké, která byla výpadovkou směrem na Křižanov. To však znamenalo zbourání domů na rohu náměstí a začátku Radnické ulice. Tak byla srovnána se zemí i stará lékárna (173, s. 40). Starý dům, místními nazývaný Cyrilometodějský, kde podle pověsti nocovali Cyril a Metoděj při své

cestě Moravou a který byl 5. července každoročně na počest slovanských věrozvěstů nazdoben květinami, nahradil moderní dům PhMr. Šilberského. O projekt funkcionalistické budovy lékárny včetně jejího vnitřního řešení se postaral Ing. arch. Jiří Michálek. Není tedy stavbou prof. arch. Ing. Bohuslava Fuchse, DrSc. jak uvádí místní literatura (17, s. 274). Usuzuji tak z plánů stavby architekta Michálka a zpráv dobového tisku. Zásobní lahve a štítky pro „materiálku“ a sklep dodala firma Antonína Vyhnánka ze Sázavy. Časopis Praktický lékárník v roce 1933 zařadil do svého zářijového čísla projekt Šilberského lékárny, článek byl celkem na šesti stranách. Součástí byla rovněž bohatá obrazová příloha (60).

Prostory v lékárně byly velmi dobře řešeny. Místnost pro vydávání léků byla a dodnes je přístupná přímo z Vrchovecké ulice, zabírala délku kolem deseti metrů. Osvětlena byla dvěma velkými výkladními skříněmi po obou stranách vchodu do lékárny. Tára byla uspořádána tak, aby expedient měl vše prakticky při ruce. Uprostřed se vyjímal elektrická pokladna „National“. Za oficínou směrem dozadu do dvora se nacházela přípravná. Po levé straně oficíny se nacházela „kancelář šéfa“ a vedle ní velká laboratoř přístupná z přípravné, od které byla oddělena skleněnou stěnou. Po pravé straně oficíny se nacházela další kancelář a za ní bychom našli inspekční pokoj, využívaný především při nočních pohotovostních službách, který byl přístupný nejen z kanceláře, ale též z chodby se schodištěm. Sklady pro léčiva, byliny a zdravotnický materiál byly přístupny jednak z přípravné a také z chodby. Součástí budovy byl samozřejmě sklep, který sloužil jako sklad pro hořlaviny. Umělé elektrické osvětlení, vodovod s připojením na městskou kanalizaci a ústřední topení již bylo samozřejmostí. Plán budovy včetně jejího vnitřního uspořádání byl koncipován tak, aby vyhovoval stavebnímu řádu i předpisům v lékárnách Žádost o přestavbě domu č. p. 49, respektive jeho zbourání a stavba nové budovy na rohu Radnické a Vrchovecké ulice, byla podána 8. března 1932. Její součástí bylo celkem 8 příloh. Podle původního plánu měla být lékárna PhMr. Libora Šilberského a jeho manželky Anny dokončena do konce roku 1932. To se však nepodařilo, poněvadž lékárna byla zkolaudována až v říjnu roku 1933 (60, f. 2, 4 – 5, 17). Daňová přiznání nám dále prozrazují, že dům byl dostavěn již k 1. červenci 1933 a měl hodnotu 900 049,80 Kčs (54, f. 17).

Jaké provizorní řešení měl Šilberský pro své pacienty, aby se jim dostalo jejich léků i v době stavby nové lékárny, se mi nepodařilo zjistit. Ani v týdeníku

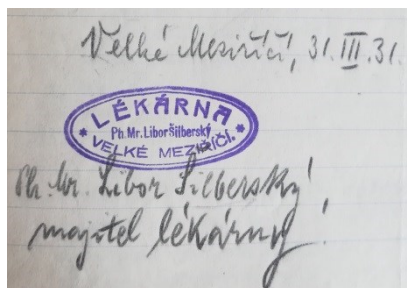
Velkomeziříčsko bychom k této věci nenašli žádné informace. Nebylo to potřeba. Velké Meziříčí nebylo se svými cca 5 600 obyvateli až tak velké, aby se tato zpráva rychle mezi lidmi neroznesla. Náměstí a jeho okolí bylo pravidelně navštěvované, neboť se zde konaly pravidelně trhy, a to ve středu, v pátek a v neděli, mimo to dále čtyři výroční trhy, každý měsíc pak ještě dobytčí trh. Také většina obchodů se soustřeďovala na náměstí a tedy v bezprostřední blízkosti lékárny. A tak se dříve či později každý dozvěděl, kde by našel Šilberského dočasné stanoviště. Z úředního dokumentu z května roku 1934 zjišťujeme, že v posledních třech letech je kromě PhMr. Libora Šilberského zaměstnán další magistr farmacie, dva laboranti a také lékárníková manželka Anna jako pomocná síla. Z těchto zpráv a z daňových přiznání se můžeme ujistit, že lékárna v kritických letech 1932 – 1933 v době stavby skutečně fungovala, ač pouze omezeně. Čisté zisky z parfumerického zboží z období 1931 až 1934 byly následující (62, f. 9 – 10, 20).

1931	5 794,00 Kčs
1932	4 525,80 Kčs
1933	4 297,30 Kčs
1934 (pouze do 30. 9.)	3 114,40 Kčs

Prodej parfumerického zboží v letech 1931 – 1934. SOkA ZR – VM.

Anna Šilberská, dcera profesora rolnické školy Antonína Večeře, se narodila 19. května 1891 (54, f. 17). Údajně bývala v lékárně téměř po celý den. V dokumentu z května 1934 se za přeškrtnutým textem ukrývá informace, že také expeduje. Jak to bylo doopravdy, si můžeme domýšlet. Nicméně se v této věci zachovala stížnost na meziříčského lékárníka adresovaná Zemskému úřadu v Brně, kterého v době nepřítomnosti zastupovala nekvalifikovaná osoba, jeho manželka (57, f. 3). Majitel veřejné lékárny v Meziříčí měl problémy s úřady již v roce 1924. Při prohlídce neboli vizitaci u něj byla nalezena řada lékárnických specialit, které nebyly povoleny a spolu s nimi i ty, které byly v Československé republice dokonce zakázány. Ze zakázaných byly v seznamu uvedeny například Citrocarbon Medica, Emulse Remed, Pharyngosan Remed, Species roborantes, Torulan Medica.

Lékárníkovi byly tyto speciality zabaveny. Výsledky rozborů Ústavu pro zkoumání léčiv ze vzorků odebraných při prohlídkách v lékárně byly většinou s vyhovujícím výsledkem (57, f. 49 – 50, 57, 59).

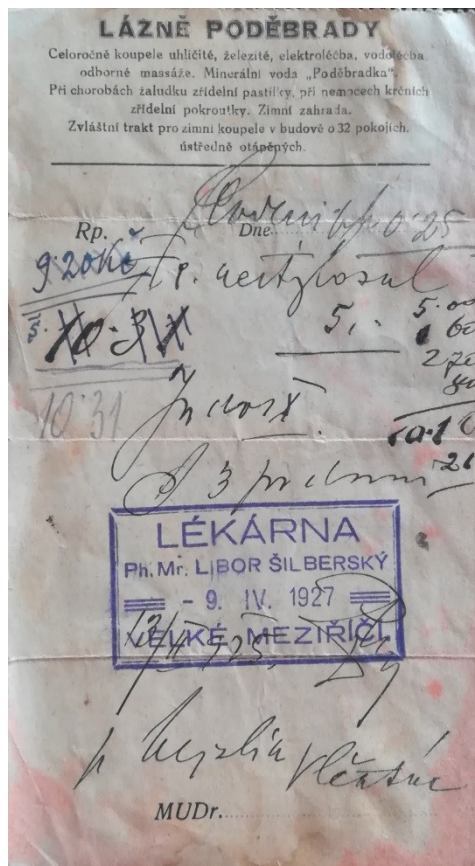

Obr. 11: Razítko a podpis PhMr. Libora Šilberského (1931). SOkA ZR – Velké Meziříčí. Fond: OkÚ Velké Meziříčí.

Ráda bych se zastavila u vizitačního protokolu z roku 1931, tedy ještě ze staré lékárny. Podává nám přesný obraz, jak byla v oněch časech vybavena oficína a laboratoř. Tak pestrou škálu chemického nádobí a pomůcek bychom dnes v běžné veřejné lékárně jen těžko našli. Kromě dvou vah, které musely být vždy označené patřičným cejchovním razítkem, které bylo známkou toho, že váhy byly řádně zkontrolovány, musel mít lékárník ve výbavě také sady závaží. Z dalšího náčiní, které bylo uloženo přímo v oficíně, budu jmenovat například 3 skleněné hmoždíře na emulze, 2 kovové hmoždíře na pilulky, 14 porcelánových třenek a 7 emailových, tedy opatřených odolným krycím nátěrem, 2 porcelánové třenky používané pro práci s jodoformem, další měl lékárník pro práci s jedy. Součástí byly také lžice různých velikostí: 6 rohových, 13 kovových, po jedné kovové pro jedy a jodoform, lopatek měl 22 kovových a 45 dřevěných. Patén, dnes bychom použili výraz miska, vlastnil 7 kovových a jednu rohovou. Nechyběla ani pilulkovnice, 2 přístroje na výrobu globulí a čípků, sušárna, přístroj na uzavírání oplátek, infundační nádoby, 14 porcelánových mensur, které dnes známe jako odměrné nádoby.

Laboratoř byla vybavena kromě všelijakého nábytku kachlovými kamny, lihovým vařičem, velkým destilačním a parním přístrojem. Z náčiní to byl lis na tinktury, perkolátor, kotle a pánve, 15 sít a 8 bubnů, různé nálevky a baňky, malaxační prkna na náplasti, dřevěná míchadla, z nichž ta, která byla určená pro léčiva užívaná vnitřně byla oddělena od ostatních. Povinnou součástí výbavy byl též reagenční aparát a přístroje k provádění zkoušek (57, f. 95).

Libor Šilberský, na rozdíl od svého předchůdce Poláka, kterého limitoval zdravotní stav, navštěvoval poctivě schůze brněnského grémia. Informovaly o tom pravidelně stavovské časopisy.

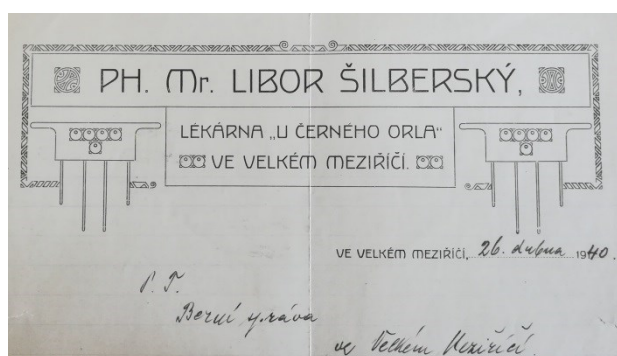

Obr. 12: Lékařský předpis s razítkem z lékárny U Černého orla (1927). Soukromá sbírka PharmDr. Heleny Švecové.

Všechny pokusy otevřít ve Velkém Meziříčí druhou lékárnu skončily neúspěchem. Další lékárny se město dočkalo až v roce 1993. V roce 1934 podal žádost ke zřízení nové veřejné lékárny ve městě pan PhMr. Bohumil Kůrka, správce lékárny v Tovačově. Zpráva ze Zemského úřadu v Brně zamítnutí žádosti odůvodnila následujícím: „Město Velké Meziříčí tvoří středisko soudního okresu velkomeziříčského s okrouhle 27 700 obyvateli. Obyvatelstvo jest celkem nezámožné, odkázané ponejvíce na výtěžek méně úrodné půdy. Značnějšího průmyslu v okrese není, naopak některé průmyslové podniky v okresním městě zanikly. V okruhu asi 10 km jsou 4 praktičtí lékaři, kteří mají povolení míti domácí lékárny a jichž klientela v důsledku toho pro veřejnou lékárnu v celku nepřichází v úvahu.“ (62,

f. 9). PhMr. Šilberský podal proti žádosti rekurz (tj. odvolání). Zřízením nové lékárny by činil dle odhadu úředního znalce úbytek ročního obratu stávající lékárny nejméně 50% a mohlo by dojít k ohrožení existence lékárny. Přesto že se okresní zastupitelstvo města Velké Meziříčí i obecní zastupitelstva okolních obcí vyjádřila pro zřízení nové lékárny, pokus o novou lékárnu a vytvoření konkurenčního prostředí ztroskotal.

Ve městě působili v roce 1934 čtyři lékaři: Dr. B. Protivenský, Dr. H. Procházka, Dr. J. Kepřt, O. Schück, též dva zvěrolékaři Dr. F. Vališ a Dr. F. Fiala. Sídlila zde též okresní nemocenská pojišťovna, která měla 1 800 členů, dále pak zemědělská nemocenská pojišťovna se 1 400 členy. Komunikační poměry byly rovněž příznivé, o dopravu bylo postaráno všemi směry autobusy nebo železničním spojením (42; 62, f. 9 – 10, 19). Pan lékárník Kůrka nebyl jediným, kdo se pokusil ve městě druhou lékárnu zřídit. Současně s jeho žádostí se vyřizovala také neúspěšná žádost PhMr. Jaroslava Váchy a zamítnuty byly též žádosti PhMr. Prokopa Julia (1938), PhMr. Františka Šindeláře (1939) a PhMr. Jana Škardy (1940) (45; 62, f. 12; 63, f. 2).

Obr. 13: Záhlaví dopisního papíru lékárníka Šilberského (1940). SOKA ZR – Velké Meziříčí. Fond: OkÚ Velké Meziříčí.

Lékárník Šilberský měl obavy z konkurence. Proti každé žádosti podal rekurz a k otevření druhé lékárny ve městě skutečně až do vzniku České republiky nedošlo. Do své domácí lékárny od něho odebírali léky lékaři, jiným již léky dodávali přímo velkoobchody s léčivy. Domácí lékárnou disponoval v Křižanově MUDr. Josef Ráček, v Měříně MUDr. Blažek, v Radostíně MUDr. Mandát, v Osové Bítýšce MUDr. Krupica a v Tasově MUDr. Arnold Fiša. Takový byl stav v první polovině roku 1943, kdy začalo docházet k rušení domácích lékáren (64, f. 3).

Starost lékárníkovi a jeho živobytí jistě způsobovali drogistí ve městě. V domě č. p. 24 na náměstí provozoval centrální drogerii ve svém domě magistr farmacie Václav Černík. V jeho vyjádření ke zřízení odborného společenstva drogistů pro obvod Obchodní a živnostenské komory v Brně v květnu roku 1910 si kromě souhlasu se zřízením tohoto společenstva povzdechl nad situací drogistů a náročností obhájit své postavení v konkurenci. Cítil se poškozován jinými obchody a „*lékárnami pak stálým osočováním často bezdůvodným na svých prodejových právech skracován*“ (65, f. 15). Z tohoto dopisu můžeme usoudit, že i ve Velkém Meziříčí byl vztah mezi lékárníkem a drogisty poněkud napjatý.

V roce 1931 byly ve městě drogerie Františka Topičovského a Antonína Peksy (60, f. 1). Zachovaný spis nám na drogistu Topičovského prozradil, že se dostal nejednou do konfliktu s lékárníkem Šilberským i úřady. V roce 1924 to byla za neoprávněné držení léčiv na skladě peněžitá pokuta v hodnotě 30 Kčs, v případě nedomahatelnosti pak 3 dny vězení. V roce 1933 byl trest nejspíše přísnější. U drogisty byly nalezeny po domovní prohlídce v neoprávněném držení preparáty uvedené na seznamu čítajícím celkem 103 položek. Na Františka Topičovského, provozujícího drogerii na náměstí v domě č. p. 24, bylo na základě § 354 a § 355 trestního zákona podáno okresnímu soudu ve Velkém Meziříčí udání „*pro přestupek proti bezpečnosti života*“. Léčiva a léčivé přípravky, k jejichž prodeji neměl oprávnění, mu byly zabaveny. V tomto případě figuruje také PhMr. Šilberský, ke kterému se omylem dostal objednávací list drogisty z firmy Adolf Merckle v Ústí nad Labem, velkoobchodu s léčivou, který patřil rovněž mezi důkazový materiál. Dle časové souslednosti usuzují, že kontrole Topičovského drogerie mohlo předcházet udání PhMr. Libora Šilberského. Nebyl to však pouze velkomeziříčský drogista, který jednal protizákonně, skladoval a prodával jen lékárnám vyhrazená léčiva a léčivé přípravky. Podobné zprávy z jednání a výslechnů na Velkomeziříčsku se zachovaly také z drogerií v Měříně či Křižanově (56, f. 14 – 34; 65, f. 15; 57).

Lékárník a spoluzakladatel firmy REMED Šilberský byl všeobecně oblíben. Pravidelně se připojoval s přáním do Nového roku spolu s ostatními podnikateli na stranách týdeníku Velkomeziříčska. Ve válečném roce 1942 zaměstnával 4 zaměstnance, v roce 1948 už to bylo 8 zaměstnanců. Z toho to byli dva magistři farmacie jako asistenti, 3 laboranti a pomocné síly, 1 aspirant farmacie, 1 úředník a manželka Anna jako pomocná síla. Pro představu, na mzdách vyplatil 275 963 Kčs.

Daňová přiznání nám rovněž zanechaly zprávu, že celkový obrat Šilberského podniku činil za tento rok 3 417 684,80 Kčs (54, f. 110, 502).

Libor Šilberský se svou manželkou Annou měli dva syny, Libora a Lubomíra. Libor se narodil 5. února 1918. Učil se na magistra farmacie v otcově lékárně, ale u lékárnictví nakonec nezůstal. Na Právnické fakultě Univerzity Karlovy získal titul doktora práv. O 5 let mladší syn Lubomír šel ve stopách svého otce. Narodil se 14. dubna 1923 (54, f. 198). Gymnázium zakončil maturitní zkouškou v roce 1942. Na své povolání se připravoval jako aspirant farmacie jednak v lékárně ve Velké Bíteši v období od 1. ledna 1943 do 15. května 1944, jednak u svého otce. Za 4 a půl měsíce praxe v roce 1944 v nedaleké Velké Bíteši kromě cenných zkušeností obdržel finanční odměnu 2 300 Kčs. Při každodenním dopravě do 20 kilometrů vzdálené Bíteše a každotýdenním dojíždění do brněnské aspirantské školy to však nemohlo pokrýt všechny náklady. Otec PhMr. Šilberský uvádí v žádosti o slevu na daních, že v této době vynaložil na syna 4 500 Kčs (54, f. 234, 236, 257). Titul magistra farmacie získal na Masarykově univerzitě v Brně 26. června 1946 (49).

Majitel meziříčské lékárny se během druhé světové války dostal do konfliktu s nacistickým režimem a v květnu 1942 byl odvezen do jihlavského vězení. Naštěstí byl 21. července propuštěn a vrátil se domů (173, s. 111 – 112). S koncem druhé světové války padla na poválečné Československo úleva, ve Velkém Meziříčí však stále přetrvával smutek po Velkomeziříčské tragédii.

Po válce zápolilo Československo s katastrofálním nedostatkem léčiv, zvláště pak na Moravě. PhMr. Libor Šilberský pomáhal za okupace pašovat do povolených balíčků odesílaných do koncentračních táborů léky a vitamíny. I po válce měl prý vždy široký sortiment léků (30, s. 64). Bohužel se ve stáří nikdy nedočkal zasloužilého odpočinku ve svém domě a dne, kdy by jeden z jeho synů převzal lékárnou. V roce 1946 bylo součástí brněnského grémia celkem 116 lékáren. Tyto lékárny byly vedeny 63 samostatnými lékárníky, 7 nájemci, 21 provisory a 25 národními správci (92, s. 250). V roce 1950 přešla do národní správy také lékárna ve Velkém Meziříčí.

Informace ke znárodnění lékárny z různých zdrojů se liší. Velkomeziříčská lékárna byla vzata do národní správy 1. dubna 1950. Nasvědčuje tomu dopis zasláný Medikou, n. s. dne 5. dubna 1950 Hlavnímu lékárnickému grémium v Brně, který

je uložený v Archivu města Brna. Medika zde informuje brněnské grémium o znárodnění lékárny a přikládá seznam zaměstnanců, kteří přešli chtě nechtě pod národní podnik. K této věci se zachoval rovněž list z 12. května 1951 taktéž zasláný Medikou, n. p. Dopis byl adresován na Okresní národní výbor ve Velkém Meziříčí. Šlo zde hlavně o podání přiznání k přímým daním. Pro nás je však důležitý i odstavec, ve kterém uvádí adresáta do problému a vysvětluje, jak se věci mají. Na lékárně byla uvalena národní správa, jak již bylo řečeno, dne 1. dubna 1950, a na žádost Mediky odebral Krajský národní výbor v Jihlavě PhMr. Liboru Šilberskému povolení k samostatnému provozování lékárny. Nedošlo zde k socializaci lékárny způsobem, kterým pod národní podnik přecházely lékárny v další vlně znárodnění. Není pochyb, že byla lékárna Šilberskému odebrána násilně, stejně jako dalším socialistickému režimu nepohodlným majitelům lékáren. V dopisu je dále zmíněno, že bývalý provozovatel lékárny je ve vazbě, což komplikovalo podání přiznání k daním, a že v lékárně byl nalezen pouze „*americký deník se záznamy do roku 1948*“. Součástí úvodního odstavce je také následující informace: „*Na podkladě tohoto rozhodnutí (tj. rozhodnutí k odnětí práva Šilberského k provozování lékárny) zrušil i ONV ve Velkém Meziříčí výměrem ze dne 2. 4. 1951 (...) národní správu zpětně k 3. dubnu 1950*“ (54, f. 7).

Zpětné zrušení národní správy a „očistění lékárny socializací“ by mohlo vysvětlovat list sepsaný PhMr. Františkem Svobodou, který znárodnění lékárny datoval do roku 1951. Správce lékárny mohl narážet také na zákon č. 103/1951 Sb., o jednotné preventivní a léčebné péči, který nabyl účinnosti 1. lednem 1952. Jednalo se o klíčový zákon socialistického zdravotnictví (11, f. 56).

Svoboda ve své zprávě z roku 1968 mimo jiné sděluje: „*Na základě výměry trestu okresním soudem ve Velkém Meziříčí Mr. Šilberskému, Anně Šilberské, přešla lékárna v roce 1951 do národní správy. Správcem byl určen Ph. Mr. Dvorský, lékárník z Brna. V roce 1952 správu lékárny převzal Mr. Fr. Svoboda (tj. autor tohoto textu), který vede lékárně dosud. (...) Lékárna od roku 1950 vystřídala několik majitelů. První to byla „Lékárenská správa v Praze“, potom Medika, n. p., po této Krajská správa lékáren v Jihlavě a naposledy Lékárenská služba OÚNZ v Novém městě na Moravě (pozn. jednalo se o OÚNZ Žďár nad Sázavou se sídlem v Novém Městě na Moravě).“ Čím konkrétně se manželé Šilberští provinili, zůstává prozatím tajemstvím. Jisté však je, že dříve či později přišli také o dům (153).*

František Svoboda se narodil 7. července 1912 v Krásné Hoře. Tyrocinální zkoušky složil 14. září 1936 v Brně a titul magistra farmacie mu byl udělen na pražské univerzitě o dva roky později dne 13. září 1938. Byl ženatý a měl dvě děti, Miloslava a Dagmaru. Do lékárny s označením 771 ve Velkém Meziříčí nastoupil do funkce odpovědného správce dne 28. srpna 1950. Datum je uvedeno souhlasně jak v gremiální evidenci lékárny U Černého orla, tak ve Svobodově přihlášce k brněnskému grémiu. Pod přihláškou byl podepsán celkem dvakrát, jako zaměstnaný lékárník a též jako zodpovědný správce lékárny. V gremiální evidenci byl tedy veden od léta roku 1950, čímž narážím na další nesrovnalost. PhMr. Svoboda uvádí ve svém textu, že do roku 1951 provozoval lékárnu Šilberský. Ten však měl problémy se zákonem, domnívám se, že jde o informaci spornou. Nepodařilo se mi ji však potvrdit ani vyvrátit. Dále uvádí, že správcem lékárny byl v roce 1951 PhMr. Dvorský z Brna a o sobě píše jako o správci až od roku 1952. PhMr. Františka Svobodu i tehdejší označení lékárny 711 zachycuje Farmaceutická ročenka již socialistického lékárenství v roce 1958. Lékárník Dvorský v lékárně působil, je součástí kolektivu lékárny na fotografii, která je součástí Kroniky lékárny 06-14-05 (614 – 5). V gremiální evidenci lékárny však není zmíněn (49; 152).

Pokud bych z informací výše měla vyvodit závěr, mohla situace v lékárně vypadat tak, že oficiálním odpovědným vedoucím uváděným pro Hlavní lékárnické grémium v Brně byl PhMr. František Svoboda. Prakticky se personální zastoupení mohlo měnit skutečně podle Svobodova textu a sám se v lékárně pohyboval až od roku 1952.

PhMr. František Svoboda se ve Velkém Meziříčí angažoval do místního dění a opakovaně byl zvolen do Místního národního výboru a později i do Městského národního výboru. Byl také členem rady a předsedal zdravotní a sociální komisi (174, s. 28, 86).

Zařízení lékárny po znárodnění prošlo rekonstrukcí. Dlouhá, mírně lomená a zcela pro pacienty otevřená tára byla odstraněna. Nábytek byl z tmavého masivního dřeva. Nově došlo k oddělení prostoru čekárny a expediční táry výdejními okny, jak odpovídalo tehdejšímu trendu. Uspořádání bychom zařadili do III. provozně technické vývojové etapy. Přepážka byla opatřena otvorem pro podávání receptů a peněz. Pro pacienty byl určen čekací kout se stolkem a židličkami, který však byl prakticky přichystán i pro pacienty před rokem 1950. Dvě výdejní místa byla

orientovaná směrem ke vchodu, napravo od dveří se pak nacházela „galenická či magistraliter tára“, jak se tehdy říkalo. Lékárník však už nepřipravoval léčivé přípravky přímo před zraky pacientů, ale došlo zde k oddělení přepážkou, což mělo své výhody. Nebyl již při práci vyrušován, čímž se minimalizovalo riziko chyb. Přesnost je při přípravě léčivých přípravků naprosto nezbytná. Po roce 1950 byla moderní praktičnost, proto byly parkety na podlaze pokryty linoleem pro snadnější úklid. Rovněž byla odstraněna světla ve tvaru koulí a byla nahrazena zářivkami.

Oficíně vévodily hodiny s vyřezávaným černým orlem s rozepjatými křídly, které byly podepřeny dvěma okřídlenými psy, taktéž vyřezávanými ze dřeva, a pozlacenými. Orel nese ve spárech název lékárny U Černého orla. Majestátní hodiny dominují lékárně dodnes, kde se jim dostalo čestného místa naproti vchodu do oficíny, kde je nepřehlédne žádný z pacientů nebo návštěvníků. Na fotografii nacházející se v přílohách jsou hodiny zachyceny společně s regálem, který pochází patrně z doby kolem roku 1800, kdy lékárna nabyla práva lékárny neradikované a byla přestěhována z domu č. p. 20 do domu 49 v Radnické ulici. Mimo jiné přesně odpovídá popisu z visitačních protokolů zachovaných z Polákovy lékárny (152; 153).

V době kdy zdravotnictví a tedy i farmacie se svým odvětvím lékárenstvím patřilo do státního sektoru, se změnila hierarchie postavení pracovníků, která připomíná tu dnešní. Socialistické zdravotnictví kladlo důraz na lékárnu jako na zdravotnické zařízení, za jehož správným fungováním nestála jedna osoba (lékárník – majitel), nýbrž celý tým, resp. kolektiv pracovníků. Za lékárnu zodpovídal odpovědný správce, který byl státním zaměstnancem. Práce v lékárně nepředstavuje jen pouhé vydávání léčiv a léčivých přípravků pacientovi, ale je s tím spojena spousta administrativy, jeden člověk už na to nemohl stačit.

Lékárník zpravidla nebýval v lékárně sám, měl po ruce minimálně jednoho dalšího asistenta, dnes bychom ho označili za lékárníka – asistenta, laboranty, dnes nazývané farmaceutickými asistenty, a další pomocný personál. Pan PhMr. František Svoboda, odpovědný správce lékárny 614–5, ve svém na stroji psaném listu z roku 1968 popisuje, jak to bylo s laboranty. V letech 1950-1960 mohla lékárna přijímat pracovní síly, laboranty, pouze jako absolventy devítileté základní školy. Jednalo se tedy o patnáctileté či šestnáctileté mladé lidi, kteří však neměli žádné odborné vzdělání, natož praxi. Laboranty si z nich museli vychovat v lékárně sami. Byli tací,

kteří se skutečně osvědčili, z nich někteří studovali farmacii dále. Další pak neměli pro práci v lékárně vlohy, takže ne vždy bylo takové zaučování úspěšné.

V lékárně fungovala pohotovostní služba. Denní i sváteční, původně se sloužila i pohotovost noční. Pro tyto účely byly k dispozici dva inspekční pokoje, jeden pro muže a druhý pro ženy. Byly vybaveny lůžky a dalším nábytkem. Když byla pohotovostní služba zrušena, jedna místnost byla přebudována na společenskou „denní“ místnost a druhá na převlékárnu (152; 153).

Díky tomu že ve Velkém Meziříčí byla lékárna U Černého orla lékárnou jedinou, čas od času se o ní objevila zmínka v městské kronice. V roce 1961 kronika zaznamenala, že lékárna měla sedm zaměstnanců, z toho tři byli diplomovaní. Lékárna poskytla tento rok „léků zdarma“ za 871 498,40 Kčs a prodala jich za 564 471,30 Kčs. Průměrný měsíční „výkon lékárny“ činil 194,5 %, takové číslo muselo potěšit (174, s. 60).

V roce 1972 byla jmenovaná vedoucí lékárny paní RNDr. Marie Vítková, která v lékárně působila až do revolučního roku 1989 (30, s. 64).

V roce 1985 bylo Velké Meziříčí nuceno vzdorovat přírodnímu živlu, a to vodě. Dnes se na povodeň vzpomíná jako na „Stoletou vodu“. RNDr. Vítková v rozhovoru s SK ROH Vysočina událost popsala takto: „*Ten den nás bylo v lékárně pouze šest. Když jsme uviděli na ulici blížící se vodu, okamžitě jsme začali vynášet ze sklepních prostorů lih, lihové přípravky a další hořlaviny. Potom jsme částečně zatarasili vchod do lékárny a začali vynášet léky a zdravotnický materiál ze zásuvek i ze skladu lékárny na schodiště budovy. Pomáhaly nám při tom i vojáci*“ (163). RNDr. Javůrková, která byla ten den také v práci, doplnila informaci, že vojáci přijeli v krizové situaci do Velkého Meziříčí z nedalekých Laviček, kde se nacházely kasárny. Personálu lékárny se spolu s vojáky podařilo zachránit před zničením vodou léky za 1 milion Kčs (233).

Prostory lékárny na Vrchovecké ulici jsou velké, což je obrovskou výhodou, dalším kladem je dobrá dostupnost a lukrativní místo přímo v centru města. Lékárna leží na křižovatce, která byla v 70. letech hlavní dopravní tepnou mezi Brnem a Prahou. Frekventovaná doprava byla příčinou hluku v lékárně, který rušil zaměstnance při práci. Dále padaly stížnosti na tmavé laboratoře. Uvažovalo se o přestěhování lékárny do budovy polikliniky, k tomu však nikdy nedošlo (174, s. 149).

Kronika města nám v roce 1985 podává přehled, jak to bylo ten rok s recepty. V lékárně 06-14-05 byly vydány léčivé přípravky na 129 877 receptů v celkové hodnotě 3 933 838 Kčs. Tyto recepty byly expedovány na polikliniky:

Město	Celková částka za recepty v Kčs
Velké Meziříčí	3 416 378,00
Velká Bíteš	135 986,10
Nové Město na Moravě	70 456,90
Žďár nad Sázavou	23 759,70
Bystřice nad Pernštejnem	8 774,30
OÚNZ mimo okres Žďár nad Sázavou	281 426,00

Recepty zpracované v lékárně 614 – 5 v roce 1985. Kronika města Velké Meziříčí 1983 – 1987.

Nevydávalo se jenom na recepty, ale samozřejmě také na žádanky zdravotnickým zařízením. Žádanek bylo celkem 1 642 v celkové hodnotě 1 568 373,25 Kčs, z toho největší část připadla na polikliniku Dům zdraví ve Velkém Meziříčí (838 499,20 Kčs). Na žádanky odebírala z lékárny také nemocnice v Mostištích (607 323,25 Kčs) a II. Ženské oddělení Mostiště (122 550,90 Kčs). V roce 1985 bylo zaměstnáno v lékárně celkem 10 osob, z toho 5 lékárníků, 3 laborantky a 2 pomocné síly (175, s. 214 – 242).

PhMr. Lubomír Šilberský, mladší syn lékárníka, působil jako odpovědný správce lékárny, respektive výdejny léků, v Lysicích, která náležela k OÚNZ Blansko. Zprávu podávají Farmaceutické přehledy v roce 1973. Jednalo se o zdravotnické zařízení s označením 06-01-14. Šilberský byl veden jako odpovědný správce a vedoucí lékárník v této publikaci i v letech 1977 – 1978, 1983 – 1984, 1987 – 1988 (121; 123, s. 368; 126, s. 454; 127, s. 344). V letech 1991 – 1992 je uvedena jako vedoucí lékárny již Mgr. Taťána Čermáková (128, s. 177). Lubomír Šilberský, narozený ve Velkém Meziříčí, zemřel začátkem roku 2007. Jeho památka byla uctěna dne 26. ledna 2007, kdy se v Lysicích konal pohřeb (171).

6.1. Lékárny po roce 1989

6.1.1. Lékárna U Černého orla

Adresa:	Vrchovecká 49/1, 594 01 Velké Meziříčí
Poskytovatel:	<u>Lékárna U Černého orla – Velké Meziříčí, s.r.o.</u>
Sídlo:	Vrchovecká 49/1, 594 01 Velké Meziříčí
Vznik:	1993
Společnice:	RNDr. Eva Javůrková (33,33 %), v roce 2012 převod podílu Mgr. Gáji Žákové Mgr. Marie Nováčková (33,33 %) Mgr. Marie Chylíková (33,33 %)
Jednatelky:	RNDr. Eva Javůrková, Mgr. Marie Nováčková, Mgr. Marie Chylíková, od r. 2012 Mgr. Gája Žáková (218; 233)

Rok	Název	Majitel	Vedoucí lékárník
1993 – 2013	Lékárna U Černého orla	Lékárna U Černého orla – Vel. Meziříčí, s.r.o.	RNDr. Eva Javůrková
2013 - 2018	Lékárna U Černého orla	Lékárna U Černého orla – Vel. Meziříčí, s.r.o.	Mgr. Marie Chylíková
2018	Lékárna U Černého orla	Lékárna U Černého orla – Vel. Meziříčí, s.r.o.	Mgr. Aleš Chylík

Se změnou politického režimu čekaly velké změny i lékárně U Černého orla. Rodině Šilberských byl v restitučním řízení navrácen dům, ve kterém se lékárna nacházela. Ta v domě nadále zůstala, nájem platila Lékárenská služba. V letech 1991 – 1992 byla jmenována vedoucí lékárníci RNDr. Eva Javůrková. Začátkem nového desetiletí již lékárna čekala na nové majitele, resp. majitelky. Zájemkyně o lékárně zanedlouho odkoupily i funkcionalistickou budovu z roku 1933, která je dodnes nepřehlédnutelnou součástí centra města. Rodina Šilberských

se přestěhovala do Lysic, kde Lubomír, syn lékárníka Šilberského a Anny Šilberské, strávil již část svého života jako odpovědný správce tamní lékárny.

Budovu i prostory lékárny na Vrchovecké ulici čekala rekonstrukce, při které bylo instalováno nové topení, dům se dočkal nové fasády a změnilo se též vnitřní zařízení lékárny. V době rekonstrukce byla lékárna umístěna do domu naproti poště, ve kterém pak od roku 1993 fungovala pobočka Oblastní Charity Žďár nad Sázavou. Dnes bychom tam našli sportovní centrum. Zde lékárna poskytovala své služby zhruba dva roky, než byly dokončeny opravy budovy i přestavba interiéru. Lékárnu privatizovaly z Fondu národního majetku a novými majitelkami se staly paní RNDr. Eva Javůrková, Mgr. Marie Nováčková a Mgr. Marie Chylíková a lékárna je rodinným podnikem i dnes.

Společnost s ručením omezeným, Lékárna U Černého orla – Velké Meziříčí, vznikla dne 22. února 1993. Společnicemi se staly Mgr. Marie Chylíková, RNDr. Eva Javůrková a Mgr. Marie Nováčková. RNDr. Javůrková a Mgr. Chylíková byly od počátku založení firmy jednatelkami společnosti, Mgr. Nováčková se jí stala v roce 1995 (233).

Mgr. Marie Nováčková se narodila 9. října 1954 a diplom získala na Farmaceutické fakultě Univerzity Komenského v Bratislavě v roce 1979. Kromě svého působení v Lékárně U Černého orla jsme ji mohli potkávat v Lékárně U sv. Josefa ve Velkém Meziříčí, kde zastávala funkci vedoucího lékárníka. Tato lékárna byla pobočkou Lékárny U Černého orla, s koncem roku 2017 však ukončila svůj provoz (222).

Mgr. Marie Chylíková je narozena dne 14. března 1951 a vystudovala Farmaceutickou fakultu v Hradci Králové. Diplomována byla v roce 1975. V lékárně U Černého orla působila jako vedoucí 5 let. V rodinné lékárně pracuje také její syn, který je v současnosti vedoucím lékárny (221).

RNDr. Eva Javůrková se narodila 25. srpna 1943 a vystudovala Farmaceutickou fakultu Univerzity Komenského v Bratislavě. Titul magistra farmacie jí byl udělen v roce 1965. Později jí přibyl před jménem titul doktora přírodních věd. RNDr. Eva Javůrková po ukončení studia farmacie pracovala tři měsíce v lékárně ve Žďáře nad Sázavou. Ještě v roce 1965 však nastoupila do zaměstnání do lékárny 06-14-05 ve Velkém Meziříčí. V této lékárně strávila více

než 45 let, tak není divu, že si k ní vybudovala vztah a s kolegyněmi ji pak začátkem 90. let zprivatizovaly (233).

Po dokončení rekonstrukce se lékárna, která provizorně fungovala na ulici Poštovní, přestěhovala zpět na svou původní adresu. Starý tmavý nábytek byl odstraněn a nahradil ho nábytek bílé barvy. Rozhovor pacienta s lékárníkem nadále probíhal přes sklo, které oddělovalo tyto dva prostory. Výdejní místa byla dvě a byla orientována vpravo od dveří. Interiér patrně nevyhovoval, protože se majitelky kolem roku 1999 rozhodly k další rekonstrukci. Bílý nábytek byl odstraněn a nahrazen novým, který zdobí lékárnu dodnes. Tára je dlouhá, mírně stočená do oblouku, téměř tak odděluje čekací prostor pro pacienty a pracoviště farmaceuta. Je umístěna naproti dveřím. Povrch je vyroben z přírodního kamene, který má dokonce zespolu elektrické vyhřívání. Interiér působí velmi elegantně, dominují mu tytéž hodiny s černým orlem, které se nacházely ještě ve staré lékárně v domě č. p. 49. Získaly čestné místo, hned naproti vstupu do lékárny. Autorem projektu je Ing. arch. Vlastimil Kunčík z Brna se svou manželkou.

V polovině 90. let minulého století působily v lékárně základního typu kromě třech majitelek, další dvě magistry farmacie, dvě laborantky, dvě uklízečky a dvě administrativní pracovnice. V lékárně s tradicí se vždy hojně připravovalo. Kromě různých druhů mastí, roztoků a suspenzí to byly také tobolky, čípky a vaginální globule. Lékárna byla vybavena také laminárním boxem, ve kterém se připravovaly oční kapky (226).

Vedoucím lékárníkem byla od doby znovuotevření lékárny v roce 1993 RNDr. Javůrková. Tuto funkci vykonávala až do roku 2013, kdy ji převzala Mgr. Marie Chylíková. V prosinci 2012 RNDr. Javůrková odstoupila svůj třetinový podíl své dceři, Mgr. Gáji Žákové, která titul magistra farmacie získala v roce 1999 na Farmaceutické fakultě Veterinární a farmaceutické univerzity v Brně (218; 233).

V současné době jsou v lékárně zaměstnáni kromě vedoucího lékárníka, dva lékárníci-asistenti a sanitářka. Lékárna se zapojila do projektu PharmaPoint, jehož modro-zelené logo je umístěno ve výloze. Virtuální sdružení je ve vlastnictví společnosti PHOENIX lékárenský velkoobchod, s.r.o. Od svého vzniku v roce 2012 je jeho součástí více než 240 lékáren. Pacient by ve velkomeziříčské lékárně skoro nepoznal, že je lékárna členem takového projektu. Majitelky se drží rodinné tradice

a tradičního vzhledu officíny. Pacientům takové členství přináší výhody i v podobě letáku, prostřednictvím kterého lékárna nabízí různé výhodné slevové akce.

Lékárna pacientům poskytuje kromě běžně dostupných léčivých přípravků, doplňků stravy a zdravotnických prostředků také široký sortiment zdravotní obuvi. Majitelé si zakládají na osobním přístupu k pacientům, který je jim velkou oporou v silném konkurenčním prostředí (218).

6.1.2. Lékárna Dům zdraví

Adresa: Poříčí 11, 594 01 Velké Meziříčí
Poskytovatel: **1. Mgr. Zdeněk Páleníček**
fyzická osoba
2. AMARLEX, s.r.o.
Sídlo: Nárameč 148, 675 03 Nárameč
Vznik: 2004
Společníci: Mgr. Martin Hlávka (50%)
Ing. Alexej Benedek (50%)
od 27. 9. 2012 Mgr. Martin Hlávka (100%)
Jednatelé: Mgr. Martin Hlávka, Ing. Alexej Benedek,
od 27. 9. 2012 pouze Mgr. Hlávka (184)
Web: www.lekarnavelkemezirici.cz

Rok	Název	Majitel	Vedoucí lékárník
1993 – 2007	Lékárna Dům zdraví	Mgr. Zdeněk Páleníček	Mgr. Zdeněk Páleníček
2007 – 2018	Lékárna Dům zdraví – Amarlex, s.r.o.	AMARLEX, s.r.o..	Mgr. Lenka Chadimová

Druhé lékárny se město Velké Meziříčí dočkalo po vzniku České republiky. Ačkoliv její potřeba byla výrazná, k otevření druhého lékárenského zařízení došlo až 9. srpna 1993 (176, s. 408). Do té doby se pro léčiva a léčivé přípravky z polikliniky docházelo do lékárny U Černého orla.

Jednalo se o lékárnu základního typu v soukromém vlastnictví fyzické osoby. Jejím majitelem byl pan Mgr. Zdeněk Páleníček (119, s. 226 – 227). Bylo mu uděleno osvědčení České lékárnické komory 267/1993, pod kterým vykonával funkci vedoucího lékárníka (105, s. 6). Lékárna se nacházela ve velkých prostorách, které umožňovaly existenci prostorné laboratoře vybízející k bohaté přípravě individuálně připravovaných léčivých přípravků. Jelikož lékárna zásobovala zdravotnické zařízení rovněž IPLP, laboratoř byla plně využívána. Připravovaly se nejrůznější druhy mastí, krémů, roztoků, dále ušní a oční kapky, čípky apod. Oficína byla vybavena černým

nábytkem, výdejní pult neboli tóra měla atypický tvar mnohoúhelníku. Lékárníka od pacienta částečně oddělovala skleněná přepážka, nejednalo se však o úplně oddělení během konzultace. Světlo sem proudilo velkými okenními tabulemi (21, s. 18).

Mgr. Zdeněk Páleníček provozoval lékárnu až do roku 2007 (77, s. 72). Lékárnu od něho odkoupila firma Amarlex, s.r.o. (78, s. 74). Společnost byla zapsána v obchodním rejstříku 27. ledna 2004. Kromě provozování lékárny základního typu je dalším oborem činnosti firmy klimatizace a vzduchotechnika. Společníky jsou Mgr. Martin Hlávka a Ing. Alexej Benedek, každý disponující 50%, od 27. září 2012 je pak samostatným majitelem a jednatelem společnosti Mgr. Martin Hlávka (184).

Lékárna byla po změně majitele znovuotevřena 1. července 2007. Funkci vedoucího lékárníka zastává od otevření lékárny až do současnosti Mgr. Lenka Chadimová. Černý nábytek byl vyměněn za světlejší a úplně zmizela přepážka oddělující tóru od čekárny. Došlo tak k většímu otevření officíny pacientovi. Lékárníci poskytují své služby u dvou výdejních míst, které nejsou rozlišené pro výdej na recept a bez receptu. Do lékárny vedou dva vchody pro veřejnost, jeden přímo z polikliniky a druhý pak z venku, který je bezbariérový. V lékárně se pohybuje také manželka majitele, PharmDr. Marcela Hlávková, která je vedoucí lékárníci a zároveň odborným zástupcem v třebíčské lékárně v Borovině, kterou společnost Amarlex, s.r.o. také vlastní, a kde tráví většinu pracovní doby. PharmDr. Hlávková dohlíží na vzdělávání personálu v lékárně ve Velkém Meziříčí, ale i Třebíči. Lékárna Dům zdraví – Amarlex, s.r.o. se zapojila do garantovaných kurzů České lékárnické komory a poskytuje odborné poradenství v oblasti odvykání kouření a podpoře ve snižování hmotnosti (158; 228).

Lékárna v Domě zdraví je součástí sdružení Moje lékárna, jejíž leták s měsíčními akcemi je pacientům k dispozici k výhodnějšímu nákupu. Kromě standardního sortimentu nabízí lékárna dále široký sortiment obuvi (228).

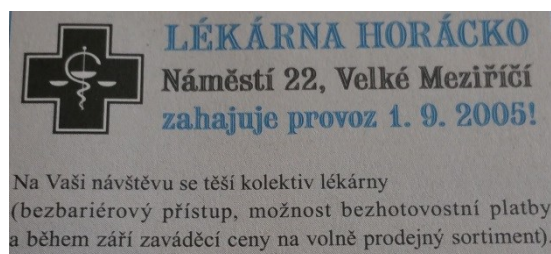
6.1.3. Lékárna na náměstí

Adresa:	Náměstí 22/24, 594 01 Velké Meziříčí
Provozovatel:	<u>1. TL – Pharma, s.r.o.</u>
Sídlo:	Kladrubska 311, 199 00 Praha 9
Vznik:	2004
Společník:	PharmDr. Tomáš Lasák (100%)
Jednatel:	PharmDr. Tomáš Lasák
Poskytovatel:	<u>2. Česká lékárna, a.s.</u> (do října 2013)
Sídlo:	Palackého třída 105, 612 00 Brno
Datum vzniku:	28. listopadu 2000
Datum zániku:	1. listopadu 2013 (186)
Poskytovatel:	<u>3. ČESKÁ LÉKÁRNA HOLDING, a.s.</u>
Sídlo:	Nové sady 996/25, Staré Brno, 602 00 Brno
Vznik:	12. ledna 2009 (187)
Web:	www.drmax.cz

Rok	Název	Majitel	Vedoucí lékárník
2005 – 2006	Lékárna Horácko	TL - Pharma, s.r.o.	PharmDr. Tomáš Lasák
2006 – 2008	Lékárna Horácko	TL - Pharma, s.r.o.	PharmDr. Helena Švecová
2008 – 2010	Dr. Max lékárna	Česká lékárna, a.s.	PharmDr. Helena Švecová
2010 – 2013	Dr. Max lékárna	Česká lékárna, a.s.	Mgr. Miloslav Fialka
2013 – 2018	Dr. Max lékárna	ČESKÁ LÉKÁRNA HOLDING, a.s.	Mgr. Miloslav Fialka

Lékárna Horácko byla otevřena 1. září roku 2005 jako třetí lékárna ve Velkém Meziříčí. Našli bychom ji na náměstí v domě č. p. 22, jenom pár kroků od domu č. p. 20, kde se nacházela lékárna v 18. století. Jejím majitelem a zakladatelem byl PharmDr. Tomáš Lasák. Narodil se roku 1962 v Opavě a v roce 1986 promoval na Farmaceutické fakultě v Hradci Králové. Zpočátku působil v Praze, pak ho kroky zavedly na nějaký čas do Německa. Nebál se získávat další zkušenosti, v jeho životopisu by se vyjímaly vedoucí pozice a profesní úspěchy.

V roce 2004 otevřel svou první lékárnu ve Valašském Meziříčí nesoucí název Lékárna u Fortelků pod hlavičkou společnosti TL - Pharma, s.r.o. Následovaly další v Praze, Brandýse nad Labem, Přimdě, Žacléři, Ústí nad Orlicí, Brně, Chocni, Velkém Meziříčí a Chrudimi (231). Název TL - Pharma vznikl s největší pravděpodobností podle jména svého zakladatele. Přízvisek Horácko získala velkomeziříčská lékárna podle budovy, ve které sídlila, nesoucí hrdě jméno etnografického regionu Horácka, jehož je město nedílnou součástí. Nacházela se zde kromě lékárny také restaurace a hotel. V roce 2018 se část budovy přebudovává na sídlo České spořitelny. Dále se zde nachází zlatnictví a v patře pak ordinace lékařů a rehabilitační zařízení.

Obr. 14: Reklama v tisku (2005). *Velkomeziříčsko* 30/2005.

Oficína lékárny byla prostorná, světlo z náměstí sem proudilo pouze širokými dveřmi nahoře zakončenými obloukem. Lékárna byla situována do hloubky budovy, proto bychom kromě prosklených dveří nenašli v oficíně další okno. Díky těmto širokým dveřím lékárna poskytovala bezbariérový přístup, který ocenili nejenom pacienti se špatnou pohyblivostí či tělesným postižením, ale také maminky s kočárky. Vybavena byla světle hnědým nábytkem. Výdejní místa byla tři. Uspořádání sortimentu bylo velmi odlišné od toho dnešního. Neřídilo se pravidly merchandisingu, které s výhodou podpoří orientaci pacienta, ale léčivé přípravky, doplňky stravy a další sortiment byl uspořádán tak, aby vyhovoval personálu a vše bylo pokud možno při ruce. Lékárna Horácko umožňovala bezhotovostní platbu jako první lékárna ve městě.

Společnost TL-Pharma zaměstnávala ve Velkém Meziříčí tři lékárníky, tři laboranty a jednu paní na úklid. Množství připravovaných roztoků a polotuhých individuálně připravovaných léčivých přípravků, především mastí a krémů, bylo větší než dnes. V Lékárně Horácko bychom nenašli laminární box pro přípravu

očních kapek a rovněž příprava čípků či vaginálních globulí se zde nerealizovala. Počet receptů na IPLP se rok od roku snižoval a příprava už začala být spíše doménou laborantek.

Zpočátku se funkce vedoucího lékárníka ujal sám pan Lasák, na podzim roku 2006 byla pozice vedoucího lékárníka svěřena PharmDr. Heleně Švecové. PharmDr. Švecová promovala s červeným diplomem na Univerzitě Karlově v oboru Klinická farmacie v červenci roku 1988 a ještě v září toho roku získala akademickou hodnost doktora farmacie. Je držitelkou Ceny rektora. Na otázku, proč si zvolila právě farmacii jako svou budoucí profesi, jsem dostala od paní doktorky odpověď, že si vždy chtěla zvolit pomáhající profesi. A tak se taky stalo. Začalo to dětskými hrami na doktory, ale nakonec ji zaujala farmacie, u které zůstala. PharmDr. Švecová má rovněž bohaté pracovní zkušenosti, mj. roční působení ve Fakultní nemocnici Brno – Bohunice. Od června roku 1996 do června 2006 ji mohli pacienti potkávat v Lékárně U Černého orla, nejstarší lékárně ve městě, kde pracovala jako lékárník asistent. Od roku 2002 působí také jako předsedkyně Vlastivědné a genealogické společnosti ve Velkém Meziříčí (226).

Kvůli hrozbě dále sílících konkurenčních bojů a dlouhodobě neudržitelné ekonomické situaci přijal majitel řetězce lékáren TL-Pharma pan Lasák nabídku firmy Česká lékárna, a.s. a prodal celý řetězec (231). Lékárna základního typu na náměstí přešla pod Českou lékárnu, a.s. a značku Dr.Max dne 9. března 2008 (226).

Sít' lékáren Dr.Max v České republice v současné době provozuje společnost Česká lékárna holding, a.s. (ČLH), jejímž vlastníkem je investiční skupina Penta Investments (212). ČLH byla zapsána v obchodním rejstříku 12. ledna 2009 se sídlem v Brně – Staré město, ještě pod názvem Larkfield, a.s. Od 21. července 2009 však již vystupuje pod svým současným jménem Česká lékárna holding, a.s. (187).

Penta Investments vznikla v roce 1994. V roce 2004 rozšířila svoje působení i na český lékárenský trh a odkoupila 50% podíl ve společnosti Česká lékárna, a.s. Kromě jiných významných akvizic skupina Penta Investments odkoupila v roce 2006 zbývající podíl České lékárny, a.s. a vytvořila značku Dr.Max (155, s. 33 – 34). Skupina mimo český lékárenský trh významně expanduje na Slovensku, v Polsku, od roku 2017 dále výrazně v Rumunsku a Srbsku. Dr. Max Group je koordinátorem

nadnárodních aktivit. Součástí řetězce lékáren Dr.Max je více než 400 lékáren a je tak největší sítí lékáren v České republice (212).

Se změnou majitele lékárny na náměstí se změnil i její interiér. Nábytek lékárny PharmDr. Lasáka byl odstraněn a v létě 2008 byl instalován bílý nábytek s červenými prvky. V srpnu 2017 proběhla druhá rekonstrukce officíny do současné podoby, s nábytkem, který jasně podtrhuje barvy lékárenské sítě Dr.Max, tedy bílou, červenou a zelenou. Výdejní místa jsou k dispozici tři, dvě pro výdej na recepty, u třetího pak výdej léčivých přípravků a dalšího sortimentu, které jsou dostupné i bez lékařského předpisu, pravidelně zastávané farmaceutickou asistentkou.

V době otevření lékárny zůstal zachován počet zaměstnanců, tedy 3 lékárníci, 3 laboranti a 1 sanitář. „*Pacienti byli zvědaví, co se změní a oslovily je marketingové akce, což trvá dodnes,*“ okomentovala znovuotevření lékárny PharmDr. Švecová (226).

PharmDr. Helena Švecová působila jako vedoucí lékárník do dubna 2010, kdy se funkce ujal Mgr. Miloslav Fialka. Mgr. Fialka promoval na Farmaceutické fakultě v Hradci Králové v roce 2003. Po skončení studií pracoval jako lékárník asistent v lékárně v Domě zdraví ve Velkém Meziříčí, v roce 2005 pak přešel do nově otevřené lékárny PharmDr. Lasáka. Tento jediný muž v jinak ženském kolektivu působí jako vedoucí lékárník i dnes (223).

Na rozdíl od lékáren situovaných v obchodních centrech má lékárna na náměstí omezenou otevírací dobu. Personál lékárny tam zastihneme ve všední dny od 7:30 do 18:30, v sobotu od 8:00 do 11:30. V neděli má lékárna zavřeno.

6.1.4. OOVL Mostiště

Adresa: Mostiště 93, 594 01 Velké Meziříčí
Poskytovatel: **Lékárna pod radnicí s.r.o.**
Sídlo: Antonína Dvořáka 320, 511 01 Turnov
Vznik: 1995 (207)
Web: www.lekarnaturnov.cz

Rok	Název	Majitel	Vedoucí lékárník
2006 – 2018	OOVL Mostiště	Lékárna pod radnicí s.r.o.	Mgr. Naděžda Sochová

V roce 2006 bylo v prostorách nemocnice konečně zřízeno lékárenské zařízení a pacienti si tak mohou od té doby lékařské předpisy z ambulancí vyzvednout přímo v místě. Odloučené oddělení výdeje léčiv na adrese Mostiště 93 provozuje společnost Lékárna pod radnicí s.r.o. se sídlem v Turnově. Společnost s ručením omezeným vznikla již v roce 1995. Kromě výdejny léčiv v Mostištích provozuje také 3 lékárny v Turnově a OOVL v Příšovicích v Libereckém kraji.

Pobočka v Mostištích byla schválena Státním ústavem pro kontrolu léčiv ve II. čtvrtletí 2006 (14, s. 13). Ve výdejně léčiv a prostředků zdravotnické techniky jsou zaměstnáni dva lékárníci – asistenti a jeden farmaceutický asistent. Vedoucím lékárníkem je od začátku provozu Mgr. Naděžda Sochová. OOVL v Mostištích poskytuje léčiva a léčivé přípravky pouze pacientům, nezásobuje zdravotnické zařízení. Výdejna léčiv má otevřeno od pondělí do pátku od 7:30 do 15:00 (207; 225).

6.1.5. Lékárna U sv. Josefa

Adresa: K Novému nádraží č. 1229/2c, 594 01 Velké Meziříčí
Poskytovatel: **Lékárna U Černého orla – Velké Meziříčí, s.r.o.**
Sídlo: Vrchovecká 49/1, 594 01 Velké Meziříčí
Vznik: 1993
Společnice: RNDr. Eva Javůrková (33,33 %),
v roce 2012 převod podílu Mgr. Gáji Žákové
Mgr. Marie Nováčková (33,33 %)
Mgr. Marie Chylíková (33,33 %)
Jednatelky: RNDr. Eva Javůrková, Mgr. Marie Nováčková, Mgr. Marie
Chylíková, od r. 2012 Mgr. Gája Žáková (218; 233)

Rok	Název	Majitel	Vedoucí lékárník
2006 – 2017	Lékárna U sv. Josefa	Lékárna U Černého orla – Velké Meziříčí	Mgr. Marie Nováčková

Lékárna U Svatého Josefa byla otevřena jako čtvrtá lékárna ve Velkém Meziříčí. Osvědčení k výkonu soukromé lékařské praxe bylo uděleno pro tuto novou lékárnu v říjnu 2006 Mgr. Marii Nováčkové, která zakončila studium na Farmaceutické fakultě v Bratislavě v roce 1979. Lékárna byla otevřena veřejnosti 1. listopadu toho roku. Jednalo se o lékárnu základního typu, pobočku Lékárny U Černého orla. Je tedy v majetku firmy Lékárna U Černého orla – Velké Meziříčí, s.r.o.

Budova, ve které se lékárna nacházela, nabízela dostatek prostoru pro sklad, přípravnu i kanceláře. Oficína byla velká dostatečně, avšak prostor kolem výdejních míst byl stísněný, takže z pohledu dodržování diskrétních zón mohla být situace, když se utvořila fronta, poněkud náročnější. Do lékárny se dalo vstoupit dvěma vchody. Velká okna propouštěla do oficíny dostatek světla. Interiér na mě působil velmi příjemně. Působil elegantně a historické předměty mu přidávaly na důstojnosti. Pacienti čekající ve frontě si mohli ve volné chvíli prohlížet nabízený sortiment, který byl uspořádán v regálech, rozdělených do kategorií, jak je dnes zvykem.

Lékárníci byli pacientům k dispozici u dvou výdejních míst, která nebyla rozlišena pro výdej na recept, či volný prodej.

Lékárnická tradice majitelek, které rozjely podnik po roce 1993, však od začátku roku 2018 pokračuje pouze v Lékárně U Černého orla, protože provoz lékárny U Svatého Josefa byl s koncem roku 2017 ukončen (222).

6.1.6. Lékárna v Kauflandu

Adresa:	U Tržiště 2204, 564 01 Velké Meziříčí
Poskytovatel:	1. <u>SUNPHARMA CZ, s.r.o.</u>
Sídlo:	K pérovně 945/7, Hostivař, 102 00 Praha 10
Vznik:	2011
Zánik:	2016 (198)
	2. <u>PHOENIX lékárenský velkoobchod, s.r.o.</u>
Sídlo:	K pérovně 945/7, Hostivař, 102 00 Praha 10
Datum vznik:	6. května 1992 (196)
Web:	www.benu.cz

Rok	Název	Majitel	Vedoucí lékárník
2014 – 2015	Lékárna Sunpharma	SUNPHARMA CZ, s.r.o.	PharmDr. Lenka Seborská
2016 – 2018	BENU lékárna	PHOENIX lékárenský velkoobchod, s.r.o.	Mgr. Hana Kochová

Obchodní dům Kaufland byl ve Velkém Meziříčí slavnostně otevřen 26. června 2014 (172). Zanedlouho po začátku provozu obchodního domu byla otevřena v Kauflandu lékárna Sunpharma, která byla schválena Statním ústavem pro kontrolu léčiv ve třetím čtvrtletí v roce 2014. První vedoucí a zároveň odborným zástupcem v této lékárně se stala PharmDr. Lenka Seborská. Tuto funkci zastávala do konce roku 2015 (182, s. 21).

Lékárny společnosti SUNPHARMA CZ, s.r.o. se začaly objevovat v České republice v roce 2012. Svoji pozornost řetězec soustředil především na lékárenský trh v sousedním Slovensku. V České republice bychom našli začátkem roku 2015 pouze 8 lékáren.

Nadnárodní distribuční společnost Phoenix se rozhodla koupit síť lékáren Sunpharma. Oficiálně potvrdila koupi SUNPHARMA CZ, s.r.o. na začátku srpna 2015. Phoenix provozuje síť lékáren pod jednotnou značkou BENU, pod kterou přešla se změnou majitele i meziříčská lékárna v obchodním domě. Za účelem

sjednocení interiéru byl odstraněn nábytek bílo-oranžového designu Sunpharma a nahradilo ho vybavení s typickými barvami BENU, tedy bílou a zelenou (165; 167).

Nové osvědčení k výkonu soukromé lékařské praxe bylo uděleno v březnu 2016. Vedoucí lékárníci se stala Mgr. Hana Kochová, která je absolventkou Farmaceutické fakulty Univerzity Karlovy v Hradci Králové (113, s. 10; 202).

Lékárna BENU se nachází poblíž vchodu do Kauflandu a se svou pro pacienty a klienty přívětivou otevírací dobou 8:00 – 20:00 sedm dní v týdnu, zajišťuje prakticky i lékařskou pohotovost ve městě. Lékárna disponuje dvěma výdejními místy s rozlišením výdeje na recept a bez receptu. Je typického supermarketového rázu, více otevřená klientům, kteří si mohou produkty sami prohlédnout v otevřených regálech a stojanech. Poradenství se tedy neodehrává jenom za tárou. Síť lékáren BENU přichází s „lékovými kartami“ a každý měsíc aktualizuje výhodné nabídky pro pacienty v tištěném letáku. Nabízí široký sortiment produktů, léčivých přípravků, doplňků stravy, ale taky kosmetiky (202).

7. Historie lékárenství v dalších obcích na Velkomeziříčsku

7.1. Křižanov

Obec Křižanov se nachází v mikroregionu Velkomeziříčsko-Bítešsko a jako součást bývalého soudního okresu Velké Meziříčí a také Velkomeziříčska, patří do mnou sledovaného regionu. Křižanov je městys s 1845 obyvateli, který se nachází asi 12 kilometrů od Velkého Meziříčí (201).

Prvním historicky známým majitelem panství byl Přibyslav z Křižanova. Právě Křižanov si zvolil za sídlo svých rozsáhlých statků. Byl nejenom bohatý, ale také zbožný. Má mimo jiné zásluhy na vybudování kláštera ve Žďáře nad Sázavou. Jednou z jeho dcer byla Zdislava, která byla v roce 1995 blahořečena, prohlášena za svatou jako patronka rodinného života. Po svaté Zdislavě je pojmenována nemocnice v Mostišticích, jediná nemocnice na Velkomeziříčsku.

Polovina Křižanova připadla darem roku 1287 žďárskému klášteru a druhá polovina náležela koncem 13. století pánům z Meziříčí a Lomnice. V této době už je Křižanov nazýván nikoliv vesnice, ale „oppidum“, městečko.

Po smrti posledního z rodu Lomnických koupil panství mocný pán z Pernštejna. Pánové z Pernštejna vládli Křižanovu do roku 1560, kdy opět městečko změnilo majitele. V roce 1623 bylo panství zkonfiskováno, poněvadž tehdejší majitel panství Vilém Munka z Ejvanic a na Křižanově se účastnil poraženého stavovského povstání. Obec značně trpěla během třicetileté války. Nacházela se při hlavní cestě do Brna a vždy tudy procházela vojska. Stejně tak tomu bylo ve Velkém Meziříčí a v Měříně.

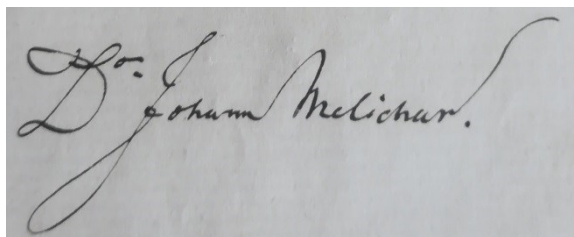
Až do roku 1850 byl Křižanov poddanským městečkem podléhajícím vrchnostenským úřadům sídlícím na zámku, původně hradu ze 13. století. Od tohoto roku byl Křižanov začleněn do soudního okresu velkomeziříčského.

Dalším významným rodem, který koupí získal velkostatek, byli od roku 1865 Teuberovi, jejichž potomkům zůstal až do období znárodňování (24, s. 11 – 18).

Díky dobročinnosti křižanovských pánů tu byl maltézským řádem zřízen špitál. Poslední farář maltézského řádu žil v Křižanově na počátku 15. století. Špitál během staletí chátral, po válečných bouřích zpustla špitální budova docela. Obnovila ho hraběnka Eleonora Oppersdorfová, majitelka panství od roku 1675. Později špitál

dotovala obec. Fungoval do roku 1782, kdy byl zrušen reformou Josefa II. Obec měla také svého lazebníka, připomíná se již v roce 1407. Lázně zde byly až do roku 1760. Kromě špitálu měl Křižanov také dva chudobince.

Křižanovským lékařem, který byl místním oporou nejenom v době rozšíření cholery, byl v druhé polovině 19. století Jan Melichar. Melichar držel také domácí lékárnu.

A photograph of a handwritten signature in cursive script. The signature reads "Dr. Jan Melichar." and is written in dark ink on a light-colored background.

Obr 15.: Podpis Jana Melichara (2. pol. 19. století). SOkA ZR – Velké Meziříčí. Fond: OkÚ Velké Meziříčí.

V Křižanově se vystřídal od Melichara značný počet doktorů. Z nich zmíním alespoň Ottu Picka, lékaře židovského původu, který mj. také vlastnil domácí lékárnu. MUDr. Otto Pick působil v Křižanově v letech 1931 – 1942. Čekal ho tragický osud, zahynul v koncentračním táboře.

V roce 1960 byl na zámku zřízen Ústav sociální péče pro mentálně postižené. Prostory se neustále přizpůsobovaly potřebám pacientů a klientů, kteří mají k dispozici i zámeckou zahradu. Nové zdravotní středisko v obci s ordinacemi lékařů funguje od roku 1988 (25, s. 59 – 62).

7.1.1. Lékárna v Křižanově

Do roku 1993:

Rok	Vedoucí lékárník
1952 – 1953	PhMr. V. Hlaváčová
1953 – 1955	PhMr. J. Vyvozil
1955 – 1956	PhMr. K. Švebenský
1957 – 1967	PhMr. R. Hlavatý
1967 – 1973	PhMr. A. Tesařová
1973 – 1974	PhMr. F. Svoboda
1974 – 1993	RNDr. Jana Mašková

Od roku 1993:

Adresa: Benešovo náměstí 257, 594 51 Křižanov

Poskytovatel: **1. RNDr. Jana Mašková**

fyzická osoba

2. TILIA MEDICAL, s.r.o.

Sídlo: Benešovo náměstí 257, 594 51 Křižanov

Vznik: 2011

Společníci: RNDr. Jana Mašková (50%)

Bc. Jan Mašek (50%)

od 13. ledna 2017 International Pharmaceutical Corporation, a.s. (100%)

Jednatelé: RNDr. Jana Mašková, Bc. Jan Mašek

od 13. ledna 2107 PharmDr. Mašát (199; 234)

Web: www.ipcgroup.cz

Rok	Název	Majitel	Vedoucí lékárník
1993 – 2011	Lékárna Tilia	RNDr. Jana Mašková	RNDr. Jana Mašková
2011 – 2017	Lékárna Tilia	TILIA MEDICAL, s.r.o.	RNDr. Jana Mašková
2017 – 2018	Lékárna IPC Křižanov	TILIA MEDICAL, s.r.o.	Mgr. Radka Rousová

Lékárna zde byla založena v roce 1952, již v době socialistického ozdravotnictví, během optimalizace socialistické lékařské sítě, aby se lékařská péče dostalo i mimoměstským obyvatelům. Stávala v domě č. p. 20 na náměstí. Nesla označení 1114, později pak 06-14-06 (614-6) a spadala pod Krajskou správu lékáren v Jihlavě. Od svého založení do roku 1993 lékárna vystřídala osm odpovědných správců a vedoucích lékárníků. Prvním odpovědným správcem byla PhMr. Věra Hlaváčová. O rok později do lékárny nastoupil PhMr. Jaromír Vyvozil, který zde pracoval do roku 1955. Tehdy přišel do lékárny její nový odpovědný správce PhMr. Z. Žádník. V roce 1956 lékárnu spravoval PhMr. K. Šveberský a v roce 1957 převzal funkci PhMr. Raimund Hlavatý, který tu pracoval příštích deset let (116, s. 122; 117, s. 200). V roce 1967 nastoupila na pozici odpovědného správce PhMr. Anna Tesařová. Za jejího působení se začala psát kronika lékárny (121, s. 231). Z Velkého Meziříčí sem v roce 1973 přešel také PhMr. František Svoboda (122, s. 156). Lékárnu vedl jeden rok. V roce 1974 se stala vedoucí lékárny v Křižanově RNDr. Jana Mašková, která ve funkci setrvala prakticky až do roku 2017 (123, s. 383; 126, s. 471; 127, s. 365).

Lékárník měl k ruce pomocnou sílu, jinak byl na práci sám. V oficíně se nacházela pracovní a expediční tára. Později byla instalována přepážka oddělující pracoviště farmaceuta a prostor pro pacienty.

Lékárna v Křižanově na náměstí v roce 1983 změnila svoje stanoviště. Dosavadní malé prostory již nevyhovovaly. V lékárně se navíc potýkali s problémy s vodou, kvůli kterým nebylo možno provádět destilaci. Na žádost vedoucí lékárny, kterou byla v této době již RNDr. Mašková, vykoupil OÚNZ Žďár nad Sázavou se sídlem v Novém Městě na Moravě od MNV v Křižanově starý dům č. p. 257, ve kterém se dříve nacházela drogerie. Lékárna se sem po rok trvající rekonstrukci přestěhovala a 17. ledna 1983 byla slavnostně otevřena. Na této adrese se nachází dodnes. V nové lékárně pracovala kromě PharmDr. Maškové, také jedna laborantka a sanitářka (25, s. 60; 154).

Lékárna byla vybavena jedním dispenzačním boxem. Uspořádání odpovídalo 5. provozně technické vývojové etapě, kdy si vstup pacienta k táře řídil sám lékárník. Pacienta a lékárníka oddělovala skleněná přepážka. Dispenzační box přinášel výhodu v nerušeném rozhovoru lékárníka s pacientem.

Dispenzační box byl odstraněn při rekonstrukci po roce 1993. Tehdy lékárna dostala svoji dnešní podobu, interiér se od té doby už významně neměnil. Lékárnu zprivatizovala RNDr. Jana Mašková, pro kterou bylo prostředí křižanovské lékárny dobře známé. Zprivatizovala budovu i zařízení lékárny, která je soukromá od 1. září 1993. Lékárnu Tilia provozovala RNDr. Mašková, působila zároveň jako vedoucí (118, s. 224 – 225; 234).

V roce 2011 nastaly změny a lékárna již nebyla dále provozována fyzickou osobou, ale společností TILIA MEDICAL, s.r.o., která vznikla dne 5. října 2011. Společníci a jednatelé společnosti byla rodina Maškových až do roku 2017, kdy byla lékárna i s budovou prodána společnosti International Pharmaceutical Corporation, a.s. (IPC) se sídlem v Hradci Králové. Lékárna zůstává nadále provozována společností TILIA MEDICAL, s.r.o., která je od roku 2017 součástí sdružení IPC. Jedná se o jedinou lékárnu sítě IPC v Kraji Vysočina (206). Se změnou vlastníka došlo v lednu roku 2017 také ke změně obsazení pozice vedoucího lékárníka, jímž se stala Mgr. Radka Rousová (234).

Oficína je vybavená bílým nábytkem se zelenými prvky. Za výdejní tálou jsou umístěny regály s volně prodejným sortimentem, které jsou rozlišeny do přehledných kategorií. K dispozici je jedno výdejní místo. Lékárna má otevřeno od pondělí do pátku od 7:30 do 16:00.

Obr. 16: Inzerát lékárny Tilia v Křižanově (1999). Časopis českých lékárníků 7/1999.

7.2. Měřín

Obec Měřín je městys, městečko, které je součástí mikroregionu Velkomeziříčsko-Bítešsko. Vede jím státní silnice mezi Velkým Meziříčím a Jihlavou, v těsné blízkosti se pak nachází dálnice D1. Strategickou polohu měl již v minulosti. Měřín náleží k nejstarším osadám na území Kraje Vysočina a od svého založení byl využíván jako středisko širokého okolí.

Jeho historie byla po 200 let úzce spjata s historií třebíčských benediktinů. První písemná zmínka o Měříně je datována do roku 1298, kdy zde třebíčský klášter, který vznikl již v roce 1101, založil probošství pro mnichy řádu sv. Benedikta. Probošství disponovalo značnými statky, podřízeno bylo třebíčskému opatství. Z této doby pochází malý kostelík, který po různých přestavbách dostal dnešní podobu. Z doby založení osady se zachoval románský portál. Kostel je zasvěcený svatému Janu Křtiteli a představuje významnou stavitelskou památku a dominantu obce Měřín. Součástí probošství byl také klášter, který však utrpěl velké škody v době husitských válek. Probošství chátralo a majetek byl zastavován. Od roku 1468 nejsou již o benediktinském klášteře žádné zprávy. Probošství bylo úplně zničeno.

Majetek se dostal do zástavy Janovi z Lomnice, později do vlastnictví pánů z Pernštejna, Stráneckým ze Stránec a bratřím Chroustenským z Malovar a Chroustenic. Chroustenští byli zapojeni do protihabsburského stavovského povstání, s jeho porážkou o majetek přišli. Následujících tři sta let byl Měřín v držení starého katolického šlechtického rodu z Itálie, jimiž byli Collaltové et San Salvatore. Panství drželi do zániku Rakouska-Uherska.

Měřínské zdravotnictví prodělalo podobný vývoj jako jinde. První zmínka o měřínském špitálu je z roku 1466, lázeň je vzpomínána od roku 1544 (9, s. 4 – 18, 28, 44). V osadě nežili jenom báby kořenářky, zaříkávačky, bradýři a lazebníci, později měla i své chirurgy a ranhojiče. Měřínskými ranhojiči byli kolem roku 1850 Nedomanský a Šob. O Nedomanským mohu s jistotou říci, že držel i domácí lékárnu, dá se to však předpokládat i o Šobovi (58). Syn ranhojiče Šoba, Ferdinand, vystudoval lékařství a byl prvním obvodním lékařem v Měříně. Nebyl zde nejspíš moc spokojen, protože se brzy odstěhoval na Velehrad. V roce 1887 bylo součástí zdravotního obvodu Měřín 23 obcí. Po druhé světové válce nastaly nejenom ve zdravotnictví velké změny. Po zestátnění v roce 1951 byly vytvořeny obvody

ve Velkém Meziříčí, v Měříně, Radostínu (po roce 1960 Radostín nad Oslavou) a ve Zhoří u Polné.

V současnosti se v Měříně nacházejí ordinace praktických lékařů, zubaře, jsou zde poskytovány i další služby. Na specializovaná vyšetření obyvatelé jezdí většinou do sousedního Velkého Meziříčí a Mostiště.

7.2.1. Lékárna Měřín

Adresa: Náměstí 106, 594 42 Měřín
Poskytovatel: **1. Mgr. Ladislava Svobodová**
fyzická osoba, od 1. 11. 1993 do 31. 3. 2015
Poskytovatel: **2. Mgr. Hana Smejkalová**
fyzická osoba, od 1. 4. 2015 (219)

Do roku 1993:

Rok	Vedoucí lékárník
1953 – 1977	PhMr. Karel Voneš
1977 – 1981	PhMr. František Mucha
1981 – 1988	RNDr. Jiří Richter
1988 – 2015	Mgr. Ladislava Svobodová
2015 – 2018	Mgr. Hana Smejkalová

Od roku 1993:

Rok	Název	Majitel	Vedoucí lékárník
1993 – 2015	Lékárna Měřín	Mgr. Ladislava Svobodová	Mgr. Ladislava Svobodová
2015 – 2018	Lékárna Měřín	Mgr. Hana Smejkalová	Mgr. Hana Smejkalová

Myšlenka otevřít v Měříně lékárnou získala jasnější obrysy už v roce 1952. Do té doby museli místní pro léky jezdit do Velkého Meziříčí nebo do Jihlavy. Podnikové ředitelství Mediky n.p. v Jihlavě plánovalo zřízení lékárny, ale v této době ještě nebyly nalezeny vhodné prostory. K otevření lékárny s číslem 1129 došlo o rok

později, dne 11. května 1953. Umístěna byla v domě č. p. 21 Anežky Pelikánové, která zde dříve provozovala obchod. Oficína nebyla příliš velká, bylo zde jedno výdejní místo s přepážkou (219). V domě byl zřízen kromě lékárny také byt pro lékárníka. Prvním odpovědným správcem byl jmenován PhMr. Karel Voneš z Jihlavy.

PhMr. Karel Voneš se narodil 28. září 1908 v Maxglanu – Solnohradech v Rakousku, kde byl jeho otec správcem lékárny (provisorem). V roce 1911 se jeho rodina přestěhovala na Moravu do Jihlavy, kde si otec mladého Voneše v roce 1925 otevřel vlastní lékárnu. Syn šel ve stopách svého otce a v roce 1932 promoval na pražské univerzitě jako magistr farmacie. Mladý lékárník pokračoval ve studiu přírodních věd až do roku 1936, kdy se vrátil na Moravu, aby po smrti svého otce převzal lékárnu. Po znárodnění pracoval nejdříve jako správce této lékárny, poté pracoval jako plánovač jihlavské Mediky. V roce 1953 se pak přestěhoval do bytu při nově otevřené lékárně v Měříně. PhMr. Karel Voneš se nadšeně zapojoval do kulturního života jak v Jihlavě, tak poté v Měříně. V Měříně vedl loutkové divadlo, vyráběl kulisy i velké loutky, tzv. marionety. Byl také horlivým mykologem. V roce 1968 ve velkomeziříčském muzeu na zámku připravil výstavu 719 hub. Dne 11. října 1968 obdržel vyznamenání od ministra zdravotnictví jako uznání za veřejné a odborné činnosti.

Po odchodu PhMr. Karla Voneše do penze v jeho sedmdesáti letech byla lékárna s označením 06-14-04 (614-4) od konce června 1977 po následující čtyři měsíce uzavřena a lidé opět jezdili pro léky do Velkého Meziříčí. Novým vedoucím lékárníkem byl v listopadu 1977 jmenován OÚNZ Žďár nad Sázavou prom. farm. František Mucha z Velkého Meziříčí, který se narodil 12. května 1948. Do Měřína dennodenně dojížděl. Lékárník Mucha získal titul magistra farmacie na Universitě Komenského v Bratislavě v roce 1972 (9, s. 155 – 156; 124, s. 81 – 82).

6. srpna 1980 zemřel těžce nemocný PhMr. Karel Voneš v jihlavské nemocnici. V Měříně působil 24 let.

V lednu 1981 nastoupil na místo vedoucího lékárníka RNDr. Jiří Richter (9, s. 156; 125, s. 471). Lékárník Richter se narodil 23. února 1952 v Praze. Diplomován byl 1976 magistrem farmacie na Universitě Komenského v Bratislavě. V roce 1976 nastoupil do lékárny ve Velkém Meziříčí, ve studiích však neustal. O dva roky

později získal akademickou hodnost doktora přírodních věd. Žil ve Velké Bíteši a do Měřína dojížděl.

V roce 1988 odešel RNDr. Richter na vlastní žádost do Nového Města na Moravě a funkci vedoucí lékárnice zastávala od té doby Mgr. Ladislava Svobodová. Narodila se 2. dubna 1950 v Křižanově. Studia zakončila získáním titulu magistry farmacie na Univerzitě Komenského. Před tím pracovala v lékárně ve Velkém Meziříčí. Své příjmení Svobodová získala po sňatku se synem Františka Svobody, odpovědným správcem lékárny ve Velkém Meziříčí (219).

Po celospolečenských změnách po roce 1989 nastal problém s prostory lékárny. Dům č. 21 byl v restituci navrácen svým původním majitelům, rodině Pelikánových, která však s lékárnou v domě již nepočítala.

V roce 1993 bylo dostavěno nové zdravotní středisko, s jehož stavbou se začalo již v roce 1988. Podle plánů měla být jeho součástí i lékárna, která se sem měla přestěhovat (9, s. 151). Už se to však nestihlo. Koncem října 1991 byla lékárna v domě č. p. 21 uzavřena a hledalo se nové stanoviště. Lékárna byla po 38 letech během dvou měsíců přestěhována do domu č. p. 106 ve vlastnictví obecního úřadu, který je zároveň radnicí. Od 1. listopadu 1993 bylo zařízení lékárny v pronájmu od Lékárenské služby se sídlem v Novém Městě na Moravě. Zásoby léčiv a léčivých přípravků musela Mgr. Svobodová odkoupit. Lékárnu privatizovala a po ukončení ekonomického pronájmu od Lékárenské služby dne 1. listopadu 1995 se lékárna stala soukromou v jejím vlastnictví. Prostory jsou dodnes v majetku obecního úřadu a bývalá i současná majitelka z nich platí nájem (179, s. 10).

Vlastníkem soukromé Lékárny Měřín je fyzická osoba, kterou byla Mgr. Ladislava Svobodová až do roku 2015. Byla zároveň vedoucím lékárníkem. Od 15. června 1994 v lékárně pracovala také Mgr. Hana Smejkalová. Mgr. Smejkalová získala titul magistra farmacie na Farmaceutické fakultě University Komenského v roce 1991. Po získaných zkušenostech v měřínské lékárně se nakonec rozhodla v roce 2015 od Mgr. Svobodové, která odešla do důchodu, její lékárnu základního typu odkoupit. Od 1. dubna 2015 se stala samostatnou majitelkou a vedoucím lékárníkem.

Lékárnu bychom mohli nazvat „jednokoňkou“. Mgr. Smejkalová od roku 2015 zastává všechny potřebné činnosti. Od příjmu zboží, přes objednávky, vyřizování administrativy, až k samotnému kontaktu s pacienty. Nemohu opomenout

zmínit přípravu IPLP, kterou Mgr. Smejkalová stále udržuje, ba ji plánuje dále rozšiřovat.

Oficína je malá, je zde jedno výdejní místo s přepážkou ze skla. Interiér lékárny od roku 1991 prodělal drobné změny, ale k žádné zásadní rekonstrukci nedošlo. Přepážky už dnes nejsou v módě, ale mají i své výhody, a to zejména když je lékárník na práci sám. Z bezpečnostních důvodů je rozumné, že se přepážka nadále udržuje, i když se tím oficína opticky zmenšuje. Městys Měřín má necelých 2 000 obyvatel a ne každý vlastní auto nebo má čas jezdit do lékárny do Meziříčí. Proto je důležité, že se lékárny i v těchto menších obcích snaží držet i za cenu menších zisků, než by to mu bylo ve městě s 10 000 obyvateli (201; 219).

Lékárna Měřín je členem sdružení Moje Lékárna a jejím prostřednictvím nabízí pacientům další výhody. Kromě běžného sortimentu léčivých přípravků a doplňků stravy může Mgr. Smejkalová nabídnout svým pacientům a zákazníkům také zdravotní obuv. Pro majitelku je důležitý osobní přístup k pacientům, i díky kterému se pacienti do lékárny rádi vrací pro radu. Mgr. Smejkalová je v lékárně pro své pacienty od pondělí do pátku vždy od 7:30 do 16:30 (219).

7.3. Radostín nad Oslavou

Radostín nad Oslavou se nachází přibližně 12,5 kilometru severozápadně od Velkého Meziříčí. Prívlastek „nad Oslavou“ získal až v roce 1960 pro odlišení, poněvadž v okrese Žďár nad Sázavou se nachází ještě Radostín druhý. Součástí obce je dále Zahradiště, které bylo dříve osadou Radostína, resp. Radostína nad Oslavou.

První písemný doklad o Radostínu nad Oslavou, který byl od roku 1850 součástí soudního okresu Velké Meziříčí, pochází z roku 1365. Ves, či městečko, jak se někde uvádí, však existovalo již dříve. Před rokem 1350 náležel pánům z Tasova. V tomto roce jej Jan z Tasova odkázal zčásti své sestře Anně z Konice a zčásti Václavovi z Myslibořic. Anna svoji část prodala Janovi z Meziříčí, druhou část Meziříčtí v roce 1390 odkoupili také. Od té doby byl Radostín v držení pánů z Meziříčí, prakticky až do roku 1848, kdy byla obec zbavena vrchnostenské povinnosti vůči Lichtenštejnům, podobně jako jiné obce vůči svým pánům.

Obec Radostín nad Oslavou má v současnosti asi 950 obyvatel. Nachází se zde zdravotnické zařízení, v přízemí jednoho z rodinných domů je umístěna lékárna (15, s. 155 – 156; 201).

7.3.1. Lékárna U Lišků v Radostíně nad Oslavou

Adresa: Radostín nad Oslavou 41, 594 44 Radostín nad Oslavou
Poskytovatel: **Lékárna u Lišků, s.r.o.**
Sídlo: Radostín nad Oslavou 41, 594 44 Radostín nad Oslavou
Vznik: 2004
Společník: MUDr. Igor Šubert (100%)
Jednatel: MUDr. Igor Šubert (192)

Rok	Název	Majitel	Vedoucí lékárník
2005 – 2010	Lékárna U Lišků	Lékárna u Lišků, s.r.o.	PhMr. Jiřina Vlčková
2010 – 2012	Lékárna U Lišků	Lékárna u Lišků, s.r.o.	PharmDr. Zuzana Frendlová
2012 – 2018	Lékárna U Lišků	Lékárna u Lišků, s.r.o.	PharmDr. Hana Mrvová

Jedná se o lékárnu základního typu, která je v majetku společnosti s ručením omezeným stejnojmenného názvu. První vedoucí lékárníci se stala PhMr. Jiřina Vlčková (103, s. 6). Jako vedoucí působila až do roku 2010, kdy na tuto pozici nastoupila PharmDr. Zuzana Frendlová. Působila zde dva roky. Od 2013 pracovala jako vedoucí Lékárny U Lišků PharmDr. Hana Mrvová (112, s. 9). Lékárna fungovala s otevírací dobou přizpůsobenou ordinačním hodinám lékařů. Otevřena byla od 7:00, zavírala v 13:00, případně až v 18:00, pokud ordinovali lékaři i odpoledne. Využívali ji klienti nejen z Radostína nad Oslavou, ale i okolních vesnic, kteří by jinak pro léky museli jezdit do Velkého Meziříčí či do Žďáru nad Sázavou. Na webových stránkách obce se nachází zpráva, že lékárna je od 1. června 2018 do odvolání uzavřena. Zda je to z nedostatku personálu, nerentabilnímu provozu či z jiných důvodů se mi bohužel nepodařilo zjistit (205).

8. Třebíčské zdravotnictví

V Třebíči se léčilo podobně jako v jiných moravských městech. Léčili lazebníci, bradýři, ranhojiči, zubotrhači a také apatykáři. Velkou váhu mělo zaříkávání a nejrůznější babské rady. Město mělo také svůj špitál. Od jiných měst se Třebíč odlišovala tím, že byla sídlem benediktinského opatství, kde se mniši věnovali kromě modliteb také intenzivnímu studiu. Dá se předpokládat, že se mezi nimi našli tací, kteří měli zájem o léčitelství. Pramenů z těchto dob se zachovalo jen velmi málo, ale je jisté, že součástí komplexu budov bylo také infirmarium, budova pro nemocné a staré mnichy.

Městský špitál byl založený v roce 1405 radním Janem, který pro tento účel nechal postavit nový dům v blízkosti hradeb a farního kostela. Spravovala ho městská rada, jejímž členem byl i jeho zakladatel. Janek musel být movitým měšťanem, pro špitál zakoupil od tehdejšího opata Nacka ještě Sčukovy lázně, z jejichž nájmu plynul špitálu jistý příjem. Jeho čin podpořil také olomoucký biskup Lacek, který slíbil odpuštění hříchu každému, kdo by špitál materiálně obdaroval. Šlo spíše o útočiště pro nemajetné, kteří zde dostali základní péči. V té době bylo zřízení takové instituce významným krokem, ačkoliv nemocnici připomínala jen zdánlivě (7, s. 58, 87 – 88).

Druhý špitál vlastnila Jednota bratrská. Nacházel se na Jejkově (dnes místní část Třebíče) a fungoval zde až do roku 1640, kdy byl nucen odejít jeho správce Wolfgang Securius podobně jako další čeští bratři do vyhnanství.

Třetí špitál se nacházel v poddanské vesnici Podklášteří, odkud byl v roce 1668 přestěhován do části města, která dnes tvoří Sirotčí ulici. Spíš než špitál šlo o chudobinec, útulek pro chudé a opuštěné občany. Budova, v níž se nacházel, byla v roce 1952 zbourána.

Špitály držené církví na tom byly obecně lépe jak po stránce majtkové, tak odborné, jelikož církví vychovaní duchovní byli vzděláváni i v léčitelských, resp. medicínských základech. Takovým byl např. špitál českých bratří na Jejkově. Městské špitály naopak často čelily nedostatku prostředků k zajištění provozu, a to zejména když se město dostalo do finančních problémů. Nemocní se sami starali o stravování i o úklid, lékař byl volán jen ve vážných případech či k sepsání úmrtního listu (18, s. 13 – 14).

Důležitou funkci plnily v minulosti také lázně. Zajišťovaly nejenom očistu těla, ale lazebník zvládal i jednodušší zdravotnické úkony, aniž by znal podrobně anatomii lidského těla. V roce 1573 byly v Třebíči dokonce troje lázně, mezi nimi také Ščubovy, které získal darem městský špitál od Janka. Lazebnické řemeslo ve městě vykonávali Viktor Bradka, Urban Šmíd či „Rotršturm lazebník“. Když vdova po posledním jmenovaným předávala zařízení lázní, vznikl soupis, který se dochoval. Výbava lázní zahrnovala: „*Dvě veliké kádě dubové, tři vany, čtyři dubové sudy, jeden velký měděný kotel v kamnech, třicet škopků, dva stoly, dvacet stoliček*“ (18, s. 11).

Třebíč neměla svého lékaře a tak si ve vážných případech bohatí měšťané a šlechta vozili lékaře z Jihlavy. Zachovala se zpráva že v roce 1588 přivolal Smil Osovský (majitelem panství 1567 – 1613) lékaře z Jihlavy ke své nemocné manželce Bohunce Žerotínské. Než však lékař přicestoval, mohlo to trvat půl dne i déle (18, s. 11).

„*Když r. 1748 jednalo se u moravského tribunálu o tom, aby zemští doktoři měli sídla svá ve středu každého kraje, a Jihlava neleží uprostřed bývalého kraje jihlavského, pomýšlelo se na Třebíč nebo na Meziříčí nad Oslavou (tj. Velké Meziříčí), ale konečně usneseno přece na tom, že lékař má bydleti v Jihlavě. Třebíč zůstala tedy bez lékaře, což bylo tím horší, že neměla ani lazebníka ani bradýře, ale apatéku měla přece*“ (22, s. 3 – 4).

Třebíč na tom nebyla po stránce zdravotní péče tedy vůbec dobře, což se odráželo v častých infekčních chorobách mezi obyvateli, které často přecházely až v epidemie. Obrat k lepšímu nastal v roce 1759, kdy se začalo jednat o povolání lékaře do Třebíče, který by tu měl své stálé místo. Vrchnost přislíbila, že bude přispívat a lékaři dávat ročně pšenici, žito, hrách, sůl, pivo, ale také dřevo a poskytne mu navíc byt. Celkem se jednalo o příspěvek v hodnotě 39 zl. 30 kr. K tomu se ostatní obce a osady složily na roční plat 20 zl. Od té doby již mělo město svého lékaře. Je však nutno dodat, že to z počátku nebyl doktor medicíny, ale absolvent školy „*medicko-ranhojičské*“, tedy ranhojič neboli chirurg. Takové vzdělání na Moravě mohli zájemci získat na univerzitě v Olomouci, respektive na tamním chirurgickém učilišti (22, s. 4 – 5).

V polovině 19. století již měla Třebíč svého městského lékaře a městského chirurga. Zdravotnické záležitosti obstarával do roku 1835 dr. Stoček spolu

s chirurgem Antonínem Lorbeerem. Lorbeer byl chirurgem ve městě do roku 1831, kdy se stal vrchnostenským lékařem. Po smrti doktora Stočka (1835) nastoupil na jeho místo doktor Jan Miloslav Haněl, buditel a lidumil, který byl u lidí velmi oblíben. Jeho mladší kolega, ranhojič František Dreuschuch, byl u třebíčských rovněž oblíbený i kvůli svému humoru. Kromě městského lékaře a městského chirurga zde časem působili další dva ranhojiči, kteří se často dostávali do rozporů s místními lékárníky. Ve městě působily také dvě porodní báby (10, s. 180).

V roce 1854 byla vybudována nemocnice, resp. špitál. Nacházel se na dnešním Martinském náměstí. Docházel sem městský lékař s chirurgem. Nemocnice však byla na velmi špatné úrovni a nemocní museli na operace jezdit do Jihlavy, Brna či Znojma. Když byla dostavěna nová moderní nemocnice, špitál byl zrušen (14, s. 163 – 164).

Koncem roku 1899 bylo rozhodnuto, že se v Třebíči postaví nová nemocnice. Problémem však byl nedostatek finančních prostředků. Rakousko-uherská monarchie odmítla na stavbu přispět. Město získalo 20 000 korun z výtěžku dobročinné státní loterie a dalších 187 000 korun si půjčilo od Zemského moravského výboru. Již v lednu následujícího roku byly hotové plány. Projekt byl zadán Rajmundu Wolfovi a Josefu Herzánovi. Stavba pokračovala rychle, 23. září 1902 byla provedena předběžná kolaudace a 18. listopadu nemocnice přijala první pacienty. Dne 1. ledna 1903 byla „Všeobecná veřejná nemocnice císaře Františka Josefa I.“ slavnostně otevřena (38, s. 64).

Nemocnice byla pod správou města. Po odborné stránce vedl nemocnici primární lékař (primář), dále pak sekundární lékař a ošetřovatelé. Důležité kritérium pro přijetí do nemocnice byla schopnost pacienta uhradit náklady za léčebnou péči. V druhém případě musel doložit doklad od starosty a duchovního správce o nemajetnosti. V situacích, které nesnesly odkladu, bylo nutné tyto doklady doložit zpětně. Když se po tříměsíčním pobytu v nemocnici ukázalo, že léčba nikam nevede, nebo bylo uznáno, že pacient není schopný léčbu zaplatit, bylo město vyzváno, aby si ho odebralo. Do nemocnice nebyli přijímáni pacienti s nevyléčitelnou chorobou, ani chroničtí pacienti. Ženy před porodem pak byly do nemocnice vzaty pouze tehdy, pokud neměly přístřeší, nebo očekávala-li se nutnost operačního zákroku. Snad to bylo kvůli nedokonalým opatřením k zajištění sterilního prostředí, velké koncentraci infekčních lidí v jednom místě, které by rodiče mohly přivodit

více potíží než očekávané pomoci. Hrozba komplikací typu „horečky omladnic“ byla stále aktuální. Lékař měl předepisovat co nejjednodušší a nejlevnější léky, jak kázaly předpisy o chudinství. Jestliže se pacient neřídil řádem nemocnice, hrozilo mu potrestání újmou v jídle, zákazem procházky, nedovolením návštěv, případně propuštěním (18, s. 15 – 16).

Pacienti se museli řídit nařízením „Domácí pořádek všeobecné veřejné nemocnice v Třebíči“:

„Za 1. Nemocní jsou povinni vůči lékařům a ošetřovatelům poslušnost, mezi sebou svornost zachovávat.

Za 2. V zájmu nemocných má být největší klid zachován; příliš hlasitého mluvení na chodbách, jakož i ve světnicích jest se vstrhávati.

Za 3. Nemocným není dovoleno po chodbách se procházeti a tam se zdržovati.

Za 4. Nemocní nesmí obléknutí do postelí si lehati, nic do těchto uschovávat i rovněž nesmí návštěvníci na postele sedati.

Za 5. Veškeré předměty ku používání nemocným propůjčené musí tito neporušené při odchodu odevzdati; věci poškozené musí nahrazeny býti.

Za 6. Nemocným není dovoleno na jiné světnice nemocným přecházeti a tam se zdržovati.

Za 7. Kouření tabáku v místnostech nemocničních se přísně zapovídá.

Za 8. Nemocným není dovoleno potraviny jim přinesené přijímati.

Za 9. Opouštění nemocnici bez dovolení lékaře a vycházení nemocných z ohrady se přísně zakazuje.

Za 10. Procházka v nemocničních sadech jest dovolena: dopoledne po velké visitě, pak po obědě do 3 hodin. Po visitě pak až do 7. hodiny večer. Po 7. hodině večerní nesmí žádný nemocný venku se zdržovati a jest mu zůstat na vykázané světnici. Potulování po chodbách neb v zahradě mimo dovoleného času trestá se okamžitým propuštěním z nemocnice.“

Za 11. Lehce nemocní mohou po určení lékařem k různým drobným pracem v nemocnici býti určeni.

Za 12. Kdo by se nařízení lékařů a ošetřovatele podrobiti nechtěl, může být z ústavu propuštěn.“ (14, s. 165 – 166).

Nemocniční ústav se skládal z hlavní budovy a hospodářské budovy s pokojem pro ošetřovatelky, kuchyní a prádelnou. Dále byl součástí infekční pavilon, z nichž jedna jeho polovina byla určena pro ošetřování dětí. V areálu se nacházela také márnice. Nemocnice měla ústřední topení a elektrické osvětlení. V areálu se nacházela nemocniční kaple sv. Josefa a nechyběla ani studna pro zásobování vodou.

Zařízení, jehož součástí byl rovněž roentgen, vyhovovalo všem moderním požadavkům té doby (14, s. 164 – 166). V roce 1902 nemocnice disponovala 60 lůžky, ale v následujícím roce jich přibýlo dalších 30. Zpočátku byli primárním lékařem k ruce dva sekundární lékaři, později přibyl třetí vzhledem k velkému množství případů. Do 13. srpna 1903 bylo zaznamenáno 403 velkých a menších zákroků s tím, že malé zákroky (např. trhání zubů) nebyly vůbec zaznamenávány. V tomto období došlo k 15 úmrtím. Velice důležitým článkem týmu byly ošetřovatelky. Byly jimi milosrdné sestry řádu sv. Františka Serafinského (též František z Assisi, zakladatel žebavého řádu Františkánů) z Brna. V nemocnici jich pracovalo zpočátku 12, později k roku 1907 se počet zvýšil na 18. Jedna ošetřovatelka měla zpravidla na starosti 10 nemocných. Kromě toho také vařily a dohlížely na praní prádla.

Lůžka byla rozdělena původně do dvou, poté do třech tříd, přičemž za vyšší třídu bylo nutno uhradit poplatek. Ošetřující taxa činila na den 1,80 korun, ve druhé třídě 6 korun a ve třetí třídě 8 korun. Chudí pacienti se museli spokojit s nižší úrovní péče i stravování.

Prvním oddělením nemocnice byla chirurgie, jeho primářem, se stal MUDr. Jaroslav Bakeš (1871 – 1930). Na místo primáře třebíčské nemocnice byl vypsán 1. září 1901 konkurz, na který se hlásilo celkem šest uchazečů. MUDr. Bakeš podal dvě žádosti, první již 23. července, tedy ještě před oficiálním vypsáním konkurzu, druhou žádost pak 26. září 1901. Obecní výbor v této věci hlasoval a MUDr. Bakeš, „*assistant universitní I. chirurgické kliniky vídeňské v Brně*“ obdržel celkem 13 z 25 hlasovacích lístků. Primárním lékařem byl přislíben roční plat 2 000 korun a byt. Působil v Třebíči od léta roku 1902 do 15. října 1909 (28, s. 83 – 84).

Sekundární lékaři se v ústavu často střídali. Mohlo k tomu docházet i z důvodů občasných konfliktů s MUDr. Bakešem. Byl to uznávaný odborník i za hranicemi monarchie, ale také velmi svérázný člověk. Byl znamenitým

operatérem, účastnil se vědeckých konferencí, jeho práce o operacích žlučníku byly citovány i po jeho smrti. Byl také cestovatelem a rád se obklopoval významnými lidmi. Ze zachované korespondence se na něho dnes ví, že dělal ve své lékařské praxi rozdíly mezi lidmi a brával si úplatky. Dokázal být hrubý, jak na pacienty, kteří neměli peníze zaplatit si jeho ochotu, tak na řádové sestry, které si na něho rovněž stěžovaly. Tím však nelze snižovat jeho zásluhy o rozvoj nemocnice v Třebíči, která jeho přičiněním získala věhlas.

MUDr. Bakeš třebíčskou nemocnici opustil na podzim roku 1909. Jeho odchodu přispěly jak konflikty s orgány města, které mu vyčítaly častou nepřítomnost v nemocnici, tak nestejný přístup k různým vrstvám obyvatelstva. Odešel do Brna, kde se stal primářem a přednostou nového III. chirurgického oddělení v Moravské zemské nemocnici u sv. Anny.

Novým primářem se stal MUDr. Stanislav Kostlivý, asistent I. chirurgické kliniky profesora MUDr. Otakara Kukuly v Praze, který se později stal profesorem chirurgie na Komenského univerzitě v Bratislavě. Funkce se ujal 1. listopadu 1909. Za jeho působení došlo k rozšíření lůžek na počet 130. K ruce měl 5 sekundárních lékařů. V roce 1911 byla přistavěna vila pro ubytování primáře, dalších lékařů a ředitele nemocnice (28, s. 85 – 89).

Během první světové války se nemocnice potýkaly s nedostatkem personálu, poněvadž byli lékaři povoláni k vojenské službě. V Třebíči byly zřizovány vojenské lazarety pro raněné vojáky z iniciativy Pomocného ochranného sboru se spolkem Červeného kříže v Třebíči. V létě 1914 se v budově gymnázia nacházelo 200 lůžek, později byl využitý jako vojenský lazaret též „Národní dům“ na Karlově náměstí, sokolovna a nemocnice, jejíž část byla uzpůsobena pro vojáky s infekčními chorobami, jako skvrnitý tyfus a malárie (12, s. 34 – 35). V nemocnici přibývala další oddělení jako tuberkulózní a infekční, za působení MUDr. Václava Rosola, pokračovatele Kostlivého, bylo otevřeno interní oddělení.

Za druhé světové války již nemocnice jako lazaret nefungovala, jen část obsadili němečtí vojáci s infekčními nemocemi. V roce 1944 byla z věžičky kaple sv. Josefa odstřelována kulomety železniční trať. Nemocnice byla ve válce na střechách označena velkými červenými kříži v bílých kruzích, aby byla uchráněna před leteckými nálety.

Postupně přibyla oddělení ORL (1945; ušní, nosní, krční), oční (1945), gynekologicko-porodnické (1945), samostatné dětské oddělení (1947), oddělení hematologie a krevní transfúze (1949; jako jedno z prvních v republice), ortopedické oddělení (1950), neurologické oddělení (1950), oddělení tuberkulózy a respiračních onemocnění (1956), psychiatrické (1965), urologické (1965), oddělení nukleární medicíny (1967), pavilon pro matku a dítě (2011)

Nemocnice stále rostla, z původních 60 lůžek v době otevření, jich bylo v roce 2000 už téměř 700. V roce 1918, po vzniku ČSR, převzal správu nemocnice Okresní úřad a dostala tak nový název Okresní veřejná nemocnice. Ve dvacátých letech nemocnice prošla značnou finanční krizí, hrozilo jí až uzavření. Po sjednocení zdravotnictví v roce 1952 se stala součástí Okresního ústavu národního zdraví. Na přelomu roku 1953 a 1954 byly z nemocnice vykázány řádové sestry (14, s. 167 – 168).

Vzhledem k rozsáhlé problematice týkající se konkrétně privatizace nemocnice v Třebíči a nedostatku studijních materiálů se nebudu tímto problémem dopodrobna zabývat. Oficiálním názvem je dnes Nemocnice Třebíč, příspěvková organizace, která byla zřízena Krajem Vysočina 31. března 2003. V areálu probíhají i v současnosti stavební úpravy s cílem modernizovat a rozšířit stávající prostory, aby se pacientům i nadále dostávalo kvalitní komplexní zdravotní péče (26; 211).

V současnosti se v Třebíči se nacházejí kromě nemocnice také soukromá zdravotnická zařízení a to, dvě větší polikliniky, dále onkologická klinika, stomatologická klinika, mimo to také množství lékařských ordinací, aby byly uspokojeny zdravotní potřeby obyvatel města. Je zde také prodejna prostředků zdravotnické techniky.

8.1. Židé a péče o zdraví

Publikací a odborných článků ve sbornících zabývajících se životem trebičských židů je poměrně dostatek (na rozdíl od publikací o židovské obci ve Velkém Meziříčí) a je z nich možno usuzovat, jak na tom byli židé s péčí o zdraví. Křesťané zřizovali lázně, neboť očista těla je důležitou prevencí různých zdravotních neduhů. Židům tuto očistu předurčovala jejich víra. V židovském městě se nacházelo několik rituálních lázní, které jsou nazývány mikve („shromaždiště vody“). Taková nádrž má obsahovat nejméně 762 litrů pramenité vody, aby se mohl dospělý člověk v lázni

úplně ponořit. Takové koupele byly či nadále jsou určeny především židovským ženám, ale užívají je i zbožní muži a slouží také k mytí různých předmětů.

Židovská obec měla svůj špitál, jehož provoz hradila z obecní pokladny (6, s. 10, 31). Ani zde nešlo o nemocnici, jak ji známe dnes, špitál fungoval zároveň jako chudobinec či starobinec. Byl zřízený nejpozději v polovině 17. století a nacházel se v místech, kde je dnes ulice Blahoslavova. Druhý špitál fungoval od začátku 19. století do začátku jeho druhé poloviny. Nacházel se na dnešní Subakově ulici č. p. 3/43 (145, s. 9). V obci působilo tzv. Svaté bratrstvo (Chevra kadiša), které mělo primárně na starost mrtvé občany. Později se také začalo aktivně zabývat chudinskými záležitostmi a pomáhalo nemajetným obyvatelům židovské obce též v oblasti zdraví a s tím související potřebou léků. *„Léky kupované v třebíčské lékárně U Zlaté koruny představovaly v roce 1837 celkem 104 položky, z nichž vůbec nejdražší byla „mixtura“ pro Simona Konrada za 57 zl. a chininové prášky pro téhož pacienta za 38 zlatých“* (6, s. 38). Ani velkorysost Svatého bratrstva však nemohla zabránit, aby velká část obyvatel ghetta nežila v bídě.

Z hlediska zdravotní péče je nutno zmínit rodinu Felixových, která se po několik generací věnovala ranhojičskému a lazebnickému řemeslu. Josef Felix (famiiliantem, tj. vlastníkem rodového čísla 1796 – 1832) provozoval veřejné lázně (nikoli však rituální) hned u řeky Jihlavy. Jeho otec Salomon Abraham Felix synovi Josefovi předal *„starobylé privilegium se všemi právy na vykonávání ranhojičského a lazebnického umění“* (6, s. 98). Josef musel zaplatit 100 rýnských zlatých a navíc se otci zavázal, že mu bude po zbytek jeho života odvádět polovinu svých příjmů z živnosti.

Ve svých lázních provozoval svoji ranhojičskou praxi, pravděpodobně také asistoval u porodů v ghettu. Byl váženým mužem i ve městě Třebíči. Po Josefovi pokračoval v rodinné tradici jeho starší syn Salomon Felix, který měl *„ranhojičské zkušenosti“* z pětileté služby v císařském vojsku (6, s. 98).

V letech 1850 – 1852 postavila již samostatná židovská obec jednopatrový dům, který je dodnes nazýván „Krankenhaus“ (nemocnice). Nachází se na ulici Pomezní č. p. 23/108. Jednalo se o židovskou nemocnici pro 24 pacientů, která byla vybavena moderním lékařským zařízením z Vídně. Hlavním lékařem byl MUDr. Simon Schuschny (1820 – 1890). Když byla v nemocnici volná lůžka, přijímal nejenom chudé židovské občany, ale také křesťany z Třebíče. Za svou

obětavost byl císařem Františkem Josefem I. vyznamenán „zlatým záslužným křížem s korunou“. Jeho manželka a švagrová pomáhaly v nemocnici jako ošetřovatelky. Před vypuknutím první světové války již Krankenhaus téměř ztratil funkci nemocnice a stal se spíše útočištěm pro staré a nemocné židy. V roce 1927 bylo budově přistavěno druhé patro a nacházejí se zde byty (145, s. 9).

Obr. 17: Krankenhaus – bývalá židovská nemocnice (2018). Archiv autorky.

9. Lékárenství v Třebíči – historický přehled

O nejstarší historii lékáren ve městě Třebíč se nám dochovalo více zpráv, než tomu bylo ve Velkém Meziříčí. Kniha, která nám podává přehled nejstarších lékáren, je dílem Viléma Nikodema (1852-1930), ředitele městských kanceláří a vrchního městského archiváře v Třebíči. Opomeneme-li možnou přítomnost skříňe s léčivý v benediktinském klášteře a mnicha, který takovou skříň spravoval, můžeme považovat za prvního lékárníka „Kryštofa apatykáře“, který měl lékárnu na dolní straně Karlova náměstí v domě č. p. 2-46. V roce 1601 patrně přestěhoval svoji lékárnu do domu č. p. 21 a setrval tam až do roku 1609 (27, s. 245 – 246).

První zprávy o lékárnách jsou velmi stručné a s otazníky. Začátkem 17. století už tedy mělo město svého lékárníka, lékaře však nikoli. Jak již bylo zmíněno, léčení zastávali lazebníci, případně si zámožnější měšťané mohli dovolit přivést v naléhavých případech lékaře z Jihlavy.

Po Kryštofovi vykonával „lékárnické řemeslo“ Daniel Uher v domě č. p. 32. Je vzpomínán v letech 1612–1618. Dalším jménem vyskytujícím se v Nikodemově přehledu lékárníků je jméno Jana Konrada Krampffa. Krampff se narodil v německém Wormsu. V Třebíči se dochoval originál jeho zachovacího listu z roku 1617, který byl vystaven jako potvrzení, že byl Krampff zplozen v řádném manželském svazku a pokřtěn. Pobyt lékárníka Uhera a Krampffa se pravděpodobně částečně překrýval. Nejistota a čím dál tím více se zhoršující hospodářské poměry uprostřed vojenské bouře zapříčinily patrně odchod lékárníka z města. Jak dlouho v Třebíči pobýval a kam se vydal hledat nové útočiště, není zatím známo. Prvním lékárníkem po třicetileté válce byl Andreas (Ondřej) Bayerle, jeho lékárna byla umístěna v domě č. p. 23 (148, s. 17).

V následujícím období nebyla o lékárně ve městě žádná zmínka, až v letech 1690 – 1699 v domě č. p. 64 pobýval apatykář Ondřej Sitte. Po dvě další desetiletí se pak žádný lékárník v Třebíči nevyskytoval, nebo o něm nejsou zprávy.

Dle úřední zprávy z 10. února 1717 měl tehdy v Třebíči lékárnu František Michael Hockhl (psaný též Höckl). Svou lékárnu držel nikoli přímo ve městě, ale na předměstí pod klášteřem. Ustanoven byl vrchností, nikoli městskou radou. Víme o něm, že v roce 1721 složil lékárnický slib. Bylo to v době držení panství

pány z Valdštejna. Jan Josef z Valdštejna, který vládl Třebíči od roku 1722, již dal souhlas městu, aby mohlo na svoje náklady vydržovat lékaře, chirurga a také lékárníka. Jako majitel panství si vyhradil právo tyto osobně schvalovat (8, s. 178). Lékárnické rodině v Podklášteří, které je dnes místní částí Třebíče, se nejspíš moc nedařilo. Na konci roku 1733 přestěhoval syn Františka Höckla, Karel Ignác, celou svoji lékárnu do Kyjova. Odešla s ním i jeho matka. Otec František, vrchnostenský lékárník a majitel lékárny Podklášteří, byl pravděpodobně už po smrti (95, s. 27 – 28). V Kyjově to také neměl jednoduché. Lékárnu držel v nájmu v domě primátora Jana F. Filipa, prostory mu však nevyhovovaly, tak se rozhodl přestěhovat lékárnu jinam. Jeho domácí neoprávněně zabavil lékárnu i se zásobami a nechtěl ji Höcklovi vydat zpět. Mezi lékárníkem a Filipem se vlekl dlouhý spor, díky němuž lékárna sešla tak, že byla v 50. letech 18. století zrušena (94, s. 302).

V letech 1758 – 1773 uvádí Nikodém v domě č. p. 56 Ignáce Schöllhorna, po kterém lékárnu převzal jeho syn Hans Jakub Schöllhorn. Josef Svetožár Novák se však staví k tomuto tvrzení skepticky, poněvadž nejsou adekvátní důkazy, které by hovořily, že skutečně otec a syn Schöllhornovi aktivně vykonávali lékárnické povolání. Důkazy nasvědčovaly spíše o opaku (95, s. 28).

Zde je na místě vyzdvihnout práci váženého lékárníka PhMr. Josefa Svetožára Nováka (1877 – 1943). PhMr. Novák byl stavovsky aktivním a uznávaným mužem i za hranicemi farmaceutických odborných kruhů. Třebíč byla jedním z měst, které si zasloužilo jeho pozornost. V roce 1936 vyšel v Časopisu československého lékárnictva článek zabývající se nejstarší historií trebičských lékáren. Informace jsem konfrontovala s jinými zdroji, nicméně jsou tak vyčerpávající, že mnohdy nebylo čím PhMr. Nováka dále doplnit (180, s. 8).

Josef Svetožár Novák dále doplňuje Nikodemem sestavený přehled trebičských lékárníků o jméno Jana Václava Schleicherta (psaný též Schleicher). Z korespondence mezi krajským úřadem a brněnským guberniem z roku 1754 se usuzuje, že se trebičské lékárně příliš nedařilo. O Schleichertovi píše jako o lékárníkovi, ale dodávají, že „*léky skoro neprodává, nemaje odbytu.*“ Lékárnu po otci pak převzal jeho syn František Schleichert, který se vyučil v Brně (95, s. 28).

Mladý lékárník nám zanechal zprávu z 6. dubna 1765, že zdědil po otci lékárnu a rád by se podrobil zkoušce na „patrona lékárny“. Jelikož je cesta do Brna nákladná a Schleichert o sobě psal jako o nemajetném, žádal, aby zkoušku mohl

vykonat v bližší Jihlavě. Tvrzení o lékárníkově nemajetnosti odporují následující fakta. O rok později, v roce 1766, koupil v dražbě dům č. p. 11 za 1556 zl. 30 kr., což nenasvědčuje tomu, že by byl zcela bez prostředků. V úvahu však musíme vzít i to, že kupní cena nemovitostí bývala splácena (149, s. 45). Dále, dle visitačního protokolu sepsaného jihlavským krajským fyzikem doktorem Sagarem dne 7. října 1765, krátce po převzetí lékárny mladým Schleichertem, shledal ji visitující lékař v naprostém pořádku. Předpokládejme tedy, že v pořádku musel být i stav zásob, jejichž udržování už v 18. století nebyla žádná levná záležitost. Další protokol se zachoval ze 17. listopadu 1772. Opět s dobrým výsledkem (95, s. 28). Schleichertova kariéra naznačuje, že patřil k zámožnějším občanům města. V roce 1787 je uváděn mezi členy městské rady. Jako Němec se bil za německý charakter správy, jinak se prý o úřední věci příliš nezajímal. Zemřel v roce 1789 (10, s. 37).

Pravděpodobně byla lékárna jistý čas bez dozoru, protože 26. května 1790 poslal vrchnostenský úřad posla brněnskému lékárnickému grémiu s žádostí, aby do Třebíče poslalo pokud možno co nejdříve zodpovědnou osobu, která by spravovala lékárnu do doby, než vdova sežene provisor. Muselo se jednat o urgentní žádost, neboť ve vzkazu vrchnostenský úřad slibuje proplacení povozu, pojedede-li zástupce okamžitě, případně by vyhověl jinému termínu. Pak by mu poslali ve smluvený den vlastní povoz. Tehdejší gremiální starosta Vincenc Petke zaslal 28. května odpověď písemně. Třebíčské nepotěšil, žádného vhodného kandidáta neměl, ale slíbil, že se o záležitost postará. V dopisu dodával, že „*ti kdož jsou v místech, nechť se hnout, a nezaměstnaní zatím dostali místa v polních lékárnách, kde pro válku s Turky je o lékárníky nouze (...)*“ (95, s. 28). Nikoho se jim sehnat nepodařilo, poněvadž 18. ledna 1791 zaslal krajský fyzik z Jihlavy naléhavou zprávu třebíčskému magistrátu, jelikož byla lékárna bez provisorů přes ¾ roku. Ukládal vdově Schleichertové neprodleně sehnat provisor, jinak by musela lékárnu prodat (95, s. 28). Vdova měla na lékárnu tzv. vdovské právo, lékárnu mohla vlastnit na základě koncese zemřelého lékárníka. Bylo však nutné najmout odpovědného správce – provisor (4, s. 70). I přesto, že obvyklá půlroční čekací lhůta již dávno uplynula, prosby Terezie Schleichertové byly vyslyšeny a lhůta jí byla prodloužena o další měsíc.

Vdova po lékárníkovi s hledáním nájemce nezahálela. Dne 16. listopadu 1790 se o lékárnu začal zajímat Arnošt Berner. Podmínky nájmu byly následující:

- „1. Plat ročních 150 zl. při čtvrtletním placení předem,
2. doba nájmu nejméně 6, nejdéle 15 let,
3. lékárna musí zůstat v domě, ale pronájem vztahuje se pouze na přízemek s lékárnickými místnostmi,
4. nářadí a jiné zařízení předá se inventárně a bude po vypršení pachtovní smlouvy stejným způsobem požadováno v dobrém stavu,
5. materialie předají se dle ceníku, praeparaty (komposita) za poloviční sazbu,
6. kauce se složí hotově nebo s ručitelem v obnosu 900 zl. rýnských“ (95, s. 29).

K podepsání smlouvy nakonec nedošlo, ale vdova Schleichertová přispěchala za pár dnů s dalším zájemcem. Již 30. listopadu s ní podepsal pacht, jak se dříve říkalo, Jan Brunner. Původně po Brunnerovi žádala 250 zlatých ročně, avšak lékárna bez každodenní starosti lékárníka – majitele za poslední rok dost zchátrala, tak v nájemném slevila. Smlouva byla nakonec podepsána za těchto podmínek: Lékárník Brunner bude spravovat lékárnu následujících patnáct let za 150 zl. ročního nájemného, které mohl splácet vždy ve čtvrtletních splátkách. Vdova mu dala svůj slib, že toto nájemné nebude po dobu smlouvy zvýšeno. Po bližší prohlídce lékárny a poznání místních zvyklostí však Brunner zažádal 4. prosince o doplnění smlouvy o následující:

- „1. Ježto je všeobecně známo, že nejen kdekteřá baba v městě svoje lektvary prodává, ale také chirurgové a kramáři i zakázané věci „a là minuta“ expedují, má se magistrát zavázati „bey jeder Anzeige eine Assistenz zu leisten“, a to tím spíše, ježto
2. žadatel převzal jen ku prospěchu pozůstalosti lékárnu po dvacet let chátrající, a neví ani, jak mnoho dosud vynášela.
3. Magistrát se zaváže zvláštním reversem, že nebudou-li všechny body smlouvy dodrženy, smí nájemce kdykoli kontrakt zrušiti (...)“ (95, s. 29).

Dne 17. prosince ze smlouvy sešlo, což se Brunnerovi náramně hodilo, patrně očekávání od lékárny bylo větší než realita. Stalo se tak, „(...) ježto nebyl Brunner svéprávným (...)“ (95, s. 29). Neměl požadovanou praxi, aby mohl vykonávat funkci provisorů. Vdově se zavázal, že zůstane v lékárně následujících sedm měsíců alespoň jako subjekt, než najde zodpovědnou osobu k vedení lékárny, která by splňovala všechny podmínky.

V roce 1791 se konečně vdově po lékárníkovi Schleichertovi podařilo takového člověka sehnat. Stal se jím Benedikt Frank, držitel diplomu vídeňské fakulty medicíny. „Provisorský slib“ složil 17. května v 9 hodin ráno u krajského úřadu ve Velkém Meziříčí, které bylo ten čas sídlem Jihlavského kraje. Neuběhlo ani půl roku a magistrát podal krajskému úřadu zprávu, že se Benedikt Frank oženil s vdovou Schleichertovou, získal oprávnění k vedení lékárny, a stal se lékárníkem v Třebíči. Frank měl nejednou problémy s úřady. Zda to bylo z jeho nedbalosti, nebo mu chyběly finanční prostředky, aby lékárnu pravidelně a řádně zásoboval, se dnes můžeme jen domýšlet. Na jaře roku 1793 mu byla udělena krajským úřadem důtka. Při visitaci byly v jeho lékárně zjištěny malé zásoby v materiálce, taktéž nebyly v pořádku zásoby v aquariu a na půdě (herbariu). Navíc mu bylo vytknuto, že neuměl česky a neměl ani česky mluvícího pomocníka. Bylo mu nařízeno, aby si tedy opatřil subjekta, nebo alespoň „*der Landsprache Kundigen Jung*“ (95, s. 29). Závad v lékárně bylo skutečně dost, čemuž nasvědčuje účet za doplněné zásoby v hodnotě 22 zlatých, 53 krejcarů a 2 groše. Už předchůdci Franka ba i jeho následovníci měli problém s místními ranhojiči a lazebníky, kteří ač k tomu neměli oprávnění, vydávali lidem sami léky. Ve visitačním protokolu z roku 1796 je zaznamenána stížnost Franka na místního lazebníka, který běžně expedoval léky a tím lékárníka poškozoval (95, s. 30; 149, s. 48).

PhMr. Novák objevil jméno Jana Nepomuka Gschladta, jehož jméno je také s Třebíčí spojováno. Dne 18. února 1792 „*byl legitimován pro Třebíč*“ (95, s. 30). V ten samý rok však usiloval o to, aby mohl vést lékárnu ve Vyškově. PhMr. Novák tudíž usuzuje, že působil v Třebíči dočasně jako provisor, nebo se mohl ucházet o koncesi, které se pak vzdal. V nejstarší knize moravského grémia, která se začala psát v roce 1791, však o něm nejsou žádné zprávy z Vyškova, ani z Třebíče (95, s. 30).

Po smrti svého muže musela vdova Franková opět shánět provisorů do lékárny. Nakonec nějaký čas vedla lékárnu sama. Ku pomoci jí byl Ondřej Wiser, v pramenech označovaný jako „*provisorie zugetheilte Subjekt*“, tj. doslova dočasně přidělený subjekt (95, s. 30). Dne 26. září 1797 šla lékárna i s domem č. p. 10 do dražby. Dražena měla být na základě odhadu z 31. června 1791 provedeného mistry tesařem Antonínem Thomerlem a zedníkem Augustinem Moučkou. Lékárna i s domem byla oceněna na 3 000 zlatých. Tato částka měla být vyvolávací cenou

v dražbě. Dům byl prý klenutý s jedenácti místnostmi v přízemí a jedenácti pak v patře, s přístavkem. Na dvoře byla studna, při domě byla též prádelna, dřevník, kravská stáj a zahrada (16, s. 26; 95, s. 30 – 31). Půda a střecha však byla ve špatném stavu. Zájemci o lékárnu s domem č. p. 10 byly dva. Antonín Vilém Eberle z Opavy nabízející 4 000 zl. a Maxmillian Wiedenmann, provisor v Olomouci, který nabízel částku o 200 zl. vyšší než Eberle. V roce 1801 se objevuje jméno Antonína Eberleho také ve Velkém Meziříčí. Zda jde skutečně o tu samou osobu, nebo je to pouhá shoda jmen, se mi nepodařilo potvrdit.

Dražba proběhla 26. září 1797. Eberle svoji nabídku stáhl, dražebního prodeje se tedy účastnil již výše zmíněný Wiedenmann a druhým účastníkem byl Augustin Matěj Menschik, který vlastnil lékárnu ve Žďáře nad Sázavou. Dražba byla zdlouhavá, neboť mezi dvěma muži nastal boj spočívající v navyšování částky zpočátku o deset či pět zlatých, pak už pouze po jednom nebo dokonce půl zlatém. Údajně celý půl archu ze zápisu z dražby zaplnily číslice. Dům s lékárnou nakonec získal Menschik (dále jen Menšík, jak se později sám psal) za 4 551 zl. 30 kr. Listiny související s prodejem byly podepsány nejen dvojnásobnou vdovou Terezií Frankovou, ale také tesařským mistrem Antonínem Thomerlem a subjektem Ondřejem Wiserem. V podmínkách bylo dáno, že kupující musel na místě zaplatit polovinu z kupní ceny, druhou polovinu pak splácel. Menšík zaplatil na místě 2 000 zlatých, zbylých 275 zl. 45 kr. se 4 % úroky sliboval doplatit do třech měsíců. Krajský úřad nic nenamítal proti prodeji lékárny Menšíkovi, jelikož na něho ve Žďáře nebyly stížnosti. Menšíkova lékárna nesla později název U Božího oka. Menšík a Wiedenmann odešli z dražby ve smíru, domluvili se jinak. Kupní smlouvou ze dne 21. října 1797 převzal Wiedenmann Menšíkovu lékárnou ve Žďáře nad Sázavou za 4 200 zlatých rýnských (95, s. 31; 150, s. 39).

Jako několik století vzdálený pozorovatel jejich životních příběhů se domnívám, že pro Menšíka to nebyla tehdy výhodná koupě. Třebíč mu moc štěstí nepřinesla a od lékárníkova příchodu až po jeho smrt se mu lepila smůla na paty.

Sotva se v novém domě zabydlel a zařídil si lékárnou, začal mít problémy s místními obchodníky a ranhojiči. Není to žádná nová věc, na tyto konkurenty narážely v minulosti už jeho předchůdci. Největší starosti mu dělal obchodník Jan Fundulus. Menšík ho nejprve upozorňoval v dobrém, „že nejen prodej léčiv je nelékárníkům zakázán nejv. nařízením ze 6. června 1770 a 26. března 1796, ale ani

láska k bližnímu nedovoluje zkracovati druhého o výdělek, z něhož živi rodinu a platí daně“ (95, s. 31). Varování ničemu nepomohlo, tak se Menšík odhodlal a udal Jana Funduluse krajskému úřadu. Ten zakázal Fundulusovi prodej léčiv pod pokutou 20 říšských tolarů. V listopadu 1798 byla u Jana Fundulusa a jeho syna Josefa nalezena drastická projímadla, jako Jalapae resina a Jalapae radix. Třebíčský magistrát z toho tenkrát vyšel s přísnou důtkou od krajského úřadu. Krajskému úřadu se nelíbilo, že nechránil lékárníka proti kupcům a že podal klamavou zprávu, dle níž nebyly u kupců nalezeny žádné závady. Z toho krajští úředníci vyvodili závěr, že je třebíčský magistrát proti lékárníkovi zaujatý, čemuž okolnosti skutečně nasvědčovaly. Už jenom z korespondence magistrátu s krajským úřadem jde vycítit sympatie a případné nesympatie k oběma mužům. Bohatého kupce Fundulusa jmenují v dopise „*Herr*“, tedy pan, zatímco lékárníka Menšíka méně uctivě jako „*bürgerlicher Apotheker*“, které si překládám jako měšťanský lékárník (150, s. 40 – 41).

Fundulusové však zákazu nedbali. Menšík si jen těžko dokázal vysvětlit, jak je možné, že při počtu čtyřech chirurgů ve městě k němu do lékárny doputují nanejvýš dva recepty za měsíc. Lékárník Menšík brzy přišel na to, co bylo příčinou špatného odbytu v lékárně. Kupci Jan a Josef Fundulusové totiž prodávali léky hlavně židům, kteří je ve svých krámech otevřených i v neděli a o svátcích prodávali s přírážkou dále. Kramáři prodávali léky mnohem levněji, tak se i tak občanům vyplatilo pořídit je přes další zprostředkovatele, židovské kupce, na okraji židovského města pod zámeckým panstvím. Podobné spory neustále musel řešit s místními chirurgy. Z Menšíkovy žaloby nakonec vyšli chirurgové k lékárníkovi nepochopení jako vítězi, bylo jim umožněno vést si domácí lékárny.

Chirurgové žádali magistrát o vymezení práv mezi nimi a lékárníkem Frankem již v roce 1791. Tehdy bylo zakázáno mastičkářství soukeníku Tutschekovi, ženě postříhače Schrödera, porodním babám a už tenkrát i Janu Fundulusovi, o kterém se ví, že prodával také roztok arsenu, tzv. Fliegenwasser (tj. vodička proti mouchám (13, s. 61 – 62; 95, s. 31).

Jediný ranhojič Josef Felix, vyznáním žid, psal více receptů. I tomu však městský fyzik dr. Boër zakázal léčit. Občas i po zákazu napsal recept, ale vždy s velmi nákladnými ingrediencemi pro lékárníka. Údajně to tak dělal proto,

aby lidem dokazoval, jak je v lékárně vše předražené, aby si raději zašli ke kramářům, kde koupí výhodněji (150, s. 40).

Menšíkovi nesnáze dále pokračovaly. Městský ranhojič Ondřej Wiser (pravděpodobně se jednalo o bývalého lékárnického subjektu v lékárně vdovy Schleichertové – Frankové) s Antotnínem Hentschelem se hájili před magistrátem, „že expedují léky z nutnosti, ježto prý lékárník expeduje nesprávně“. Pozitří zaslal magistrát dopis krajskému úřadu se zprávou, že „dva místní kupci jsou vyučenými materialisty, mají právo prodeje léčiv ve velkém, a nelze jim tudíž zboží zabaviti, nejvýše snad zakázati prodej „a là minuta“ a prodej purgantií (tj. prostředky pročišťující) a vomitiv (tj. prostředky vyvolávající zvracení) vůbec“ (95, s. 32). I z této situace vyšel Menšík jako poražený. Jak to bylo s jeho expedicí, zda byl obviněn právem či neprávem, to dnes nevíme. V každém případě moc oblíbený ve městě nebyl.

V Třebíči vládly drsné poměry a lidé tu museli mít ostré lokty. V roce 1802 Menšík žaloval panského chirurga Höniga a židovského ranhojiče Felixe. Domníval se, že vydávají léky. Byla-li to pravda, jejich chování by bylo protizákonné. Nicméně jihlavský krajský hejtman jeho žalobu zamítnul, poněvadž obviněným nebyla expedice léků dokázána. Menšíkovi nezbylo nic jiného, než zaplatit výdaje za jednání (13, s. 62).

Lékárna musela být dobře zásobena. V ten samý rok krajský úřad zvažoval zřízení polní vojenské lékárny v Třebíči. Magistrát situaci zhodnotil a došel k závěru, že polní lékárna není potřeba, jelikož lékárník Menšík zvládal levně a dobře zásobovat vojsko (10, s. 180).

Josef Svetožár Novák ve svém článku v Časopisu z roku 1936 přikládá přepsanou část protokolu z lékárny U Božího oka Augustina Matěje Menšíka, který je důkazem toho, že úřední záznamy všemožného druhu nejsou povinností jen generace 20. a 21. století, ale že takové záznamy vedli už naši předchůdci. Ve Státním okresním archivu v Třebíči je uložen originál tohoto protokolu, který přikládám níže. Je zde vidět, že odběry jedů nebyly denní záležitostí, místy jsou patrné dokonce i dvouleté intervaly odběrů (50, f. 204 – 205).

Menšík	Stavba	Stavba	Stavba	Stavba	Stavba	Stavba
1804
1807
1806
1806
1807
1808
1808
1808

Obr. 18: Záznamy o pohybu jedů z Menšíkovy lékárny U Božího oka (1804-1808).

SOKA TR. Fond: Archiv města Třebíč.

Menšíka čekaly další nepříjemnosti. Kvůli neustálému osočování a udávání se rozhodl svoji lékárnu prodat. V roce 1804 se seznámil s Vojtěchem Kablíkem, lékárníkem, který se proslavil objevem nové moderní metody bělení papíru a bezpečnostní škrtací směsi na zápalky. Jejich setkání nebylo moc šťastné. Kablík se vypravil do Třebíče s úmyslem koupit místní lékárnu. S Menšíkem se domluvili, že zůstane pár dní v jeho lékárně jako pomocník, aby mohl lépe poznat trebičské poměry. Mezi lékárníky muselo dojít k neshodě a Kablík udal Menšíka, že nemá lékárnu v pořádku.

Menšík přiznal, že jeho lékárna má nějaké ty nedostatky a ze starého zvyku prý „nepřipravoval řadu léků dle běžného dispensatoria, nýbrž dle vlastního manuálu“ (95, s. 34). Nepotvrdilo se však, že by Menšík špatně expedoval, visitační protokol od krajského fysika doktora Etzela měl také kladný závěr. Magistrát se 24. listopadu 1804 usnesl k závěru, že je lékárník povinen do šesti týdnů lékárnu prodat nebo si obstarat provisor. Rozhodl tak na základě četných stížností

městského fyzika, chirurgů i pacientů. V jiném případě by mu byl přidělen provisor úředně. Hrozilo mu též odebrání lékárnického práva. Do té doby měl lékárnu vést jen pod dozorem městského lékaře Böera. Pod tímto usnesením byl podepsán také Jan Fundulus, který rozhodně neměl lékárníka v oblibě. Třebíčský lékárník představil v prosinci roku 1804 magistrátu svého nového provisoru Karla Brema ze Znojma. Městský lékař odmítl nadále provádět nařízenou kontrolu v Menšíkově lékárně a to i z toho důvodu, že by mu jakékoli soudní vyšetřování mohlo uškodit v prodeji lékární.

Jednání v této záležitosti se muselo dále protahovat, poněvadž Menšík zaslal 16. června 1805 list Moravskoslezskému zemskému guberniu v Brně, nejvyššímu správnímu úřadu země Moravskoslezské, ve kterém se znovu pokusil hájit svoji čest. Svěřil se, že se kvůli neustálému obviňování rozhodl v loňském roce prodat svoji lékárnou. Ozval se mu na inzerát Vojtěch Kablík z Prahy. Odborník to byl prý dobrý, ale neměl dost peněz, aby mohl lékárnou koupit. Menšík vylíčil událost s Kablíkem takto: *„Žádal jsem za lékárnou s domem 30 000 zl.; on si přál býti několik dní v lékárně, aby se mohl přesvědčiti o jejím chodu. Dne 10. listopadu přišel ráno do lékární, vyžádal si některé lihoviny k ochutnání j. tinct. Castorei, essentia Cinnamomi a jiné, a opiv se jimi, rozzuřil se, a vynadal mě (pozn. mně) i mým lékům. Hned odpoledne téhož dne jsem byl zavolán na radnici, a obviněn z nesprávného vedení lékární a falšování léků. Přítomný měst. fysik Dr. Jindřich Boer (pozn. Böer) se syndikem Neumannem a Kablíkem se na mne vrhli, aniž by mi vysvětlili detaily žaloby a pustili k slovu. Poté mne zkoušeli, ale ježto prý jsem neobstál, sepsali protokol o mé neschopnosti a navrhli, aby mi byl dán vnucený provisor. Kdyby se tak mělo státi, budu zničen, an chirurgové receptů nepiší a expedují sami léky; příjem z lékární je nepatrný, a kdybych měl platiti provisoru, – a pod 500 zl. ročně se nedostane, – nebudu moci být živ.“* Ke konci své zpovědi prosil o zrušení nebo alespoň oddálení rozhodnutí magistrátu (95, s. 35).

Nejvyšší zdravotní rada v Brně na svém zasedání v říjnu 1805 rozhodla, že Menšíkovi má být vnucená správa prominuta. Několikrát do roka měl být však kontrolován krajským lékařem či městským fysikem (95, s. 35; 150, s. 42).

Po roce 1805 se poměry v Třebíči uklidnily, ačkoli Augustin Matěj Menšík oblibu ve městě nezískal. Měl dva syny, Augustina a mladšího Aloise. Patrně se dostal do sporu i se svým starším synem, poněvadž Augustin usiloval o zřízení

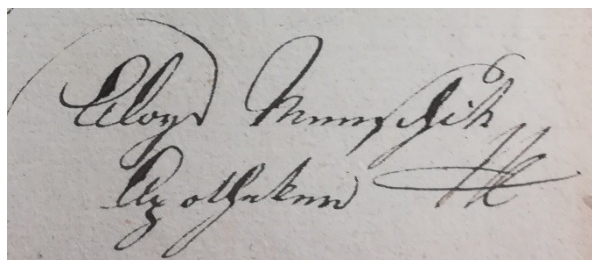
druhé lékárny ve městě (16, s. 27). Dne 1. října 1816 poslal žádost magistrátu. Původní žádost v německém jazyce sdělovala následující: „*Slavný magistráte! Dle přiloženého diplomu vídeňské university mám kvalifikaci k vedení lékárny. Mohu prokázati potřebné jmění. Lékárna občanstvu prospěje, ježto v okruhu 2 mil není lékárny jiné, i žádám o povolení druhé lékárny ve městě. Augustin Mentschik*“ (95, s. 36). Magistrát se k žádosti vyjádřil kladně. Menšík ml. byl ve městě na rozdíl od svého otce oblíben, což rozhodnutí magistrátu značně podpořilo. Uznal také, že mladý lékárník byl díky nepopularitě otce bit na ziscích, neboť recepty místo do Menšíkovy lékárny putovaly do lékáren ve Velkém Meziříčí, Moravských Budějovic a Jihlavy (10, s. 180). Gubernium však žádost zamítlo ještě před koncem roku, dne 30. prosince 1816, mj. i z důvodu, že Augustin Menšík nevyhověl úředním požadavkům. K žádosti nebyl přiložen diplom, či jeho opis, ani kondiční vysvědčení. Dále neprokázal nutnost druhé lékárny, neuvedl další povinné údaje, jako počet obyvatel ve městě a jeho zdravotního obvodu. Menšík ml. v žádosti pak dále neprokázal jmění nutné k zařízení a udržování lékárny. Lékárník se rozhodl začátkem nového roku žádost zopakovat, tentokrát se všemi náležitostmi. Vedle opisu diplomu, přiložil kondiční vysvědčení od Josefa Mosera z Vídně, brněnské lékárny Jana Lichtblaua a do třetice z Litoměřic od Marie Kottnauerové. Za Menšíkova syna se přimlouval třebíčský magistrát, městský lékař dr. Stoček i lékař židovské obce. I přes tato doporučení byla žádost Augustina Menšíka po více než dvou letech jednání definitivně zamítnuta, a to dne 8. ledna 1819 (95, s. 36 – 37).

Mladému Menšíkovi zřejmě nezbylo nic jiného, než se svým otcem usmířit a pracoval nadále v jeho lékárně. Ke změně držby a správy lékárny došlo až v roce 1820. Dne 30. října Augustin Menšík složil na třebíčské radnici lékárnický slib. Nejspíše nebyl v životě šťastný, protože 1. prosince 1824 spáchal sebevraždu. Co všechno ho k tomuto činu vedlo, už dnes asi nezjistíme. V dědictví odkázal lékárnu zpět svému otci, kterému bylo tehdy 81 let (10, s. 180). Městským lékařem byl v onu dobu doktor Josef Stoček, který zásadně nesouhlasil s opětovnou správou lékárny starým lékárníkem Menšíkem. I přes to, že měl Menšík na lékárnu dědičné právo, navrhoval, aby bylo vedení svěřeno mladšímu synovi, Aloisovi (95, s. 37).

Alois se narodil v roce 1800 v Třebíči. Uměl česky i německy, ovládal též latinu. Měl rovněž lékárnické vzdělání, svůj diplom získal na vídeňské univerzitě. Již několik let pracoval u otce v lékárně a byl u lidí oblíben (151, s. 39).

Dne 22. prosince 1824 se sešli na magistrátě kromě dalších též doktor Stoček, Augustin Matěj Menšík a Alois Menšík za účelem vyřešit nepříjemnou situaci s vedením lékárny. Podmínky byly následující. Otec byl nucen doznat svoji fyzickou neschopnost k vedení lékárny vzhledem ke svému vysokému věku. Alois byl uznán za zcela samostatného provisor, nezávislého na otci. Měl pracovat zcela samostatně, účetnictví si měl vést také sám. Jeho otec mu měl nadále platit ročně 160 zlatých v měsíčních splátkách. V podmínkách bylo též zmíněno, že se měl otec ke svému synu i nadále chovat „otcovsky“, mj. mu zajistit stravu a praní prádla. V případě, že by Alois na lékárnu sám nestačil a tudíž by si musel najmout pomocníka, měl starý Menšík platit a živit i jeho (95, s. 38).

O rok později získal Alois i dům č. p. 11 a 11. května 1827 též lékárnické právo, čili oprávnění k vedení lékárny. Ani Aloisovo působení v lékárně nebylo vůbec klidné. Už to byl takový třebíčský nešvar, že tamní chirurgové často nedodržovali předpisy. Nepřátelství s chirurgem Hönigem se týkalo snad celé rodiny, ale vyostřilo se, když zemřel jeden z chirurgových pacientů, tesař Václav Saturka. Tehdy Hönig obvinil lékárníka, že léky pocházely z jeho lékárny. V tomto sporu vyšel Menšík mladší jako vítěz a vrchnímu úředníkovi z Podklášteří byla udělena důtka za nadřívání chirurgovi Hönigovi (151, s. 39 – 40).

Obr. 19: Podpis Aloise Menšíka (1836). SOkA TR. Fond: Archiv města Třebíče.

Ještě nebylo dokončeno řízení s Hönigem a lékárník musel řešit další záležitost. 15. prosince 1826 zažádal o zřízení nové lékárny v Podklášteří, tehdy ještě samostatné obci oddělené od Třebíče pouze řekou Jihlavou, Petr Hedbavný (psaný též Hedbávny). Byl rodákem z Třebíče a vlastnil zde i dům, diplom získal ve Vídni v roce 1818. Ve Vídni zůstal dalších 5 let a pracoval tam jako kondicinující lékárník (tj. diplomovaný zaměstnanec lékárny). Po návratu na Moravu vykonával až do března 1826 funkci provisoru v lékárně U Bílého anděla v Jihlavě. Bohužel

o své místo přišel, když byla jihlavská lékárna prodána novému majiteli. Ke své žádosti o zřízení nové lékárny v Třebíči přiložil všechny požadované přílohy a žádost doplnil také tím, že je vhodným uchazečem, jelikož měl dostatečné jmění k otevření lékárny i na její fungování. Žádost o novou lékárnu v Podklášteří byla opodstatněná, protože v době povodní byly obec i židovská čtvrť zcela odříznuté rozvodněnou řekou od města a lékárny ve Velkém Meziříčí a v Jihlavě byly pořád značně vzdálené.

Menšík podal rekurz (tj. odvolání) a není divu. Město bylo chudé, už tak lékárna valně neprosperovala. Konkurence další lékárny, ač v Podklášteří, by mohla rodinnou lékárnu Menšíků ohrozit. Nebylo to navíc tak dlouho, co Augustin Menšík ml. žádal o novou lékárnu v Třebíči, aby se mohl osamostatnit od svého otce. Žádost z roku 1816 byla zamítnuta. Magistrát stížnosti Menšíků oponoval, že za těch deset let se poměry v Třebíči výrazně zlepšily, také počet obyvatel vzrostl a předpokládal se další růst. Rodina Hedbávných měla své sympatie u magistrátu, byla majetná, navíc vlastnila i várečný dům (tj. pivovar). I přes námitky současných lékárníků byla Petru Hedbávnému koncese dne 13. září 1826 potvrzena. Kromě lékárny U Božího oka Menšíků vznikla tedy nová lékárna U Zlaté koruny na Podklášteří (151, s. 40).

Hedbávný však nebyl se svým stanovištěm spokojen a 9. května 1836 zažádal o přesunutí lékárny U Zlaté koruny do domu č. p. 56 ve městě Třebíči, který mezitím koupil. Lékárnu provozoval dosud v domě vdovy Dokulilové, v kterém i bydlel. Nicméně již v roce 1826 si zažádala židovská obec o zakoupení křesťanských domů, které ležely na hranici křesťanské a židovské obce. Byl mezi nimi i dům, ve kterém se nacházela lékárna U Zlaté koruny. Odkup domů byl povolen, ale bylo nutno splnit podmínky jako například zřídit nábřeží při řece Jihlavě, vydláždít židovskou čtvrť či opatřit čtvrť vodní stokou pro lepší hygienické podmínky. V roce 1836 už židovské obci zbývala pouze výstavba nábřeží a i k té už se schylovalo. Pak už nic nebránilo tomu, aby křesťanské domy získaly židovské majitele. Jelikož lékárník Hedbávný údajně nenašel v Podklášteří žádný vhodný dům, kam by se s lékárnou mohl přestěhovat, žádal tedy, aby mu bylo dovoleno přenést lékárnu do města.

Je otázkou, zda Hedbávný v době zařizování své lékárny o plánovaných transakcích mezi křesťanským a židovským obyvatelstvem již nevěděl a od začátku

neplánoval přestěhovat se i s lékárnou do města. V roce 1826 by povolení ke zřízení lékárny přímo ve městě i přes vliv svých rodičů pravděpodobně nezískal. Nebo měl Hedbávný opravdu smůlu, nevěřil, že by k prodeji domů došlo, a nyní mu hrozilo, že o lékárnou přijde. Menšík se samozřejmě bránil, dvě lékárny ve městě by se skutečně sotva uživil. Navíc bylo Hedbávnému uděleno povolení výhradně pro Podklášteří, aby zásoboval tamní obyvatelstvo léky i v době povodní. Hedbávný argumentoval, že úpravou břehu, regulací vody a postavením mostu přes řeku Jihlavu již přerušení spojení mezi obcemi nebude hrozit a že „*on jako městský synek má právo ve svém domě v městě se usaditi*“ (95, s. 40 – 41). Jeho žádost však byla úřady zamítnuta a lékárník tak zůstal v Podklášteří.

Lékárník sídlil v Podklášteří ještě v roce 1842, jelikož magistrát podal v tomto roce zprávu krajskému úřadu, že ve městě byli tehdy dva lékárníci. Alois Menšík, který vlastnil radikovanou lékárnou U Božího oka v městském domě č. p. 11 a Petr Hedbávný provozující lékárnou s právem osobním od 28. ledna 1828 na panském předměstí Podklášteří. Oba prý byli velmi zadluženi a v lékárně již neměli žádného asistenta – subjektu, ale pouze učně.

Příčinou těžkostí lékárníků byly i četné domácí lékárny v okolí. V roce 1842 byly dvě v Náměšti nad Oslavou a po jedné v Budišově, Dalešicích, Jaroměřicích, Sádce a Želetavě. V Brtnici (pozn. 21 km od Třebíče) byla dokonce lékárna veřejná (13, s. 62; 95, s. 41).

Třebíčští lékárníci měli problém zaplatit i zápisné do lékárnického grémia. Dne 11. září 1844 žádal o shovívavost Menšík a 21. října pak i Hedbávný. Lékárník z Podklášteří Hedbávný už se v tomto listu nepodepisoval jako „*Apotheker*“, nýbrž pouze jako „*Bürger*“, měšťan. V dopisu žádal o odpuštění částky, protože neměl peníze a lékárnou již neprovozoval. Magistrát při této příležitosti podal o obou lékárnících zprávu. O Aloisovi Menšíkovi psal, jako o otci šesti nezletilých dětí s domem zadluženým tak, že sotva zvládal platit úroky. Aby se udržel, musel „*neben seinem Apothekergewerbe auch noch zu jenem der Haltung eines Billards Zuflucht nehmen*“ (95, s. 42). Ke své lékárně tedy převzal ještě provoz kulečnickové herny. To jediné ho prý prakticky živilo. Josef Svetožár Novák se odkazuje ještě na další zdroj, podle kterého se kulečník nacházel v kavárně, kterou si též Menšík přilepšoval. Petra Hedbávného magistrát popisoval jako chudého, nehodami sešlého lékárníka, který se své lékárny zřekl. Také rodina Hedbávných byla prý početná,

lékárník živil rodinu s pěti dětmi. Jejich dům byl také značně zadlužený. Je to k podivu, jelikož pocházel z bohaté rodiny. Také on si přivydělával. K lékárně začal provozovat ještě výčep, ale příliš se mu nedařilo. Magistrát se za oba přimlouval, aby jim byla část dluhu odpuštěna. Krajský úřad nářkům lékárníků nevěřil a nařídil jim stavovské účty zaplatit (95, s. 41 – 42).

O Petru Hedbávném se ví, že již 30. září 1835 oznamoval Moravskoslezskému zemskému guberniu, že se rozhodl nabídnout svoji lékárnu provisorovi Vojtěchu Seitzovi. Učinil tak údajně i z toho důvodu, že si ve městě vymáháním peněz za léky způsobil mnoho nepřátel. Rozhodnutí dobře nepromyslel a brzy ho litoval. Gubernium prosil, aby celou věc mohl vrátit zpět. Lékárnou pak provozoval ještě dalších osm a půl roku. Dne 1. dubna 1844 poslal dopis vrchnostenskému úřadu, že je nemocný. Přiložil k dopisu zprávu doktora Heřmana Binze, který potvrdil, že „lékárník „u koruny“ je churav s ledvinami a potřebuje karlovarské léčby“ (95, s. 42). Lékárník plánoval opustit Třebíč a odjet do lázní, ale nemohl si dovolit držet provisora. Rozhodl se k důležitému kroku, a to vzdát se koncese, žádal tedy o odepsání daní.

Na lékárnou byl vypsán konkurz, zájemci byli tři. Prvním byl František Zaleiský, diplomovaný ve Vídni, který působil jako provisor lékárny U sv. Anny v Jihlavě. Svou žádost podal zanedlouho, dne 3. dubna 1844. Druhým žadatelem byl Jan Hořínek s žádostí ze dne 20. dubna 1844. Hořínek získal diplom na pražské univerzitě a měl za sebou pestrou lékárnickou praxi coby kondicinující lékárník v různých městech po republice. V roce 1837 získal osobní koncesi v Jimramově. Chtěl si přilepšit, plánoval tedy pustit lékárnou v Jimramově a koupit lékárnou v Třebíči. A třetím zájemcem byl Vincenc Alois Eberle, který se zajímal o lékárnou již před vypsáním konkurzu, dne 28. března 1844.

Vincenc Eberle se narodil roku 1815 ve Velkém Meziříčí. Není pochyb, že se jednalo o syna Antonína Eberleho, který se přiženil do lékárnické rodiny Jana Pischla a spravoval lékárnou U Černého orla v letech 1801 až 1837. Vincenc Eberle měl staršího bratra Antonína, lékárníka, který po otci převzal lékárnou ve Velkém Meziříčí. Vincenc získal diplom v roce 1841 a pracoval jako provisor městské lékárny v Bludenzi ve Vorarlbergu, v rakouské části monarchie.

Koncese byla oficiálně udělena 7. května 1844 Zaleiskému, ten se jí však vzdal. Hořínek svou žádost stáhl 10. června. Koncese byla tedy udělena poslednímu

zájemci Eberlemu. Vincenc Alois Eberle složil lékárnický slib dne 22. července 1844 ve Velkém Meziříčí. V Třebíči dlouho nepobyl, v červenci 1846 zemřel. Františka Eberlová, vdova po lékárníkovi, žádala ještě tentýž měsíc o schválení Jana Rothleuthnera z Uherského Brodu (psán též Rothleitner) za provisoru lékárny U Zlaté koruny. Funkci provisoru zastával od září 1846 a později se stal rovněž majitelem lékárny, jelikož se vdova 18. dubna 1848 vzdala koncese ve prospěch Rothleuthnera, kterého si vzala za manžela. V této době mizí z pramenů lékárna U Zlaté koruny, pravděpodobně splynula s druhou lékárnou ve městě (95, s. 42 – 43; 151, s. 41).

Lékárnu U Božího oka v tento čas vlastnil Alois Menšík, vnuk Menšíka ze Žďáru nad Sázavou. Spravoval ji až do své smrti v roce 1855. Nebožtík Menšík neměl v rodině žádného nástupce a ještě v ten samý rok, 31. prosince, byla lékárna dražena. Nedostavil se však žádný zájemce a dražba tak musela být odložena, jak je patrné z dopisu Karla Herfortha. Ten oznamoval brněnskému grémiu, že mu poručníci dědiců Menšíkových nabídli, aby si na půl roku do další dražby lékárnu pronajmul, jelikož dědicové neměli prostředky, aby mohli provisoru zaplatit. Grémiu se také svěřil, že neplánuje smlouvu dále prodlužovat a že by lékárnu rád koupil. Herforth zemřel v roce 1856 a lékárnu koupil Rothleuthner, lékárník U Zlaté koruny, která byla poté zrušena. Spravoval lékárnu U Božího oka, která se nacházela přímo ve městě (95, s. 43).

Lékařník Rothleuthner v době povodní, epidemií a dalších svízelných obdobích provozoval filiálku v Podklášteří. Nelze vyloučit, že to bylo právě v prostorách lékárny U Zlaté koruny, která byla zrušena v roce 1857 (52, f. 2).

Další osudy jediné lékárny v Třebíči U Božího oka byly již klidnější. Po smrti Rothleuthnera vybrali dědicové jako provisoru Jana Prochásku, který získal diplom ve Vídni v roce 1857. Když se přizemil do rodiny zesnulého lékárníka, stal se i jejím majitelem. Lékárnu držel do roku 1879 (95, s. 43). Od roku 1857 byla ve městě pouze jediná lékárna. Počet lékáren na Moravě ve druhé polovině 19. století rostl jen pozvolna. V lékárnické statistice zveřejněné v Časopisu českého lékařnictva se počet lékáren na Moravě v letech 1850-1860 uvádí 88, v následujícím desetiletí 1860-1870 pak 97 lékáren a v letech 1880-1882 již bylo na Moravě 112 lékáren (80, s. 261).

Lékárnu U Božího oka koupil od lékárníka Prochásky Josef Vrchoslav. Lékárnu se vším vybavením přestěhoval z domu č. 11 do domu č. 62 a zrušil tím její

status radikované lékárny (151, s. 42). Držel ji pouze 6 let. Červencové číslo Časopisu českého lékárnictva z roku 1885 informovalo veřejnost, že pan Zdenko Šimáček koupil Vrchoslavovu lékárnu. V říjnu byla v tisku o lékárnících další zpráva a to, že od 1. října Šimáček lékárnu převzal (81, s. 193, 287). O Třebíči bylo v těchto letech často slyšet. Již zanedlouho, koncem roku 1886, Šimáček prodal lékárnu zpět předchozímu majiteli lékárníkovi Vrchoslavovi. Jaké okolnosti ho k tomu nutily, nevíme. Jisté však je, že jeho kroky vedly do Benešova u Prahy, jak nám prozrazuje Lékárnický kalendář, a za několik let odtud odešel do Prahy (132, s. 97; 136, s. 192). Z rukou lékárníka Vrchoslava se lékárna koupí dostala do držení PhMr. Antonína Jakubce. Koupě byla stvrzena smlouvou 1. ledna 1889. Tehdy se lékárna U Božího oka naposledy stěhovala. Novým stanovištěm byl dům č. p. 60/49 na horní straně náměstí, kde funguje lékárna dodnes (83, s. 14). PhMr. Josef Vrchoslav zakoupil lékárnu v Kutné Hoře, kam se také odstěhoval (82, s. 413).

V roce 1894 v politickém okrese Třebíč připadalo na 35 755 obyvatel 8 lékařů a k dispozici byla jediná lékárna, ta v Třebíči (84, s. 497). Antonín Jakubec kromě lékárny na Karlově náměstí provozoval v období povodní také filiálku v Podklášteří. S jistotou můžeme říci, že ji držel v letech 1895-1896, jak nás informuje Lékárnický kalendář. Je však nanejvýš pravděpodobné, že ji držel i mimo toto časové rozmezí. Filiálku v Podklášteří provozoval již lékárník Rothleuthner. Místní literatura tuto skutečnost nemapuje (134, s. 166; 135, s. 186).

Od roku 1881 bylo velmi diskutovaným tématem zřízení druhé lékárny v Třebíči. Tehdy žádal lékárník Bachtík z Velké Bíteše císařsko-královské okresní hejtmanství o novou koncesi. Následující rok byla jeho žádost zamítnuta. Snahy o otevření druhé lékárny zamítnutím Bachtíkovy žádosti neskončily, ale pokračovaly nadále. K jednání se vyjádřil značný počet osob, většina se stejným závěrem, že druhé lékárny v Třebíči není zapotřebí. Často zaznívalo, že lékárna už byla v Třebíči nejednou zrušena a lékárníci zkrachovali, jiné před krachem prý zachránil včasný odchod z města. Obyvatelstvo bylo chudé, pro léky se chodilo jen v naléhavých případech. Když už si lidé byli kupovat léky, raději zašli do drogerie. Drogista Měšťan byl rovněž magistr farmacie a léky u něho byly k dostání za výrazně nižší cenu. Riziko povodní v Podklášteří na druhém břehu řeky Jihlavy už nebylo tak velké, jako kdysi, spojení bývalo přerušeno nanejvýš na dva dny.

Mimo jiné bylo v plánu spojit oba břehy mostem z kamene a ze železa, který by napříště velkou vodu ustál.

Proti zřízení nové lékárny vždy bojoval hlavně majitel lékárny stávající. Zdenko Šimáček, lékárník U Božího oka začátkem roku 1886 podal rekurs, který obsáhl 14 stran textu. Jednalo se o nesouhlasné vyjádření k žádosti Maxe Fanty, významného židovského lékárníka z Prahy. Ve svém dopise se obhajoval například bytelným mostem, chudobou místních, ale také tím, že uchazeč o koncesi neznal místní poměry.

V listopadu 1897 zaslal Antonín Jakubec na hejtmanství dopis, ve kterém se také vyjádřil nesouhlasně k druhé lékárně ve městě, jelikož už Bachtíkova žádost byla před pár lety zamítnuta a poměry se od té doby ještě více zhoršily. Zrušila se továrna na obuv Pollak i papírna v Přibyslavicích, navíc okolí odebíralo léky z domácích lékáren lékařů. Velkou konkurencí byl lékárníkovi v Třebíči místní drogist Měšťan, takže Jakubcovi zbývala pouze příprava na recepty. Drogista Měšťan vynaložil značné úsilí, aby mu byla přidělena koncese ke zřízení lékárny, avšak neuspěl a zůstal u drogerie. Nemocenské pokladny továren zaujímaly různá stanoviska k zdoluhavému jednání. Některé byly proti, že dělníci druhou lékárnou nepostrádali, jiné byly pro otevření lékárny, protože jim PhMr. Jakubec údajně dával malou slevu. Jinde že prý pokladny dostávaly slevu 25 – 40 %, Jakubec však dával pouze 12 %, jiní psali také 15%.

Pro zřízení druhé lékárny byla od začátku židovská obec, která byla situována právě na druhém břehu řeky a která se více či méně potýkala s povodněmi. Jednání významně ovlivnila „Místní skupina Pharmaceutů v Brně“. Její argumenty byly vskutku na místě. Druhá lékárna v Třebíči by splňovala jak zákonný požadavek na počet obyvatel, tak vzdálenost od jiné veřejné lékárny. Dle zákona z roku 1824 a z roku 1835 bylo ke zřízení lékárny zapotřebí 3 000 – 4 000 obyvatel a vzdálenost od jiné veřejné lékárny 2 míle. Dle sčítání lidu z roku 1890 Třebíč měla 10 802 obyvatel, celý správní okres s 59 obcemi pak čítal 35 755 obyvatel. Jiní přispěli do diskuze tím, že zdravá konkurence mezi dvěma lékárnami ve městě by určitě nebyla na škodu. Stanoviště, která přicházela v úvahu, byly Nové Dvory a Jejkov, které jsou dnes místními částmi Třebíče. Počet obyvatel od roku 1870 rostl, továrny se zvětšovaly a předpokládal se další hospodářský rozvoj. S otevřením druhé

lékárny výše postavené úřady souhlasily, proti byla Třebíč a její obyvatelé, kteří však poměry ve městě museli znát nejlépe.

Císařsko-královské místodržitelství v Brně zřízení druhé lékárny povolilo a nařídilo vypsat konkurz. Jednání se neustále protahovalo. Lékárník Jakubec rekuroval až na Ministerstvo vnitra. Při rozhodování o druhé lékárně prý nebyl brán zřetel na jeho lékárně a udávané vzdálenosti údajně neměly být pravdivé. Jakubec s druhým rekuresem s šestnácti a půl stranami na ministerstvu již neuspěl. Optimálním stanovištěm byl určen Jejkov. Když bylo rozhodnuto o stanovišti, Jakubec podal další odvolání s odůvodněním, že by dvě třetiny obyvatelstva spadaly do obvodu nové lékárny a jemu by zbyla pouze jedna třetina obyvatel. Se stanovištěm na Jejkově nesouhlasilo ani město Třebíč. Umístění lékárny se nakonec změnilo jen v rámci Jejkova (52, f. 2 – 10). Po vypsání konkursu v roce 1901 již měly události rychlý spád. Konkurs byl otištěn v Časopisu českého lékařnictva:

*„Konkurs ku zadání druhé veřejné lékárny ve městě Třebíči. *)*

C. k. mor. místodržitelství povolilo výnosem ze dne 25. dubna 1899 čís. 15.854 zřízení druhé veřejné lékárny ve Třebíči městě, jejíž stanoviště výnosem ze dne 20. března 1901 čís. 9.362 na předměstí Jejkov určeno bylo, následkem čehož se tímto vypisuje konkurs k udělení této osobní oprávněnosti.

Uchazeči o udělení živnosti uvedené podejtež své řádně doložené žádosti přímo c. k. okresnímu hejtmanství v Třebíči nejdéle do 15. července 1901.

Žádosti dlužno doložiti průkazem o odborné spůsobilosti, stáří, dosavadním působení eventuálně samostatném vedení lékárny, případně o získaných zásluhách, o znalosti obou zemských jazyků a že uchazeč vládne dostatečným kapitálem.

Dále budiž přiloženo vysvědčení zachovalosti a mravnosti, vystavené obecním úřadem pobytu uchazečova a vidované příslušným politickým úřadem okresním.

C. k. okresní hejtmanství v Třebíči dne 9. května 1901

**) Vypsání toto bylo nám přímo zasláno sl. c. k. okr. hejtmanstvím v Třebíči s vyzváním, abychom obsah ve třech po sobě jdoucích číslech v Č. č. l. uveřejnili“ (86, s. 203).*

Žadatelů o koncesi se přihlásilo 25. Doktor Porges zaslal brněnskému grémiu potřebné materiály k prozkoumání, aby okresnímu úřadu doporučilo vhodného kandidáta. Dodával, že celý spis má celkem 412 příloh, které rovněž přiložil k posouzení. Grémium uchazeče posuzovalo především podle odsloužených let

praxe. Dva uchazeči nakonec vzali žádost zpět, šest dalších měli méně než 10 let praxe a byli vyřazeni. Zbývalo 17 žadatelů (52, f. 12 – 13). Okresnímu úřadu v Třebíči zaslalo gremium doporučení, na základě kterého byli nejlepšími kandidáty vybráni Raimund Svoboda, František Slepica a František Pilawka. Odsloužená léta nebyly jediným důležitým kritériem. Přihlížet bylo nutno také k majetku, zdravotnímu stavu uchazeče a věku, přičemž za ideální stáří byl považován věk mezi 30 – 40 lety. Okresní hejtmánství, které bralo v úvahu i toto hledisko, udělilo koncesi PhMr. Ottu Wittkovi (86, s. 422, 483). PhMr. Wittek byl synem ředitele gymnázia, byl to Moravák, takže znal dobře místní poměry. Ovládal jak češtinu, tak němčinu a rok a půl byl provisorem lékárny v Brně.

Wittkovi bylo doporučeno, aby ještě lékárnu neotvíral, protože se očekávala řada rekursů a taky se tak stalo. Pilawka rekuroval proti novému držiteli koncese s odůvodněním, že má větší odbornou kvalifikaci. Rekurs podal i Svoboda, který se odvolával na svých 25 služebních let a také, že na rozdíl od Wittka má již rodinu, lékárnu by si tak mohli přilepšit. Rekurentů bylo celkem pět (52, f. 13 – 14). V únoru 1902 zaslalo místodržitelství list okresnímu hejtmánství, že Wittkovi byla kvůli četným rekursům koncese zrušena a Zemská zdravotní rada udělila koncesi Raimundu Svobodovi. Ani v tuto chvíli se jednání neuzavřelo, s rozhodnutím nesouhlasil Wittek ani další uchazeči. K věci se vyjádřil i starosta Třebíče dopisem adresovaným na ministerstvo vnitra. S výběrem Svobody také nesouhlasil, protože neuměl česky. *„V nynějším čase národnostních rozepří by to byla provokace, poněvadž je město celé české a je nepochopitelné, proč byl zrovna určen Svoboda, když bylo více uchazečů stejné hodnoty odborné a ovládající obě státní řeči“* (52, f. 14). Ministerstvo i tentokrát zamítlo všechny rekursy a v září roku 1902 potvrdilo udělení osobní koncese Raimundu Svobodovi. O tom, že byla začátkem roku 1903 v Třebíči otevřena druhá lékárna, informuje také Časopis českého lékařnictva (88, s. 24). Lékárna U sv. Josefa se nacházela v domě č. p. 10 na Jejkově. Z této doby není o třebíčských lékárnách moc zpráv. Snad jen v dubnu roku 1905 Časopis českého lékařnictva oznámil, že lékárník Svoboda oslavil se svoji ženou stříbrnou svatbu (89, s. 170). V roce 1908 prodal svoji lékárnu PhMr. Františku Černíkovi.

Pro přehlednost je zde na místě dodat, že k těmto dvěma lékárnám přibyla v roce 1927 třetí lékárna v předměstí Stařečka, kterou zřídil PhMr. Bohumil Šofr. Je jí věnována samostatná kapitola.

9.1. Lékárna U Božího oka

Jak již bylo řečeno výše, z rukou lékárníka Vrchoslava se lékárna koupí dostala do držení PhMr. Antonína Jakubce, který se narodil 13. června 1858 v Jičíně. Diplom mu byl udělen na pražské Karlo-Ferdinandově univerzitě 8. července 1881. Koupě byla stvrzena smlouvou 1. ledna 1889 (41; 133, s. 98). Tehdy se lékárna U Božího oka naposledy stěhovala. Novým stanovištěm byl dům č. p. 60/49 na horní straně náměstí, kde funguje lékárna dodnes. Fasáda domu byla bohatě zdobená a na levé straně se nacházelo „boží oko“, zvýrazněné svým plastickým reliéfem, ale i barevně (13, s. 63). Interiér lékárny PhMr. Antonína Jakubce byl ve druhé polovině roku 1899 zařízen novým nábytkem, který dodala, včetně dalšího vybavení (váhy, nádoby, atd.), firma PhMr. Karla Schürera v Praze. Není pochyb, že se muselo jednat o krásnou lékárnu, kterou Třebíči mohlo závidět široké okolí. Současně s lékárnou zřídil v opraveném domě také drogerii. Plánoval tak zabezpečit oba své syny a zajistit jim živobytí (151, s. 42). Od roku 1903 již měl ve městě konkurenční lékárnu U sv. Josefa PhMr. Raimunda Swobody, která byla od roku 1908 v držení PhMr. Františka Černíka.

Antonín Jakubec byl aktivním členem brněnského grémia, svou účast na gremiálních schůzích vynechával výjimečně. Po určitou dobu měl rovněž funkci „pokladničního revisora“ (87, s. 152 – 153).

Po válce založil firmu PhMr. Antonín Jakubec a synové a v roce 1922 předal lékárnu a drogerii svým dvěma synům, magistrům farmacie Vladimírovi a Alexandrovi Jakubcovým. Vladimír se stal provisorem lékárny, Alexandr měl na starost drogerii. Jejich otec zemřel 12. ledna 1929 v 72 letech (47; 93, s. 33).

V roce 1931 čekala dům na horní straně náměstí další rekonstrukce v moderním velkoměstském stylu podle návrhu Ing. arch. Jiřího Michálka, který je také autorem projektu lékárny U Černého orla ve Velkém Meziříčí. *„Zdivo bylo zbaveno štukové výzdoby a celé přízemí bylo obloženo tmavomodrým opaxovým sklem, lemovaným kovovými lištami, stříbrem dukovanými. Nápisová část portálu byla vyložena černým sklem opaxovým a na něm připevněna písmena z bílého kovu. Nad vchodem do lékárny a drogerie byly umístěny bílé kříže v červeném poli. Nad vjezdem do domu bylo uvedeno jméno majitele PhMr. Ant. Jakubce, synové a název U Božího oka (...). Městský kronikář tenkrát zaznamenal: „Město získalo*

nejmodernější velkoměstsky vybavený závod, který jest ozdobou Karlova náměstí. “ (...)” (13, s. 63).

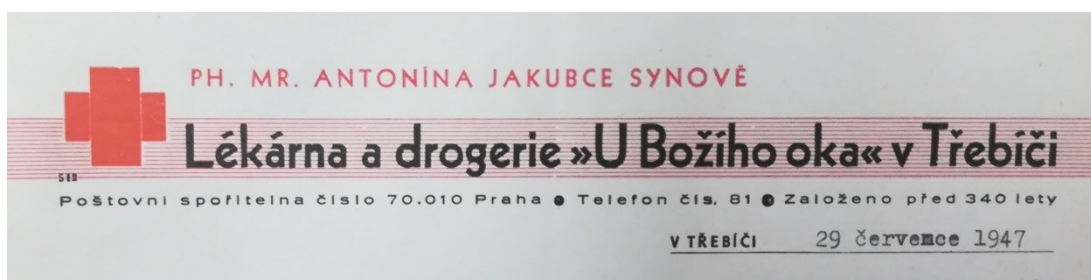
Směrem na východ od lékárny U Božího oka se nacházela lékárna U sv. Josefa, v západní části města pak byla v roce 1927 otevřena lékárna Na Stařečce PhMr. Bohumila Šofra. V letech 1937, 1939 a 1940 vyvstaly další pokusy o zřízení čtvrté lékárny ve městě. Jakubcovi proti každé žádosti podali rekurs, čtvrtá lékárna by se ve městě sotva uživila. Dle sčítání lidu z roku 1930 měla Třebíč s židovskou obcí celkem 14 358 obyvatel. Ve městě byla velká nezaměstnanost zapříčiněná krizí koželužského průmyslu. V jednom z rekursů bratři Jakubcové sdělují, že před otevřením Šofrovy lékárny zaměstnávaly v lékárně ještě dalšího magistra, pak už si nemohli diplomovaného pracovníka dovolit a zaměstnávali pouze praktikanta. Od roku 1936 všechnu práci zastával sám provisor lékárny (zároveň spolumajitel) bez další pomocné síly (43). Umístění lékárny na horní straně rozlehlého náměstí nebylo tak šťastné, jak se na první pohled může zdát. Hlavní frekvenční proud, jak jízdní, tak pěší, byl a dodnes je soustředěn po dolní straně náměstí, která byla upravená mozaikovým chodníkem. Kdežto dolní a horní stranu náměstí oddělovala „*neschůdná primitivní dlažba*“ (44). Trhy na náměstí bývaly jenom jednou do týdne a to vždy pouze tři hodiny dopoledne. Aby zvýšili obrat, nabízeli kromě léčiv další sortiment, například ovocné šťávy, mýdla, koření apod. (44).

PhMr. Vladimír Jakubec se narodil 2. července 1891 v Třebíči. Diplomován byl v roce 1913 v Praze. Jeho mladší bratr Alexandr je narozený 21. srpna 1872 a titul magistra farmacie získal v roce 1914, taktéž na pražské univerzitě. V evidenci Hlavního lékárnického grémia v Brně týkající se lékárny U Božího oka se objevují další jména Jakubcových, potomků spolumajitelů lékárníků. Vladimír měl dva syny, staršího Jaroslava (nar. 1921) a mladší syn se jmenoval Ivo (nar. 1925). Alexandrovi a jeho ženě se narodili v roce 1925 dvojčata, Alexandra a Marius.

Během znárodňování lékáren došlo i na nejstarší třebíčskou lékárnou s právem reálným U Božího oka, která tak přešla pod národní podnik Medika. Lékárna přešla pod národní správu 9. října 1950. Prvním odpovědným správcem se stal PhMr. Vladimír Jakubec, její dosavadní provisor a spolumajitel. Bratr Alexandr byl v lékárně také zaměstnán (47). Drogerie byla zrušena a portál z roku 1931 odstraněn. Nahradil ho nápis Medika. Od roku 1957 zde byl nápis Lékárna. Od znárodňení

prodělala lékárna tři rekonstrukce, přičemž upravena a zmodernizována byla jak přípravná, tak prostory určené k expedici, čili officína. Při posledních úpravách, už po roce 1989, byly prostory výhodně rozšířeny (13, s. 63).

Lékárna na náměstí nesla označení 766, později 06-10-01 (610-1) Po PhMr. Vladimírovi Jakubcovi působil jako správce lékárny PhMr. Jaromír Šofr (116, s. 122; 117, s. 196), po něm pak PhMr. Jiří Čapek (121, s. 227; 123, s. 379) a RNDr. Jana Knapová (126, s. 467; 127, s. 359). Ačkoliv adresa je ve Farmaceutických ročenkách či Farmaceutických přehledech uvedena jednou jako č. p. 49, podruhé jako č. p. 60, za minulého režimu na Gotwaldově, dnes opět na Karlově náměstí, což může být matoucí, jedná se stále o tu samou adresu. Dům se dnes nachází na Karlově náměstí s číslem popisným 60/49.

Obr. 20: Záhlaví dopisu lékárny U Božího oka (1947). AMB. Fond: Hlavní lékárnické grémium v Brně.

9.2. Lékárna U sv. Josefa rodiny Černíkových

Jednání o zřízení druhé lékárny v Třebíči trvalo 20 let. Koncese byla nakonec udělena v druhé polovině roku 1902 Raimundu Swobodovi, který zde otevřel lékárnu U sv. Josefa. V roce 1908 lékárnu prodal PhMr. Františkovi Černíkovi, který získal titul magistra farmacie na pražské univerzitě dne 20. července 1899 a dle gremiální evidence byla lékárna v jeho držení v provozu od 1. července (46). V Třebíči tak započala rodinná lékárenská tradice, kterou potomci lékárníka Františka udržují dodnes. Lékárna se nacházela v domě č. 10 na Jejkově a nikoli v domě č. p. 5, jak se jinde uvádí. Usuzuji tak z korespondence mezi lékárníky a úřady (52; 151, s. 44).

PhMr. František Černík plánoval lékárnu přestěhovat, aby rozšířil svůj zdravotní obvod a jednak proto, že prostory v domě č. 10 byly nevyhovující. Místnosti byly malé a vlhké, zásoby se tak rychle kazily. Pod oficínou a laboratoří vedl kanál, z kterého byl cítit zvláště v deštivých dnech nepříjemný zápach. Jednání bylo nutno urychlit, poněvadž lékárník dostal z domu čtrnáctidenní výpověď končící dnem 30. září 1910. Majitel domu č. 10 na Jejkově, pan Otokar Příbík, již s lékárnou ve svém domě nepočítal. Potřeboval ho pro svého syna. Nebylo možné zavít lékárnu, avšak na Jejkově se v té době nenacházelo žádné vhodné volné stanoviště, prostory, které by si lékárník Černík mohl pronajmout, proto plánoval lékárnu přestěhovat na náměstí. PhMr. František Černík popisuje dům č. p. 35 na Karlově náměstí jako světlý, suchý a dostatečně prostorný, tudíž vhodný k provozování lékárny. Obě stanoviště nebyla od sebe příliš vzdálená, sám lékárník uvádí vzdálenost v dopisu adresovaném brněnskému C. k. moravskému místodržitelství na 100 kroků. Vzdálenost od potenciální nové lékárny k lékárně U Božího oka Jakubcových pak napočítal na 600 kroků (52, f. 530 – 538). Ačkoliv je Karlovo náměstí v Třebíči rozlehle (pozn. třetí největší v ČR), lékárny by byly situovány téměř naproti sobě a konkurovaly by si tak (14, s. 17). PhMr. Černíkovi by se tímto přesunem z nedalekého Jejkova značně zvětšil zdravotní obvod, což bylo pro něho výhodné, pro Jakubce už pak ale ne. Jeho žádost o přenesení lékárny na jiné stanoviště však byla zamítnuta (90, s. 598 – 599). Lékárna tak po domluvě s majitelem domu zůstala na svém dosavadním stanovišti.

Černík věc nevzdal a v roce 1911 opět žádal o rozšíření koncese (91, s. 632 – 633). Tentokrát byl úspěšnější. V roce 1912 přestěhoval lékárnu do svého vlastního

nově postaveného rohového, secesního domu na rohu ulic Bedřicha Václavka a Smila Osovského. Zde funguje lékárna nepřetržitě více než jedno století. Označení ulice včetně domu se postupně měnilo. Lékárnu bychom našli na adrese Jejkov č. p. 44 nebo na třídě maršála Malinovského 2, dnes je dům označen číslem popisným 2 a ulice nese název Smila Osovského.

Černíkovi jsou významnou lékárnickou rodinou. Všichni synové Františka Černíka následovali svého otce a stali se magistry farmacie. Kromě lékárny v Třebíči, pracovali také v lékárnách v Okříškách, Plzni či Znojmě. Nejstarším synem lékárníka je František, kterého kroky zavedly do Plzně. Druhým synem je Miloš, o kterém gremiální evidence uvádí, že se narodil 17. srpna 1908 v Třebíči a diplomován byl v Praze 23. června 1937. Třetím synem byl Vladimír. Narodil se 23. srpna 1912. Studia farmacie zvládl rychleji než Miloš, diplom obdržel 22. října 1935 rovněž v Praze. Nejmladší syn lékárníka Černíka se jmenuje Jaroslav. Narodil se 22. listopadu 1922 a farmacii vystudoval na Masarykově univerzitě v Brně, kde 27. června roku 1946 obdržel titul magistra farmacie (46; 217).

František Černík zemřel 5. ledna 1942. Nejen pro rodinu to byla velká ztráta (137, s. 21). Vdova po lékárníkovi, Františka Černíková, se rozhodla využít svého vdovského práva nadále provozovat lékárnu. Provisorem se stal PhMr. Vladimír Černík. Ten však 10. května 1945 opustil Třebíč a odešel do Znojma. Na jeho místo nastoupil jeho starší bratr Miloš, který ve funkci setrval až do znárodnění lékárny (46; 131, s. 231).

Lékárna přešla pod národní správu dle evidence Hlavního lékárnického gremia v Brně dne 1. dubna 1949. Prvním odpovědným správcem se stal PhMr. Jan Med, narozený 8. prosince 1889 v Chrudimi. Tyrocinální zkoušky složil v Lublani a titul magistra farmacie obdržel po studiích ve Vídni dne 17. července 1912. Se znárodněním lékárny přišla rodina, jak už to bylo zvykem, jak o podnik, tak dříve či později také o dům.

Původní Černíkova lékárna byla vybavena tmavým masivním nábytkem. Vzhledem k netypickému půdorysu budovy si nemůžu dovolit říct, že by byla tára umístěna přímo naproti dveřím. Při vstupu do kanceláře bylo nutno k táře lehce stočit pohled doleva. Vpravo ode dveří u oken byla umístěna tára galenická. Za výdejní tárou s pokladnou se nacházely regály. Spodní část byla opatřena praktickými zásuvkami, v horní části se nacházelo pět pater polic se stojatkami z různých

materiálů. Po zestátnění lékárny byly provedeny četné úpravy interiéru. Zpočátku došlo k oddělení výdejního prostoru a prostoru určeného pro galenickou přípravu (tedy recepturní táry) hrubým sklem. V roce 1961 byla provedena rozsáhlejší rekonstrukce. Původní masivní nábytek byl odstraněn a nahradil ho nábytek nevalné kvality. Nový nábytek byl světlé barvy, tára byla orientovaná tak jak před rekonstrukcí. Recepturní tára zůstala na stejném místě, oddělena byla od výdejního prostoru „stěnou“. Za touto plentou se nacházela čekárna sestávající se ze stolku a židlí. Výdejní tára byla opatřena „výdejními okny“ se sklem, které spadaly do třetí provozně technické vývojové etapy, aby výdejní místo vyhovovalo tehdejšímu hygienickým opatřením (217). Lékárna zpočátku nesla označení 765, později pak 06-10-03 (610-3).

Po PhMr. Janu Medovi působil jako zodpovědný správce lékárny po mnoho let PhMr. Jiří Čapek (116, s. 122; 117, s. 196). Po něm nastoupil prom. farm. Pavel Pokorný, který tu pracoval více než deset let (121, s. 227; 123, s. 380; 126, s. 467). Na jeho místo nastoupila kolem roku 1985 abs. farm. Zdeňka Kaniová, později psaná jako Mgr. Kaniová (127, s. 360). Mgr. Zdeňka Kaniová působil v lékárně jako vedoucí do poloviny roku 1988. Poté odešla do lékárny na polikliniku Hájek do Nových Dvorů, místní části Třebíče, kde později s PharmDr. Lenkou Korotvičkovou zprivatizovaly lékárnu a rozjely vlastní podnikání (224). Po odchodu Mgr. Kaniové vedl lékárnu v posledních letech fungování Lékárenské služby PharmDr. Jiří Sedláček (128, s. 266).

9.3. Lékárna Na Stařečce

Lékárna v místní části města Třebíče Stařečka, byla otevřena v roce 1927. Povolení k otevření koncesované lékárny (tj. lékárny s právem osobním, jejíž provozování bylo vázáno na úřední povolení – koncesi) bylo uděleno v druhé polovině roku 1926 PhMr. Bohumilu Šofrovi (140, s. 478). Lékárna se nacházela v domě č. p. 23, který patřil staviteli Brázdovi. Lékárník Šofr dům odkoupil za 120 000 Kč. Zřízení lékárny předcházela boj s dalšími dvěma lékárníky, kteří se snažili všemožnými prostředky zabránit povolení třetí lékárny v Třebíči. Bohumil Šofr žádal o koncesi již v roce 1901, když bylo rozhodnuto o otevření druhé lékárny ve městě. Koncese byla tehdy udělena po zdlouhavých jednáních PhMr. Raimundu Svobodovi. V žádosti z 19. června 1901 o sobě Bohumil Šofr píše jako o vhodném kandidátovi i z toho důvodu, že se po celý život věnoval studiu přírodních věd a sliboval „že se všemožně přičiní, aby hodným se stal velikého dobrodiní toho“ (52, f. 11).

Bohumil Šofr se narodil v roce 1871 v Rychnově nad Kněžnou. Titul magistra farmacie získal na Karlo-Ferdinandově univerzitě dne 25. července 1895 (48). Do Třebíče přišel v roce 1898, až do roku 1925 byl zaměstnán v lékárně U Božího oka Antonína Jakubce. Od roku 1914 v lékárně působil jako provisor, než se správy ujal lékárníkův syn. Měl zálibu v přírodních vědách, vytvořil herbář rostlin rostoucích v okolí Třebíče, založil také sbírku motýlů a brouků. Své pacienty bavil skvělým smyslem pro humor (151, s. 45 – 46; 235).

Jeho lékárna měla být původně umístěna u nynějšího gymnázia, případně u křižovatky na Komenského náměstí. Tedy ne příliš daleko od Karlova náměstí a stávajících lékáren. Výběr těchto míst nakonec padl. Údajně to bylo kvůli nekalému jednání policejního komisaře, k němuž se propůjčil. Je nutno dodat, že komisař byl bývalým laborantem Jakubcovy lékárny U Božího oka. Zákon upravující lékárnictví z roku 1906 jasně definoval, jaká nejmenší vzdálenost mezi dvěma lékárnami musela být dodržena. Policejní komisař nepravdivě označil na plánu města Třebíče stanoviště stávajících lékáren, aby tato zákonná podmínka nebyla dodržena. Jakubcova lékárna byla zakreslena až při kraji horní strany Karlova náměstí, tedy blízko potenciálního stanoviště na Komenského náměstí. Černíkova lékárna rovněž nebyla zakreslena na své skutečné adrese naproti poště, nýbrž blíže

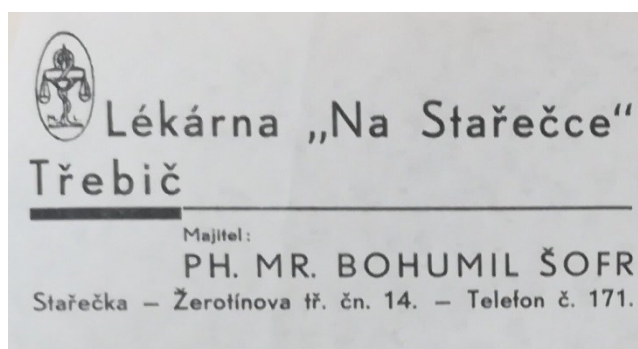
k třebíčskému gymnáziu a to v budově nemocenské pojišťovny. Tímto způsobem bylo zabráněno otevření lékárny na potenciálních stanovištích. Šofrovi byla udělena koncese v předměstí na Stařečce v tehdejší Žerotínově třídě, situované mimo dnešní městské centrum.

PhMr. Bohumil Šofr pocházel z chudých poměrů, začátky nové lékárny byly těžké, lékárník se neobešel bez půjček. Léčivé přípravky dostal na úvěr od velkoobchodu s léčivý PhMr. Josefa Čižmáře z Brna (151, s. 46). Lékárna na adrese Žerotínova třída č. 14/23 zpočátku nesla název „Na Stařečce“, později je o ní psáno jako o „Nové lékárně“. Název se mohl proměnit po rekonstrukci lékárny, ke které nutně muselo dojít, poněvadž exteriér lékárny na fotografiích se liší. Jelikož byla lékárna umístěna na kraji města, byla odkázána prakticky na výdej léčivých přípravků nemocenským pojišťovnám, který lékárně nepřinesl velké zisky. Ve městě byly ve 30. letech minulého století kromě třech konkurujících si lékáren také čtyři drogerie. O těch lékárník Šofr ve svém listu adresovaném Hlavnímu lékárníckému grémiu v Brně napsal, že až na Jakubcovu drogerii vydávaly nelegálně léčiva, často dokonce pod cenou. Je z toho patrné, že i v Třebíči byly vztahy mezi lékárníky a drogisty napjaté. Není tedy divu, že proti každé žádosti o novou koncesi ke zřízení lékárny podával PhMr. Šofr nesouhlasné odvolání, čili rekurs (48).

Zakladatel lékárny Na Stařečce zemřel v létě roku 1945. Dočkal se osvobození vlasti a také návratu svého syna majora Vladimíra Šofra, zpravodajského důstojníka, který byl od roku 1939 vězněn v několika koncentračních táborech (151, s. 46). Po smrti otce byla PhMr. Jaromírovi Šofrovi udělena koncese výměrem ze dne 5. února 1946 k provozování lékárny, kterou převzal od své matky Anny Šofrové, vdově po lékárníkovi (48; 131, s. 231). Jaromír Šofr se narodil 28. ledna 1908. Diplom obdržel 25. června 1934 po studiích na pražské univerzitě. Zanedlouho po znárodnění lékárny odešel do Brna. Až do září 1950 zde pracoval v lékárně PhMr. Jaromíra Procházky. Tehdy se vrátil se zpět do Třebíče, kde od října 1950 pracoval v lékárně na Jejkově (bývala lékárna U sv. Josefa). Poté nastoupil do lékárny na tehdejším Gottwaldově náměstí, kterou vlastnili před znárodněním bratři Jakubcové. Zde pracoval do svého odchodu do důchodu v roce 1968 (151, s. 47).

Lékárna přešla pod národní správu dne 30. března 1949, kdy do funkce odpovědného správce nastoupil PhMr. Zdeněk Alexa. Správce Alexa se narodil

9. června 1920 v Josefově nad Metují a je držitelem titulu magistra farmacie Karlovy univerzity z 25. září 1946. Jako správce zde působil do roku 1951, kdy ho nahradil PhMr. Marius Jakubec, syn Alexandra Jakubce, správce drogerie bratří Jakubcových (116, s. 120; 117, s. 196). Provoz lékárny na Stařečce na Žerotínově třídě, nesoucí též později názvy Stalinova či ulice Vítězslava Nezvala, pozvolna upadal. V roce 1964 padlo rozhodnutí a lékárna s číslem 767, později označená 06-10-04 (610-4) zde byla zrušena. V roce 1980 byl zbourán dům, ve kterém se lékárna nacházela, a uvolnil tak místo pro nynější autobusové nádraží (151, s. 47).

Obr. 21: Záhloví dopisu lékárny Na Stařečce (1943). AMB. Fond: Hlavní lékárnické grémium v Brně.

9.4. Ústavní lékárna v třebíčské nemocnici

Ačkoliv nemocnice v Třebíči fungovala již od listopadu roku 1902, lékárna zde vznikla až v roce 1953 (151, s. 65). Do té doby „*léky nosil domovník každý den z městské lékárny v nákupní tašce*“ (28, s. 101). Neví se však z které. Lékárna na náměstí U Božího oka měla již dlouholetou tradici, v roce 1902 však získal koncesi ke zřízení druhé lékárny ve městě PhMr. Raimund Svoboda. Jeho lékárnu U sv. Josefa pak v roce 1908 odkoupil PhMr. František Černík. Drogistické zboží dodával do nemocnice až do listopadu 1904 drogista PhMr. Měšťan. Tehdy mu městská rada toto právo odebrala, proč se tak stalo, zůstalo zatím neodhaleno. Drogista Měšťan se však „*proti tomu pokorně ohrazuje a odvolává se na osvědčení a uznání dr. Bakeše a prosí o nové přezkoumání*“ (28, s. 101).

O fungování nemocniční lékárny se mi nepodařilo zjistit tolik zpráv, kolik by si zasloužila. Publikace věnující se nemocnici lékárnu vynechávají. Nicméně po konzultaci s paní Evou Truhlářovou (vedoucí oddělení údržby a správy realit) a prostudováním dostupných zdrojů jsem dospěla k následujícímu:

Lékárna se od roku 1953 do současnosti nacházela celkem na čtyřech stanovištích. V době svého vzniku byla umístěna v přízemí dnešní budovy „N“, která je v současnosti sídlem ředitelství a představuje technické a ekonomické zázemí nemocnice. O lékárnu se starala údajně „*sestra Filipová*“. Můžeme předpokládat, že byla jednou z řádových sester, které zde od počátku pracovaly jako ošetřovatelky. Na přelomu let 1953 a 1954 byly řádové sestry z nemocnice vykázány. Nepodařilo se mi doložit žádným důkazem, jak dlouho sestra Filipová v lékárně pracovala. Je také možné, že OÚNZ sestru v nemocniční lékárně ponechal i po vyhoštění jejích vrstevnic.

V roce 1971 byla lékárna přestěhována na nové místo. Byl jím dům, ve kterém do té doby sídlila správa nemocnice. Byl umístěn vedle dnešní budovy „N“. Po přestavbě budova nabízela vhodné prostory pro lékárnu. V lékárně byla instalována výdejní okna se skleněnou přepážkou. Dnes již na tomto místě dům nestojí, byl zbourán (14, s. 168; 51; 211; 216).

Jako správce lékárny s označením 1136 a později 06-10-02 (610-2) zde působil PhMr. Miloš Černík, druhý nejstarší syn PhMr. Františka Černíka, který v roce 1908 koupil lékárnu U sv. Josefa (116, s. 122). Narodil se 17. srpna 1908

v Třebíči a byl diplomován na univerzitě v Praze v roce 1937. Po smrti svého otce působil do znárodnění lékárny v rodinném podniku jako provisor (46).

Po PhMr. Černíkovi působila v nemocniční lékárně PhMr. Věra Nevrklová, o které bohužel nemám více zpráv (117, s. 196).

Dalším vedoucím lékárníkem byl PhMr. Marius Jakubec (121, s. 227; 123, s. 379; 126, s. 467). Narodil se v roce 1925 do lékárnické rodiny Jakubcových. Jeho otcem byl Alexandr, magistr farmacie a drogist (47). Pracoval též jako správce v lékárně na náměstí 06-10-01. V letech 1977 – 1978 je již ve Farmaceutických přehľadech uváděna jako pobočka nemocnice Výdejna léků v Borovině v Závodech Gustava Klimenta, za kterou zodpovídal taktéž PhMr. Marius Jakubec (123, s. 379). Po Jakubcovi pracoval jako vedoucí lékárny PhMr. Oldřich Růžička (127, s. 360).

9.5. Výdejna léků v Borovině

Borovina je nyní městskou částí města Třebíče. Ze severu je ohraničena řekou Jihlavou, z jihu ji pak lemuje Stařečský potok. Do podvědomí širokého okolí se dostala dávno před tím, než zde vznikla lékárna. Historie průmyslové Boroviny by obsáhla celou samostatnou práci, tak zmíním jen v krátkosti důvody vzniku zdejší lékárny.

K nejpočetnějším řemeslníkům v Třebíči patřili nepochybně v minulosti koželuzi a jircháři, kteří pro svou práci využívali vodu z řeky Jihlavy i Stařečského potoka. Mezi jinými jmény brzy vyčnívalo jméno rodiny Budišovských (Budischowsky), kteří z dílny na Stařečce založené koncem 17. století, vytvořili největší koželužskou manufakturu v Třebíči. Kromě zakladatele borovinského podniku Karla Budischowského se na vedení podíleli i jeho čtyři synové. Firma nesla název Císařsko-královská privilegovaná továrna na kůži a obuv Karel Budischowsky a synové. Před první světovou válkou zásoboval podnik kompletně rakousko-uherskou armádu od vojenských bot (dobově bagančata) až po sedla jezdců a zvládala pokrýt veškeré jejich potřeby. Avšak dělo se tak za cenu tvrdých podmínek pro dělníky. Od roku 1871 fungovala také pobočka ve Vídni. Porážka monarchie byla pro firmu likvidační. Koželužská rodina se snažila postavit na nohy založením nové firmy na obuv „Busi“ v roce 1917. V důsledku hospodářské krize a zadluženosti majitelů se firma udržela v rukou Budischowských pouze do roku 1928. V roce 1931 koupil borovinské závody Baťa a staly se tak pobočkou zlínské továrny. Po znárodnění podnik nesl název Baťa, n. p., poté Svit a následně byl pojmenován po Gustavu Klimentovi, rodáku města a představiteli dělnického hnutí. Po revoluci vznikla v areálu firma BOPO, a.s., zabývající se výrobou bot a ponožek. Dnes již nefunguje, kvůli ekonomickým problémům padlo rozhodnutí o jejím zrušení a v roce 2002 se dostala do konkurzu (12, s. 49 – 54). V areálu se posledních několik let opět buduje, opravují se koželužské budovy se snahou dát jim nové využití.

Díky sídlištní zástavbě a vysoké koncentraci dělníků v tomto areálu bylo rozhodnuto v prostorách Závodů Gustava Klimenta – Borovina zřídit výdejnu léčiv, která byla pobočkou ústavní lékárny v nemocnici. Lékárenské službě OÚNZ v Třebíči přibyla ke správě další lékárna. Zodpovědnou osobou se stal PhMr. Marius

Jakubec, správce nemocniční lékárny s označením 06-10-02. O tomto období se mi nepodařilo zjistit moc zpráv, nicméně poprvé se s výdejnou můžeme setkat na stránkách Farmaceutických přehledů v letech 1977-1978 (123, s. 379 – 380). V letech 1987-1988 už byla výdejna léků uvedena s přiděleným označením 06-10-011 (127, s. 360). Jako odpovědný správce je uveden opět PhMr. Marius Jakubec.

9.6. Poliklinika Vltavínská Třebíč

Stavba nového zdravotnického zařízení, na jižním okraji města Třebíče v místní části Horka – Domky, byla zahájena v červnu 1975. Stavba polikliniky na Vltavínské ulici byla dokončena v druhé polovině roku 1978. Ulice je nazvána podle vltavínů, nerostů, které byly v této oblasti nalezeny. Jedná se o komplex budov o celkové ploše všech podlaží cca 7 000 m². Hlavní budově dominovaly po mnoho let dva vstupy formované do atypických oválů, které ještě více zvýrazňovala jejich červená barva. Tyto oválné vstupy prošly nedávno rekonstrukcí a nahradily je nové, již hranaté, ale barva zůstala stále červená. Dalšími zajímavými uměleckými prvky jsou keramická plastika třech růží s veršemi Josefa Seiferta a měděný reliéf se zjednodušeným motivem kardiogramu ve vstupní hale (210; 214).

Na poliklinice byla kromě ordinací lékařů zřízena rovněž lékárna, která vydávala léčivé přípravky pacientům, ale i na žádanky zdravotnickému zařízení. K jejímu otevření došlo v roce 1980 (13, s. 65). Nepočítáme-li výdejnu léčiv v Borovině, jednalo se již o čtvrtou lékárnu v Třebíči. Jako vedoucí lékárník zde působil PhMr. Jiří Čapek, který jistý čas pracoval v lékárně na náměstí 06-10-01 i v lékárně na ulici Smila Osovského 06-10-03. Také byl určen do pozice okresního lékárníka, či „*stýčného lékárníka*“ (126, s. 467). Vedoucím lékárníkem na Vltavínské byl určitý čas též RNDr. Milan Nestrojil, který si v roce 1995 v Třebíči otevřel vlastní lékárnu (127, s. 360).

Lékárna při poliklinice na Vltavínské obsadila číslo 06-10-04, které bylo po roce 1964 uvolněné. Lékárna s tímto číslem, tj. lékárna v předměstí Stařečka, byla totiž uzavřena. Lékárenská služba OÚNZ v Třebíči přiřadila tudíž nově otevřené lékárně v Třebíči toto neobsazené číslo (123, s. 379).

9.7. Lékárna na poliklinice v Jelínkově ulici

Poliklinika na Jelínkově ulici se nachází v místní části Třebíče v Nových Dvorech. Zdravotnickému středisku se již tradičně říká Hájek. Své jméno získalo podle názvu novodvorského sídliště Hájek, jméno Hájek nese potom také park v této oblasti.

Lékárna s číslem 06-10-13 zde byla otevřena 1. září 1988. Vedoucí lékárníci se stala Mgr. Zdeňka Kaniová, která sem přešla z lékárny 06-10-03, která se nachází na ulici Smila Osovského (128, s. 267; 224).

Lékárna byla vybavena světle hnědým nábytkem, výdejní okno oddělovalo prostor pro pacienty, tedy čekárnu, a prostor pro práci farmaceuta. V čekárně se nacházely prosklené vitríny s kosmetikou a přípravky dostupnými bez lékařského předpisu.

Lékárna nefungovala pod Lékárenskou službou příliš dlouho. Když vešel v účinnost zákon České národní rady č. 160/1992 Sb., o zdravotní péči v nestátních zdravotnických zařízeních, začalo se s privatizací zdravotnických zařízení, včetně těch lékárenských. Lékárnu na poliklinice Hájek zprivatizovaly a z Fondu národního majetku odkoupily společnosti PharmDr. Lenka Korotvičková a Mgr. Zdeňka Kaniová (227).

9.8. Lékárny po roce 1989

9.8.1. Lékárna MEDICAMEN

Adresa:	Karlovo náměstí 60/49, Vnitřní Město, 674 01 Třebíč
Poskytovatel:	<u>MEDICAMEN spol. s r.o.</u>
Sídlo:	Karlovo náměstí 49, 674 01 Třebíč
Vznik:	1993
Společnice:	Mgr. Libuše Šindelková (50%) Mgr. Jana Dvořáčková (50%)
Jednatelky:	Mgr. Libuše Šindelková, Mgr. Jana Dvořáčková
Web:	www.medicamen.cz

Rok	Název	Majitel	Vedoucí lékárník
1993 – 2012	Lékárna MEDICAMEN	MEDICAMEN spol. s r.o.	Mgr. Libuše Šindelková
2012 – 2018	Lékárna MEDICAMEN	MEDICAMEN spol. s r.o.	Mgr. Ing. David Šindelka

V domě, ve kterém se dnes nachází lékárna Medicamen, byla v minulosti umístěna lékárna U Božího oka, která byla vůbec nejstarší lékárnou v Třebíči. V době socialistického zdravotnictví nesla označení 766 a později 06-10-01 (610-1).

V restitučním řízení byl dům s lékárnou navrácen lékárnické rodině. Dům převzal v dubnu 1991 PhMr. Marius Jakubec, syn Alexandra Jakubce, správce rodinné drogerie. Nájem platila na začátku 90. let Lékárenská služba. Poslední vedoucí lékárníci byla v těchto přechodných letech Mgr. Libuše Šindelková (128, s. 266; 13, s. 63). Od 1. prosince 1993 už si prostory pronajímala společnost s ručením omezeným Medicamen. Mgr. Šindelková se svou společnicí Mgr. Janou Dvořáčkovou zprivatizovaly lékárnu z Fondu národního majetku a v jejich vlastnictví funguje lékárna dodnes. Po roce 1989 se nové majitelky rozhodly pro rekonstrukci, při které byla významně rozšířena officína.

Vedoucí lékárny se stala Mgr. Libuše Šindelková, která tuto funkci zastávala již za fungování Lékárenské služby. Od roku 2012 působí jako vedoucí lékárník její

syn Mgr. Ing. David Šindelka. Promoval na Farmaceutické fakultě Veterinární a farmaceutické univerzity v Brně jako magistr farmacie v roce 2003 a titul inženýra ekonomie získal na Vysoké škole ekonomické v Praze.

Lékárna se nachází v městské památkové zóně, proto není vždy zcela jednoduché podniknout nějaké úpravy. Majitelky musely tuto situaci řešit, když vandalové poničili vstupní dveře do lékárny. Než byly instalovány dveře nové, bylo potřeba vyřídit všechnu potřebnou administrativu. Oficína lékárny byla při rekonstrukci rozšířena propojením dvou místností, je prostorná, což je opravdovou výhodou. Jsou zde umístěna dvě výdejní místa, přičemž není rozlišeno, zda se jedná o výdej pouze na recepty, nebo volný prodej. Sortiment je uspořádán přehledně na základě pravidel merchandisingu, v jednotlivých regálech nacházejí produkty své místo podle problému, k jehož řešení jsou určeny.

Lékárnu Medicamen bychom mohli nazvat také „Pilulka Lékárna Partner“. Zeleno-růžové logo „Pilulka.cz“ bychom mohli vidět ve výloze lékárny od května roku 2017, kdy se lékárna zapojila do tohoto projektu. Je také členem sdružení nezávislých lékáren CoPharm a.s., se kterým společnost Pilulka Distribuce, s.r.o. spolupracuje (220). Takové spojení přináší výhody jak poskytovatelům lékařské péče a jejich zaměstnancům, tak samozřejmě pacientům. Prostřednictvím projektu Pilulka.cz je pro pacienty a klienty připravený akční leták, který je pravidelně aktualizován na webových stránkách lékárny.

Kromě širokého sortimentu léčivých přípravků a doplňků stravy poskytují pracovníci lékárny poradenství v oblasti léčebné a zdravotní kosmetiky, jejíž široký sortiment se v lékárně nachází. Umístěn je v první místnosti oficíny. K dostání je také zdravotní obuv.

V lékárně se stále udržuje aktivní laboratorní příprava, ačkoliv množství IPLP od založení společnosti s ručením omezeným pokleslo. V lékárně jsou kromě vedoucího lékárníka zaměstnáni tři lékárníci – asistenti, jeden farmaceutický asistent a sanitář (220). Pro své pacienty tu jsou od pondělí do pátku od 7:30 do 18:00 hodin, v sobotu pak se zkrácenou pracovní dobou do 11:00. Na webových stránkách jsou informace také o jiných lékárnách, kde mohou pacienti vyhledat pohotovost v případě, že by měla lékárna Medicamen již po pracovní době (213).

9.8.2. Lékárna U Černíků

Adresa: Smila Osovského 2, Jejkov, 674 01 Třebíč
Poskytovatel: **1. Jana Heřmanová (50%)**
Mgr. Eva Dobrovolná (50%)
sdružení fyzických osob (1993 – 1999)
2. Jana Heřmanová
fyzická osoba (1999 – 2004)
3. Lékárna U Černíků, s.r.o.
Sídlo: Smila Osovského 44/2, 674 01 Třebíč
Vznik: 2004
Společník: Jana Heřmanová (100%)
Jednatel: Jana Heřmanová
Web: www.ucerniku.cz

Rok	Název	Majitel	Vedoucí lékárník
1993 – 1999	Lékárna U Černíků	Mgr. Eva Dobrovolná Jana Heřmanová	Mgr. Eva Dobrovolná
1999 – 2003	Lékárna U Černíků	Jana Heřmanová	PharmDr. Jana Budřová
2003 – 2004	Lékárna U Černíků	Jana Heřmanová	PharmDr. Bohumil Pavlík
2004 – 2005	Lékárna U Černíků	Lékárna U Černíků, s.r.o.	PharmDr. Bohumil Pavlík
2005 – 2015	Lékárna U Černíků	Lékárna U Černíků, s.r.o.	Mgr. Jindřiška Chocholoušová
2016 – 2018	Lékárna U Černíků	Lékárna U Černíků, s.r.o.	Mgr. Zdeňka Kaniová

Po roce 1989 byl rodině Černíkových v restitučním řízení navrácen secesní dům na křižovatce před vjezdem na Karlovo náměstí na ulici Smila Osovského. Dům čekaly opravy, včetně opravy fasády s cílem vrátit budově její historický ráz, který částečně ztratila socializací. Stavbu měla na starosti firma Kapucín. Jenom stavební úpravy v roce 1993 se vyšplhaly na 250 000 Kč. Fádňní vstupní dveře byly nahrazené novými nádherně zdobenými, které majitelé nechali vyrobit podle předlohy

původních dveří z roku 1912. Jana Heřmanová, za svobodna Černíková, je dcerou nejmladšího syna PhMr. Františka Černíka, Jaroslava, který měl na starost lékárnu v Okříškách. Se svou společnicí, Mgr. Evou Dobrovolnou, zprivatizovaly lékárnu z Fondu národního majetku a s novým názvem Lékárna U Černíků se ta stala první soukromou lékárnou v Třebíči (217).

Lékárna byla otevřena 15. října 1993. Lékárnu zprivatizovaly a měly v majetku, společnice, fyzické osoby Jana Heřmanová, rozená Černíková, a Mgr. Eva Dobrovolná, která byla také vedoucí lékárny.

Byly provedeny stavební úpravy budovy, které provedla firma Kapucín, ale také vnitřního interiéru podle návrhu Ing. arch. Michala Flašara. Paní Heřmanová usilovala o nalezení původního nábytku z lékárny U sv. Josefa svého dědečka PhMr. Františka Černíka, nebo alespoň jemu podobného, avšak marně. Do lékárny byl pořízen moderní tmavě hnědý nábytek se zlatými prvky. Nábytku bylo méně, než je tomu dnes. Tára byla umístěna tam, kde se v minulosti nacházela tára recepturní, přičemž byla využita celá šířka místnosti. Stěna s nábytkem oddělovala prostor pro pacienty a prostor pro práci lékárníka. Byla instalována také výdejní okna, která byla odstraněna až později, při přestavbě do dnešní podoby.

V roce 1999 Jana Heřmanová vyplatila svou společnici a stala se tak samostatnou majitelkou lékárny. Po odchodu Mgr. Dobrovolné převzala funkci vedoucího lékárníka PharmDr. Jana Bud'ová, která zde působila až do roku 2003. Tehdy nastoupil na tuto pozici PharmDr. Bohumil Pavlík (100, s. 6). Dne 27. prosince 2004 byla vytvořena společnost s ručením omezeným, Lékárna U Černíků, jejíž majitelkou a jednatelkou se stala Jana Heřmanová. Paní Heřmanová se aktivně zapojuje do správného chodu lékárny. Kromě vyřizování množství administrativních úkonů spojených s vlastnictvím lékárny zde pracuje též jako laborantka – farmaceutická asistentka (217). PharmDr. Pavlík pracoval v lékárně jako vedoucí do roku 2005, kdy na pozici nastoupila Mgr. Jindřiška Chocholoušová, která tu setrvala až do příchodu stávající vedoucí lékárnice Mgr. Zdeňky Kaniové (217; 224). Pro Mgr. Kaniovou to bylo prostředí dobře známé. Jako vedoucí lékárnice zde pracovala za fungování Lékárenské služby před nástupem PharmDr. Jiřího Sedláčka. Odborným zástupcem lékárny je RNDr. Jaroslav Černík, bratr Jany Heřmanové, který navázal na tradici svého otce Jaroslava a vede lékárnu v Okříškách (235).

V Lékárně U Černíků se v 90. letech také hojně připravovaly IPLP. Laboratoř byla dobře vybavená, byl zakoupen též laminární box. Dnes už přípravy ubývá, nahradily ji HVLP. Oční kapky se již nepřipravují vůbec.

Oficína je dnes zcela otevřená pacientovi, nacházejí se zde dvě výdejní místa, která jsou rozlišená na výdej na recepty a na volný prodej. Léčivé přípravky a doplňky stravy jsou umístěny přehledně v regálech s názvy: Chřipka, Nachlazení, Vitalita, Bolest a další. V lékárně je též k dispozici široký sortiment veterinárních léčivých přípravků, homeopatika, zdravotní obuv a na své si přijdou i milovníci čajových směsí a koření. Lékárna je členem sdružení Alphega, jehož logo je viditelné v oficíně.

Lékárna nabízí svým pacientům a klientům službu, se kterou se zase tak často nesetkáváme, a to měření chodidel. Po rezervování termínu se pacienta ujme proškolený personál lékárny, který chodidla analyzuje pomocí přístroje pracujícím s technologií iStep. Přístroj vyšetří klenbu a plosku nohy. Na základě výsledků se pak vybere správná ortopedická vložka. Správný postoj a chůze pak také vede konečně k prevenci bolesti zad či nohou. Kromě této služby je v lékárně k dispozici speciální obuv z ethylenvinylacetátu (EVA), která se po nahřátí přizpůsobí šířkou chodidla zákazníka. Čas od času probíhá v lékárně rovněž měření plicního a cévního věku. Personál lékárny je tu pro své pacienty od 7:30 do 17:30, v sobotu pak se zkrácenou otevírací dobou do 11:30 (217).

Obr. 22: Vizitka Lékárny U Černíků (2018). Lékárna U Černíků.

9.8.3. Lékárna Nemocnice Třebíč

Adresa:	Purkyňovo nám. 133/2, Jejkov, 674 01 Třebíč
Poskytovatel:	<u>Nemocnice Třebíč, příspěvková organizace</u>
Sídlo:	Purkyňovo nám. 133/2, Jejkov, 674 01 Třebíč
Datum vzniku:	7. září 2004
Ředitelka:	Ing. Eva Tomášová
Zřizovatel:	Kraj Vysočina (211)
Web:	www.nem-tr.cz

Po roce 1989 se lékárna stále ještě nacházela v domě v zadní části nemocničního areálu, do kterého byla přestěhována v roce 1971.

V roce 1998 byl zahájen provoz budovy „U“, universálního pavilonu pro interní obory. Později sem byla přesunuta také lékárna. Nacházela v podlaží –2. K dispozici bylo schodiště i výtah. Dnes se na tomto místě nachází oční oddělení. Lékárna zde fungovala až do roku 2011, kdy se dostala na své dnešní místo v prvním podlaží budovy „M“ v pavilonu Matka a dítě. Tento pavilon se začal stavět v květnu 2009 a byl slavnostně otevřen 1. července 2011 (216).

Jako vedoucí lékárnice působila PharmDr. Helena Vrbová až do roku 1997, kdy na její místo nastoupila PharmDr. Věra Jarolímková (128, s. 266). PharmDr. Jarolímková absolvovala Farmaceutickou fakultu v Hradci Králové v roce 1990. Od roku 1993 pracovala v nemocniční lékárně jako lékárník – asistent, později se stala vedoucí lékárníci. Na této pozici je dodnes (118, s. 216 – 217; 232).

Lékárna v budově „M“ disponuje velkými prostory jak pro sklady, tak pro laboratoře. Kromě vydávání LP na lékařské předpisy a volný prodej léčiv a doplňků stravy pacientům, zásobuje lékárna lůžková oddělení a ambulance zdravotnického zařízení Nemocnice Třebíč. Tomu jsou uzpůsobené sklady pro „ústavní část“ (pro nemocnici) a „část veřejnou“ (přímo pro pacienty). Nezbytnou součástí je široký sortiment zdravotnických prostředků (PZT). Je zde realizována rozsáhlá příprava IPLP včetně sterilních lékových forem připravovaných v laminárním boxu. Laboratorní příprava se uskutečňuje ve třech místnostech. Laboratoř je vybavena rovněž praktickými přístroji na výrobu polotuhých IPLP (mastí, krémů a past), který pracuje s technologií Unguator.

Kromě vedoucího lékárníka je zde zaměstnán 1 klinický farmaceut, 4–5 lékárníků – asistentů a stejně tak farmaceutických asistentů. Oporou týmu je také sanitářka. Klinický farmaceut má k dispozici v lékárně vlastní kancelář, pravidelně dochází na oddělení nemocnice a zabývá se racionalizací farmakoterapie – tedy účinností, bezpečností a hospodárností užívání léčiv (232).

V interiéru ordinace převládají světlé barvy. Nábytek je bílo-oranžový. K dispozici jsou tři výdejní místa, přičemž nejsou rozlišena, zda se jedná o výdej na recept či bez receptu. Lékárna má otevřeno od pondělí do neděle, od 7:00 (o víkendu od 8:00) do 17. hodin. Zajišťuje také pohotovost během svátků (8:00 – 20:00). O víkendech a ve svátcích probíhá komunikace pacienta s lékárníkem přes pohotovostní výdejní okno (26; 232).

9.8.4. Lékárna Borovina

Adresa: Koželužská 292, Borovina, 674 01 Třebíč

Údaje o lékárně od 1. listopadu 2010:

Poskytovatel: **AMARLEX, s.r.o.**

Sídlo: Nárameč 148, 675 03 Nárameč

Vznik: 2004

Společníci: Mgr. Martin Hlávka (50%)
Ing. Alexej Benedek (50%)
od 27. 9. 2012 Mgr. Martin Hlávka (100%)

Jednatelé: Mgr. Martin Hlávka, Ing. Alexej Benedek,
od 27. 9. 2012 pouze Mgr. Hlávka (184)

Web: www.lekarnatrebic.cz

Rok	Název	Majitel	Vedoucí lékárník
1993 – 1998	Výdejna léků BOPO Lékárna Borovina	Informace nejisté	PhMr. Jiří Čapek Mgr. Hildegarda Ochranová
1998 – 1999	Dočasné uzavření lékárny		
1999 – 2007	Lékárna Borovina	Informace nejisté	Mgr. Hildegarda Ochranová
2008 – 2009	Informace nejisté		
2010 – 2011	Lékárna Borovina	AMARLEX, s.r.o.	PharmDr. Přemysl Císař, Ph.D.
2011 – 2012	Dočasné uzavření lékárny.		
2012 – 2015	Lékárna Borovina	AMARLEX, s.r.o.	PharmDr. Jiří Sedláček
2015 – 2018	Lékárna Borovina	AMARLEX, s.r.o.	PharmDr. Marcela Hlávková

Se zánikem Československé socialistické republiky výdejna léků v Borovině úplně nezanikla. V letech 1991 – 1992 je uvedena ve Farmaceutických přehledech jako Výdejna léků v závodech BOPO. Jako vedoucí lékárník zde pracoval PhMr. Jiří Čapek (128, s. 266).

Ani po roce 1993 důkazy neukazují další osudy výdejny v Borovině příliš jasně. V publikaci FARMACIE V ČR '95 se ještě objevuje jako Výdejna léků BOPO, jejíž vedoucím byl i nadále PhMr. Jiří Čapek (129, s. 247). Dá se tedy předpokládat, že výdejna přečkala všechny politické změny a fungovala nadále. Nestátní lékárenské zařízení základního typu a nikoliv pouze odloučené oddělení výdeje léčiv (OOVL) na ulici Koželužské v areálu Borovina vzniklo v roce 1996. Informuje o tom pan Jiří Joura ve své publikaci o Třebíči (13, s. 65). Jako vedoucí lékárník působil patrně PhMr. Jiří Čapek (130, s. 219). Kdy byla lékárna zprivatizována a kdo se o to přičinil, pro mě zůstává s otazníkem. Vzhledem k věku pana magistra Čapka (nar. 1924) nepředpokládám, že by lékárnou zprivatizoval on sám. Je také možné, informace pana Joury není zcela přesná a soukromá lékárna v Borovině vznikla později.

V březnu 1998 bylo uděleno osvědčení ČLnK k výkonu soukromé lékárenské praxe Mgr. Hildegardě Ochránové. Toto osvědčení v Lékárně Borovina bylo zrušeno ještě v září toho roku s informací, že lékárna byla dočasně uzavřena. Mgr. Ochránová přešla dle informací ČLnK do Lékárny Evropa (97, s. 7). Lékárna se znovu otevřela v prvním čtvrtletí roku 1999 s návratem Mgr. Hildegardy Ochránové, která působilá na pozici vedoucího lékárníka až do roku 2007 (104, s. 6). Možnost, že by byla Mgr. Ochránová zároveň majitelkou lékárny bych vyloučila, zvláště když přešla do pracovního poměru k jinému zaměstnavateli a borovinská lékárna byla mezitím uzavřena. Ve Farmaceutických ročenkách z let 2000 a 2001, jsou údaje týkající se vlastnictví lékárny včetně identifikačního čísla osoby (IČO) vynechány a nevyplněny (118, s. 218 – 219; 119, s. 214 – 215). Lékárnu na ulici Koželužská č. p. 292 bychom našli v Adresáři zdravotnických zařízení v ČR v roce 2007 a v 2008. V roce 2009 již není v adresáři zahrnuta (77, s. 71; 78, s. 74).

Po rozhovoru se současnými majiteli se mi podařilo zjistit, že lékárna ve vlastnictví společnosti Amarlex, s.r.o., která mimo jiné vlastní velkomeziříčskou lékárnou v Domě zdraví, byla otevřena 1. listopadu 2010. Vedoucím lékárníkem v nové Lékárně Borovina se stal PharmDr. Přemysl Císař, Ph.D., kterého dnes můžeme potkat v Lékárně Modřínová v Třebíči. PharmDr. Císař lékárnou opustil v listopadu 2011. Lékárna Borovina byla pro nedostatek personálu 30. listopadu uzavřena. Znovuotevřena byla 1. září 2012. Funkci vedoucího lékárníka zastával PharmDr. Jiří Sedláček. Od poloviny roku 2015 je odborným zástupcem a vedoucím

lékárníkem PharmDr. Marcela Hlávková, manželka Mgr. Hlávky, majitele a jednatele společnosti Amarlex, s.r.o. (228).

PharmDr. Hlávková vystudovala Farmaceutickou fakultu v Hradci Králové, obor Klinická farmacie. Promovala v roce 1988. Jako všichni farmaceuti se také musí neustále vzdělávat. Ke správnému chodu rodinného podniku a ke spokojenosti pacientů absolvovala garantované kurzy České lékárnické komory a ve své lékárně poskytuje odborné poradenství v odvykání kouření a hojení ran (158). Manželé Hlávkovi rovněž provozovali až do roku 2017 e-shop, který mimo jiné nabízel vyzvednutí produktů v lékárně bez placení poštovného a s potřebnou informací pro pacienta o správném užívání léčivého přípravku či doplňku stravy. Lékárna Borovina je stejně jako Lékárna Dům zdraví členem sdružení Moje lékárna a přichází s různými výhodnými nabídkami pro pacienty (228).

9.8.5. Lékárna Vltavínská

Adresa: Vltavínská 1289, Horka-Domky, 674 01 Třebíč

Poskytovatel: **1. Mgr. Libuše Orálková**
Mgr. Helena Hoblová
sdružení fyzických osob

2. Lékárna Vltavínská, s.r.o.

Vznik: 2005

Zánik: 2017

Společnice: Mgr. Helena Hoblová (50%)
Mgr. Libuše Orálková (50%)

3. Vltavínská, s.r.o.

Vznik: 2017

Společníci: Ing Pavel Hobl (25%)
Martin Hobl (25%)
Mgr. Lenka Sobotková (25%)
Ing. Jakub Orálek (25%)

Sídlo: Bucharova 1314/8, Stodůlky, 158 00 Praha 5

Jednatelky: Mgr. Helena Hoblová, Mgr. Libuše Orálková (200)

Webové stránky: www.lekarna-vltavinska.cz
www.vsezlekarny.cz

Rok	Název	Majitel	Vedoucí lékárník
1993 – ?	Lékárna Vltavínská	Mgr. Libuše Orálková Mgr. Helena Hoblová	Mgr. Helena Hoblová
? – 2018	Lékárna Vltavínská	Lékárna Vltavínská, s.r.o. Vltavínská, s.r.o.	Mgr. Helena Hoblová

Lékárna na poliklinice na Vltavínské ulici funguje nepřetržitě od roku 1980 (13, s. 65). V rámci velké privatizace odkoupila komplex budov polikliniky v polovině roku 1996 společnost Lékařský dům, spol. s r. o. Tato společnost je vlastněna 26 lékaři, přičemž chod společnosti řídí jednatelé a manažer (210).

Lékárnu pak zprivatizovaly z Fondu národního majetku společnosti Mgr. Helena Hoblová a Mgr. Libuše Orálková, které zde v roce 1993 otevřely soukromou lékárnou. Vlastníkem bylo tedy sdružení fyzických osob (118, s. 216 – 217). Dodnes dohlíží na správné fungování lékárny jako jednatele společnosti, která vznikla později. Jako vedoucí lékárny působí od roku 1993 Mgr. Hoblová.

V souvislosti s lékárnou Vltavínská se objevují v obchodním rejstříku Ministerstva spravedlnosti dvě společnosti. Společnost s ručením omezeným Lékárna Vltavínská, která vznikla v roce 2005, a společnost Vltavínská s.r.o., která nahradila dosavadní společnost od roku 2017. Odkdy přesně je lékárna provozována pod těmito společnostmi, nemůžu bez konzultace s majiteli říci, protože společnost provozuje kromě kamenné lékárny také e-shop. Nicméně dle Časopisu českých lékárníků udělila ČLnK začátkem roku 2010 nové osvědčení k výkonu soukromé lékařské praxe Mgr. Heleně Hoblové, jejímž poskytovatelem byla společnost Lékárna Vltavínská, s.r.o. (110, s. 8, 10).

E-shop www.vsezlekarny.cz provozovaný společností Vltavínská, s.r.o. je registrovaný u Státního ústavu pro kontrolu léčiv. Provoz internetové lékárny zajišťuje kamenná lékárna na Vltavínské. Kromě doručení zásilky Českou poštou či kurýrem je zde možnost osobního vyzvednutí v Lékárně Vltavínská, v Lékárně BENU v obchodním centru Albert a v Lékárně BENU Hájek (204).

Lékárna disponuje osmi výdejními místy. Je rozlišen výdej na recept a výdej bez receptu. Dne 7. března 2018 byl v lékárně instalován vyvolávací systém. Pacienti nemusí čekat ve frontě, ale mohou si zpříjemnit čekání a posadit se v „čekárně“ nebo se mohou věnovat výběru dalších produktů ze sortimentu, který je v lékárně volně vystaven. Oficína lékárny je prostorná a moderně zařízená v barvách bílé a tmavě modré.

Lékárna vydává léčivé přípravky na lékařský předpis a samozřejmě také volně prodejná léčiva. Připravují se zde nejrůznější formy IPLP. Dále lékárna nabízí zdravotní obuv, včetně obuvi pro diabetiky a léčebnou kosmetiku různých značek. V sortimentu jsou i bezlepkové potraviny a dětská výživa. Pro děti je zde instalován dětský koutek, pro dospělé pak kromě stolu s židlemi ke zkrácení čekání také automat na kávu umístěný u dveří rozlehlé lékárny (208).

9.8.6. Lékárna na poliklinice Hájek

Adresa: Jelínkova 1116/41, Nové Dvory, 674 01 Třebíč
Poskytovatel: **REMEDIUM, spol. s r.o.**
Sídlo: Jelínkova 1116/41, 674 01 Třebíč
Vznik: 1992
Společnice: PharmDr. Lenka Korotvičková (50%)
Mgr. Zdeňka Kaniová (50%)
od 28. února 2014 PharmDr. Korotvičková (100%)
Jednatelky: PharmDr. Lenka Korotvičková, Mgr. Zdeňka Kaniová
(do 28. února 2014) (197)
Web: www.lekarnanahajku.cz

Rok	Název	Majitel	Vedoucí lékárník
1993 – 2013	Lékárna Remedium	REMEDIUM, spol. s r.o.	Mgr. Zdeňka Kaniová
2014 – 2018	Lékárna Na Hájku	REMEDIUM, spol. s r.o.	PharmDr. Lenka Korotvičková

Společnost s ručením omezeným, Remedium, vznikla zápisem do obchodního rejstříku 26. listopadu 1992. Společníci a zároveň jednatelkami společnosti byly v době jejího vzniku PharmDr. Lenka Korotvičková a Mgr. Zdeňka Kaniová. Obě jsou to farmaceutky. Mgr. Kaniová promovala v roce 1972 na Farmaceutické fakultě Univerzity Komenského v Bratislavě, PharmDr. Korotvičková absolvovala Farmaceutickou fakultu Univerzity Karlovy a promovala v roce 1982 (224; 227). Mgr. Kaniová působila v lékárně též jako vedoucí a to ještě před vznikem společnosti, od jejího otevření v roce 1988 (128, s. 267).

Lékárna s novým vedením a novým jménem „Lékárna Remedium“ fungovala od 8. listopadu 1993 (118, s. 214 – 215). V roce 1993 byly společníci ještě v pronájmu u Lékárenské služby. V pronájmu bylo též zařízení lékárny. Zásoby však musely odkoupit, splácely je proto v pravidelných splátkách.

Na základě kupní smlouvy s Fondem národního majetku v rámci velké privatizace odkoupila společnost v roce 1996 nemovitost, ve které se lékárna nacházela. Společnost se stala rovněž majitelem vnitřního vybavení.

Od převodu majetku na nové vlastníky, čekalo prostory, v nichž byla lékárna umístěna, několik rekonstrukcí. Během první rekonstrukce došlo k vybourání příčky mezi čekárnou a pracovištěm farmaceuta. Bylo též odstraněno výdejní okno. Následně byl hnědý původní nábytek nahrazen novým moderním zařízením bílé barvy. Oficína byla otevřená pacientovi, podél stěny byly umístěny vitríny s volně prodejným sortimentem. Další rekonstrukcí byla oficína ještě více rozšířena a nábytek byl přeuspořádán a doplněn do dnešní podoby. Oficína je opravdu prostorná a díky velkým oknům příjemně prosvětlená. Interiér je bílé barvy se zelenými prvky, které mimo jiné upozorňují na sdružení Alphega, jehož je lékárna členem. V oficíně jsou dvě výdejní místa, přičemž jedno je označeno k výdeji na recept, druhé pak k výdeji bez receptu (227).

V přípravě se v 90. letech připravovalo kromě běžných polotuhých lékových forem, jako jsou masti a krémy, také čípky, vaginální globule i tekuté pudry. Laboratoř byla vybavena laminárním boxem, ve kterém se připravovaly sterilní lékové formy, převážně oční kapky. V lékárně se míchaly také čajové směsi. Dnes již přípravy individuálně připravovaných léčivých přípravků výrazně ubylo, ale personál lékárny se nadále laboratorní přípravě věnuje a stále aktivně připravuje.

V únoru roku 2014 proběhly ve společnosti Remedium, spol. s r.o. změny ve vlastnictví. PharmDr. Korotvičková vyplatila svoji společnici a stala se tak samostatnou majitelkou a jednatelkou společnosti. V lékárně působila také jako vedoucí lékárník a odborný zástupce.

K datu 28. února 2014 bylo v obchodním rejstříku změněno sídlo společnosti, a to z Jelínkova 991 na Jelínkova 1116/41. K žádnému stěhování ale nedošlo, dům byl pouze „přečíslován“.

V průběhu času došlo také ke změně v názvu lékárny. Lékárna Remedium byla přejmenovaná na Lékárnu Na Hájku. V současnosti jsou v lékárně zaměstnáni kromě vedoucí lékárnice a majitelky v jedné osobě 4 lékárníci – asistenti, 2 farmaceutičtí asistenti a 1 sanitářka (227).

Lékárna kromě běžného sortimentu léčivých přípravků, doplňků stravy podporujících zdravý životní styl a kosmetiky disponuje také velkým výběrem

zdravotní obuvi. K dispozici je dále rozšířený sortiment pro matku a dítě. Pro děti je zde instalován dětský koutek, aby si mohly zkrátit čekání na rodiče. Produkty jsou přehledně rozděleny do jednotlivých kategorií dle pravidel merchandisingu. Každý měsíc jsou pro pacienty a klienty k dispozici výhodné nabídky v tištěném letáku. V Lékárně Na Hájku je otevřeno od pondělí do pátku od 7:00 do 18:00, v sobotu je otevírací doba zkrácená od 8:00 do 12:00.

9.8.7. Lékárna Evropa

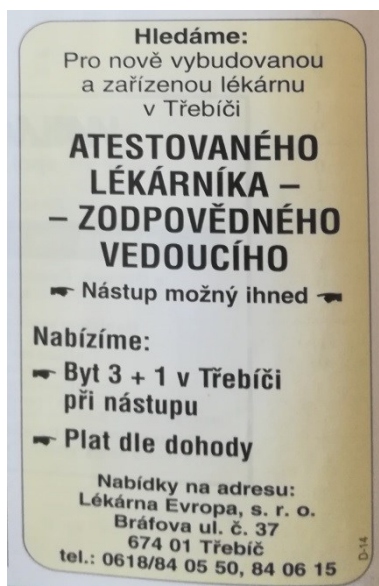
Adresa: Bráfova 37, Horka-Domky, 674 01 Třebíč
Poskytovatel: **Lékárna Evropa, společnost s ručením omezeným**
Sídlo: Bráfova 37, 674 01 Třebíč
Vznik: 1993
Zánik: 2006 (190)

Rok	Název	Majitel	Vedoucí lékárník
1993 – 1998	Lékárna Evropa	Lékárna Evropa, společnost s ručením omezeným	PharmDr. Milan Koželuha
1998 – 1999	Lékárna Evropa	Lékárna Evropa, společnost s ručením omezeným	Mgr. Hildegarda Ochránová
1999 - 2000	Lékárna Evropa	Lékárna Evropa, společnost s ručením omezeným	Mgr. Veronika Neradová
2001 – 2009?	Lékárna Evropa	Lékárna Evropa, společnost s ručením omezeným	Mgr. Eva Dobrovolná

Lékárna Evropa byla otevřena jako sedmá lékárna v Třebíči. Nacházela se v místní části Horka – Domky na rušné Bráfově třídě nedaleko nemocnice a ústavní lékárny. Tato lékárna základního typu byla otevřena v roce 1993. Dnes již na této adrese nefunguje. Vedoucím lékárníkem, který byl rovněž jedním ze společníků a jednatelů společnosti, se stal PharmDr. Milan Koželuha (96, s. 7; 190). Lékárnu vedl do roku 1998.

V roce 1998 byl v Časopise českých lékárníků otištěn inzerát, který sděloval, že Lékárna Evropa hledala vedoucího lékárníka. Na místo PharmDr. Koželuchy nastoupila na určitý čas Mgr. Hildegarda Ochránová, která sem přešla z Lékárny Borovina (96, s. 7; 97, s. 6). Již začátkem roku 1999 byla přijata na pozici vedoucí Mgr. Veronika Neradová, která zde působila patrně ještě v roce 2000 (98, s. 7; 118, s. 216 – 217). V roce 2001 bylo uděleno Osvědčení k výkonu soukromé lékařské praxe ČLnK Mgr. Evě Dobrovolné, která zde pracovala jako vedoucí patrně až do uzavření lékárny. Společnost zanikla a byla vymazána z obchodního rejstříku

dnem 4. května 2006. Je možné, že lékárna působila dále pod hlavičkou jiné společnosti, nebo ji vlastnila fyzická osoba. Poslední dostupná zpráva o lékárně je z května roku 2009, kdy bylo zrušeno osvědčení ČlnK Mgr. Dobrovolné (107, s. 8). V roce 2009 lékárnu Evropa zachycuje Adresář zdravotnických zařízení, v roce 2010 již není mezi Zařízení lékárenské péče zařazena. Můžeme z toho usoudit, že rok 2009 byl skutečně posledním rokem jejího provozu (79, s. 75; 190).

Obr. 23: Inzerát Lékárny Evropa (1998). Časopis českých lékárníků 1/1998

9.8.8. Lékárna Na Stařečce

Adresa: V. Nezvala 48, Stařečka, 674 01 Třebíč

Poskytovatel: **RNDr. Milan Nestrojil**

fyzická osoba

Rok	Název	Majitel	Vedoucí lékárník
1995 – 2005	Lékárna Na Stařečce	RNDr. Milan Nestrojil	RNDr. Milan Nestrojil

Lékárna základního typu Na Stařečce byla založena RNDr. Milanem Nestrojilem v roce 1995. V této části Třebíče lékárna existovala již dříve, a to v letech 1927 až 1964. RNDr. Nestrojil se narodil v roce 1947. V roce 1971 absolvoval Farmaceutickou fakultu Univerzity Komenského v Bratislavě jako magistr farmacie, o rok později pak získal titul doktora přírodních věd. Kromě své profese se věnuje výtvarné tvorbě, je malířem a grafikem (236).

Ve své lékárně působil též jako vedoucí lékárník. V minulosti pracoval jako vedoucí lékárník v lékárně na poliklinice Vltavínské. Kromě lékárny v Třebíči vlastnil Odloučené oddělení výdeje léčiv (OOVL) Na Stařečce v nedaleké Vladislavi (118, s. 218 – 219). Lékárnu na této adrese provozoval do roku 2005. Dnes se v těchto místech nachází kavárna s čajovnou. Ještě tentýž rok si RNDr. Nestrojil otevřel lékárnu U sv. Martina v centru města na ulici Hasskova (75, s. 68; 76, s. 71).

9.8.9. Magistra Lékárna Bellis

Adresa: Jihlavská brána 10, Vnitřní Město, 674 01 Třebíč
Poskytovatel: **1. PharmDr. Eva Salačová**
fyzická osoba
Poskytovatel: **2. MAGISTRA, a.s.**
Sídlo: Karlovo náměstí 317, Nové Město, 120 00 Praha 2
Vznik: 2011 (194)
Web: www.magistra.cz

Rok	Název	Majitel	Vedoucí lékárník
1996 – 2014	Lékárna Bellis	PharmDr. Eva Salačová	PharmDr. Eva Salačová
2014 – 2017	Magistra Lékárna Bellis	MAGISTRA, a.s.	PharmDr. Eva Salačová
2018	Magistra Lékárna Bellis	MAGISTRA, a.s.	Mgr. Zdeněk Králíček

Lékárna Bellis na Jihlavské bráně byla otevřena 1. října 1996 (118, s. 216 – 217). Majitelkou a zakladatelkou nové lékárny v Třebíči se stala PharmDr. Eva Salačová. V lékárně působila rovněž jako vedoucí. Na podzim roku 2014 došlo ke změně vlastnictví lékárny, byla prodána dosavadní majitelkou akciové společnosti Magistra. PharmDr. Salačová působila jako vedoucí až do konce roku 2017. Se začátkem nového roku na tuto pozici nastoupil Mgr. Zdeněk Králíček. Odborným zástupcem je od změny vlastníka lékárny PharmDr. Eva Bah.

Jedná se o lékárnu základního typu. V lékárně je v současnosti zaměstnáno kromě vedoucího lékárníka, jeden lékárník – asistent a jeden farmaceutický laborant. V době otevření lékárny se připravovaly nejrůznější druhy magistraliter léčivých přípravků, včetně sterilních lékových forem. Množství IPLP však významně pokleslo, sterilní IPLP už se v lékárně nepřipravují vůbec.

Interiér lékárny se od doby svého otevření již významně neměnil. V interiéru dominují světlé barvy, tóra je mírně stočená do oblouku. Výdejní místa jsou dvě, přičemž není rozlišeno, zda se jedná o výdej na recept či o volný prodej. Lékárna

disponuje širokým sortimentem léčivých přípravků, doplňků stravy i kosmetiky. Volně prodejný sortiment je umístěn převážně za tárou v přehledně označených regálech. Kosmetika je pak uložena v oficíně ve vitrínách.

Lékárna je členem sdružení Magistra, resp. jde přímo o lékárnu v majetku akciové společnosti. Z toho plynou měsíční výhodné akce pro pacienty a klienty v tištěném letáku a možnost využití výhod zákaznické „Magistra karty“. V lékárně je otevřeno v pracovní dny od 7:30 do 17:00, v sobotu je pak pracovní doba zkrácená (230).

9.8.10. Lékárna Modřínová

Adresa: Modřínová 356, Nové Město, 674 01 Třebíč

Poskytovatel: **1. REMEDIUM, spol. s r.o.**

Sídlo: Jelínkova 1116/41, 674 01 Třebíč

Vznik: 1992

Společnice: PharmDr. Lenka Korotvičková (50%)
Mgr. Zdeňka Kaniová (50%)
od 28. února 2014 PharmDr. Korotvičková (100%)

Jednatelky: PharmDr. Lenka Korotvičková, Mgr. Zdeňka Kaniová
(do 28. února 2014) (197)

Poskytovatel: **2. Lékárna Modřínová, spol. s r. o.**

Sídlo: Modřínová 356, 674 01 Třebíč

Vznik: 2001

Společník: Ing. Zdeněk Korotvička (100%)

Jednatel: Ing. Zdeněk Korotvička (191)

Web: www.lekarna-modrinova.cz

Rok	Název	Majitel	Vedoucí lékárník
1999 – 2001	Lékárna Modřínová	REMEDIUM, spol. s r.o.	PharmDr. Lenka Korotvičková
2001 – 2004	Lékárna Modřínová	Lékárna Modřínová, spol. s r.o.	Mgr. Jindřiška Chocholoušová
2004 – 2011	Lékárna Modřínová	Lékárna Modřínová, spol. s r.o.	PharmDr. Bohumil Pavlík
2011 – 2018	Lékárna Modřínová	Lékárna Modřínová, spol. s r.o.	PharmDr. Přemysl Císař, Ph.D.

Lékárna Modřínová byla otevřena v září roku 1999 jako pobočka lékárny Remedium v Třebíči, v místní části Nové Město (227). Jedná se o lékárnou základního typu. PharmDr. Lenka Korotvičková působila jako vedoucí v lékárně až do roku 2001, kdy funkci převzala Mgr. Jindřiška Chocholoušová (99, s. 9; 119, s. 214 – 215). Mgr. Chocholoušová pracovala v lékárně do roku 2004. Po ní na toto místo

nastoupil PharmDr. Bohumil Pavlík (102, s. 7; 227) Od roku 2011 vede lékárnu PharmDr. Přemysl Císař, Ph.D., který je zároveň předsedou Okresního sdružení lékárníků Třebíč (227).

PharmDr. Přemysl Císař, Ph.D. vystudoval Farmaceutickou fakultu Univerzity Karlovy v Hradci Králové. Promoval v roce 2002. Titul Ph.D. získal na Katedře farmaceutické chemie a kontroly léčiv. Má za sebou bohaté profesní zkušenosti. Po studiích na Farmaceutické fakultě pracoval v nemocniční lékárně v Benešově u Prahy a poté odešel za prací do Prahy (110, s. 5; 229). V Třebíči pracoval rok na pozici vedoucího v Lékárně Borovina, až ho kroky zavedly na Modřínovou, kde od roku 2011 spravuje lékárnou.

Lékárna je vybavena světle hnědým nábytkem. Volně prodejný sortiment je umístěn v regálech a vitrínách, které jsou přehledně označeny podle problému, k jehož řešení jsou produkty určeny. Kromě běžně dostupných léčivých přípravků a doplňků stravy podporujících zdravý životní styl, je k dispozici také kosmetika. Našli bychom zde rovněž produkty zdravé výživy. Personál lékárny provádí odbornou expedici u dvou výdejních míst, která jsou rozlišena pro výdej na recept a na volný prodej. Stejně jako Lékárna Na Hájku je i Lékárna Modřínová členem sdružení Alphega (227; 229).

9.8.11. Lékárna na ulici Znojemská

Adresa: Znojemská 1359, Horka-Domky, 674 01 Třebíč

Poskytovatel: **1. CONCORDIANA s r.o.**

Vznik: 1997

Zánik: 2008, pod IČ dnes BioWorld CZ s.r.o. (185)

Adresa: Znojemská 863/1, Znojemská 1383, Horka-Domky, 674 01 Třebíč

Poskytovatel: **2. HELIOS PHARMA s.r.o.**

Sídlo: Vltavínská 1289/10, 674 01 Třebíč

Vznik: 2005

Společnice: Mgr. Libuše Orálková (50%)

Mgr. Helena Hoblová (50%)

Jednatelé: Mgr. Libuše Orálková, Mgr. Helena Hoblová, Ing. Pavel Hobl (189)

Web: www.benu.cz

Rok	Název	Majitel	Vedoucí lékárník
2004 – 2007	Lékárna v Hypernově Znojemská 1359	CONCORDIANA s r.o.	PharmDr. Eva Trojanová
2008 – 2009	Lékárna Helios Znojemská 863/1	HELIOS PHARMA s r.o.	PharmDr. Eva Trojanová
2009 – 2015	Lékárna Helios Znojemská 863/1	HELIOS PHARMA s r.o.	PharmDr. Pavlína Cíchová
2015 - 2018	Lékárna BENU Znojemská 863/1 Znojemská 1383	HELIOS PHARMA s r.o.	PharmDr. Pavlína Cíchová

Lékárna v Hypernově byla schválena Státním ústavem pro kontrolu léčiv ve druhém čtvrtletí roku 2004 na adrese Znojemská 1359 v obchodním domě Hypernova. Jejím majitelem byla společnost CONCORDIANA s.r.o. Jako vedoucí lékárny zde pracovala PharmDr. Eva Trojanová (101, s. 7; 141, s. 37; 185).

Hypernova ukončila svůj provoz v září 2008, lékárna v těchto prostorech tudíž nemohla dále fungovat. V těchto místech dnes stojí Mountfield (164).

Ve čtvrtém čtvrtletí roku 2007 Státní ústav pro kontrolu léčiv schválil otevření nové lékárny na ulici Znojemská č. p. 863/1 (143, s. 37). Lékárna se stěhovala jen v rámci ulice, avšak již s novým jménem „Lékárna Helios“ a majitelem, kterým je od té doby společnost HELIOS PHARMA s.r.o. Vedoucí lékárníci byla i nadále PharmDr. Eva Trojanová. V roce 2009 funkci převzala Mgr. Pavlína Cíhová, která je absolventkou Farmaceutické fakulty Univerzity Karlovy, jejíž studium zakončila v roce 1998 získáním titulu magistra farmacie. Mgr. Cíhová vede lékárnu dodnes (108, s. 8 – 9; 202).

Lékárna se nacházela v obchodním domě Interspar, který později nahradil HyperAlbert. Dnes nese obchodní centrum název Albert. Časopis českých lékárníků zaznamenal na svých stranách udělené osvědčení Českou lékárnickou komorou v květnu 2017 Mgr. Pavlíně Cíhové pro lékárnou na adrese Znojemská 1383. Neuvádí, že by došlo k otevření nové lékárny. O otevření nové lékárny na této ulici ve vlastnictví společnosti HELIOS PHARMA s.r.o. neinformuje ani Věstník vydávaný Státním ústavem pro kontrolu léčiv. Je možné, že během rekonstrukcí obchodního centra došlo pouze k přečíslování budovy (115, s. 14).

Od října roku 2015 je lékárna ve vlastnictví HELIOS PHARMA s.r.o. provozována sdružením lékáren BENU, lékárnou bychom mohli nazvat jako franchisu (208). To se odráží v zelenobílém interiéru, který je pro lékárny BENU typický. Lékárna je klasického supermarketového rázu, jsou k dispozici dvě výdejní místa rozlišená pro volný prodej a pro výdej na recept. I zde mohou pacienti a zákazníci využívat letákových nabídek BENU lékáren a jejich lékové BENU karty. Lékárna má otevřeno v pracovní dny od 8:00 do 20:00, v sobotu a v neděli je otevírací doba zkrácená do 19:00. Svým celotýdenním provozem zajišťuje také pohotovost ve městě.

9.8.12. Lékárna u sv. Martina

Adresa: Hasskova 93/20, Vnitřní Město, 674 01 Třebíč
Poskytovatel: **Lékárna u sv. Martina s.r.o.**
Sídlo: Hasskova 93/20, 674 01 Třebíč
Společníci: RNDr. Milan Nestrojil (50%)
Helena Nestrojilová
Jednatelé: RNDr. Milan Nestrojil, Helena Nestrojilová
Vznik: 2005

Rok	Název	Majitel	Vedoucí lékárník
2005 – 2018	Lékárna u sv. Martina	Lékárna u sv. Martina, s.r.o.	RNDr. Milan Nestrojil

Lékárna u sv. Martina je v pořadí již dvanáctou lékárnou v Třebíči. Je to lékárna základního typu. Nachází se v centru města v těsné blízkosti kostela sv. Martina. Nedaleko mají své stanoviště lékárny Medicamen a Magistra Lékárna Bellis. Lékárna byla založena v roce 2005, když sem RNDr. Nestrojil přestěhoval svoji lékárnu z ulice V. Nezvala. I Lékárnu U sv. Martina vedl sám.

Ačkoliv jde o poměrně novou lékárnu, exteriér i interiér je tradiční a doplňuje tak historickou atmosféru ulice kolem kostela. Lékárna je vybavena nábytkem černé a vínové barvy, interiér doplňuje elegantní černobílá šachovnicová dlažba. Výdejní místa jsou v oficíně dvě a nejsou rozlišena pro výdej na recept a pro volný prodej. Dle slov RNDr. Nestrojila je plánováno ukončení provozu lékárny koncem června roku 2018 kvůli ekonomicky nerentabilnímu provozu vzhledem ke konkurenci a vysokému počtu lékáren ve městě (236).

9.8.13. Lékárna na ulici Spojovací

Adresa: Spojovací 1345, Střítež, 674 01 Třebíč

Poskytovatel: **1. Eurolékárna s r.o.**

Vznik: 2004

Zánik: 2009

Poskytovatel: **2. Sololékárna s.r.o.**

Vznik: 2009

Zánik: 2014

Poskytovatel: **3. Novopharm s.r.o.**

Vznik: 1999

Zánik: 2014 (188)

Poskytovatel: **4. NL2014 s.r.o.**

Vznik: 2014

Zánik: 2015 (195)

Poskytovatel: **5. ČESKÁ LÉKÁRNA HOLDING, a.s.**

Sídlo: Nové sady 996/25, Staré Brno, 602 00 Brno

Vznik: 2009 (187)

Web: www.drmax.cz

Rok	Název	Majitel	Vedoucí lékárník
2009	Eurolékárna Třebíč	Eurolékárna s.r.o.	Mgr. Božena Krčálová
2009	Sololékárna Třebíč	Sololékárna s.r.o.	Mgr. Božena Krčálová
2009 – 2010	Novolékárna Třebíč	Novopharm s.r.o.	Mgr. Radek Diviš
2010 – 2012	Novolékárna Třebíč	Novopharm s.r.o.	PharmDr. Juraj Matiaš
2012 – 2014	Novolékárna Třebíč	Novopharm s.r.o.	Mgr. Richard Prokeš
2014 – 2015	Novolékárna Třebíč	NL2014, s.r.o.	Mgr. Richard Prokeš

2015 – 2016	Dr.Max Lékárna Třebíč	ČESKÁ LÉKÁRNA HOLDING, a.s.	Mgr. Richard Prokeš
2016	Dr.Max Lékárna Třebíč	ČESKÁ LÉKÁRNA HOLDING, a.s.	Mgr. Jana Prokešová
2016 – 2018	Dr.Max Lékárna Třebíč	ČESKÁ LÉKÁRNA HOLDING, a.s.	Mgr. Naděžda Příbylová

Lékárna s názvem Eurolékárna byla na ulici Spojovací otevřena začátkem roku 2009. Vedoucí lékárníci této nové lékárny se stala Mgr. Božena Krčálová (106, s. 9). Lékárnu vlastnila společnost litevského řetězce Eurolékárna s.r.o., která se během roku 2009 přetransformovala na Sololékárna s.r.o.

Na základě smlouvy ze dne 21. září 2009 mezi společnostmi Sololékárna s.r.o. a Novopharm s.r.o., prodala společnost Sololékárna s.r.o. část svého podniku, 15 lékáren, mezi nimiž byla také Sololékárna Třebíč na ulici Spojovací (188).

Lékárnu nového jména Novolékárna Třebíč společnosti Novopharm vedl Mgr. Radek Diviš (109, s. 8). V roce 2010 na jeho místo nastoupil PharmDr. Juraj Mariaš, který zde působil do roku 2012 (110, s. 9; 111, s. 8). Od roku 2012 působil ve funkci vedoucího lékárníka Mgr. Richard Prokeš (111, s. 9).

Lékárnu čekaly další změny. Internetový server Apatykář® informoval na podzim roku 2014 o záměru ČESKÉ LÉKÁRNY HOLDING, a.s. (ČLH) převzít síť Novolékárna (166). Dnem 31. října 2015 zanikla společnost NL2014, s.r.o., na kterou se mezitím přetransformovala Novopharm s.r.o., sloučením se společností ČLH (195). Mgr. Richard Prokeš zůstal ve funkci vedoucího lékárníka. Lékárnu s přechodem pod řetězec Dr.Max čekala rekonstrukce a sjednocení interiéru podle konceptu značky Dr.Max. Část roku 2016 působila jako vedoucí lékárny Mgr. Jana Prokešová a v druhé polovině roku nastoupila na tuto funkci Mgr. Naděžda Příbylová (144, s. 12). Mgr. Příbylová se zapojila do garantovaných programů České lékárnické komory Podpora ve snižování hmotnosti a Screening diabetu a péče o diabetické pacienty. V lékárně mj. poskytuje poradenství i v těchto oblastech. (158)

Lékárna se nachází v obchodním centru Kaufland v místní části Třebíče Střítež, který se nachází v nákupní zóně STOP SHOP. Jde o lékárnu základního typu. Lékárna má supermarketový ráz, v interiéru dominují „barvy Dr.Max“, tedy bílá, zelená a červená. Výdejní místa jsou rozlišena pro výdej na recept a výdej bez

receptu. Lékárna má otevřeno každý den od 8:00 – 20:00, o víkendu a ve večerních hodinách zajišťuje případnou pohotovost. Lékárna disponuje širokým sortimentem léčivých přípravků a doplňků stravy, včetně produktů privátní značky Dr.Max. V případě přípravy složitějších léčivých přípravků ze surovin, která nemá lékárna na skladě, zajistí jejich přípravu v centrální laboratoř (212).

9.8.14. Lékárna Hájek

Adresa: M. Majerové 900, Nové Dvory, 674 01 Třebíč
Poskytovatel: **1. M900 PHARMA, spol. s r.o.**
Sídlo: Na Příkopě 958/25, Staré Město, 110 00 Praha 1
Vznik: 2012
Společník: ZAME utilities, a.s. (100%)
Jednatel: Ing. Pavel Hobl (193)
Web: www.benu.cz

Rok	Název	Majitel	Vedoucí lékárník
2012 – 2015	Lékárna Hájek	M900 PHARMA, spol. s r.o.	PharmDr. Miloslav Vrzal
2015 – 2018	Lékárna BENU Třebíč, Hájek	M900 PHARMA, spol. s r.o.	PharmDr. Miloslav Vrzal.

Druhou lékárnou v Nových Dvorech v Třebíči je Lékárna Hájek. Byla schválena Státním ústavem pro kontrolu léčiv a otevřena v prvním čtvrtletí roku 2012 (181, s. 23). Osvědčení k výkonu soukromé lékařské praxe pro tuto lékárnou bylo uděleno PharmDr. Miloslavovi Vrzalovi, který je vedoucím lékárníkem dodnes. PharmDr. Vrzal je absolventem Farmaceutické fakulty v Hradci Králové, diplomu byl udělen v roce 1988. Lékárna je majetkem společnosti s ručením omezeným M900 PHARMA. Je patrná podobnost mezi názvem společnosti a adresou, na níž se lékárna nachází.

Lékárna prošla na podzim roku 2015 zásadní změnou. Zapojila se do projektu BENU a stala se franchisou této společnosti. S tím bylo spojeno přijetí nového konceptu, včetně jednotného interiéru BENU lékáren v zelenobílé barvě. Pacienti a klienti mohou využívat stejných výhod, jaké jsou jim nabízeny v klasických BENU lékárnách v majetku společnosti PHOENIX lékařský velkoobchod, s.r.o., např. letákové akce, či BENU lékovou kartu. V lékárně jsou k dispozici dvě výdejní místa rozlišená pro výdej na recept a bez receptu. Lékárna má otevřeno od pondělí do pátku od 7:30 do 18:00 (202).

9.8.15. Dr.Max Lékárna v ulici Brněnská

Adresa: Brněnská 360, Nové Město, 674 01 Třebíč

Poskytovatel: **1. Česká lékárna, a.s.**

Sídlo: Palackého třída 105, 612 00 Brno

Vznik: 2000

Zánik: 2013 (186)

2. ČESKÁ LÉKÁRNA HOLDING, a.s.

Sídlo: Nové sady 996/25, Staré Brno, 602 00 Brno

Vznik: 2009 (187)

Web: www.drmax.cz

Rok	Název	Majitel	Vedoucí lékárník
2012 – 2013	Lékárna Dr.Max	Česká lékárna, a.s.	PharmDr. Bohumil Pavlík
2013 – 2016	Lékárna Dr.Max	ČESKÁ LÉKÁRNA HOLDING, a.s.	PharmDr. Bohumil Pavlík
2016 – 2017	Lékárna Dr.Max	ČESKÁ LÉKÁRNA HOLDING, a.s.	Mgr. Jana Prokešová
2017 – 2018	Lékárna Dr.Max	ČESKÁ LÉKÁRNA HOLDING, a.s.	Mgr. Ludmila Havelková

Lékárna Dr.Max v ulici Brněnská se nachází v obchodním centru Kaufland v Třebíči, v místní části Nové Město. Jedná se o lékárnou základního typu. Držitelem Osvědčení k výkonu soukromé lékárenské praxe ČLnK z ledna 2012 a vedoucím lékárníkem se stal PharmDr. Bohumil Pavlík (111, s. 9). Během jeho působení došlo ke změnám uvnitř společnosti a od listopadu 2013 řetězec lékáren se značkou Dr.Max provozuje společnost ČESKÁ LÉKÁRNA HOLDING, a.s. (187).

PharmDr. Pavlík vedl lékárnou do roku 2016, kdy na jeho pozici nastoupila Mgr. Jana Prokešová, která sem přešla z Dr.Max lékárny na ulici Spojovací (114, s. 10 – 11). Od roku 2017 je ve funkci vedoucího lékárníka Mgr. Ludmila Havelková (115, s. 14).

Lékárna je supermarketového rázu s méně prostornou oficínou. Interiéru dominují barvy typické pro značku Dr.Max, tedy bílá, červená a zelená. Výdejní místa jsou zde dvě. Lékárna nabízí běžný sortiment léčivých přípravků i doplňků stravy a kosmetiky, včetně produktů privátní značky Dr. Max. V případě lékařských předpisů požadujících složitější lékové formy k přípravě, či IPLP ze surovin, která lékárna nemá na skladě, a tudíž není možná jejich příprava v lékárně, zajistí jejich dodání z centrální laboratoře. Lékárna má otevřeno sedm dní v týdnu od 8:00 do 20:00, v případě potřeby zajišťuje pohotovostní službu v době, kdy jiné lékárny jsou již uzavřené (212).

10. Závěr

Dospěli jsme k závěru našeho putování po stopách historického vývoje lékárenství na Velkomeziříčsku a ve městě Třebíč.

Jsem toho názoru, že lékárenství patří k tradičním profesím v daném regionu. Jeho vývoj byl vázán na specifika obou sídelních oblastí. Odráží a potvrzuje také obsahové problémy a znaky vývojových etap farmacie – zejména období klasického lékárenství, zlatého věku farmacie a etapu diferenciaci do odvětví. Ukazuje na mnohdy nesnadné profesní působení lékárníků, konkurenční boje i obyčejnou lidskou nevraživost a závist. Jednoznačně pak potvrzuje složitou dobu poválečného vývoje po roce 1945 a razantní dopady socialistického „experimentování“ do oblasti farmacie po roce 1948.

Poslední vývojová etapa, po roce 1989, je vlastně živým obdobím plným změn, které byly odstartovány procesem transformace zdravotnictví. Dominujícím rysem přitom je návrat principu soukromého vlastnictví lékáren. Ukazuje dynamiku růstu oblasti lékárenství, naznačuje však i určitá rizika dalšího vývoje a existence.

Vymezením daného regionu jsem se snažila zmapovat historický vývoj dvou sousedních měst v Kraji Vysočina a zároveň zařadit do mapované oblasti mně blízké okolí Velkého Meziříčí. Snažila jsem se při tom dodržet tradiční soudržnost obcí v tomto regionu, tudíž hlavním kritériem pro výběr obcí do sledované oblasti se stal již zaniklý velkomeziříčský soudní okres, který moje požadavky splňoval. Pro lepší orientaci v mapovaném regionu jsem začlenila v přílohách této práce přehled zachycující vývoj politického zařazení obou měst. V práci samotné se pak nachází charakteristika měst a obcí na Velkomeziříčsku s jejich stručným historickým vývojem v samostatné kapitole.

Pro pochopení provázanosti dějinného vývoje lékáren s jednotlivými etapami farmacie a jejího odvětví lékárenství bylo nezbytné zařadit také nástin tohoto vývoje, aby se stal lépe srozumitelným i pro laického čtenáře.

Dále následují dva celky, přičemž první se věnuje Velkomeziříčsku, jeho zdravotnictví a samozřejmě lékárenství. Samostatnou kapitolu poté představují lékárny po roce 1989. S jistotou můžu říct, že lékárna ve Velkém Meziříčí existovala ještě před rokem 1723, kdy v ní vypukl požár. Lékárna „U Černého orla“ změnila

od tohoto roku tři stanoviště, na posledním z nich existuje dodnes. Jednalo se o jedinou lékárnu ve městě až do vzniku České republiky. Po roce 1993 byla otevřena druhá lékárna na poliklinice Dům zdraví. Během let 2005 až 2014 se počet rozšířil již na 5 lékáren a jedno odloučené oddělení výdeje léčiv v Nemocnici Mostišť. K 1. lednu 2018 jedna z lékáren („U sv. Josefa“) ukončila svůj provoz, tudíž v současnosti poskytují svoje služby ve městě a jeho místních částech 5 lékárenských zařízení, z toho jedno OOV. Ve sledovaném regionu z pohledu lékárenské historie jsou zajímavé také obce Křižanov, který má lékárnou od roku 1952 a Měřín s lékárnou vzniklou 1953. Relativně novou lékárnou je „Lékařna U Lišků“ založená v roce 2005. Její budoucnost je však nejasná, od června 2018 je uzavřena.

Podobně jako velkomeziříčskou část jsem pojala studovanou problematiku v Třebíči. Nejprve se věnuji zdravotnictví jak v samotném městě, tak v židovské obci. Za ní následuje přehled historického vývoje trebičských lékáren od roku 1600 až do současnosti. V první podkapitole jsem se snažila vylíčit osudy trebičských lékáren a jejich představitelů. Orientaci v této problematice ztěžuje fakt, že v Třebíči časem existovaly lékárny dvě, a to přímo ve městě a druhá pak v Podklášteří, které bylo dříve samostatnou obcí. Z archiválních listin není vždy jasné, o kterou lékárnou se jedná. Domnívám se, že badatelé Nikodem i Novák museli nutně kombinovat fakta a občas uposlechnout intuici. K zachycení nejstarší historie lékáren „U Božího oka“ a „U Zlaté koruny“ byla nezbytná znalost místního a společenského uspořádání města i jeho přilehlých oblastí. Vývoj lékáren ve 20. století jsem uspořádala pro přehlednost podle jednotlivých lékáren až do roku 1989. Po zásadních změnách, které se udály ve zdravotnictví v tomto období, jsem mapovala jednotlivá lékárenská zařízení ve městě. V období od roku 1993 do roku 2012 vzniklo v Třebíči celkem 14 soukromých lékáren, k 1. lednu 2018 jich bylo již jen 12. Nesmím opomenout ani ústavní lékárnou v Nemocnici Třebíč, jejímž zřizovatelem je Kraj Vysočina.

Při studiu jsem se opírala o dostupné archivální prameny uložené v archivech v Třebíči (SOkA TR) a ve Velkém Meziříčí (SOkA ZR), důležitým zdrojem informací se pak stal také fond Hlavního lékárnického grémia v Archivu města Brna (AMB). Oporou mi byly též muzejní prameny, ročenky a stavovský tisk. Práci jsem se snažila doložit bohatou obrazovou přílohou. Shánění fotografií bylo někdy náročně, stejně tak jako shánění informací. Bez pomoci majitelů a zaměstnaných lékárníků by chronologický přehled vývoje lékárenských zařízení po roce 1989 ani obrazová příloha nevznikly.

11. Seznam zkratek

abs. farm.	absolvent farmacie
AMB	Archiv města Brna
prom. farm.	promovaný farmaceut
c. k.	císařsko-královský
ČsČK	Československý červený kříž
ČLH	Česká lékárna holding, a.s.
EET	Elektronická evidence tržeb
f.	folio (list archiválního pramenu)
GDPR	General Data Protection Regulation
	Obecné nařízení o ochraně osobních údajů
HVLP	hromadně vyráběné léčivé přípravky
IPC	International Pharmaceutical Corporation
IPLP	individuálně připravovaný léčivý přípravek
KÚNZ	Krajský ústav národního zdraví
MNV	Místní národní výbor
n. p.	národní podnik
n. s.	národní správa
OkÚ	Okresní úřad
OOVL	Odloučené oddělení výdeje léčiv
OÚNZ	Okresní ústav národního zdraví
PZT	Prostředek zdravotnické techniky
ROH	Revoluční odborové hnutí
SOkA TR	Státní okresní archiv Třebíč
SOkA ZR	Státní okresní archiv Žďár nad Sázavou

12. Seznam obrázků

- Obr. 1 Hlavní dominanty Velkého Meziříčí
- Obr. 2 Letecký pohled na centrum města Třebíč
- Obr. 3 Bazilika sv. Prokopa
- Obr. 4 Městská nemocnice v domě č. p. 137 (1. pol. 20. stol.)
- Obr. 5 Dr. Protivenský v týdeníku Velkomeziříčsko (1932)
- Obr. 6 Dům zdraví v 50. letech
- Obr. 7 Podpis Jana Pischla (1785)
- Obr. 8 První strana vizitačního protokolu z lék. U Černého orla (1901)
- Obr. 9 Razítko a podpis lékárníka U Černého orla A. Poláka (1904)
- Obr. 10 Zpráva o úmrtí lékárníka Adolfa Poláka (1917)
- Obr. 11 Razítko a podpis PhMr. Libora Šilberského (1931)
- Obr. 12 Lékařský předpis s razítkem z lékárny U Černého orla (1927)
- Obr. 13 Záhlaví dopisního papíru lékárníka Šilberského (1940)
- Obr. 14 Reklama v tisku (2005)
- Obr. 15 Podpis Jana Melichara (2. pol. 19. století)
- Obr. 16 Inzerát lékárny Tilia v Křižanově (1999)
- Obr. 17 Krankenhaus – bývalá židovská nemocnice (2018)
- Obr. 18 Záznamy o pohybu jeďů z lékárny U Božího oka (1804 – 1808)
- Obr. 19 Podpis Aloise Menšíka (1836)
- Obr. 20 Záhlaví dopisu lékárny U Božího oka (1947)
- Obr. 21 Záhlaví dopisu lékárny Na Stařečce (1945)
- Obr. 22 Vizitka Lékařny U Černíků (2018)
- Obr. 23 Inzerát Lékařny Evropa v Časopisu českých lékárníků (1998)
- Obr. 24 Obce na Velkomeziříčsku s lékárenskou historií
- Obr. 25 Mapa současných lékáren ve Velkém Meziříčí
- Obr. 26 Náměstí ve Velkém Meziříčí
- Obr. 27 Dům č. p. 49 s lékárnou v Radnické ulici
- Obr. 28 Regál se stojatkami a s hodinami s černým orlem
- Obr. 29 Nová lékárna PhMr. Libora Šilberského (1. pol. 20. století)
- Obr. 30 Oficína lékařny U Černého orla (30. léta)

- Obr. 31 Inspekční pokoj lékárny U Černého orla (30. léta)
- Obr. 32 Přípravna s galenickou tárrou (30. léta)
- Obr. 33 Štít lékárny U Černého orla v době Protekt. Čechy a Morava
- Obr. 34 Výdejní okna lékárny 614-5 (60. – 70. léta)
- Obr. 35 Expediční tára lékárny 614-5 (60. – 70. léta)
- Obr. 36 Galenická tára lékárny 614-5 (60. – 70. léta)
- Obr. 37 Pohled do kanceláře (60. – 70. léta)
- Obr. 38 Čekací prostor pro pacienty (60. – 70. léta)
- Obr. 39 Lékárna U Černého orla (2018)
- Obr. 40 Interiér Lékárny U Černého orla (2018)
- Obr. 41 Výdejní tára Lékárny Dům zdraví Mgr. Páleníčka I. (90. léta)
- Obr. 42 Výdejní tára Lékárny Dům zdraví Mgr. Páleníčka II. (90. léta)
- Obr. 43 Přípravna léčiv Lékárny Dům zdraví (90. léta)
- Obr. 44 Interiér Lékárny Dům zdraví – Amarlex, s.r.o. (2017)
- Obr. 45 Hotel Pavelka (dnes Horácko)
- Obr. 46 Dr.Max Lékárna v „Horácku“ (2018)
- Obr. 47 Nemocnice Mostiště (2018)
- Obr. 48 OOVL Mostiště (2018)
- Obr. 49 Lékárna U sv. Josefa (2017)
- Obr. 50 Interiér Lékárny U sv. Josefa I. (2017)
- Obr. 51 Interiér Lékárny U sv. Josefa II. (2017)
- Obr. 52 Interiér Lékárny U sv. Josefa III. (2017)
- Obr. 53 Lékárna Benu v Kauflandu
- Obr. 54 Lékárna v Křižanově v domě č. p. 20 (60. /70. léta)
- Obr. 55 Uzamykatelná skříňka na omamné látky a jedy (60. /70. léta)
- Obr. 56 Interiér Lékárny Tilia (2016)
- Obr. 57 Lékárna IPC Křižanov (2018)
- Obr. 58 Lékárna 614-4, č. p. 21 (70. léta)
- Obr. 59 Lékárna Měřín, č. p. 106 (90. léta)
- Obr. 60 Lékárna Měřín (2018)
- Obr. 61 Interiér Lékárny Měřín (2018)
- Obr. 62 Lékárna U Lišků (2018)
- Obr. 63 Mapa současných lékáren v Třebíči (2018)

- Obr. 64 Lékárna U Božího oka (30. léta)
- Obr. 65 Lékárna 610-1 (1966)
- Obr. 66 Lékárna Medicamen (2018)
- Obr. 67 Interiér Lékárny Medicamen (2018)
- Obr. 68 Lékárna U sv. Josefa PhMr. R. Swobody na Jejkově č. p. 10
- Obr. 69 Původní dům v místech, kde byla vystavěna nová lékárna PhMr. Fr. Černíka (začátek 20. století)
- Obr. 70 Stavební plány pro novou lékárnu PhMr. Fr. Černíka (1912)
- Obr. 71 Nová lékárna U sv. Josefa (1912)
- Obr. 72 PhMr. František Černík v lékárně U sv. Josefa I. (1. pol. 20. st.)
- Obr. 73 PhMr. František Černík v lékárně U sv. Josefa II. (1. pol. 20. st.)
- Obr. 74 Univerzitní diplom PhMr. Františka Černíka (1899)
- Obr. 75 Univerzitní diplom RNDr. Jaroslava Černíka (1946)
- Obr. 76 Interiér lékárny č. 765 (50. léta)
- Obr. 77 Interiér lékárny 610-3 (60. léta)
- Obr. 78 Lékárna U Černíků (2018)
- Obr. 79 Interiér Lékárny U Černíků (90. léta)
- Obr. 80 Interiér Lékárny U Černíků (2018)
- Obr. 81 Lékárna Na Stařečce před rekonstrukcí (30. léta)
- Obr. 82 PhMr. Bohumil Šofr před zrekonstruovanou lékárnou (40. léta)
- Obr. 83 Nemocnice v 1. pol. 20. století I.
- Obr. 84 Nemocnice v 1. pol. 20. století II.
- Obr. 85 Nemocnice v 1. pol. 20. století III.
- Obr. 86 Vjezdový portál do nemocničního areálu (30. léta)
- Obr. 87 2. stanoviště nemocniční lékárny v letech 1971 – 1998
- Obr. 88 Pavilon „M“ s nemocniční lékárnou (2018)
- Obr. 89 Interiér nemocniční lékárny (2018)
- Obr. 90 Lékárna Borovina – starý vchod (2018)
- Obr. 91 Lékárna Borovina – nový vchod (2018)
- Obr. 92 Interiér Lékárny Borovina (2018)
- Obr. 93 Poliklinika Vltavínská (1984)
- Obr. 94 Vchod do polikliniky – detail (2016)
- Obr. 95 Poliklinika Vltavínská s nově rekonstruovaným vchodem (2018)

- Obr. 96 Interiér Lékárny Vltavínské I. (2018)
- Obr. 97 Interiér Lékárny Vltavínské II. (2018)
- Obr. 98 Interiér Lékárny Vltavínské III. (2018)
- Obr. 99 Budova lékárny 610-13 (80. /90. léta)
- Obr. 100 Vchod do lékárny 610-13 (80. /90. léta)
- Obr. 101 Výdejní okno v lékárně 610-13 (80. /90. léta)
- Obr. 102 Interiér Lékárny Remedium (90. léta)
- Obr. 103 Vchod do Lékárny Na Hájku (2018)
- Obr. 104 Interiér Lékárny Na Hájku (2018)
- Obr. 105 Budova bývalé Lékárny Evropa (2018)
- Obr. 106 Budova bývalé Lékárny Na Stařečce (2018)
- Obr. 107 Magistra Lékárna Bellis (2018)
- Obr. 108 Interiér Magistra Lékárny Bellis (2018)
- Obr. 109 Lékárna Modřínová (2018)
- Obr. 110 Interiér Lékárny Modřínová (2018)
- Obr. 111 Lékárna Benu v OC Kaufland (2018)
- Obr. 112 Lékárna U sv. Martina (2018)
- Obr. 113 Interiér Lékárny U sv. Martina (květen 2018)
- Obr. 114 Lékárna Dr.Max v OC Kaufland na ulici Spojovací (2018)
- Obr. 115 Lékárna Benu Hájek I. (2018)
- Obr. 116 Lékárna Benu Hájek II. (2018)
- Obr. 117 Lékárna Dr.Max v OC Kaufland na ulici Brněnská (2018)

13. Použitá literatura a prameny

Literatura:

1. BRONCOVÁ Dagmar, ed.: HISTORIE FARMACIE v českých zemích. První vydání. Praha: MILPO MEDIA, 2003. ISBN 80-860-9830-3.
2. DOČKAL, Rudolf. *Kukátko velkomeziříčské: Knižka první*. Velké Meziříčí: Rudolf Dočkal, 1946.
3. DOČKAL, Rudolf. *Druhé kronikářské Kukátko velkomeziříčské*. Velké Meziříčí: Rudolf Dočkal, 1947.
4. DOHNAL, František: *Studijní texty k dějinám farmacie*. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2608-6.
5. FIŠER, Rudolf. *Třebíč: Osudy židovských domů (1724-1850)*. Třebíč: FiBox, 2005. Edice Vysočiny. ISBN 80-855-7118-8.
6. FIŠER, Rudolf. *Třebíč: Příběhy židovských familiantů*. Třebíč: FiBox, 2012. ISBN 80-855-7121-8.
7. FIŠER, Rudolf. *Třebíč: Z historie benediktinského opatství*. Třebíč: FiBox, 2004. Edice Vysočiny. ISBN 80-855-7116-1.
8. FIŠER, Rudolf, Eva NOVÁČKOVÁ a Jiří UHLÍŘ. *Třebíč. Dějiny města: I. díl*. Druhé vydání. Brno: Blok, 2004. ISBN 80-239-1822-2.
9. HNÍZDIL, Oldřich. *Měřín: 1298-1998, 700 let*. Měřín: Obecní úřad, 1998.
10. JANÁK, Jan. *Třebíč. Dějiny města II*. Brno: Blok, 1981.
11. JIROUT, Jindřich. *Československé lékárenství v letech 1945-1975*. Praha: Avicenum, 1983. ISBN 08-051-83.
12. JOURA, Jiří. *Procházky starou Třebíčí potřetí*. Třebíč: Amaprint-Kerndl, 2008. ISBN 978-80-254-4243-2.
13. JOURA, Jiří. *Procházky starou Třebíčí počtvrté*. Třebíč: Amaprint-Kerndl, 2010. ISBN 978-80-904496-5-7.
14. JOURA, Jiří. *Procházky starou Třebíčí popáté*. Třebíč: Amaprint-Kerndl, 2012. ISBN 978-80-87710-16-6.
15. JURMAN Hynek: *Velkomeziříčsko: turisticko-vlastivědný průvodce obcemi a jejich okolím*. Tišnov: Sursum, 2001. ISBN 80-85799-77-4.
16. KOLL. AUTORŮ. *Jihomoravský sborník příspěvků k dějinám farmacie*. Brno: KÚNZ Brno, OÚNZ Brno-venkov, 1988.

17. KOLL. AUTORŮ. *Velké Meziříčí v zrcadle dějin*. První vydání. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 2008. Edice Vysočiny. ISBN 978-80-7275-075-7.
18. KOMÍNEK, Vilém. *70 let nemocnice v Třebíči*. Třebíč: OÚNZ Třebíč, 1972.
19. KOTLÁŘOVÁ Jana, KRÁL Karel: *FARMACIE V ČR: Po roce 1989*. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-718-4819-0.
20. KRATOCHVÍL, Augustin. *Velkomeziříčský okres*. Brno: Garn, 2007. Vlastivěda moravská (Garn). ISBN 978-80-86347-71-4.
21. MAKOVSKÝ, Vladimír. *Dům zdraví Velké Meziříčí. 50 let 1950 – 2000*, Velké Meziříčí: 2000.
22. MARÁK, Stanislav. *Podyjí: Vlastivědný sborník jihozápadní Moravy*. Znojmo: Okresní osvětový sbor, 1924.
23. MATĚJKA, Zdeněk. Židovská čtvrť v Třebíči. In: *Židé a Morava: Sborník příspěvků přednesených na konferenci konané 10. listopadu 1999 v Muzeu Kroměřížska*. Kroměříž: Muzeum Kroměřížska, 2000. ISBN 80-85945-21-5.
24. NAGYOVÁ, Eva a Julie URBANOVÁ. *Křižanov od historie po současnost*. Křižanov: Obecní úřad, 2002.
25. NAGYOVÁ, Eva, Libuše ČERMÁKOVÁ a Nila VODIČKOVÁ. *Křižanov II*. Křižanov: Obec Křižanov, 2006.
26. NEMOCNICE TŘEBÍČ. *Informační příručka*. Třebíč, 2015.
27. NIKODEM, Vilém. *Dějiny města Třebíče: Období 1468-1660. Část I*. Třebíč: J. Lorenz, 1931.
28. NOVOTNÝ, Gustav. Působení MUDr. Jaroslava Bakeše v Třebíči v letech 1902 - 1909. In: *Západní Morava: vlastivědný sborník*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost. 2007, roč. XI. ISBN 978-80-86931-24-1.
29. PIŠÍN, Libor. *Velké Meziříčí. Historie a současnost*. Velké Meziříčí: MNV, 1975.
30. POKORNÁ, Karla. *"Medřičáci" v historii času: Volně zpracovaná historie lidí a lokalit ve Velkém Meziříčí a jeho okolí*. Velké Meziříčí: Karla Pokorná, 1994.
31. RUSEK Václav, SMEČKA Vladimír: *České lékárny*. Praha: NUGA, 2000. ISBN 80-859-0313-X.
32. ŘÍČAN, Rudolf. *Dějiny Jednoty bratrské*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1957.

33. SVOBODNÝ Petr, HLAVÁČKOVÁ Ludmila: *Dějiny lékařství v českých zemích*. Praha: TRITON s. r. o., 2004. ISBN 80-725-4424-1.
34. ŠEDIVÝ, Emil. *Příspěvky k dějinám lékárnictví na Moravě a ve Slezsku*. Česká lékárnická společnost, 1905.
35. ŠIKULA, Martin. *Územně správní potýkání okresů a krajů na česko-moravském pomezí: Příspěvek k otázce novodobého vymezování hranic územně správních celků na Vysočině*. In: *Západní Morava: vlastivědný sborník*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost. 2013, roč. XVII. ISBN 978-80-86931-79-1.
36. ŠTINDL, Martin. *Velká Mezeříč Františka Ignáce Konteka 1401-1723: městská kronika barokní Moravy*. Tišnov: Sursum, 2004. Edice Vysočiny. ISBN 80-732-3069-0.
37. UNGER, Josef. Archeologický výzkum na Velkomeziříčsku v širších souvislostech. In: *Sborník přednášek, č. 1: Vlastivědná a genealogická společnost*. Velké Meziříčí: VGS a Jupiter club ve Velkém Meziříčí, 2001.
38. VALACH, František. *Západní Morava: Hospodářský obraz*. Brno: Národohospodářský svaz západomoravský, 1936.
39. ZÁVODSKÝ, Josef. *Reformace a protireformace ve Velkém Meziříčí: Nábožensko-kulturní obraz moravského města*. Velké Meziříčí: Krajské museum ve Velkém Meziříčí, 1937.
40. ZEJDA, Radovan. *Třebíčsko: turisticko-vlastivědný průvodce obcemi a jejich okolím*. Tišnov: Sursum, 2001. ISBN 80-857-9983-9.

Archivní prameny:

Archiv města Brna (AMB)

41. Fond: Hlavní lékárnické grémium v Brně (F86), Lékárny – Soupis lékárníků majitelů, k. 7, inv. č. 107 (nefoliováno).
42. Fond: Hlavní lékárnické grémium v Brně (F86), Lékárny – Žádosti o zřízení veřejné lékárny, Kůrka Bohumil – Velké Meziříčí (1935 – 1936), k. 7, inv. č. 116 (nefoliováno).
43. Fond: Hlavní lékárnické grémium v Brně (F86), Lékárny – Žádosti o zřízení veřejné lékárny, Kalfas Vladimír – Třebíč (1937), k. 7, inv. č. 117 (nefoliováno).

44. Fond: Hlavní lékárnické grémium v Brně (F86), Lékárny – Žádosti o zřízení veřejné lékárny, Václavek František – Třebíč (1939), k. 8, inv. č. 118 (nefoliováno).
45. Fond: Hlavní lékárnické grémium v Brně (F86), Lékárny – Žádosti o zřízení veřejné lékárny, Prokop Julius – Velké Meziříčí (1940), k. 8, inv. č. 119 (nefoliováno).
46. Fond: Hlavní lékárnické grémium v Brně (F86), Lékárna U sv. Josefa 1908 – 1949, k. 14, inv. č. 221 (nefoliováno).
47. Fond: Hlavní lékárnické grémium v Brně (F86), Lékárna U Božího oka 1889 – 1949, k. 14, inv. č. 222 (nefoliováno).
48. Fond: Hlavní lékárnické grémium v Brně (F86), Lékárna Na Stařečce 1927 – 1950, k. 14, inv. č. 223 (nefoliováno).
49. Fond: Hlavní lékárnické grémium v Brně (F86), Lékárna U Černého orla 1917 – 1950, k. 14, inv. č. 226 (nefoliováno).

Státní okresní archiv Třebíč (SOkA TR)

50. Fond: Archiv města Třebíč (1277-1945), k. 116, sign. XXVII/13.
51. Fond: Okresní národní výbor – Třebíč (1945 – 1960), k. 183, sign. XI/1949 (nefoliováno).
52. Fond: Okresní úřad – Třebíč (1850 – 1945), k. 128, inv. č. E890.

Státní okresní archiv Žďár nad Sázavou (SOkA ZR)

Archiv města Velké Meziříčí

53. Fond Archiv města Velké Meziříčí, Lékárny – dohled, provinění proti řádu (1785 – 1850), sign. IF 1/24.
54. Fond: Berní správa – Velké Meziříčí, inv. č. 86.
55. Fond: Okresní správa – Velké Meziříčí, sign. A 42/1917.
56. Fond Okresní úřad – Velké Meziříčí, Apotheken Visitation, sign. E 1877–1878.
57. Fond: Okresní úřad – Velké Meziříčí, Prohlídky lékáren (1897 – 1935), sign. VS – c II. – III., inv. č. IX/2715.
58. Fond: Okresní úřad – Velké Meziříčí, sign. E-i 1858-1859.
59. Fond: Okresní úřad – Velké Meziříčí, sign. V/12 – 11762/1931.
60. Fond: Okresní úřad – Velké Meziříčí, sign. V/12 – 9249/1931.
61. Fond: Okresní úřad – Velké Meziříčí, sign. V/12 – 20558/1933.

- 62. Fond: Okresní úřad – Velké Meziříčí, sign. V/12 – 7892/1935.
- 63. Fond: Okresní úřad – Velké Meziříčí, sign. IX/11899/1940.
- 64. Fond: Okresní úřad – Velké Meziříčí, sign. IX/1 – V 5250/1943.
- 65. Fond: Okresní úřad – Velké Meziříčí, sign. G 16143/1912.

Archiv Univerzity Karlovy

- 66. Fond Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy, část fondu Farmaceutické studium (Protokoly farmaceutických zkoušek české Karlo-Ferdinandovy univerzity a Univerzity Karlovy), inv. č. 9, Protokol o přísných zkouškách rigoróza farmaceutického na LF, str. 1291. [cit. 2018-03-15] Dostupné z:
https://is.cuni.cz/webapps/UKSESSION4AC9236DF5ADF57A1673A8322E54EBCD/archiv/public/book/bo/1116076167916014/1295/?back_id=9#1534065916429

Muzejní tisky – Muzeum Velké Meziříčí

- 67. JANÍČEK Karel, *Historické obrázky*. 1963, fond: K. Janíček B 5.
- 68. NĚMEČEK, Vladimír. *Dům zdraví*. Fond: V. Němeček B 23, sign. B 23/19.
- 69. NĚMEČEK, Vladimír. *Velkomeziříčtí lékaři doby renesanční*. Fond: V. Němeček B 23, sign. B 23/1.
- 70. STŘECHA Antonín. *Ohledání mrtvol v Křižanově zdejším lazebníkem*. Fond: A. Střecha B 4, sign. B 4/8.
- 71. STŘECHA, Antonín. *Fondy a nadace*. Fond: A. Střecha B 4, sign. B 4/5.
- 72. STŘECHA, Antonín. *Péče města o choré a nemocné*. Fond: A. Střecha B 4, sign. B 4/18.
- 73. STŘECHA, Antonín. *Zaměstnanci města*. Fond: A. Střecha B 4, sign. B 4/10.
- 74. STŘECHA, Antonín. *Zdravotní péče (1933)*. Fond: A. Střecha B 4, sign. B 4/8.

Odborná časopisecká produkce a publikované ročenky:

- 75. *Adresář zdravotnických zařízení v ČR: 2. část: Zařízení lékárenské péče, stav k 30. 4. 2005*. Praha: Ústav zdravotnických informací a statistiky České republiky, 2005. ISBN 978-80-7280-665-2.

76. *Adresář zdravotnických zařízení v ČR: 2. část: Zařízení lékárenské péče, stav k 30. 4. 2006.* Praha: Ústav zdravotnických informací a statistiky České republiky, 2006. ISBN 978-80-7280-665-2.
77. *Adresář zdravotnických zařízení v ČR: 2. část: Zařízení lékárenské péče, stav k 15. 5. 2007.* Praha: Ústav zdravotnických informací a statistiky České republiky, 2007. ISBN 978-80-7280-665-2.
78. *Adresář zdravotnických zařízení v ČR: 2. část: Zařízení lékárenské péče, stav k 31. 5. 2008.* Praha: Ústav zdravotnických informací a statistiky České republiky, 2008. ISBN 978-80-7280-665-2.
79. *Adresář zdravotnických zařízení v ČR: 2. část: Zařízení lékárenské péče, stav k 30. 6. 2010.* Praha: Ústav zdravotnických informací a statistiky České republiky, 2010. ISBN 978-80-7280-665-2.
80. *Časopis českého lékárnictva: orgán České lékárnické společnosti a českých gremií.* 1883, roč. II.
81. *Časopis českého lékárnictva: orgán České lékárnické společnosti a českých gremií.* 1885, roč. IV.
82. *Časopis českého lékárnictva: orgán České lékárnické společnosti a českých gremií.* 1888, roč. VII.
83. *Časopis českého lékárnictva: orgán České lékárnické společnosti a českých gremií.* 1889, roč. VIII.
84. *Časopis českého lékárnictva: orgán České lékárnické společnosti a českých gremií.* 1894, roč. XIII.
85. *Časopis českého lékárnictva: orgán České lékárnické společnosti a českých gremií.* 1898, roč. XVII.
86. *Časopis českého lékárnictva: orgán České lékárnické společnosti a českých gremií.* 1901, roč. XX.
87. *Časopis českého lékárnictva: orgán České lékárnické společnosti a českých gremií.* 1902, roč. XXI.
88. *Časopis českého lékárnictva: orgán České lékárnické společnosti a českých gremií.* 1903, roč. XXII.
89. *Časopis českého lékárnictva: orgán České lékárnické společnosti a českých gremií.* 1905, roč. XXIV.
90. *Časopis českého lékárnictva: orgán České lékárnické společnosti a českých gremií.* 1910, roč. XXIX.
91. *Časopis českého lékárnictva: orgán České lékárnické společnosti a českých gremií.* 1911, roč. XXX.
92. *Časopis českého lékárnictva: Jednotný tiskový orgán českého lékárnictva v ČSR.* 1946, roč. II.

93. *Časopis československého lékárnictva: orgán Československé lékárnické společnosti v Praze.* 1929, roč. IX. ISSN 1211-5118.
94. *Časopis československého lékárnictva: orgán Československé lékárnické společnosti v Praze.* 1933, roč. XIII. ISSN 1211-5118.
95. *Časopis československého lékárnictva: orgán Československé lékárnické společnosti v Praze.* 1936, roč. XVI. ISSN 1211-5118.
96. *Časopis českých lékárníků: měsíčník Stavovské lékárnické komory.* 1998, roč. LXX, č. 9. ISSN 1211-5134.
97. *Časopis českých lékárníků: měsíčník Stavovské lékárnické komory.* 1998, roč. LXX, č. 10. ISSN 1211-5134.
98. *Časopis českých lékárníků: měsíčník Stavovské lékárnické komory.* 1999, roč. LXXI, č. 2. ISSN 1211-5134.
99. *Časopis českých lékárníků: měsíčník Stavovské lékárnické komory.* 1999, roč. LXXI, č. 8. ISSN 1211-5134.
100. *Časopis českých lékárníků: měsíčník Stavovské lékárnické komory.* 2003, roč. LXXV, č. 4. ISSN 1211-5134.
101. *Časopis českých lékárníků: měsíčník Stavovské lékárnické komory.* 2004, roč. LXXVI, č. 4. ISSN 1211-5134.
102. *Časopis českých lékárníků: měsíčník Stavovské lékárnické komory.* 2004, roč. LXXVI, č. 10. ISSN 1211-5134.
103. *Časopis českých lékárníků: měsíčník Stavovské lékárnické komory.* 2005, roč. LXXVII, č. 7. ISSN 1211-5134.
104. *Časopis českých lékárníků: měsíčník Stavovské lékárnické komory.* 2007, roč. LXXIX, č. 3. ISSN 1211-5134.
105. *Časopis českých lékárníků: měsíčník Stavovské lékárnické komory.* 2007, roč. LXXIX, č. 5. ISSN 1211-5134.
106. *Časopis českých lékárníků: měsíčník Stavovské lékárnické komory.* 2009, roč. LXXXI, č. 3. ISSN 1211-5134.
107. *Časopis českých lékárníků: měsíčník Stavovské lékárnické komory.* 2009, roč. LXXXI, č. 6. ISSN 1211-5134.
108. *Časopis českých lékárníků: měsíčník Stavovské lékárnické komory.* 2009, roč. LXXXI, č. 10. ISSN 1211-5134.
109. *Časopis českých lékárníků: měsíčník Stavovské lékárnické komory.* 2009, roč. LXXXI, č. 12. ISSN 1211-5134.
110. *Časopis českých lékárníků: měsíčník Stavovské lékárnické komory.* 2010, roč. LXXXII, č. 3. ISSN 1211-5134.
111. *Časopis českých lékárníků: měsíčník Stavovské lékárnické komory.* 2012, roč. LXXXIV, č. 2. ISSN 1211-5134.

112. *Časopis českých lékárníků: měsíčník Stavovské lékárnické komory.* 2013, roč. LXXXV, č. 1. ISSN 1211-5134.
113. *Časopis českých lékárníků: měsíčník Stavovské lékárnické komory.* 2016, roč. LXXXVIII, č. 4. ISSN 1211-5134.
114. *Časopis českých lékárníků: měsíčník Stavovské lékárnické komory.* 2016, roč. LXXXVIII, č. 11. ISSN 1211-5134.
115. *Časopis českých lékárníků: měsíčník Stavovské lékárnické komory.* 2017, roč. LXXXIX, č. 6. ISSN 1211-5134.
116. *Farmaceutická ročenka 1958.* Žilina: Krajská správa lékární, 1958.
117. *Farmaceutická ročenka 1964.* Hradec Králové: Krajský ústav národního zdraví, 1964.
118. *Farmaceutická ročenka 2000.* Praha: Triton, 2000. ISBN 80-238-5210-8.
119. *Farmaceutická ročenka 2001.* Praha: Triton, 2001. ISBN 80-238-6747-4.
121. *Farmaceutické přehledy 1973.* Bratislava: Obzor, 1973.
122. *Farmaceutické přehledy 1975-1976.* Martin: Osveta, 1976.
123. *Farmaceutické přehledy 1977-1978.* Martin: Osveta, 1978.
124. *Farmaceutické přehledy 1979-1980.* Martin: Osveta, 1980.
125. *Farmaceutické přehledy 1981-1982.* Martin: Osveta, 1981.
126. *Farmaceutické přehledy 1983-1984.* Martin: Osveta, 1983.
127. *Farmaceutické přehledy 1987-1988.* Martin: Osveta, 1988.
128. *Farmaceutické přehledy 1991-1992.* Martin: Osveta, 1992. ISBN 80-217-0486-1.
129. *Farmacie v ČR '95.* Praha: Amalthea, 1995.
130. *Farmacie v ČR '96.* Praha: Amalthea, 1996.
131. *Lékařnická ročenka: 1947-1948.* Praha: Ústřední svaz lékárníků, 1947.
132. *Lékařnický Kalendář: na přestupný rok 1888.* Praha: Farmaceutická společnost. 1887, roč. IX.
133. *Lékařnický Kalendář: na obyčejný rok 1890.* Praha: Karel Schürer a Ant. Polan. 1889, roč. XI.
134. *Lékařnický Kalendář: na obyčejný rok 1895.* Praha: Farmaceutická společnost. 1894, roč. XVI.
135. *Lékařnický Kalendář: na přestupný rok 1896.* Praha: Farmaceutická společnost. 1895, roč. XVII.
136. *Lékařnický Kalendář: na 1899.* Praha: Farmaceutická společnost. 1898, roč. XX.

137. *Lékárnický věstník: Orgán Ústředního svazu lékárníků, Lékárnických gremií a Výborů kondicinujících farmaceutů.* Praha: Ústřední svaz lékárníků. 1942, roč. I.
138. *Pharm Business magazine: časopis, který si váží Vašeho času.* Praha: Pharmbusiness magazine. 2007, roč. III., č. 1.
139. *Pharm Business magazine: časopis, který si váží Vašeho času.* Praha: Pharmbusiness magazine. 2007, roč. III., č. 2.
140. *Věstník Svazu československého lékárnictva: Orgán Hlavního gremia lékárnického pro Království české a gremií býv. kraje chrudimského, královéhradeckého, píseckého a táborského - časopis věnovaný společným zájmům samostatného lékárnictva.* Praha: Svaz československého lékárnictva. 1926, roč. XIX/VII.
141. *Věstník SÚKL: měsíční farmaceutické informace pro lékárníky, výrobce a distributory léčiv.* Praha: Státní ústav pro kontrolu léčiv ve spolupráci s nadací prof. E. Skarnitzla. 2004, roč. XII, č. 7. ISSN 1210-9460.
142. *Věstník SÚKL: měsíční farmaceutické informace pro lékárníky, výrobce a distributory léčiv.* Praha: Státní ústav pro kontrolu léčiv ve spolupráci s nadací prof. E. Skarnitzla. 2006, roč. XIV, č. 7. ISSN 1210-9460.
143. *Věstník SÚKL: měsíční farmaceutické informace pro lékárníky, výrobce a distributory léčiv.* Praha: Státní ústav pro kontrolu léčiv ve spolupráci s nadací prof. E. Skarnitzla. 2008, roč. XVI, č. 1. ISSN 1210-9460.

Regionální časopisecká produkce a publikované ročenky:

144. *Inzertní příloha Medřičských listů: Dům zdraví a Domov pro seniory.* MEDŘIČSKÉ LISTY (8. 3. 2017).
145. JOURA, Jiří. *Krankenhaus - židovská nemocnice.* Horácké noviny. 2001, roč. 12, č. 20.
146. MAKOVSKÝ, Vladimír a Josef ŠVEC. *Ročenka města Velké Meziříčí.* Město Velké Meziříčí, 1999.
147. *Mimořádné zasedání městské rady.* VELKOMEZIŘIČSKO. 1994, roč. V., č. 7.
148. *Zpravodaj města Třebíče.* Město Třebíč. 1999, č. 12.
149. *Zpravodaj města Třebíče.* Město Třebíč. 2000, č. 1.

150. *Zpravodaj města Třebíče*. Město Třebíč. 2000, č. 2.
151. *Zpravodaj města Třebíče*. Město Třebíč. 2000, č. 3.

Příležitostný tisk a soukromé sbírky:

152. Kronika lékárny 614-5, Velké Meziříčí (RNDr. Eva Javůrková).
153. Strojopis PhMr. Františka Svobody, správce lékárny 614-5 (RNDr. Eva Javůrková).
154. Kronika lékárny 614-6, Křižanov (RNDr. Jana Mašková).

Internetové zdroje:

Akademické práce:

155. ČECHURA, Adam. *Analýza marketingové komunikace lékáren Dr. Max* [online]. Olomouc, 2018 [cit. 2018-07-06]. Dostupné z: https://theses.cz/id/nreykn/Analza_marketingov_komunikace_lkren_Dr_Max_-_Adam_echura.pdf. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci.
156. TARANTOVÁ, Klára. *Vývoj lékárenství na Berounsku* [online]. Hradec Králové, 2007 [cit. 2018-06-16]. Dostupné z: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/10640/DPTX_0_0_11160_0_54042_0_17644.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Farmaceutická fakulta.

Česká lékárnická komora:

157. *Koncepce veřejného lékárenství*. Česká lékárnická komora [online]. 15. 11. 2013 [cit. 2018-02-19]. Dostupné z: <https://www.lekarnici.cz/O-CLnK/Kdo-je-CLK/Koncepce-verejneho-lekarenstvi.aspx>
158. *Odborné poradenství v lékárnách*. Česká lékárnická komora [online]. [cit. 2018-06-28]. Dostupné z: <http://lekarnici.cz/Pro-verejnost/Odborne-poradenstvi-v-lekarnach.aspx>
159. *Usnesení XXVII. sjezdu delegátů ČLnK*. Česká lékárnická komora [online]. 4. 11. 2017 [cit. 2018-02-19]. Dostupné z: <http://lekarnici.cz/O-CLnK/Usneseni-sjezdu/USNESENI-XXVII-SJEZDU-DELEGATU-CLnK.aspx>

160. *Výroční zpráva České lékárnické komory pro 2016*. Česká lékárnická komora [online]. [cit. 2018-02-19]. Dostupné z: <https://www.lekarnici.cz/getattachment/3d85c8dc-0735-46bf-8926-6521ac7130c6/vyrocni-zprava-CLK-2016.pdf.aspx>

Geografie:

161. *Regionální geografie České republiky 2*. Univerzita Palackého v Olomouci [online]. [cit. 2018-07-12]. Dostupné z: https://geography.upol.cz/soubory/lide/szczyrba/GCR2/GCR2_prednaska_02.pdf
162. *O mikroregionu*. Mikroregion Velkomeziříčsko-Bítešsko [online]. [cit. 2018-02-19]. Dostupné z: <http://www.mikroregionymb.cz/o-mikroregionu>

Krátké zprávy, články, videa:

163. *AMATÉRSKÝ FILMOVÝ KROUŽEK, SK ROH Vysočina, Velké Meziříčí. Stoletá voda ve Velkém Meziříčí 1985*. Youtube.com [online]. [cit. 2018-06-16]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=XveNWsDY1Wk>
164. *Budova bývalé Hypernovy má po osmi letech konečně kupce*. Třebíčský deník.cz [online]. [cit. 2018-06-31]. Dostupné z: <https://trebicky.denik.cz/podnikani/budova-byvale-hypernovy-ma-po-osmi-letech-konecne-kupce-20160227.html>
165. *Krátké zprávy: Phoenix potvrdil koupi lékáren Sunpharma*. Apatykář® [online]. [cit. 2018-06-28]. Dostupné z: <http://www.apatykar.info/kratke-zpravy-8655/>
166. *Lékárství u nás: Dr. Max od listopadu přebírá síť Novolékárna*. Apatykář® [online]. [cit. 2018-06-18]. Dostupné z: <https://lekarenstvi.apatykar.info/lekarenstvi-u-nas/clanek-2963/>
167. *Lékárství ve světě: Phoenix plánuje koupit síť lékáren Sunpharma*. Apatykář® [online]. [cit. 2018-07-01]. Dostupné z: <http://lekarenstvi.apatykar.info/lekarenstvi-ve-svete/clanek-3051/>
168. *Město Velké Meziříčí: oficiální stránky města* [online]. [cit. 2018-02-17]. Dostupné z: <https://www.velkemezirici.cz/>
169. *O Třebíči*. Město Třebíč [online]. [cit. 2018-02-16]. Dostupné z: <http://trebic.cz/o-trebici/ms-30506/p1=30506>

170. ŠTINDL, Martin. *Smrtí se trestaly i cizoložnice, nezletilí se topili, popisuje archivář*. Idnes.cz / Jihlava a Vysočina [online]. 1. 3. 2017 [cit. 2018-03-09]. Dostupné z: https://jihlava.idnes.cz/rozhovor-s-archivarem-martinem-stindlem-z-velkeho-mezirici-o-katech-1gu-jihlava-zpravy.aspx?c=A170301_2309292_jihlava-zpravy_mv
171. *Termíny obřadů: Obřady v krematoriu pro pátek 26. 1. 2007: Pohřební a hřbitovní služby města Brna*[online]. [cit. 2018-03-12]. Dostupné z: [http://web.pohrby.cz/terminy-obradu/\(day\)/26/\(month\)/1/\(year\)/2007/](http://web.pohrby.cz/terminy-obradu/(day)/26/(month)/1/(year)/2007/)
172. *Zprávy: Ve čtvrtek 26. června otevírá KAUF LAND a další prodejny v OC Kablovka*. NovinyVM.cz [online]. [cit. 2018-06-28]. Dostupné z: <http://www.novinyvm.cz/7008-ve-ctvrtek-26-cervna-otevira-kauf-land-a-dalsi-prodejny-v-oc-kablovka.html>

Literatura online:

173. *Kronika města Velké Meziříčí 1927-1957: Naše město a jeho dějiny* [online]. [cit. 2018-03-10]. Dostupné z: <https://www.velkemezirici.cz/kronika/1927-1957/files/assets/basic-html/page-1.html#>
174. *Kronika města Velké Meziříčí 1958-1977* [online]. [cit. 2018-03-13]. Dostupné z: <https://www.velkemezirici.cz/kronika/1958-1977/files/assets/basic-html/page-1.html#>
175. *Kronika města Velké Meziříčí 1983-1987* [online]. [cit. 2018-03-13]. Dostupné z: <https://www.velkemezirici.cz/kronika/1983-1987/files/assets/basic-html/page-1.html#>
176. *Kronika města Velké Meziříčí 1988-1993* [online]. [cit. 2018-03-10]. Dostupné z: <https://www.velkemezirici.cz/kronika/1988-1993/files/assets/basic-html/page-1.html#>
177. *Kronika města Velké Meziříčí 1994-1999* [online]. [cit. 2018-03-13]. Dostupné z: <https://www.velkemezirici.cz/kronika/1994-1999/files/assets/basic-html/page-1.html#>
178. *Kronika města Velké Meziříčí 2015* [online]. [cit. 2018-03-13]. Dostupné z: <https://www.velkemezirici.cz/kronika/2015/files/assets/basic-html/page-1.html#>
179. *Měřínský zpravodaj* [online]. Úřad městyse Měřína, 2015, č. 2 [cit. 2018-06-13]. Dostupné z:

https://www.merin.cz/images/stories/Mestys/Zpravodaj/Mnsk_zpravodaj_2-2015.pdf

180. *Sborník přednášek z dějin farmacie přednesených na odborných sympoziích v roce 2009 a 2010* [online]. Praha: Sekce dějin farmacie České farmaceutické společnosti ČLS JEP, 2010 [cit. 2018-05-06]. ISBN 978-80-7399-294-1. Dostupné z: https://www.cfs-cls.cz/Sekce/Sekce-dejin-farmacie/Cinnost-sekce/dokumenty/Sbornik-2009-2010_komplet.aspx
181. *SÚKL: Věstník SÚKL 5/2012*. Státní ústav pro kontrolu léčiv [online]. [cit. 2018-06-11]. Dostupné z: <http://www.sukl.cz/sukl/vestnik-sukl-05-2012>
182. *SÚKL: Věstník SÚKL 11/2014*. Státní ústav pro kontrolu léčiv [online]. [cit. 2018-06-28]. Dostupné z: <http://www.sukl.cz/sukl/vestnik-sukl-11-2014>
183. *Vyšehořský občasník* [online]. Vyšehoř, 2011, č. 4 [cit. 2018-05-30]. Dostupné z: http://www.vysehori.cz/e_download.php?file=data/titulka/135csleft_1.pdf&original=Vy%C5%A1eho%C5%99sk%C3%BD+ob%C4%8Dasn%C3%ADk+prosinec+2011.pdf

Obchodní rejstřík Ministerstva spravedlnosti:

184. *Úplný výpis z obchodního rejstříku: AMARLEX, s.r.o.* Veřejný rejstřík a Sbíрка listin Ministerstva spravedlnosti [online]. [cit. 2018-06-28]. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik-firma.vysledky?subjektId=613119&typ=UPLNY>
185. *Úplný výpis z obchodního rejstříku: BioWorld CZ s.r.o.* Veřejný rejstřík a Sbíрка listin Ministerstva spravedlnosti [online]. [cit. 2018-07-30]. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik-firma.vysledky?subjektId=580935&typ=UPLNY>
186. *Úplný výpis z obchodního rejstříku: Česká lékárna, a.s.* Veřejný rejstřík a Sbíрка listin Ministerstva spravedlnosti [online]. [cit. 2018-06-27]. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik-firma.vysledky?subjektId=530818&typ=UPLNY>
187. *Úplný výpis z obchodního rejstříku: ČESKÁ LÉKÁRNA HOLDING, a.s.* Veřejný rejstřík a Sbíрка listin Ministerstva spravedlnosti [online]. [cit. 2018-06-27]. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik-firma.vysledky?subjektId=695008&typ=UPLNY>
188. *Úplný výpis z obchodního rejstříku: EUROLÉKÁRNA s.r.o.* Veřejný rejstřík a Sbíрка listin Ministerstva spravedlnosti [online]. [cit. 2018-

- 07-31]. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik-firma.vysledky?subjektId=289866&typ=UPLNY>
189. *Úplný výpis z obchodního rejstříku: HELIOS PHARMA s.r.o.* Veřejný rejstřík a Sbírka listin Ministerstva spravedlnosti [online]. [cit. 2018-07-30]. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik-firma.vysledky?subjektId=617522&typ=UPLNY>
190. *Úplný výpis z obchodního rejstříku: Lékárna Evropa, společnost s ručením omezeným.* Veřejný rejstřík a Sbírka listin Ministerstva spravedlnosti [online]. [cit. 2018-07-27]. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik-firma.vysledky?subjektId=530574&typ=UPLNY>
191. *Úplný výpis z obchodního rejstříku: Lékárna Modřínová, spol. s r.o.* Veřejný rejstřík a Sbírka listin Ministerstva spravedlnosti [online]. [cit. 2018-07-30]. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik-firma.vysledky?subjektId=589960&typ=UPLNY>
192. *Úplný výpis z obchodního rejstříku: Lékárna U Lišků, s.r.o.* Veřejný rejstřík a Sbírka listin Ministerstva spravedlnosti [online]. [cit. 2018-06-18]. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik-firma.vysledky?subjektId=620207&typ=UPLNY>
193. *Úplný výpis z obchodního rejstříku: M900 PHARMA, spol. s r.o.* Veřejný rejstřík a Sbírka listin Ministerstva spravedlnosti [online]. [cit. 2018-07-26]. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik-firma.vysledky?subjektId=313598&typ=UPLNY>
194. *Úplný výpis z obchodního rejstříku: MAGISTRA a.s.* Veřejný rejstřík a Sbírka listin Ministerstva spravedlnosti [online]. [cit. 2018-07-31]. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik-firma.vysledky?subjektId=401931&typ=UPLNY>
195. *Úplný výpis z obchodního rejstříku: NL2014, s.r.o.* Veřejný rejstřík a Sbírka listin Ministerstva spravedlnosti [online]. [cit. 2018-07-28]. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik-firma.vysledky?subjektId=700623&typ=UPLNY>
196. *Úplný výpis z obchodního rejstříku: PHOENIX lékárenský velkoobchod, s.r.o.* Veřejný rejstřík a Sbírka listin Ministerstva spravedlnosti [online]. [cit. 2018-07-27]. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik-firma.vysledky?subjektId=681910&typ=UPLNY>

197. *Úplný výpis z obchodního rejstříku: REMEDIUM, spol. s r.o.* Veřejný rejstřík a Sbirka listin Ministerstva spravedlnosti [online]. [cit. 2018-07-12]. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik-firma.vysledky?subjektId=553955&typ=UPLNY>
198. *Úplný výpis z obchodního rejstříku: SUNPHARMA CZ, s.r.o.* Veřejný rejstřík a Sbirka listin Ministerstva spravedlnosti [online]. [cit. 2018-06-27]. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik-firma.vysledky?subjektId=713864&typ=UPLNY>
199. *Úplný výpis z obchodního rejstříku: TILIA MEDICAL, s.r.o.* Veřejný rejstřík a Sbirka listin Ministerstva spravedlnosti [online]. [cit. 2018-06-30]. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik-firma.vysledky?subjektId=640114&typ=UPLNY>
200. *Úplný výpis z obchodního rejstříku: Vltavínská, s.r.o.* Veřejný rejstřík a Sbirka listin Ministerstva spravedlnosti [online]. [cit. 2018-07-31]. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik-firma.vysledky?subjektId=279968&typ=UPLNY>

Statistické údaje:

201. *Počet obyvatel v obcích: k 1. 1. 2018.* Český statistický úřad [online]. Praha, 2018 [cit. 2018-04-29]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/61546986/13007218.pdf/1d52a859-3564-48e4-a816-45352d519a59?version=1.0>

Zdravotnická zařízení:

202. *BENU* [online]. [cit. 2018-07-01]. Dostupné z: <https://www.benu.cz/>
203. *Chirurgie: Historie Nemocnice Třebíč.* Nemocnice Třebíč, příspěvková organizace [online]. [cit. 2018-07-12]. Dostupné z: <https://www.nem-tr.cz/cze/chirurgie/historie-nemocnice-trebic/>
204. *Informace o nákupu v eshopu a rezervaci zboží.* Všežlékárny.cz: Provozováno lékárnou Vltavínská[online]. [cit. 2018-07-31]. Dostupné z: <http://www.vsezlekarny.cz/jak-nakupovat#5a>
205. *Lékárna. Obec Radostín nad Oslavou* [online]. [cit. 2018-06-18]. Dostupné z: <http://www.radostinnadoslavou.cz/lekari-sluzby-a-firmy/lekarna>
206. *Lékárny. IPC - Group, a.s.* [online]. [cit. 2018-06-30]. Dostupné z: <http://www.ipcgroup.cz/cz/lekarny/>

207. *Lékárna pod radnicí s.r.o.* [online]. [cit. 2018-07-01]. Dostupné z: <https://www.lekarnaturnov.cz/>
208. *Nabízíme. Lékárna - Vltavínská* [online]. [cit. 2018-07-31]. Dostupné z: <https://www.lekarna-vltavinska.cz/nase-sluzby>
209. *O nás. Nemocnice Mostiště* [online]. [cit. 2018-07-01]. Dostupné z: <http://www.nemocnice-mostiste.cz/o-nemocnici/112-2/>
210. *O nás. Poliklinika Třebíč - Lékařský dům, spol. s r. o.* [online]. [cit. 2018-07-31]. Dostupné z: <http://www.poliklinikatr.cz/clanky/o-nas.html>
211. *O nás: Základní údaje. Nemocnice Třebíč, příspěvková organizace* [online]. [cit. 2018-07-12]. Dostupné z: <https://www.nem-tr.cz/cze/o-nas/zakladni-udaje/>
212. *O společnosti. Dr.Max* [online]. [cit. 2018-06-27]. Dostupné z: <https://www.drmax.cz/o-dr-max/o-spolecnosti#zigzag-a2180>
213. *Pohotovostní služby. MEDICAMEN spol. s r.o.* [online]. [cit. 2018-07-15]. Dostupné z: <https://www.medicamen.cz/pohotovostni-sluzby>
214. *Poliklinika Vltavínská. Památkový katalog Národního památkového ústavu* [online]. [cit. 2018-07-31]. Dostupné z: <http://pamatkovykatalog.cz/?presenter=ElementsResults&action=element&element=13872687>

Zákony a vyhlášky:

215. *Sbírka zákonů a Sbírka mezinárodních smluv: Vyhláška o stanovení hodnot bodu, výše úhrad hrazených služeb a regulačních omezení pro rok 2018, č. 353/2017 Sb.* Ministerstvo vnitra České republiky: Efektivní veřejná správa [online]. [cit. 2018-02-01]. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=353/2017&typeLaw=zakon&what=Cisl_o_zakona_smlouvy

Rozhovory s pamětníky (leden – květen 2018):

216. Eva Truhlářová, vedoucí oddělení údržby a správy realit, Nemocnice Třebíč; ústní sdělení.
217. Jana Heřmanová, majitelka, Lékárna U Černíků, Třebíč; ústní sdělení.
218. Mgr. Gája Žáková, majitelka, Lékárna U Černého orla; ústní sdělení.

219. Mgr. Hana Smejkalová, majitelka, vedoucí lékárník, Lékárna Měřín; ústní sdělení.
220. Mgr. Ing. David Šindelka, vedoucí lékárník, Lékárna MEDICAMEN, Třebíč; ústní sdělení.
221. Mgr. Marie Chylíková, majitelka, Lékárna U Černého orla, Velké Meziříčí; písemné sdělení.
222. Mgr. Marie Nováčková, majitelka, Lékárna U Černého orla, Velké Meziříčí; písemné sdělení.
223. Mgr. Miloslav Fialka, vedoucí lékárník, Lékárna Dr.Max Velké Meziříčí; emailová korespondence.
224. Mgr. Zdeňka Kaniová, vedoucí lékárník, Lékárna U Černíků, Třebíč; ústní sdělení.
225. Personál OOVL Mostiště; ústní sdělení.
226. PharmDr. Helena Švecová, lékárník asistent, Lékárna Dr.Max Velké Meziříčí; emailová korespondence.
227. PharmDr. Lenka Korotvičková, majitelka, vedoucí lékárník, Lékárna Na Hájku, Třebíč; ústní sdělení.
228. PharmDr. Marcela Hlávková, vedoucí lékárník, Lékárna Borovina, Třebíč; ústní sdělení.
229. PharmDr. Přemysl Císař, předseda OSL Třebíč, vedoucí lékárník, Lékárna Modřínová, Třebíč; ústní sdělení.
230. PharmDr. Renata Venhodová, lékárník asistent, Magistra Lékárna Bellis, Třebíč; ústní sdělení.
231. PharmDr. Tomáš Lasák, majitel bývalé lékárny Horácko, Velké Meziříčí; emailová korespondence.
232. PharmDr. Věra Jarolímková, vedoucí lékárník, Nemocnice Třebíč; ústní sdělení.
233. RNDr. Eva Javůrková, bývalá vedoucí lékárnice a majitelka, Lékárna U Černého orla, Velké Meziříčí; ústní sdělení.
234. RNDr. Jana Mašková, bývalá vedoucí lékárnice a majitelka, Lékárna Tilia – Lékárna IPC, Křižanov; ústní sdělení.
235. RNDr. Jaroslav Černík, odborný zástupce, Lékárna U Černíků, Třebíč; ústní sdělení.
236. RNDr. Milan Nestrojil, majitel, vedoucí lékárník, Lékárna U sv. Martina, Třebíč; ústní sdělení.

14. Přílohy

14.1. Politické zařazení města Velké Meziříčí:

Země:

Markrabství moravské (12. století – 1782)

Země Moravskoslezská (1782 – 1850)

Markrabství moravské (1850 – 1918)

Země Moravská (1918 – 1928)

Země Moravskoslezská (1928 – 1948)

1948 – zemského zřízení zrušeno

Kraj:

Jihlava (17. století – 1850)

Brno (1850 – 1855)

Jihlava (1855 – 1960)

pozn.: Jihlava (1923 – 1928, X. Župa)

Jihomoravský kraj (1960 – 1990)

Jihlavský kraj (2000 – 2001)

Vysočina (2001 – 2011)

Kraj Vysočina (2011 –)

Politický okres:

Jihlava (1850 – 1855)

Velké Meziříčí (1855 – 1960)

Žďár nad Sázavou (1960 – 2018)

Soudní okres:

Velké Meziříčí (1850 – 1960)

Protektorát Čechy a Morava:

Oberlandrat: Jihlava (1938 – 1945)

(35; 161)

14.2. Politické zařazení města Třebíč:

Země:

Markrabství moravské (12. století – 1782)

Země Moravskoslezská (1782 – 1850)

Markrabství moravské (1850 – 1918)

Země Moravská (1918 – 1928)

Země Moravskoslezská (1928 – 1948)

1948 – zemského zřízení zrušeno

Kraj:

Jihlava (17. století – 1850) 1849

Brno (1850 – 1855)

Jihlava (1855 – 1960)

pozn.: Jihlava (1923 – 1928, X. Župa)

Jihomoravský kraj (1960 – 1990)

Jihlavský kraj (2000 – 2001)

Vysočina (2001 – 2011)

Kraj Vysočina (2011 –)

Politický okres:

Jihlava (1850 – 1855)

Třebíč (1855 – 2018)

Soudní okres:

Třebíč (1850 – 1960)

Protektorát Čechy a Morava:

Oberlandrat: Jihlava (1938 – 1945)

(35; 161)

14.3. Ředitelé třebíčské nemocnice

I. Primáři chirurgického oddělení a lékařští ředitelé nemocnice 1902 – 1944 (203)

1902 – 1909	MUDr. Jaroslav Bakeš
1909 – 1914	MUDr. Stanislav Kostlivý
1914 – 1917	MUDr. Karel Bastl (záskok)
1917 – 1919	MUDr. Stanislav Kostlivý
1919 – 1927	MUDr. Václav Rosol
1927 – 1934	MUDr. Antonín Váňa
1934 – 1944	MUDr. Jan Konečný
1944 - 1952	MUDr. Otmar Šádek

II. Ředitelé nemocnice a lékařští ředitelé 1952 – 1990 (po vzniku OÚNZ) (203)

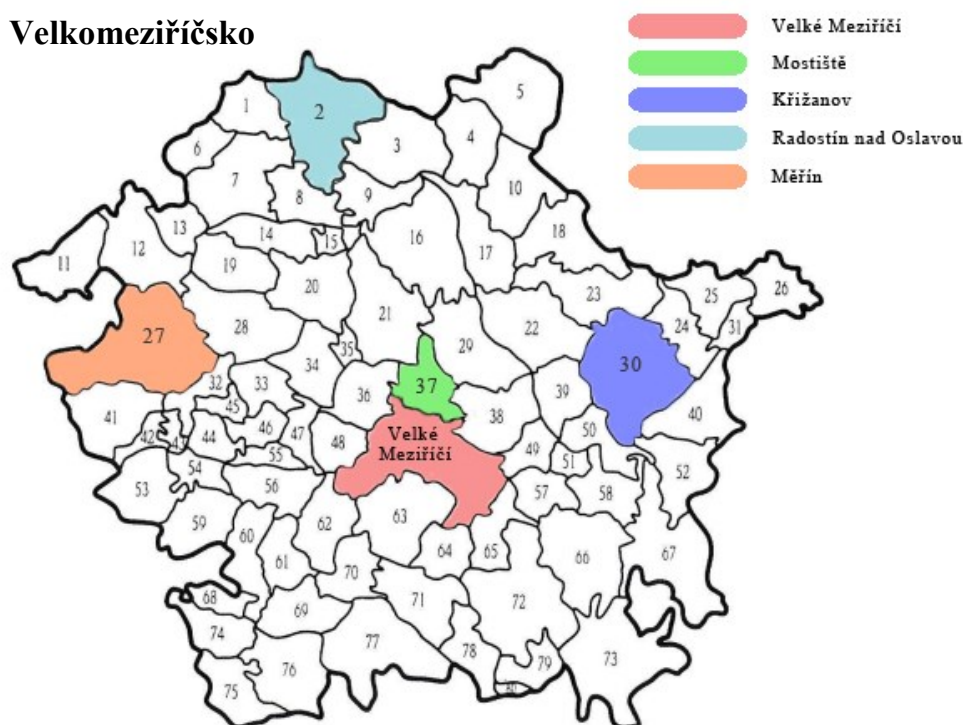
Ředitelé nemocnice	Lékařští ředitelé
MUDr. Jan Urbánek	MUDr. Andělín Feller
MUDr. Leopold Fabišovský	MUDr. Alois Pokorný
MUDr. Jaroslav Zedníček	MUDr. Ladislav Hořejšovský
MUDr. Vilém Komínek	MUDr. Karel Kabátek
MUDr. Jaroslav Kyvíf	MUDr. Bohumír Štěpánek
MUDr. Vlastimil Šula	
MUDr. František Šeda	
MUDr. Josef Hyll	

III. Ředitelé nemocnice a lékařští ředitelé / náměstek pro léčebnou péči 1990 – 2018 (203)

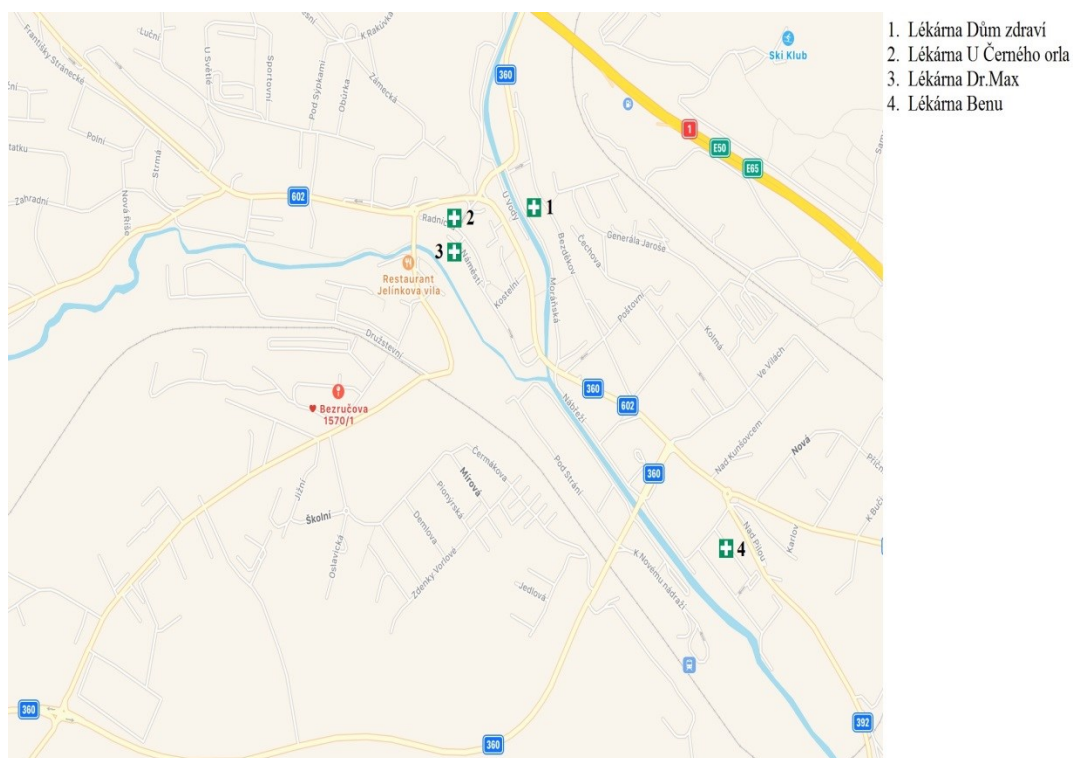
Ředitelé nemocnice	Lékařští ředitelé
MUDr. Petr Hláva	MUDr. Zbyšek Pospíšil
MUDr. Vilém Blažek	MUDr. Bohumil Pavlíček, CSc.
Mgr. Luděk Hajíček	MUDr. Leoš Novotný
Ing. Jaroslav Soukup	MUDr. Jiří Kucharský
Ing. Petr Mayer	MUDr. Miloslav Pink, CSc.
Ing. Leoš Dostál	
Ing. Jan Ferenc	Náměstek pro léčebnou péči (2014)
Ing. Eva Tomášová (od 1. 4. 2014)	MUDr. Eva Richterová

15. Obrazové přílohy

15.1. Velkomeziříčsko

Obr. 24: Obce na Velkomeziříčsku s lékárenskou historií. Orig: Jurman – Velkomeziříčsko.

Obr. 25: Mapa současných lékáren ve Velkém Meziříčí Orig.: Apple maps.

15.1.1. Lékárna U Černého orla

Obr. 26: Náměstí ve Velkém Meziříčí s domem č. p. 20 (z pohledu čtenáře vlevo) a dům č. p. 49 v Radnické (dříve Palackého) ulici. Orig.: Muzeum Velké Meziříčí.

Obr. 27: Dům č. p. 49 s lékárnou v Radnické ulici (druhý dům zleva; 20. – 30. léta). Muzeum Velké Meziříčí.

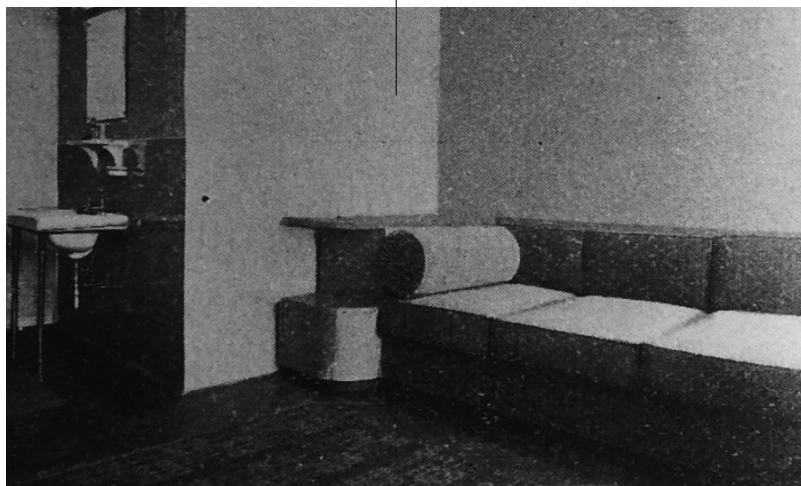
*Obr. 28 : Regál se stojatkami
a s hodinami s černým orlem.
Fotografie pořízena v lékárně
PhMr. Šilberského, regál dle popisu
přestěhován ze staré lékárny v domě
č. p. 49 PhMr. Poláka. Regál pochází
patrně z doby kolem roku 1800.
Muzeum Velké Meziříčí.*

Obr. 29: Nová lékárna PhMr. Libora Šilberského (1. pol. 20. století). Muzeum Velké Meziříčí.

Obr. 30: Oficína lékárny U Černého orla (30. léta). Praktický lékárník 9/1933.

Obr. 31: Inspekční pokoj lékárny U Černého orla (30. léta). Praktický lékárník 9/1933.

Obr. 32: Přípravna s galenickou tárou (30. léta). Praktický lékárník 9/1933.

Další ze vzácných fotografií zachycuje pětku revolucionářů směřujících k hlavnímu vchodu do radnice. V čele v koženém kabátu označeném rukávovou páskou kráčí JUDr. Bohuslav Ptáček ozbrojený samopalem Sten.
Foto Karel Stojan, archiv Muzea Velké Meziříčí

Obr. 33: Štít lékárny U Černého orla v době Protektorátu Čechy a Morava. Červený: Mnoho siroteků a vdov.

Obr. 34: Výdejní okna lékárny 614-5 (60. – 70. léta). Kronika lékárny 614-5.

Obr. 35: Expediční tóra lékárny 614-5 (60. – 70. léta). Kronika lékárny 614-5.

Obr. 36: Galenická tára lékárny 614-5 (60. – 70. léta). Kronika lékárny 614-5.

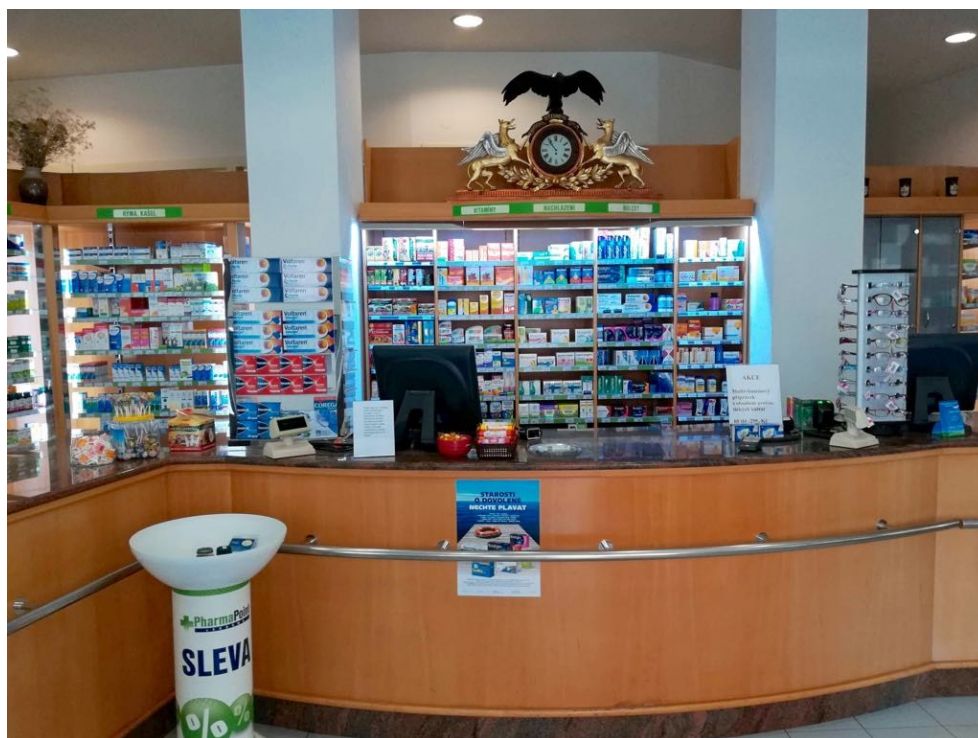
Obr. 37: Pohled do kanceláře (60. – 70. léta). Kronika lékárny 614-5.

Obr. 38: Čekací prostor pro pacienty (60. – 70. léta). Kronika lékárny 614-5.

Obr. 39: Lékárna U Černého orla (2018). Archiv autorky.

Obr. 40: Interiér Lékárny U Černého orla s původními hodinami (2018). Archiv autorky.

15.1.2. Lékárna Dům zdraví

Obr. 41: Výdejní tára Lékárny Dům zdraví Mgr. Páleníčka I. (90. léta). Makovský – Dům zdraví Velké Meziříčí. 50 let 1950 – 2000.

Obr. 42: Výdejní tára Lékárny Dům zdraví Mgr. Páleníčka II. (90. léta). Makovský – Dům zdraví Velké Meziříčí. 50 let 1950 – 2000.

Obr. 43: Přípravna léčiv Lékárny Dům zdraví (90. léta). Makovský – Dům zdraví Velké Meziříčí. 50 let 1950 – 2000.

Obr. 44: Interiér Lékárny Dům zdraví – Amarlex, s.r.o. (2017). Archiv autorky.

15.1.3. Lékárna na náměstí

Obr. 45: Hotel Pavelka (dnes Horácko). Muzeum Velké Meziříčí.

Obr. 46: Dr. Max Lékárna v „Horácku“ (2018). Archiv autorky.

15.1.4. Odloučené oddělení výdeje léčiv Mostiště

Obr. 47: Nemocnice Mostiště (2018). Archiv autorky.

Obr. 48: OOVL Mostiště (2018). Archiv autorky.

15.1.5. Lékárna U sv. Josefa

Obr. 49: Lékárna U sv. Josefa (2017). Archiv autorky.

Obr. 50: Interiér Lékárny U sv. Josefa I. (2017). Archiv autorky.

Obr. 51: Interiér Lékárny U sv. Josefa II. (2017). Archiv autorky.

Obr. 52: Interiér Lékárny U sv. Josefa III. (2017). Archiv autorky.

15.1.6. Lékárna BENU v Kauflandu

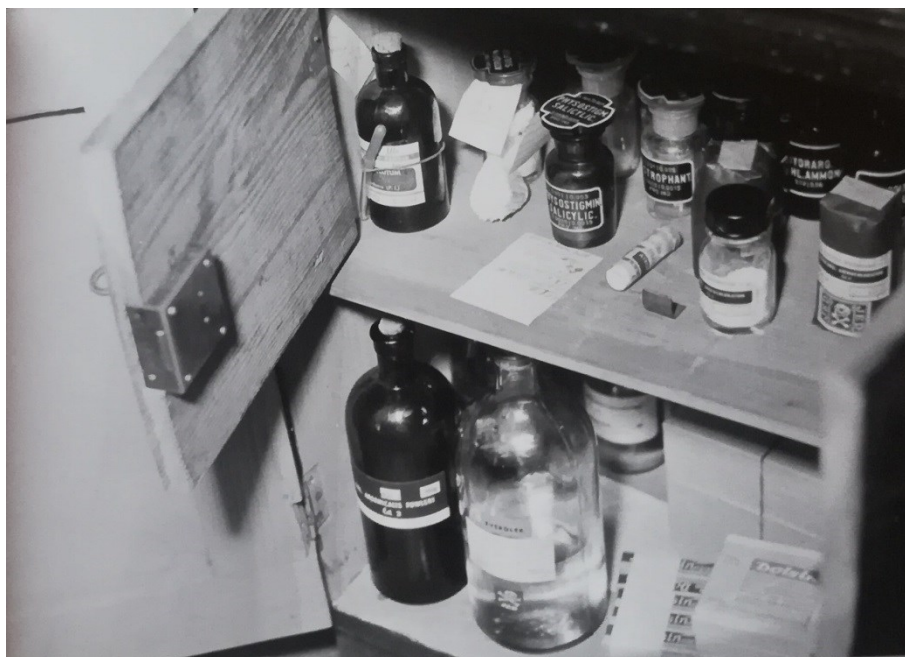

Obr. 53: Lékárna Benu v Kauflandu (2018). Archiv autorky.

15.1.7. Lékárna v Křižanově

Obr. 54: Lékárna v Křižanově, č. p. 20 (60. /70. léta). Kronika lékárny 614-6.

Obr. 55: Uzamykatelná skříňka na omamně látky a jedy. (60. /70. léta). Kronika 614-6.

Obr. 56: Interiér Lékárny Tilia, č. p. 257 (2016). Soukromý archiv RNDr. Maškové.

Obr. 57: Lékárna IPC Křižanov, č. p. 257 (2018). Archiv autorky.

15.1.8. Lékárna v Měříně

Obr. 58: Lékárna 614-4, č. p. 21 (70. léta). Hnízdil: Měřín 700 let.

Obr. 59: Lékárna Měřín, č. p. 106 (90. léta). Hnízdil: Měřín 700 let.

Obr. 60: Lékárna Měřín (2018). Archiv autorky.

Obr. 61: Interiér Lékárny Měřín (2018). Archiv autorky.

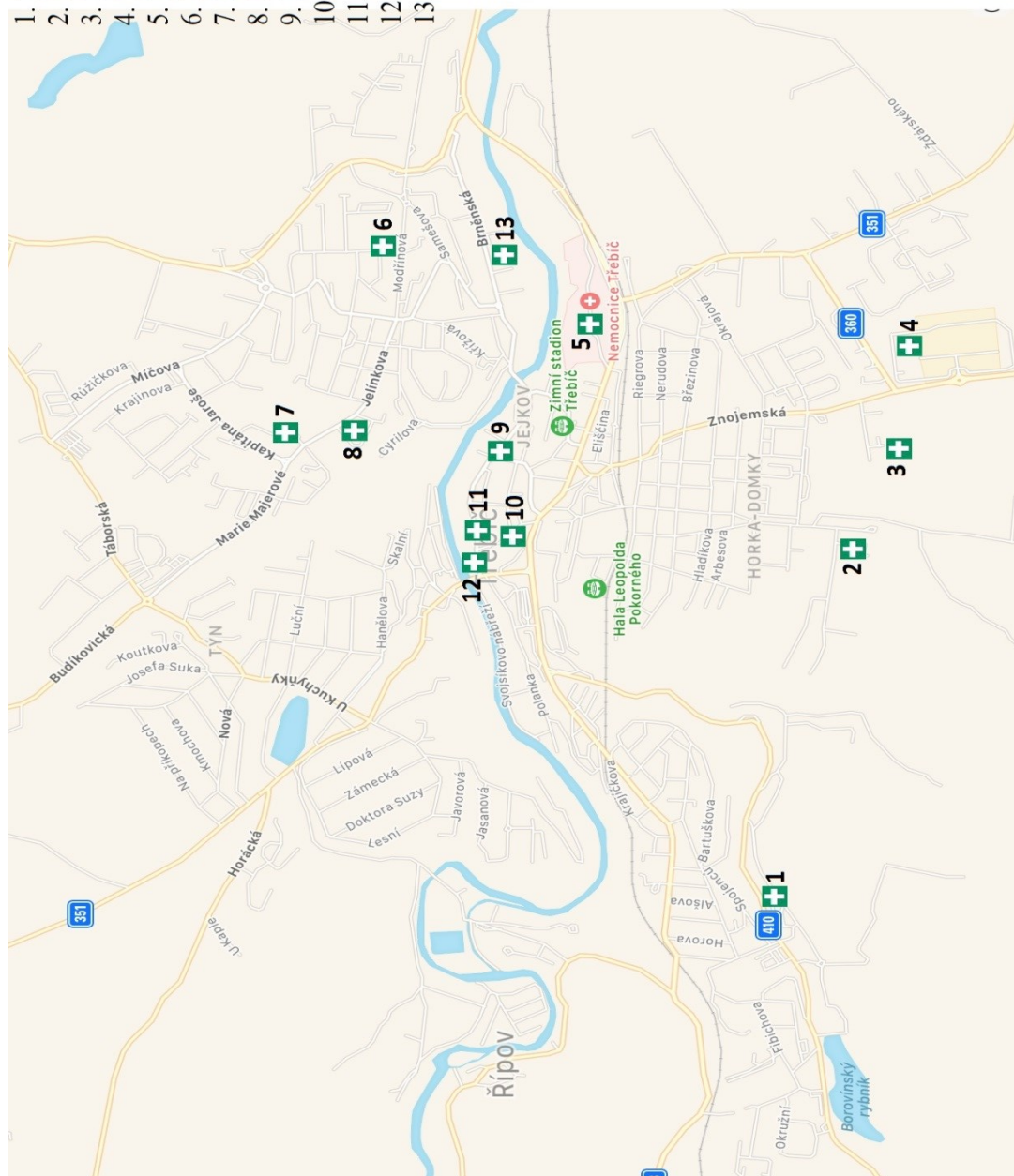
15.1.9. Lékárna U Lišků v Radostíně nad Oslavou

Obr. 62: Lékárna U Lišků (2018). Archiv autorky.

15.2. Třebíč

1. Lékárna Borovina
2. Lékárna Vltavínská
3. Lékárna BENU, Spojovací
4. Lékárna Dr. Max, Znojemská
5. Lékárna Nemocnice Třebíč
6. Lékárna Modřinová
7. Lékárna BENU Hájek
8. Lékárna Na Hájku
9. Lékárna U Černíků
10. Lékárna U sv. Martina
11. Lékárna Medicamen
12. Lékárna Magistra Bellis
13. Lékárna Dr. Max, Bměnská

Obr. 63: Mapa současných lékáren v Třebíči (2018). Orig.: Apple maps.

15.2.1. Lékárna na náměstí č. p. 60/49

Obr. 64: Lékárna U Božího oka (30. léta). Praktický lékárník 10/1933.

Obr. 65: Lékárna 610-1 (1966). Muzeum Vysočiny Třebíč.

Obr. 66: Lékárna Medicamen (2018). Archiv autorky.

Obr. 67: Interiér Lékárny Medicamen (2018). Archiv autorky.

15.2.2. Lékárna U Černíků

Obr. 68: Lékárna U sv. Josefa PhMr. R. Swoboda na Jejkově č. p. 10 (1902 – 1908). Zpravodaj města Třebíče 2/2000.

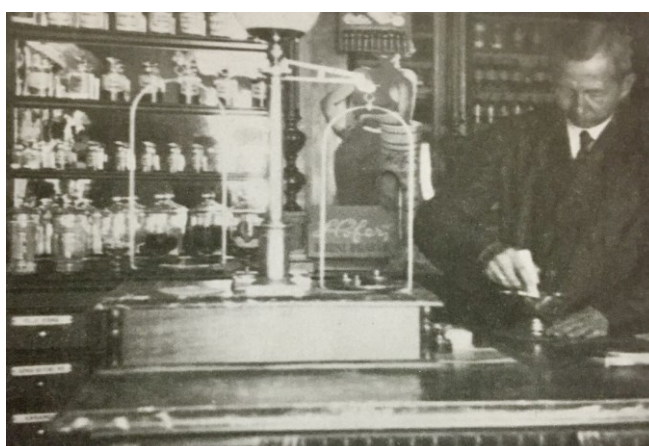
Obr. 69: Původní dům v místech, kde byla vystavěna nová lékárna PhMr. Františka Černíka (začátek 20. století). Soukromý archiv J. Heřmanové.

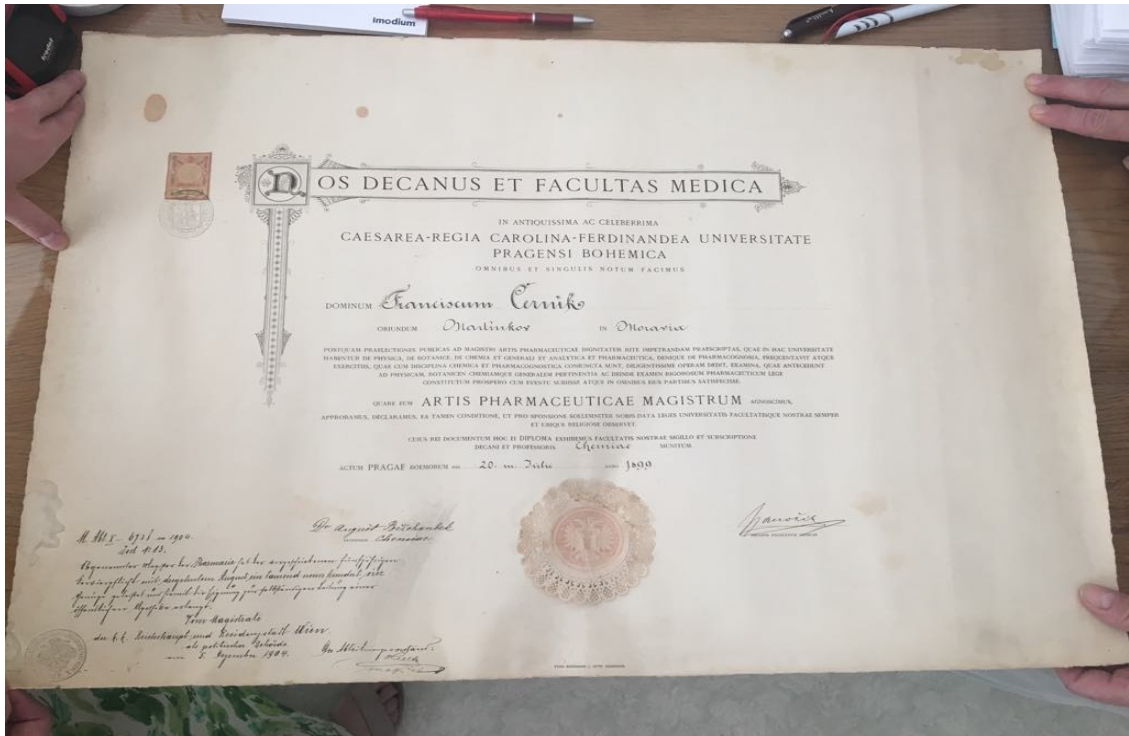
Obr. 71: Nová lékárna U sv. Josefa (1912). Muzeum Vysočiny Třebíč.

Obr. 72: PhMr. František Černík v lékárně U sv. Josefa I. (1. pol. 20. století). Soukromý archiv J. Heřmanové.

Obr. 73: PhMr. František Černík v lékárně U sv. Josefa II. (1. pol. 20. století). Soukromý archiv J. Heřmanové.

Obr. 74: Univerzitní diplom PhMr. Františka Černíka (1899). Soukromý archiv RNDr. J. Černíka.

Obr. 75: Univerzitní diplom PhMr. Jaroslava Černíka (1946). Soukromý archiv RNDr. J. Černíka.

Obr. 76: Interiér lékárny č. 765 (50. léta). Soukromý archiv J. Heřmanové.

Obr. 77: Interiér lékárny 610-3 (60. – 70. léta). Soukromý archiv J. Heřmanové.

Obr. 78: Lékárna U Černíků (2018). Archiv autorky.

Obr. 79: Interiér lékárny U Černíků (90. léta). Soukromý archiv J. Heřmanové.

Obr. 80: Interiér Lékárny U Černíků (2018). Archiv autorky.

15.2.3. Lékárna Na Stařečce

Obr. 81: Lékárna Na Stařečce před rekonstrukcí (30. léta). Muzeum Vysočiny Třebíč.

Obr. 82: PhMr. Bohumil Šofr před zrekonstruovanou lékárnou (40. léta). Zpravodaj města Třebíče 3/2000.

15.2.4. Nemocnice Třebíč a ústavní lékárna

Obr. 83: Nemocnice v 1. pol. 20. století I. Muzeum Vysočiny Třebíč.

Obr 84: Nemocnice v 1. pol. 20. století II. Zpravodaj města Třebíče 1/2000.

Obr. 85: Nemocnice v 1. pol. 20. století III. Muzeum Vysočiny Třebíč.

:

Obr. 86: Vjezdový portál do nemocničního areálu (30. léta). Zpravodaj města Třebíče 1/2000.

Obr. 87: 2. stanoviště nemocniční lékárny v letech 1971 – 1998. Archiv E. Truhlářová – Nemocnice Třebíč.

Obr. 88: Pavilon „M“ s nemocniční lékárnou (2018). Archiv autorky.

Obr. 89: Interiér nemocniční lékárny (2018). Archiv autorky.

15.2.5. Lékárna Borovina

Obr. 90: Lékárna Borovina – starý vchod (2018). Archiv autorky.

Obr. 91: Lékárna Borovina – nový vchod (2018). Archiv autorky.

Obr.: 92: Interiér Lékárny Borovina (2018). Archiv autorky.

15.2.6. Lékárna Vltavínská

Obr. 93: Poliklinika Vltavínská (1984). Muzeum Vysočiny Třebíč.

Obr. 94: Vchod do polikliniky – detail (2016). Národní památkový ústav.

Obr. 95: Poliklinika Vltavínská s nově zrekonstruovaným vchodem (2018). Archiv autorky.

Obr. 96: Interiér Lékárny Vltavínská I. (2018). [Www.lekarna-vltavinska.cz](http://www.lekarna-vltavinska.cz).

Obr. 97: Interiér Lékárny Vltavínská II. (2018). [Www.lekarna-vltavinska.cz](http://www.lekarna-vltavinska.cz).

Obr. 98: Interiér Lékárny Vltavínská III. (2018). [Www.lekarna-vltavinska.cz](http://www.lekarna-vltavinska.cz).

15.2.7. Lékárna Na Hájku

Obr. 99: Budova lékárny 610-13 (80. /90. léta). Soukromý archiv PharmDr. Korotvičkové.

Obr. 100: Vchod do lékárny 610-13 (80. /90. léta). Soukromý archiv PharmDr. Korotvičkové.

Obr. 101: Výdejní okno v lékárně 610-13 (80. /90. léta). Soukromý archiv PharmDr. Korotvičkové.

Obr. 102: Interiér Lékárny Remedium (90. léta). Soukromý archiv PharmDr. Korotvičkové.

Obr. 103: Vchod do Lékárny Na Hájku (2018). Archiv autorky.

Obr. 104: Interiér Lékárny Na Hájku (2018). Archiv autorky.

15.2.8. Lékárna Evropa

Obr. 105: Budova bývalé Lékárny Evropa (2018). Archiv autorky.

15.2.9. Lékárna Na Stařečce

Obr. 106: Budova bývalé Lékárny Na Stařečce (2018). Archiv autorky.

15.2.10. Magistra Lékárna Bellis

Obr. 107: Magistra Lékárna Bellis (2018). Archiv autorky.

Obr. 108: Interiér Magistra Lékárny Bellis (2018). Archiv autorky.

15.2.11. Lékárna Modřínová

Obr. 109: Lékárna Modřínová (2018). Archiv autorky.

Obr. 110: Interiér Lékárny Modřínová (2018). Archiv autorky.

15.2.12. Lékárna BENU na ulici Znojemská

Obr. 111: Lékárna Benu v OC Albert (2018). Archiv autorky.

15.2.13. **Lékárna U sv. Martina**

Obr. 112: Lékárna U sv. Martina (2018). Archiv autorky.

Obr. 113: Interiér lékárny U sv. Martina (květen 2018, tj. měsíc před plánovaným uzavřením lékárny). Archiv autorky.

15.2.14. Lékárna Dr.Max na ulici Spojovací

Obr. 114: Lékárna Dr.Max v OC Kaufland na ulici Spojovací (2018). Archiv autorky.

15.2.15. Lékárna Benu Hájek

Obr. 115: Lékárna Benu Hájek I. (2018).
Archiv autorky.

Obr. 116: Lékárna Benu Hájek II. (2018).
Archiv autorky.

15.2.16. Lékárna Dr.Max na ulici Brněnská

Obr. 117: Lékárna Dr.Max v OC Kaufland na ulici Brněnská (2018). Archiv autorky.

16. Abstrakt

Farmaceutická fakulta v Hradci Králové, Univerzita Karlova, Česká republika
Katedra sociální a klinické farmacie

Autor: Kateřina Chalupová

Vedoucí diplomové práce: Doc. PhDr. František Dohnal, CSc.

HISTORICKÝ VÝVOJ LÉKÁRENSTVÍ NA VELKOMEZIŘÍČSKU A V MĚSTĚ TŘEBÍČ

Cíl práce: Zachytit určující rysy historického vývoje lékárenství ve vymezeném regionu v Kraji Vysočina zahrnující město Třebíč a území bývalého soudního okresu Velké Meziříčí od nejstarších dob po současnost.

Metodika: Vývoj lékáren je sledován v návaznosti na celkový historický vývoj regionu. Je posuzován a řešen v návaznosti na zásadní vývojové mezníky v oblasti zdravotnictví. Práce zachycuje chronologický popis jednotlivých lékáren a snaží se podat co nejúplnější přehled souvisejících vlastnických vztahů a personálního obsazení. Orientuje se současně na shromáždění dokumentárních materiálů k předmětné problematice.

Výsledky: Historie nejstarší lékárny na Velkomeziříčsku sahá do 16. století. Lékárna „U Černého orla“ byla jedinou lékárnou ve městě Velké Meziříčí až do roku 1993. V době socialistického lékárenství byla v roce 1952 otevřena lékárna v Křižanově, o rok později pak v Měříně. Od vzniku ČR do současnosti ve městě vzniklo 5 lékáren a 1 OOVL. K 1. 1. 2018 jsou ve městě 4 soukromé lékárny a 1 OOVL, v okolí pak další 3 lékárny. První zpráva o lékárně v Třebíči je z roku 1600. Později byla nazývána „U Božího oka“. Od roku 1902 byla v provozu druhá lékárna „U sv. Josefa“ a od roku 1927 lékárna „Na Stařečce“. Po roce 1950 se ve městě nacházela také lékárna v nemocnici s přidruženou výdejnou léčiv a další 2 lékárenská zařízení na poliklinikách. Po roce 1993 vzniklo ve městě celkem 15 lékáren, z nichž k 1. 1. 2018 jich je v Třebíči 13.

Závěr: Diplomová práce podává chronologický přehled vzniku lékáren a v nich působících lékárníků ve Velkém Meziříčí a jeho okolí a ve městě Třebíči od první zprávy do dnešní doby.

Abstract

Faculty of Pharmacy in Hradec Králové, Charles University, Czech republic
Department of Social and Clinical Pharmacy

Author: Kateřina Chalupová

Supervisor: Doc. PhDr. František Dohnal, CSc.

THE HISTORY OF PHARMACY IN THE REGION OF VELKÉ MEZŘÍČÍ AND IN TŘEBÍČ

Thesis target: To capture the dominant features of the historical development of pharmacy in a defined part of the Vysočina Region including the town of Třebíč and the area of the former judicial district of Velké Meziříčí.

Methods: The historical development of pharmacies is traced in connection with the historical development of the entire region. It is evaluated and dealt with in connection with main historical milestones in health care. The thesis captures chronological characterization of pharmacies and tries to give a complete overview of the ownership and staff. At the same time, it focuses on collecting of documents in question.

Results: The history of the oldest pharmacy in the region of Velké Meziříčí comes back to the 16th century. The pharmacy “U Černého orla” was the only pharmacy in Velké Meziříčí until 1993. There were two pharmacies established during socialist era – first in Křižanov in 1952 and the next year in Měřín. There have been established 5 pharmacies and 1 dispensary in Velké Meziříčí since establishment of the Czech Republic up to these days. To the 1st of January 2018, there are 4 private pharmacies and 1 dispensary in Velké Meziříčí and 3 others in the town’s neighbourhood. The first mention about a pharmacy in Třebíč dates back to 1600. It was later called “U Božího oka”. There were also established pharmacies “U sv. Josefa” in 1902 and “Na Stařečce” in 1927. After 1953, there was also a pharmacy in the hospital with an associated dispensary and two other pharmacies in the clinics. There have been established 15 pharmacies in total in Třebíč after the year 1993. To the 1st of January 2018, there are 13 pharmacies in Třebíč.

Conclusion: This diploma thesis provides chronological overview of the establishment of pharmacies and their employees in Velké Meziříčí and its neighbourhood and in Třebíč from the first mention until today.